

Andrei Makine - Crima Olgai Arberova

Primii îi pîndesc cuvintele ca niște simpli hoți de confidențe. Următorii apreciază la ele probabil altceva. De altfel, pot fi deosebiți ușor: mult mai rari decît cei doar curioși, ei vin singuri, îndrăznesc să se apropie ceva mai mult de bătrînul înalt care patrulează încet prin labirintul aleilor și pleacă mai tîrziu decît primii.

Cuvintele pe care le murmură bătrînul sunt ime-diat risipite de vînt în lumina glacială a sfîrșitului acestei după-amieze de iarnă. El se oprește lîngă o lespede de mormînt, se încovoae ca să ia o creangă grea care brăzdează, ca o crăpătură, inscripția cioplită în piatră poroasă. Vizitatorii curioși își apleacă ușor capul spre vocea lui, prefăcîndu-se că examinează monumentele din preajmă... Cu o clipă în urmă aflau cum și-a trăit ultimele ceasuri un scriitor cunoscut la vremea lui, dar uitat după aceea. A murit noaptea. Soția lui, cu degetele ude de lacrimi, i-a închis ochii și s-a întins lîngă el, așteptînd dimineața. Apoi o altă poveste, surprinsă pe aleea paralelă, ale cărei lespezi de mormînt poartă date recente: un balerin, mort cu mult înainte de bătrînețe, care și-a primit sfîrșitul repetînd de mai multe ori, ca pe o formulă sacramentală, numele tînărului său amant care-l contaminase... Iar apoi, cuvintele acelea, furate în fața unui pie-destal bondoc cu o cruce deasupra: povestea unui cuplu care, la începutul anilor douăzeci, a trăit cu speranța chinuitoare, ireală, a unei vize pentru străinătate. El, un poet celebru căruia nu i se mai publica nici un rînd, ea, o actriță căreia i se inter-zisese de mult să mai apară pe scenă. Zăvorîți în apartamentul lor din Sankt-Petersburg, se și vedeau condamnați, arestați, poate chiar executați. În ziua cînd, printr-o minune, le-a sosit aprobarea de a-și părăsi țara, femeia a ieșit, lăsîndu-și soțul năuc de fericire. Ca să facă niște cumpărături în vederea călătoriei, s-a gîndit el. Ea a coborît, a traversat o piață (călătorii dintr-un tramvai i-au zărit zîmbe-tul) și, ajungînd pe chei, s-a aruncat în apa verzuie a unui canal... Vizitatorii, cei care ascultau din pură curiozitate, pleacă deja. Unuia dintre ei i-a scrîșnit sub toc o așchie de cremene. Bătrînul și-a îndreptat trupul de uriaș și i-a învăluit cu o privire sumbră și parcă mîniată că-i vede pe toți acolo, în jurul lui, înțepeniți în atitudini fals distrate. Au fugit stîngaci, mai întîi în șir indian, ocolind lespezile de mormînt, alcătuiind apoi un grup mic pe aleea care duce spre ieșire... În clipele acelea stîngenitoare au simțit în fața bătrînului ciudățenia tulburătoare a situației lor. Erau acolo, la sfîrșitul unei zile reci și luminoase, sub copacii goi, printre crucile ortodoxe, la doi pași de bărbatul în inimaginabila lui manta neagră și peste măsură de lungă. Un bărbat care evoca parcă pentru sine ființele în lunecarea lor atît de rapidă și personală de la viață la moarte... Ciudată senzație!

Micul grup se grăbește s-o dilueze în cuvinte. Vocile devin mai sigure într-o veselie de bravadă, se glumește, cu presimțirea că pe drumul de întoar-cere poveștile bătrînului vor da naștere unei dezba-teri pasionante. Unul dintre ei a reținut un amănunt surprinzător: baleritul, deja colosal de bogat,

cumpăra, într-un delir de acumulare, antichități și tablouri la niște prețuri pe care un cîrcotaș le-a numit „obscene”, iar el explica, pe jumătate serios, pe jumătate cabotin, că era nevoit să-și „asigure bătrînețile”... Vorbesc despre zădărnicia preocupă-rilor materiale și despre micile capricii ale marilor spirite... Despre trup, care e slab, despre perversitate. („Vă dați seama, de fapt geniul acela a fost omorît de un prăpădit de pește!” exclamă cineva.) Și despre lipsa de perversiune, de vreme ce dra-gostea răscumpără totul. „Dragostea ?” o voce indig-nată teatral amintește că femeia ale cărei degete au atins ușor pleoapele scriitorului de îndată ce murise (da, soția fidelă care doarme sub aceeași lespede cu el) a trebuit să suporte o viață în trei. Scriitorul, deja în vîrstă, avea nevoie, pentru a fi inspirat, de prezența carnală a unei tinere... Argu-mentele țîșnesc care mai de care: simțul sacri-ficiului, arta care justifică totul, egoismul visceral al bărbaților...

Mașina care îi duce înapoi în Capitală e plină de vorbe de duh, de rîsete, de suspine dezamăgite ce însoțesc cîte o rernarcă sentențioasă. Sînt fericiți că au reușit să-și domine anxietatea care i-a cuprins adineauri. Anxietatea a devenit anecdotă, iar bă-trînul „un fel de popă enorm, cam smintit, îmbrăcat în odăjdii vechi de cel puțin un secol". Chiar și strania înecată din Sankt-Petersburg vine la momentul potrivit să ilustreze natura irațională a poporului său. Da, sufletul excesiv, atît de des descris și de care au luat cunoștință îndeaproape în excursia lor de duminică. Citează nume de scriitori și lungile romane în care s-ar putea găsi, căutînd bine, și înecata și balerinul și bătrînul... După această deznădăcinare într-un loc ascuns în mijlo-cul unei cîmpii înfrigurate, spălăcite, e o plăcere aproape fizică să te găsești din nou în meandrele familiare ale străzilor, să recunoști din nou cutare cafenea, cutare răspîntie cu fizionomia ei pariziană foarte individuală și deja nocturnă datorită tuturor acelor lumini... Și cînd, după un an, sau poate mai mult, în funcție de ritmul existenței lor foarte pline, o cină îi va aduce iar laolaltă, nici unul din cei patru vizitatori nu va îndrăzni să vorbească despre cele cîteva clipe de anxietate de sub cerul de iarnă. Teama de a le mărturisi le va permite să petreacă o seară deosebit de plăcută.

Fuga lor nu l-a abătut pe bătrîn de la rondul lui obișnuit. Acum poate fi văzut ridicînd încet un trunchi lung, pe care furtuna l-a smuls în cursul nopții. Crucea de la un mormînt s-a transformat într-un fel de arac ce se apleacă sub greutatea copacului doborît. Odată îndeplinită această îndatorire, băr-batul rămîne un moment nemișcat, apoi, clătînînd de cîteva ori din cap, lasă din nou să i se piardă cuvintele în transparența rece a serii. Vizitatorul care îl ascultă acum este încă subjugat de forța și de aspectul mîinilor care, ivite brusc din mînecele mantalei, s-au încleștat pe coaja umedă a copa-cului. Niște mîini ce seamănă ele însele cu niște rădăcini noduroase, puternice, marcate de cicatrice, striate de vinișoare violete. Spectatorul acesta ar vrea să fie singurul care culege cuvintele estom-pate de vînt. În ciuda lui, o femeie tînără, cu o expresie indiferentă și voluntară, se oprește pe aleea învecinată, încearcă sau se preface că des-cifrează inscripția de pe lespedea de mormînt pe care bătrînul a degajat-o adineauri, apoi începe să asculte și ea... Defunctul căruia i-a silabisit mai înainte numele, un oarecare Hodorski, era un vesel aventurier. Ajuns la Paris după Revoluție, a trăit un an cumplit, silit să cerșească, mîzgălindu-și degetele de la picioare cu tuș, ca să-și ascundă găurile din pantofi, asaltat noaptea de vedenii de om hămesit. Singura lui avere se rezuma la cîteva titluri de proprietate asupra unor moșii de mult confiscate de noul regim. Mare i-a fost mirarea cînd, într-o bună zi, a găsit un cumpărător, cineva care credea că reînțoarcerea la vechiul regim era foarte probabilă în Rusia. Hodorski a început atunci să caute pe la compatrioții lui exilați astfel de titluri de proprietate inutile și totodată prețioase. Cumpărătorii, impresionați de acvilele bicefale ale imperiului, atrași de prețurile derizorii, se lăsau convinși ușor. Conte și-a asigurat astfel pe cîteva ani o viață de huzur. Dar cum, cu timpul, filonul seca, a trebuit într-o bună zi să scoată la vînzare o casă de la țară foarte modestă, cuibul familial în care-și petrecuse copilăria. Tranzacția a fost ane-voioasă.

Cumpărătorul, neîncrezător, examina înde-lung actele, cerea precizări. Hodorski, cu un zîmbet larg, silit, a lăudat cîmpul ce se întindea în jurul casei, pîrîl cu nisip alb, livada invadată de privighetori. A arătat chiar și o fotografie, unica poză care-i rămăsese din tinerețe. În ea se vedea o căruță lîngă trepte, un copil întinzîndu-i caluhii un braț de fîn, cu privirea ațintită asupra fotografului... Poza a fost cea care a jucat, pare-se, un rol hotărî-tor. După obiceiul lui, Hodorski a sărbătorit îmbo-gățirea momentană într-un restaurant din Passy. Comesenii lui l-au găsit fidel sie însuși: strălucit, risipitor, în stare să poarte mai multe conversații în același timp. A doua zi spre amiază, unul din ei, venind la conte, l-a descoperit îmbrăcat cu hainele lui de zile mari, cu capul lipit de o pernă îmbibată de sînge...

Cei doi vizitatori nu par prea atenți la peripețiile din povestea acelor vieți distruse. Ca și cum, fără să cunoască faptele, le-ar prevedea dinainte urzeala, pe cît de logică, pe atît de absurdă. Doar unele amănunte le trezesc, nu se știe de ce, interesul.

Adineauri au schimbat o privire rapidă, frapați amîndoi de prezența, pe noptiera sinucigașului, a fotografiei cu casa de lemn, atelajul și copilul -ființa aceea misterioasă și aproape înspăimîntătoare prin ignorarea viitorului ei. Da, privirile li s-au întîlnit și au redevenit imediat simple licăriri care nu caută ochii nimănui. Ei mai mult observă decît ascultă. Cerul despicat în două — la vest roșul rece al apusului, iar pe cealaltă jumătate, o aripă joasă și cenușie de nori ce se lățește din cînd în cînd și revarsă o grindină scînteietoare, ale cărei ace înțeapă obrajii, umplu cu o șoaptă uscată frunzele moarte din pasajele dintre lespezile de mor-mînt. Iar cînd aripa aceasta întunecată se retrage, lumina vie, arămie lăcuiește pămîntul brun, rădăci-nile copacilor, și face să lucească bălțile de apă -oglinzi pe jumătate îngropate ici și colo în desișul arbuștilor. o rafală tăioasă ca o lamă de oțel sfarmă privirea în fațete de lacrimi. Bătrînul se apleacă, ia de jos o vază de ceramică, din care se înalță o tulpină lungă și uscată de crizantemă, o pune la loc pe piatra funerară.

Vocea lui continuă, ca lămă și detașată, o voce care nu caută nici să convingă, nici să dovedească ceva, se gîndesc cei doi vizitatori întîrziți. o voce atît de diferită de zumzetul neîncetat al cuvintelor care le umple mintea, cuvinte care în viața de zi cu zi îi agrează, îi solicită, smulgîndu-le încuviințarea printr-un interminabil terci verbal, făcut din frîn-turi din ziare, din evenimente scandate de crainici. Cuvinte ceucid în ei rarele clipe de liniste.

De altfel, poveștile bătrînului paznic sînt abia schițate. În mintea vizitatorilor se înjghebează o intrigă, se pun în scenă cuvintele murmurate. „Un aventurier, spunea el, vindea domenii nobiliare, da, castele de cărți... Într-o zi a venit rîndul casei lui din copilărie. Dis-de-diminează și-a zburat creierii...” Pe același ton, în fața lespezii următoare: „Rezistă bine la trecerea timpului greșeala aceasta. Ofițer de cavalerie... Cu doi l. Din fericire, nu toți citesc caracterele chirilice. Ofițer de cavalerie... Foarte vorbăreț, mereu surescitat. Și mereu aceleași povești cu bătălii, despre capetele pe care le tăia roșiilor cu sabia. Și cu cît povestea mai mult, cu atît imita mai bine șuieratul scurt cu care se înfîgea în gît tăișul și zdrobea oasele. «Hîrș-ș-ș!» șuiera el. Vedeai aievea un cap rostogolindu-se în iarbă... La bătrînețe i-a paralizat fața și nu mai putea vorbi. Singurul lucru pe care mai reușea să-l rostească era acel «hîrș-ș-ș». A murit într-o primăvară. Noaptea era caldă, i-au deschis fereastra. Cu o clipă înainte de a se sfîrși, s-a ridicat într-un cot și, trăgînd aer în plămîni lui tremurători, a șoptit foarte clar:

«Liliac...»"

Tînăra femeie care-l ascultă pe bătrîn poate fi foarte bine cea despre care se spune cînd se apropie de patruzeci de ani: i-a reușit totul în viață. Tocmai femeile acestea se trezesc într-o duminică de iarnă în fața unui gol și a unei disperări atît de mari, încît moartea le pare dintr-o dată o chemare așteptată în taină... Dimineata s-a apucat să-și răsfoiască agenda cu adrese. Degetele îi lunecau pe pagini ca pe gheață, fără să se poată opri. o mulțime în-treagă și totodată nimeni. În sfîrșit, un nume care îi amintește de o promisiune de acum cel puțin zece ani. „Ai să vezi, nu seamănă deloc cu un cimitir, e o adevărată grădină, cam părăginită, în care simți imediat că ei au o altă concepție despre moarte decît noi...” În zece ani nu a avut nici o clipă liberă ca să se ducă acolo. Celălalt vizitator, bărbatul în palton albastru-închis cu gulerul ridicat, care lasă să i se întrevadă luciul cămășii și nodul de la cravată, bărbatul acesta a auzit și el vorbindu-se despre „grădina în care descoperi o altă perspectivă asupra niorții.” El seamănă cu cel care, cu o jumătate de oră înainte de masa de familie, unde se adună vreo duzină de rude, se ridică, se îmbracă în grabă, ca și cum ar fi urmărit, și pleacă fără să anunțe pe nimeni, ceea ce nu i s-a întîmplat încă niciodată. Îi urmărește o imagine: ochii, gurile, chipurile care îl vor încon-jura, repetînd aceleași schimonoseli, aceleași fraze ca ultima dată, mestecînd, înghițînd. Ar fi trebuit să le răspundă, să zîmbească. Și mai ales să accepte că e fericit, dat fiind că ceilalți consideră că are toate motivele să fie fericit: seninătatea blondă și imperturbabilă a soției, grația felină a celor două fiice, despre care gluma familială va spune încă o dată că sînt „două fete frumoase de măritat”, și masa întinsă în fața unui perete de sticlă dincolo de care, de la acel al șaisprezecilea etaj, se poate studia ca pe un plan

topografia pariziană, și cabi-netul lui medical, situat în aceeași clădire, ceea ce îi va provoca, conform tradiției, o remarcă ursuză a unei rude („Sînt unii care au noroc, n-au decît un palier de traversat ca să meargă la lucru!”)... Bărbatul și-a imaginat toate aceste bucurii mărunte, a căror însumare ar trebui neapărat să-l facă fericit. L-a cuprins o panică violentă. Și-a îniițat paltonul, a tras ușa după el, încercînd să n-o trîn-tească, și s-a repezit pe scări, temîndu-se să nu-i întîlnească în fața ascensorului pe cei dinții mu-safiri...

Bătrînul ridică un braț de crengi moarte și îl adaugă la o grămadă de frunze și de tulpini uscate la piciorul unui copac. Bărbatul și femeia îi ascultă pașii domoli pe pietriș, mai răsunători din cauza frigului și a liniștii. Deci toate acestea au existat mereu, se gîndesc ei. Viața aceasta atît de diferită de a lor, o viață atît de calmă, niște gesturi care le lasă timp să zărească pălirea imperceptibilă a luminii, arămii, roz, acum mov, s-o urmărească în curgerea îndelungată a visării lor. Să-ți odihnești privirea printre crengile dăltuite pe cerul înghețat, să ghicești, fără să înțelegi cu adevărat, că minunile acestea sînt misterios de importante și că pînă și privirea distrată aruncată asupra micului smoc de iarbă dintre pietrele gardului vechi este nece-sară sfîrșitului acestei zile, luminii ei, cerului ei, vieții ei unice. Și atît de intensă este senzația că aparțin deja acestei vieți, încît hotărîsc, fiecare m felul său, să angajeze o conversație cu bătrînul paz-nic cînd va termina de povestit. Vocea îi pare de altfel ușor schimbată, mai puțin impersonală, ține seama de prezența lor în fața lespezii.

— Roșiii numeau tipul acela de execuție „hidra contrarevoluției”. Legau împreună vreo zece ofițeri într-un grup strîns. Umăr lîngă umăr, spate la spate. Și îi împingeau peste bordul unei barje sau din vîrfurile unui dig. Unii se zbăteau, alții încremeneau, încercînd să facă pe mortul încă înainte de a muri. Iar alții plîngeau, slăbiți din cauza rănilor... Acesta a putut să se elibereze, deja sub apă, deja cu picioarele împotmolite în nămol. A forțat sîrma de la în-cheietura mîinii, a ieșit la suprafață ascuns de un bloc de granit din dig. Abia mult mai tîrziu au început să-l obsedeze fețele celorlalți, mai ales ochii celui căruia îi împinsese cu sălbăticie trupul, ca să se smulgă din apă.

Bătrînul îi privește cu aerul că așteaptă o între-bare, o replică. Iar privirea aceasta îi aparține nu unui straniu duh al locului, »un fel de popă cam smintit și bătrîn de cel puțin un secol”, ci unui seamăn. Cuvintele lui străbat mai multe epoci pe care ei nu le-au cunoscut. Tocmai atitudinea aceasta atît de omenească le oprește în gît întrebarea totuși pregătită. Își dau seama brusc că s-a înserat, că doar o fișie îngustă de apus mai luminează într-un roșu tulbure locul acesta înțesat de cruci. Se simt dintr-odată între patru ochi cu o intuiție ameți-toare, o pătrundere care le crestează viața cu o străfulgerare orbitoare... Vizitatorul în palton albas-tru-închis observă că femeia merge deja pe alee cu un pas care se stăpînește să nu pară grăbit. Sau, mai degrabă, ea îl vede îndepărtîndu-se discret și fuge, ocolind mormintele. Se pomenesc la ieșire în același moment, dar ferindu-se să se privească, așa cum fac cei care au asistat la o scenă de agresiune și nu au intervenit... Dincolo de gard este încă puțină lumină, roz și fluidă. Bărbatul se întoarce, vede femeia care își caută cheile de la mașină cu mîna vîrîtă într-un rucsac mic de piele. Pentru o clipă el are senzația că s-a reîntors la viața tăcută care i-a reunit pe amîndoi sub copacii din cimitir. Chipul femeii îi pare foarte familiar. Are impresia că-i cunoaște timbrul vocii, fără să o fi auzit vreodată, că-i cunoaște, împărțîndu-le profund, atmosfera fiecăreia din zilele ei și durerea de astăzi. Cînd deschide portiera, ea își ridică o clipă privirea. Bărbatul, la cîtiva metri de ea, îi zîmbește, face un pas în direcția ei. „Pentru prima oară veniți aici ?” El zîmbește, se apropie, „pentru prima oară...”. Zîm-bește, face un pas spre ea...

Nu, mașinile lor au plecat de cîtva timp, stre-curîndu-se rapid în puhoiul șuierător al autostrăzii. Și în toropeala șofatului bărbatul revede în minte scena care nu a avut loc. Se apropie, zîmbește: „Știți, pentru prima oară vin aici și...” Rătăciți în goana trasoarelor farurilor, pe căi din ce în ce mai divergente, își amintesc de povestea care i-a adus în ziua aceasta înghețată într-un colț de lume pierdut: „O să vedeți, e o adevărată grădină, în fine, mai degrabă o pădure virgină, atîția copaci, atîta iarbă și flori sînt acolo. Și fiecare cruce are un fel de geam minuscul, în care se aprinde o can-

delă..." își spun că, pentru a vedea grădina, ar fi trebuit să vină vara sau toamna și că acum e prea târziu. Să se întoarcă acolo într-o zi? se întrebă bărbatul. Duminica următoare? Să revadă aleile pustii, crengile negre de pe cerul înserării, femeia care... Se dezmeticește. Prea târziu. Orașul îl înghite în complexitatea lui întunecată, mișcătoare, striată cu roșu și galben. Înainte de a începe să caute pretextul care să-i justifice fuga în ochii fami-liei, se gândește la femeia care, chiar în clipa aceea, se înfundă și ea undeva, în magma de străzi și de stopuri. „Revederea este în fond la fel de imposibilă ca și învierea mortilor pe care o invoca nebunul acela bătrîn", își spune el cu o undă de cinism melan-colic, ca să revină definitiv la realitate...

Bătrînul îi însoțește cu privirea pînă la poarta de fier, apoi își pleacă ochii asupra numelui pe care îl indică lespedeale ale cărei raze pun în evidență, la nivelul pămîntului, caracterele gravate. În depărtare, zgomotul motorului descrește și dispare ca un firicel de nisip în clepsidră.

Rămîne, în afară de bătrînul paznic, o siluetă prelungă, ce pare să caute în zadar ieșirea prin dedalul de pasaje și alei transversale. Este cel din urmă vizitator, un bărbat încă tînăr și care vine aici regulat de trei sau patru zile încoace. În ciuda frigului, poartă doar o haină de catifea care amin-tește, prin croiala ei strîmtă și alungită, uniforma de student de odinioară. Un fular alb, tricatat gro-solan, alcătuieste pe pieptul lui un fel de jabou spumos. Chipul lui palid este al cuiva care, deși rebegit, nu mai suferă, trupul devenindu-i la fel de rece ca aerul înghețat.

El e cel care, scrutîndu-i pe vizitatori, și-a imagi-nat adineauri sentimentele lor, le-a schițat viețile. Mai întîi, grupul de gură-cască, apoi pe cei doi sin-guratici, care erau gata să-și vorbească și care nu

se vor revedea niciodată. își petrece viața ghicind viața celorlalți... Mai înainte a remarcat că mesteacănul cu două trunchiuri fusese despicat de furtuna de ieri exact la încrengătură și că vîntul risca de la un minut la altul să-i lărgească tăietura adîncă și să doboare trunchiul geamăn al lemnului cu un pocnet ascuțit... Iși spune acum că toată liniștea acestei zile atîrnă de strigătul acela mut. „Liniștea căreia i se sondează adîncurile grație acestui pocnet suspendat", notează el într-un carnet, pe care-l scoate dintr-o geantă mare, asemănătoare cu cea de poștaș.

Bărbatul în haină de student este unul din invi-zibili exilați ruși care, într-o izolare tot mai cruntă cu vîrsta, urmăresc o himeră a scrisului și își sfîrșesc viața într-un pod înșesat cu cărți, aproape îngropați sub piramidele de pagini pe care nimeni nu va avea curajul să le descifreze. I-a cunoscut pe cîțiva dintre ei, dar își spunea că un asemenea sfîrșit le e dat doar celorlalți. În piramidele lui va exista povestea contelui-aventurier care și-a vîndut casa din copi-lărie, precum și cea a balerinului care, pe patul de moarte, își chema amantul și totodată asasinul.

Bătrînul paznic aprinde candela mică de pe crucea de la mormîntul lîngă care se termină întotdeauna rondul lui de noapte. Da, mormîntul con-damnatului la moarte care s-a smuls „hidrei contrarevoluției". Bărbatul în haină de catifea i-a urmărit povestea chiar ieri, singur în fața bătrînului. L-a intrigat un amănunt: numele înscris pe piatra de mormînt este al unei femei. N-a îndrăznit să ceară o lămurire... Vede acum o flacără de chibrit care, apărută în căușul palmelor paznicului, le lumi-nează din interior, apoi se însuflețește pe fitilul candelii în inima crucii, Minusculul canat de sticlă se închide la loc, flacăra unduiește suplu, se liniș-tește. Tînărul se zgribulește, atît de mult îi amintesc lumina și căldura aceea adăpostită de confortul unei camere foarte îndepărtate din memoria lui. Doar cîțiva pași îl despart de bătrîn.

— Ați putea să-mi vorbiți despre femeia aceasta ? Privirea bătrînului paznic parcă străbate vaste întinderi de întuneric, orașe nocturne populate de multă vreme de umbre. Se vede că încearcă să înțe-leagă cu cine are de-a face: cu unul dintre curioși care vin ca să ducă cu ei două-trei anecdote. Sau cu un fugar care a evadat de la masa de familie și s-a refuglat aici ca să-și tragă sufletul. Sau poate cu cel a cărui venire n-o mai spera ?

Începe să vorbească, îndreptîndu-se încet spre grilajul porții, care ar fi trebuit zăvorîtă de cel puțin o oră. În cuvintele lui răzbește o foarte mare oboseală.

— Toată lumea voia să vadă în ei doi amanți. Iar în moartea acestui personaj dubios, o crimă. Este tonul obișnuit al poveștilor lui: frust, tăios, uniform. Bărbatul cu haină de student se și așteaptă la încă o anecdotă. Ar vrea să plece, să bea un pahar de vin fiert, să se culce... Deodată, bătrînul, ca și cum i-ar fi ghicit dorința de a fugi, exclamă într-un icnet răsunător, în care se aude aproape un geamăt și o scuză că nu știe să povestească altfel:

— Sînteți primul căruia îi vorbesc despre ea!

Toată lumea din Villiers-la-Forât (bărbații mai vădit poate decît femeile) dorea să fi fost o crimă. Versiunea aceasta corespundea unui inevitabil cli-șeu al imaginației oamenilor fără prea multă imaginație, schemei clasice a unei crime pasionale. Sau, și mai simplu, dorinței de a-și închipui două trupuri goale, mai întîi unite prin dragoste, apoi despărțite de violența unei lupte scurte și de moarte.

Intrigați, neobișnuit de scilipitori, locuitorii pălă-vrăgeau despre crimă, inventîndu-i noi versiuni, criticînd ancheta care bătea pasul pe loc. Dar, de fapt, trupurile îi intrigau. Căci a trebuit dintr-o dată să li se accepte apariția în liniștea somnoroasă și rustică din Villiers-la-Forât, să li se însce goli-ciunea amoroasă sau criminală în leneveala acelor zile de iulie, care miroseau a prafîncălzit la soare, a mîl călduț din rîu. Da, în peisajul acela blînd și domol au irupt ei: un bărbat cu hainele îmbibate de apă, lungit pe mal, cu țeasta zdrobită. Și o femeie cu părul încîlcit, șiroindu-i, cu sîinii goi, o femeie așezată, împietrită ca o stîncă sculptată, lîngă bîr-batulîn agonie.

Așa fusese redată scena de un martor cu sufletul la giiră - bîlbîitul pe care locuitorii din Villiers-la-Forêt îl numeau „Tum-tum” din cauza veșnicului său „t-t-tum-dumneavoastră știți!”, început de propo-zitie care îi permitea să se lanseze într-o conversație.

De data aceasta era atît de răvășit, încît gîngăveala lui a durat mai mult ca de obicei. Bărbații de la mica terasă a Royal-ului l-au privit cu un zîmbet indulgent, cei mai tineri au început să-l parodieze. Efortul făcut și rînjetele acelea i-au umplut ochii de lacrimi. Fragilitatea lui, adăugată la pronunțarea defectuoasă, îl făcea să pară sărac cu duhul. A reușit să-și stăpînească gîtuirea „tum-tum”-urilor doar cît să semnaleze prezența celor două trupuri de pe mal. Fața lui chinuită i-a convins pe oameni. S-au ridicat și l-au urmat cu un zîmbet, cum te iei după lătrăturile unui cîine deznădăjduit că nu poate face înțeleasă importanța chemării sale.

Pe mal, timp de cîteva minute, au rămas orbiți. Totul era atît de radios înjurul lor în după-amiaza aceea frumoasă de vară. Aburul căldurii învăluia hățîșul sălciilor într-o lumină blîndă, lăptoasă. Apa cu scilipiri mate clipocea sub minuscule promontorii ierboase, care îi dominau ici și colo curgerea. Zgo-motul flasc și adormitor îți trezea pofta de a te întinde în iarbă, de a asculta distrat trilurile răzlețe ale păsărilor, strigătele îndepărtate ale cocoșilor, care ajungeau pînă acolo parcă pentru a măsura mai bine tot spațiul acela estival... La vreo sută de metri, un pescar își clătina undița. Și mai încolo, de-a lungul rîului, se vedea clădirea fostei fabrici de bere, acoperită toată cu ghirlande de hamei. Iar într-un plan mai retras, spre orizont, se îngrămă-deau primele case din orașul de jos, apoi, într-o etajare familiară, acoperișurile orașului de sus -cu vîrful negru al clopotniței, cu îmbelșugarea verde a platanilor deasupra gării, cu cotitura drumului spre Paris. Oamenii veneau, mformați nu se știe cum, se salutau pe furiș cu un semn ușor din cap și mul-țimea lor, compusă din vecini, din cunoștințe, din rude, înlemnea în fața acelei scene inimaginabile: un bărbat culcat, cu o rană lată, brună pe țeasta pleșuvă, cu gura căscată, cu ochii sticloși, și o femeie așezată pe un buștean mare, mîncat de carii, arun-cat afară de rîu, o femeie de o frumusețe și o impu-doare care-ți răneau ochii.

Aceasta era de altfel senzația pe care a încercat-o toată lumea de pe mal. o durere oculară, ca și cum s-ar fi strecurat o geană sub pleoapă și ar fi tulburat vederea. Bărbatul mort, pe care nu îndrăzneau să-l atingă înainte de sosirea poliției, femeia cu sîinii abia ascunși de fișii de pînză - doi

extratereștri căzuți în ziua aceea din vara lui 1947, vara pe care toate ziarele o anunțaseră ca „a primului concediu adevărat din vreme de pace”.

A existat în cele din urmă în nemișcarea aceea stingheră un gest care a rupt vraja. o doamnă bătrână s-a aplecat și a desprins o tulpină lungă și subțire de algă lipită de fruntea mortului. Mul-țimea, dînd drumul la toată energia stăpînită, a izbucnit într-un șuierat mînios: nimic nu trebuia clintit înainte de sosirea polițiștilor! Și abia atunci scena aceea le-a părut întîmplată aieva. într-o carte, își spuneau unii dintre ei, totul s-ar fi rezol-vat mult mai repede. Dar în realitatea acelei banale zile de iulie a existat o lungă așteptare, care se prelungea absurd, dincolo de limita convenită. A exis-tat o tulpină de algă și cămașa care a sfirșit prin a se usca pe trupul victimei. Au existat niște grupuri formate atunci, niște cuvinte încă și mai neînsem-nate ca de obicei, lacrimile lui „Tum-tum”, ochea-dele tot mai îndrăznețe pe care le aruncau bărbații spre sîinii pejumătate dezgoliți ai femeii împietrite. A existat silueta poștaşului pe bicicleta lui, care se Vede în depărtare, cînd reușeai să-ți dezli-pești privirea atrasă ca de un magnet de înecat, de chipul lui acoperit cu mătasea broaștei. A existat dezgustătoarea bonomie a realului, căruia nu-i pasă de efectele intrigii și chiar le strică adesea prin încetineala lui greoaie.

Pînă și în identificarea cuplului s-a făcut simțită povara realului. „Dar pe femeia aceasta, au mur-murat mulți, am văzut-o de o mie de ori! Da, vă garantez, lucrează la bibliotecă, la azilul de bătrîni al rușilor, știți... Da, ea a sosit la Villiers mai tîrziu decît ceilalți, chiar înainte de război...”

Cît despre bărbat, l-au recunoscut în el pe pen-sionarul rus, pe care-l zăreau uneori aplecat într-o grădină mică de zarzavat în pantă, spre rîu. Un personaj nu prea volubil, care trecea neobservat.

Gura lui, acum larg deschisă, părea o ironie a sorții față de caracterul lui taciturn.

Cîțiva ruși amestecați în mulțime au vrut să contribuie și ei la recunoașterea celor două perso-naje.

Așa se face că în șoaptele care se transmiteau de la un grup la altul a fost divulgat numele Olgăi Arbelina. Apoi al lui Serge Goleț. însoțite de men-țiuinile următoare: prințesa Arbelina; Goleț, fost ofițer în Armata Albă. Dar precizările aveau pentru locuitorii francezi aceeași rezonanță desuetă ca și „marchizii și viconții” dintr-o piesă romantică ui-tată. I-au acordat mult mai multă atenție unui tînăr pescar. El a venit în goană, aducînd un pantof care lipsea de la piciorul stîng al lui Goleț.

Nimeni nu știa totuși ce trebuia făcut cu pantoful acela... Ca și înainte, se auzeau clipocitul apei călduțe, niște strigăte îndepărtate de cocoș. Și, fără s-o poată formula, unii au fost frapați de o idee deru-tantă: așadar, dacă eu aș fi în locul bietului rus întins pejos, cu gura căscată, da, dacă adineauri aș fi murit ca el, asta nu ar schimba cu nimic nici soa-rele, nici iarba, nici viața tuturor acestor oameni, nici plimbarea lor de duminică. Acel după-moarte însořit, cald, cu miros de stof și de alge părea mai înspăimîntător decît orice infern. Dar foarte puțini

se aventurau pînă la capătul raționamentului. De altfel, soseau, în sfirșit, polițiștii.

Tulburarea provocată locuitorilor din Villiers de ziua aceea prea luminoasă, care găzduise drama de pe mal, s-a risipit de la primii pași ai anchetei. Căci toți s-au dedat reconstituirii faptelor, dar pornind din sensul opus celui ales de judecătorul de instruc-ție. El căuta să afle dacă avusese loc o crimă sau nu. Ceilalți nu puneau la îndoială crima. Le rămînea așadar să reunească într-un cuplu de amanți bār-batul și femeia pe care îi descoperiseră datorită lui Tum-tum într-o duminică de iulie. Iar dificultatea acelei îmbinări sentimentale și carnale încingea toate spiritele din Villiers-la-Forêt. Căci, așa cum te întrebi despre niște soți bătrîni „ Dar ce caută ei împreună ? ”, era imposibil să-ți imaginezi o întîlnire între două firi atît de diferite.

Deja chipurile, constituția, expresia ochilor lor se opuneau ca bucățile dintr-un mozaic care nu se potrivesc și, combinate cu sila, fac să sară în țin-dări tot tabloul. o femeie de patruzeci și șase de ani, înaltă și frumoasă, cu un păr bogat, de o nuanță ușor argintie, cu trăsături a căror regularitate o egala pe aceea, rece și distantă, a cameelor. Un bărbat de șaizeci și patru de ani, cu fața lată, lumi-nată de o jovialitate satisfăcută, cu țeasta pleșuvă și poleită de un bronzaj lucios, cu privirea plină de siguranță, un bărbat îndesat, cu brațe scurte și groase, cu unghii pătrate, gălbui.

Ba, mai mult, trebuia să ți-i imaginezi împreună (și acesta era un lucru pe care ancheta avea să-l stabilească ulterior) într-o barcă, în mijlocul râului luminat de soare. Trebuia să-i reunești într-o neve-rosimilă plimbare galantă și să-i vezi acostînd și așezîndu-se m iarbă, în spatele hățîșului sălciilor. Să-l vezi pe bărbatul acela înfigînd în pămînt pe pămînt o sticlă mare cu vin, pe care o ferise de căldură sub banca din barcă, în apa care băltea pe scîndurile vechi. Un ceas mai tîrziu se întorceau în barcă și, lăsînd deoparte vîslele, pluteau în voia valurilor pînă la locul fatal, în dreptul podului distrus, unde avea să se producă drama: locul în care femeia, conform mărturisirilor ei încîlcite, provo-case moartea însoțitorului ei; unde acesta, conform versiunii preferate de anchetă, se înecase, victimă a propriei sale neîndemînări, a băuturii, a ciocnirii nefericite de un stîlp. Orice crimă pasională dobîndește pentru spec-tatorii neimplicați un tainic interes teatral. Locuitorii din Villiers-la-Forăt, odată trecută uluirea din primele clipe, au descoperit latura aceasta distrac-tivă, căreia trebuia să i se disimuleze atracția sub un aer grav, și s-au dedat jocului. Plictiseala vieții lor zilnice contribuia mult la aceasta, dar și desfă-șurarea anchetei. Audieri de martori, confruntări, percheziții, sechestre - simpla folosire a acestor termeni în discuții interminabile oferea fiecăruia dintre ei un rol nou, neașteptat, smulgîndu-i din condiția lor de brutar, de învățătoare, de farmacist. Tocmai farmacistul (care lenevea de cînd îi fusese distrusă farmacia de un bombardament eronat al Aliaților) nu mai vorbea decît limbajul intermediar dintrejurisprudență și roman polițist, ca și cum ar fi regăsit în el savoarea nomenclaturii lui latine. Faptul că trebuia să depună jurămînt înaintea depoziției a avut și el o importanță covîrșitoare. Într-atît, încît adolescentul care pescuia în momen-tul dramei a vrut să repete cu orice preț, în fața judecătorului de instrucție, formula „adevărul și numai adevărul", de care însă îl scutea vîrsta lui. Încul lui Goleț, întîmplător sau criminal, deve-nise repede pentru locuitorii din Villiers un subiect de conversație inepuizabil, fiind mereu nou pe măsura înaintării anchetei. Dar mai ales un subiect paspartu care desființa hotarul invizibil dintre orașul de sus și orașul de jos, dintre grupurile altădată de nepătruns și ușura miraculos apropierea dintre necunoscuți. Toată efervescența aceea verbală se baza de fapt pe puține elemente materiale. Prin intermediul lui „se știe tot" din rmcile orase s-a aflat că percheziția de la Goleț nu adusese la lumină decît un pistol cu un singur cartuș în încercător, o colecție de papioane (unii, din greșeală, vorbeau despre papiote) și bilete scurte, scrise pe bucățele de hîrtie, care consemnau deplasările cuiva la Paris. Cît despre prințesa Arbelina, nimeni nu o zărise vreodată în compania aceluși bărbat. Un martor, ce-i drept, îi văzuse întrînd împreună în baraca lungă de tir, una din distracțiile cam de bîlci din parcul mare al orașului de sus. Dar vizita aceea, obiectau ceilalți, avusese loc doar în ajunul plimbării cu barca. Și deci, în decurs de cîteva ore, întîlnirea lor deve-nise posibilă. Ce gest, ce vorbă (venind din partea bărbatului ? din partea femeii ?) o determinaseră ?

Așa-zisa întîlnire din baraca de tir, colecția de papioane, care se potrivea atît de puțin cu imaginea unui pensionar ce-și udă grădina de zarzavat, cele cîteva vizite rare pe care un misterios „prieten pari-zian" le făcea eroinci acestei drame - detaliile aces-tea neînsemnate se dovediseră suficiente pentru a declanșa o interminabilă avalanșă de versiuni, de ipoteze, de presupuneri, cărora li se adăugau cîteva frînturi pe care instrucția le lăsase să se slrecoare. Vocile ațîțate, neistovite, se amestecau într-un schimb încrucișat de adevăruri, de fabulații și de absurdități, pe care îndrăznești să le avansezi doar în cursul dezmațului verbal ce urmează după o crimă răsunătoare într-un oraș de provincie.

Toată lumea din Villiers-la-Forăt a devenit în lunile de vară povestitor și detectiv improvizat.

Datorită nenumăratelor guri, umbrele bărbatului și femeii din barcă își retrăiau în fiecare zi ultima lor după-amiază. Locuitorii vorbeau despre ea la coada din fața brutăriei, pe terasa de la Royal, pe careul prăfuit al popicăriei, în tren, în timpul tra-seului de o oră care îi despărțea de Paris. Pîndeau orice informație nouă, orice confidență, fără de care imaginea lor despre crimă putea să rămînă mai puțin completă decît a vecinului.

Și apoi, la câteva zile după evenimente, au descoperit un articol dintr-un ziar parizian. Cu totul, doar două coloane înguste, însă într-o vecinătate care-ți dădea amețea. Relatarea dramei era intercalată între logodna prințesei Elisabeta și o scurtă informație : „Complotul împotriva Republicii a fost dejucat. Contele Merwels și contele Vulpian au fost inculpați.” Niciodată nu avuseseră încă locuitorii din Villiers sentimentul că trăiesc atât de intens actualitatea planetei. Articolul despre drama survenită în orașul lor se termina cu următoarea constatare: „Acum îi revine anchetei să stabilească dacă este vorba despre un accident banal sau despre o crimă premeditată și comisă abil, ipoteză careia de pe acum îi dau crezare locuitorii din Villiers-la-Forêt.”

Drama din barcă a schimbat chiar și câteva obiceiuri foarte vechi din oraș. Oamenii cărora seara le plăcea să se plimbe de-a lungul malului își continuau acum hoinăreala puțin mai departe, până la poiana dintre sălcii, unde părea să se fi desfășurat întâmplarea fatală. Iar tinerii părăsiseră locul tradițional de scăldat și se scufundau până la epuizare la locul înecului, sperând să găsească ceasul lui Goleț, un ceas greu de aur, cu o acvilă bicefală pe capac...

Febra investigației a fost generală. Totuși, fiecare dintre cele două populații din Villiers-la-Forêt, cea

franceză și cea rusă, reconstitua de fapt o poveste foarte diferită.

Pentru francezi, aventura acelui cuplu ciudat a marcat, înainte de toate, adevăratul început al perioadei de după război. Dacă puteai să cobori din nou pe râu în voia apei, într-o barcă veche, strângând în brațe o femeie, cu o sticlă de vin sub bancă, însemna că vremurile de pace reveniseră definitiv. Deznodământul mortal nu făcuse decât să confirmă această impresie. Căci o scurtă dare de seamă asupra înecului, făcută de un ziar parizian, reușise pentru prima oară să concureze cu rubrica „Epurări”, care se repeta de la un număr la altul și informa adesea despre condamnările la moarte... De altfel, în același ziar, era anunțat începutul Turului Franței din '47, primul de după război.

Și rușii vedeau în moartea lui Goleț un eveniment, să zicem, istoric. Cei care în după-amiaza aceea de iulie îl devorau din priviri pe bărbatul întins în iarbă și pe însoțitoarea lui cu trupul apărând gol de sub pânza fină și udă, toți acei locuitori ruși din cartierul dejos al orașului simțeau aproape fizic că, pentru ei, curgerea zilelor, liniștită și lipsită de neprevăzut, se întrerupea acolo, pe malul acela. Da, au simțit în cronologia lor personală nașterea unui înainte și a unui după. Începutul acelei cronologii mergea până la Revoluție, la războiul civil, la fuga de-a curmezișul Rusiei incendiate de bolșevici. Apoi venise pentru ei epoca înrădăcinării la Paris, la Nisa și, pentru unii, în monotonie somnoroasă din Villiers-la-Forêt. Mai târziu, în 1924, cumplita decizie a francezilor de a recunoaște regimul sovietic. În 1932, și mai grav:

enigratul rus Pavel Gorgulov îl asază pe președintele Paul Doumer! Timp de câteva săptămâni toată partea rusească a orașului trăise cu frica represaliilor... Apoi izbucnise războiul și, paradoxal, îi reabilitase întrucâtva în ochii francezilor - datorită victoriei acelorași bolșevici asupra lui Hitler. În fine, cel din urmă eveniment, legătura incredibilă dintre prințesa Arbelina și caraghiosul de Goleț.

Femeia aceasta marcase cronologia rusească din Villiers-la-Forêt prin simpla ei stabilire în oraș în primăvara lui 1939. Încă din prima zi emigranții începuseră să aștepte o schimbare miraculoasă, pe care o prințesă trebuia negreșit să o producă în viața lor. Știau deja că Olga Arbelina aparținea uneia dintre familiile cele mai ilustre din Rusia și purta numele soțului ei, un oarecare prinț georgian care nu de mult o părăsise, lăsând-o singură, fără mijloace de trai, cu un copil mic în brațe. S-o priimească printre ei, oameni de origine modestă, li se înfățișa ca o revanșă asupra diasporei pariziene, pătrunsă de importanța titlurilor sale, arogantă și inaccesibilă. Visau, pentru o clipă, să trăiască într-o frumoasă melodramă Prințesa în exil... Dar prințesa aceasta era probabil o actriță netalentată. Parcă nu suferea din cauza surghiunului ei la Villiers-la-Forêt, trăia la fel de sărăcăcios ca și ei și îi trata cu o simplitate care îi dezamăgea. Ar fi preferat-o trufașă, le-ar fi

plăcut să-i ierte orgoliul de castă, erau gata să-i împărtășească repulsia față de noii stăpîni ai Rusiei! Dar ea rămînea foarte discretă la acest capitol și chiar afirmase, pare-se, într-o bună zi, spre marea nemulțumire a bătrî-nelor din azilul rusesc : „, Revoluția a fost zămislită nu atît în noroiul din cartierele populare, cît în murdăria din palate...”

Îi pîndea o dezamăgire și mai vie: boala copi-lului ei. Sau, mai degrabă, încă o dată, calmul cu care o trăia prințesa. Cuvîntul hemofilie facuse să apară în mintile coloniei rusești umbra nefericitului tarevici. Toată lumea se apucase să caute un mister dinastic, bătrîni de la azil citau, unul după altul, numele descendenților reginei Victoria, vinovați de pătrunderea acestui flagel în atîtea case nobile. Așteptau un sfîrșit tragic foarte apropiat, o și dichi-seau pe prințesa Arbelina cu un doliu de mamă neconsolată. Dar cînd evocaseră foarte precaut (cu o precauție studiată, care este mai rea decît orice sîngăcie) obîrșia britanică, Olga răspunsese aproa-pe rîzînd: „, Nu, nu, nu am așteptat-o pe regină ca să facem rost de comoara asta.” Pe deasupra, cazul copilului ei părea să nu aibă, de departe, gravitatea bolii care îl urmărise pe fiul țarului. Băiatul nu ația, de altfel, nici un fel de suferință deosebită și vorbea atît de puțin, încît putea foarte ușor să treacă drept mut...

Astfel, minunea pe care o așteptaseră cu toții se mărginise la îmbogățirea considerabilă a bibliotecii pe care o conducea prințesa și la scorușul plantat în fața treptelor casei ciudate în care doar ea accep-tase să locuiască, un șopron lung din cărămidă roșie, lipit de zidul fostei fabrici de bere în care se sta-biliseră emigranții la începutul anilor douăzeci, ame-națîndu-și locuințe, un azil pentru persoanele în vîrstă, o sală de lectură, o cantină... Da, prințesa îi dezamăgise crunt! Totuși, nici o frustrare nu o putea egala pe ultima: întîlnirea de vodevil cu acel... Cineva și-a amintit atunci că Goleț lucrase ca hingher. Așadar, cu hingherul care, fără îndoială, ca să-și batăjoc de ei, facuse prostia să se înece!

Ipotezele avansate de locuitorii din Villiers-la-Forêt păcătuiau vizibil prin lipsa de nuanțe.

Vecinătatea morții șterge forfota amănuntelor și păstrează, din fizionomiile umane, doar conturul general. Astfel, Goleț devenea cînd „pensionarul rus fără probleme”, cînd „hingherul”, uneori „fostul ofițer”. Prietenul prințesei Arbelina (se pare că fusese găsită una din scrisorile lui, semnate L.M.) — „poet și ziarist cunoscut, dar care se temea de soția lui și de bîrfele emigrației pariziene”. Iar soțul Olgăi — „un chefliu dat naibii, erou fără voie, don Juan georgian”. Moartea, asemenea unui proiector violent, a decupat aceste trei profiluri simplificate, dar, la urma urmei, destul de exacte, poate: soțul, amantul și pretendentul, comentau ucenicii detec-tivi din Villiers-la-Forêt.

În cursul anchetei a fost nevoie să se recurgă la serviciile unui traducător, un rus. Și probabil el a pricinuit cîteva scurgeri de informații, pe care locuitorii nu au întîrziat să le țeară în fabulațiile lor. De altfel, informațiile divulgate păreau destul de vero-simile și aveau să pară și mai verosimile cînd cazul va fi închis. Una dintre ele era citată mai des decît celelalte. Era transmisă imitîndu-i-se, pentru mai multă autenticitate, forma dialogată:

— Așadar, tot mai pretindeți că ați dorit inoartea domnului Goleț?

— Da, intenționez să nu las să trăiască un om ca el.

— Puteți să-mi spuneți cînd v-a venit ideea să-l omorîți ?

— În seara în care m-a silit să merg la plimbare cu el în parc.

— Cum putea să vă silească?

— Știa că-i voi da ascultare ...

Și atunci versiunile țîșneau în toate direcțiile, propunînd mii de motive posibile ale misterioasei dependențe a Olgăi Arbelina față de Goleț.

Se întîmpla și ca în toiul acelor discuții pasio-nate, la Royal sau sub plopul din piață, cineva să încerce să acrediteze o minciună absolut năstruș-nică. După unul din falsificatorii aceia, prințesa rusă ar fi descris relațiile ei cu hingherul într-un mod sibilin: „, Omul acesta a adunat în el toată

urîtenia din lume. Iar eu trăiam încă frumusețea iernii tre-cute. Vedeam înca urma unei mâini pe geam printre florile de gheață..."

Și cel mai surprinzător era cât de mult alirmenta și replica ei, inventată probabil în întregime, supoziții foarte rezonabile. Cine lăsase oare urma aceea? Iubitul parizian, acel vag L.M.? Sau un necunoscut, căruia anchetatorii nu știuseră să-i desco-pere existența? Cât despre cititorii bibliotecii rusești, ei interpretau aceste cuvinte ca pe un semn de aebunie mcipientă. „Oh, știți, exclamau bătrînele de la azil, de cîtăva vreme prințesa nu mai era în toate mințile!"

În încîlceala interpretărilor personale exista totuși un subiect care îi intriga fără deosebire pe toți locui-torii din Villiers-la-Foret, atît pe francezi, cît și pe ruși; imposibilitatea de a-și imagina trupurile con-topite ale celor doi protagoniști ai dramei. Într-atît erau de incompatibile fizic trupurile lor. Un astfel de act de iubire, pentru mulți aproape împotriva firii, aducea în conversație, mai ales printre bărbați, o întrebare derutantă, care s-a răspîndit apoi prin oraș: „Cum a putut să i se dăruiască lui?" Aceasta era, cu siguranță, varianta epurată a celor spuse în realitate...

De altminteri, să și-o imagineze pe prin-țesa Arbelina în brațele aceluia rus îndesat, chel și lipsit de eleganță le permitea bărbaților din Villiers-la-Foret să se răzbune oarecum pe ea. Cei mai mulți încercau un regret plin de invidie: fâp-tura cu trup de statuie fusese așadar atît de ușor de abordat, de vreme ce mujicul acela îi făcuse curte cu atîta succes! Cei mai înăcriți au evocat atunci vîrsta femeii - patruzeci și șase de ani... Împingeau trupul ei definitiv inaccesibil spre bătrînețe, spre inapetența bătrîneții. Un bărbat poate fi nemilos

cu femeia al cărei trup i-a scăpat, mai ales dacă e din cauza propriei lui lașități.

Apoi, orgoliul masculin odată domolit, revenea întrebarea esențială: „Dar la urma urmei, prin ce neverosimil capriciu al sorții s-au putut ei afla îm-preună?"

De altfel, după ce a fost rodat neobosit, scenariul dramei a sfișit prin a încremeni în concizia unei maxime. Acesta a fost, printre altele, cazul cuvin-telor pe care zvonurile le atribuiiau judecătorului de instrucție: „Este pentru prima oară în viața mea că trebuie să conving o persoană că nu a ucis." Un alt crîmpei, de aceeași scurtime aforistică, raporta răspunsul dat de judecător traducătorului. Acesta din urmă se mira: „Dar nu credeți că, acuzîndu-se de crima aceasta, ar vrea să ascundă alta?" Răs-punsulera tranșant:

— Un ucigaș sparge o vitrină, mărturisește și, închis, tăinuiește o crimă. Dar nu te acuzi de crimă ca să ascunzi o vitrină spartă...

Așa era imaginată povestea în lunile acelea de vară la Villiers-la-Foret. Cei puțini la număr care plecau în concediu descopereau la întoarcere noi amănunte, dezvăluiri ciudate, pe care vecinii se grăbeau să li le împărțasească... Jocul lor reîncepea și mai întetît...

Și, cu o mare întîrziere, la începutul toamnei au aflat o știre aiuritoare: de cîtva timp, un ordin de încetare a urmăririi penale pusese capăt poveștii amanților ruși. Abia atunci au constatat că locuința prințesei Arbelina era goală și că nimeni nu-i mai vedea nici pe ea, nici pe copilul ei.

Da, căzuse cortina în momentul în care punerile lor în scenă se concretizau tot mai mult, în care erau atît de aproape de a cunoaște adevărul!

Locuitorii din Villiers-la-Forăt nu prea reușeau să-și ascundă dezamăgirea. Se obișnuiseră cu atmosfera plăcut de febrilă, pe care dragostea și moartea hingherului o făceau să domnească în oraș. Regretau mai ales, dar adesea fără să-și dea seama, viața secretă pe care le-o revelaseră nefericiții ocu-panți ai bărcii aceleia vechi. Se dovedise că în oră-șelul lor lipsit de strălucire putea să se înfiripe o viață cu totul diferită- cu pasiuni sfișietoare, cri-minală, complexă. Imprevizibilă. O viață în care un pensionar obscur era în stare - puțin contează cu ce preț - să strîngă în brațe o femeie de o frumusețe tulburătoare și care, din motive obscure, se lăsa sedusă. O viață subterană, liberă, plină de pro-misiuni și tentații. În orice caz, așa au resimțit majoritatea locuitorilor legătura fulgerătoare dintre prințesă și hingher.

Dar evenimentul cel mai surprinzător s-a produs mai târziu, când, dimineața, au început să pătrundă primele cețuri în orașul de jos. Într-o zi, ca prin farmec, toată lumea a uitat de drama din barcă, de femeia așezată pe mal, de bărbatul înecat, întins în iarbă. Ca și cum n-ar fi existat niciodată ! Locuitorii din Villiers-la-Foret au vorbit despre întreruperile de curent, cărora ziarele le publicau orarul, despre carnea care începea să lipsească, despre căsătoria prințesei Elisabeta, despre actorii din Cei mai frumoși ani ai vieții noastre... Iar dacă cineva ar fi găsit de cuviință să amintească de ancheta din vară, ar fi făcut o gafă de neiertat, asemenea unui banc răsuflat după rîsete tot mai puțin sincere.

De altfel, curînd viiturile de toamnă au inundat locul întîlnirii tragice și malul pe care, sub ochii spec-tatorilor, bărbatul și femeia înțepeniseră în pozițiile lor involuntar teatrale. Barca, a cărei margine le plăcea locuitorilor din Villiers s-o pipăie acolo unde se afla urma adîncă a coeziunii, a ajuns printre alte ambarcațiuni degradate, iar extraordinara ei singularitate s-a pierdut printre carcassele scorjite, estompate în ceață.

Intinderea pajiștilor acoperite cu apă era atît de mohorîtă, crengile arinilor atît de înfrigurate și de chinuite, încît nimănui nu-i mai venea în minte la Villiers-la-Forât să cerceteze ce fel de dragoste sau de ură îi adusesese împreună pe malul acela pe cei doi ciudați vilegiaturiști ruși.

S-a înnoptat. Bătrînul paznic a tăcut de cîtva timp. Cu mîna pe încuietorea porții așteaptă acum ca bărbatul cu haină de student să plece. Dar acesta pare să nu-i observe gestul. Prin ochii lui nemișcați se perindă o droaie de siluete, de locuri, de figuri schimonosite, de strigăte, de zile. Povestea a fost spusă cu simplitatea anecdotelor precedente: un bărbat, o femeie, o legătură inexplicabilă, o moarte sau o crimă. Și uitarea, Totuși, acest ultim vizitator a știut să distingă tulpina sub-țire de algă lipită de fruntea celui înecat. A ghicit acuitatea tulburătoare pe care prezența trupului fîră viață o transmitea miresmelor de vară, freamă-tului insectelor din iarbă de pe mal. A auzit replicile șoptite de cei curioși. A simțit teama nespuse de plăcută cu care, mai târziu, aveau să vină să-și vîre degetele în spărtura de pe marginea bărcii.

Cu privirea uimită de lumea aceea ghicită rămîne înmărmurit, încordat spre vorbele pe care parcă le deslușește încă acolo: vocea ciudat de ca-dențată a femeii care îi răspunde judecătorului. Crede că înțelege acum chiar și frazele împiedicate ale bîlbîitului.

Bătrînul scoate o legătură grea de chei, o scu-tură. Dar celălalt nu aude. Intuiția lui îl izolează în noapte: „Să vezi ce nu văd ceilalți, nu vor să vadă, nu știu să vadă, se tem să vadă - ca toți vizitatorii acestui cimitir, care se perindă de o veșnicie prin fața bătrînului. Da, să ghicești că rochia femeii așezate pe mal, rochia sfișiată în timpul unei lupte scurte și atroce, își pierde încetul cu încetul, us-cîndu-se, transparența de pînză udă și începea să-i ascundă mai bine trupul. Să vezi opacitatea cres-cîndă a pînzei înseamnă deja să trăiești în femeia aceea...”

Bătrînul trage încet poarta, răsucește cheia în broască. Rămîn amîndoi în cimitir.

— XoTHTe Haio?!

Invitația de a bea ceai pare să-l trezească pe bărbatul cu haină de catifea. El acceptă și, mergînd alături de bătrîn, observă că pe cruci mai multe candelă, în gemulețele lor minuscule, strălucesc încă, împrăștiate în noapte. De departe, fereastra aprinsă de la casa paznicului seamănă și ea cu o candelă care se mărește pe măsură ce ei se apropie și îi lasă să intre, cum face flacăra unei lumînări cînd o privești îndelung, pătrunzînd în viața ei suplă și violentă.

1. — Doriți ceai? (în original, în limba rusă)

II

Ea știa că durerea, și fizică și morală, se datorează pe jumătate indignării noastre în fața durerii, mirării noastre în fața ei, refuzului nostru de a o accepta. Ca să nu sufere, folosea întotdeauna același șiretlic: enumerarea. Da, trebuia să con-stati, cu o privire cît se poate de indiferentă, pre-

zența obiectelor și a ființelor reunite de o situație dureroasă. Doar să le numești, unele după altele, pînă ce totala lor incredibilitate sare în ochi. Așa cum le enumera ea acum, observînd mai întîi perdelele trase, ale căror margini erau prinse unele de altele cu o jumătate de duzină de cîrlige de rufe. Perdelele întunecate, tavanul luminat pieziș de o lampă așezată pe un scaun. Iar pe tavan și pe perete, cele două umbre colțuroase, de un negru kontras-tant: cea în formă de M majusculă, picioarele îndoite ale unei femei culcate pe spate. Și o altă formă, însă mobilă: un cap gigantic cu două coarne, apă-rînd din cînd în cînd printre triumphiurile picioa-relor îndoite. Da, două femei unite prin activitatea tăcută pe care una din ele o desfășura asupra trupului celeilalte în camera aceea sufocantă, la sfîrșitul unei după-amieze de august...

O durere precisă, ascuțită, ca aceea provocată de o injecție, a făcut-o să strîngă tare din pleoape, întrerupîndu-și enumerarea. Trebuia s-o reia repede, ca să nu-și lase timp să se indigneze. Da, deci soarele de august, căruia îi recunoști încetineala prăfuită, în ciuda perdelelor trase și a ferestrelor închise. Iar dincolo de obloane, pe trotuar, la cîțiva centimetri de interiorul camuflat al încăperii, întîlnirea dintre doi trecători, cuvintele lor („Vă spun eu, n-o să prea vedem carne la anul...”), apoi zăngănitul unui tramvai și, drept răspuns, țîrîitul sonor al paha-relor din dulap. Iar ca o amplificare a acestui zgo-mot prea ușor — clinchetul unui instrument metalic pe o tavă.

Capul, acoperit cu un pătrat mare, alb, cu două coarne, a reapărut la capătul mesei de operație improvizate. „Nu-ți fac prea mult rău ?” Și s-a aplecat din nou între genunchii îndepărtați ai pacientei.

Și zîmbetul acela tăcut trebuia să-l adauge la inventarul ei. Și să-l reia, căutînd cea mai mare precizie a detaliilor. O încăpere strîmtă, o incredi-bilă îngrămădire de mobile: un dulap de lemn aproape negru, un scrin, un pian cu sfeșnice prinse de fiecare parte a claviaturii, două fotolii înghesuie ca într-o sală de cinema, un gheridon, niște eta-jere - toate ticsite de cărți, statuete, bibelouri, vase cu mănunchiuri de tulpini uscate. Pe pereți, marchetăria tablourilor, portrete vechi cu trăsături abia vizibile, peisaje luminoase, aeriene și, brusc, o geometrie abstractă. În colț, aproape sub tavan, dreptunghiul brun și aurit al unei icoane camuflata sub o fișie lungă de pînză... în mijlocul acelei hara-baburi, cearceafurile aspre, răcoroase, mirosul de spirt, masa asemănătoare cu o banchiză. Dincolo de fereastră, cîteva strigăte scandate, ecouri rătă-cite, pe care participanții le duc mașinal cu ei după o manifestație sau o sărbătoare. Un crîmpei muzi-cal se întrețese printre ele - hohotul vesel al unui acordeon care lasă să se ghicească, prin tonalitatea lui, priveliștea bulevardului în căldura de august...

Durerea s-a schimbat, devenind mai puternică, mai umilitoare în banalitatea ei fiziologică. Olga a simțit că înlăuntrul ei zvîcneau deja cuvintele și urmau, într-un plîns indignat, mut, s-o învinuiască de propria ei prostie („Ce tîmpită! La vîrsta mea!”), de perfidia vigilentă, meschină a vieții („Momentul a fost bine ales, nimic de zis! Sau, mai degrabă, eu am fost bine aleasă, altfel aș fi putut să mai păstrez cîteva iluzii despre cea mai bună dintre lumi...”). S-a grăbit să-și reiajocu) de-a inventarul. Da, strigătele sărbătorești de dincolo de fereastră :

cea de-a doua aniversare a eliberării Parisului... Dimineața, ducîndu-se la prietena ei, observase mulțimea de drapele de pe fațade... Da, orașul animat și somnoros totodată, casa cu etaj la periferia arondismentului cincisprezece, soarele care se strivește de obloanele închise de la parter. Iar într-o cameră izolată de lume, două femei. Prima, întinsă pe o masă acoperită cu un cearceaf, a doua, aplecată asupra pîntecelui celei dintîi, cu capul mărit de o enormă bonetă albă cu coarne, provocînd un avort clandestin.

Olga a simțit că absurditatea situației îi zădăr-nicea indignarea. S-ar fi putut indigna dacă dure-rea ar fi contravenit logicii, ar fi amenințat dreptatea. Dar nu exista în jurul ei nici o logică. Doar frînturi răzlețe: întepăturile neplăcute, care-i făceau pielea de găină pe coapse, după-amiaza sufocantă de 25 august 1946, încăperea înțesată de mobilă, femeia care îi făcea celeilalte o operație considerată crimi-nală. Olga a repetat în minte: „Un avort clandestin” și s-a gîndit că

incredibilitatea situației sale ar fi putut fi și mai izbitoare. Ar fi fost de ajuns să-și imagineze ce aproape era trupul ei pe jumătate gol de trecătorii de dincolo de obloane. Da, trupul care tocmai fusese amputat de o minusculă viață înfiri-pată în el, un trup atât de singular, dar care, începând de a doua zi, avea să dispară în mulțimea celorlalte trupuri, fără să se deosebească de masa lor. A auzit un nou clinchet al metalului pe tavă. Capul cornut al prietenei sale s-a ivit la capătul mesei: —Gata?!

Au spus-o într-un glas, într-o coincidență invo-luntară dintre întrebare și afirmație, cum li se întâmplă persoanelor care se cunosc de foarte multă vreme și sfârșesc prin a urma, inconștient, firul gândurilor celuilalt...

„Și totuși, s-a gândit Olga, vom rămâne întotdeauna mute în privința esențialului. Nici măcar despre enumerarea aceasta care te face să uiți durerea n-am să-i vorbesc niciodată. A doua aniversare a eliberării, moartea minusculă din pînțelele mele, portretul care mă privește de pe perete. Cum să explic? Ar trebui să pot întreba dacă ea are asemenea idei, dacă foarte nimicurile acestea îi umplu și ei viața interioară și îi par importante...” Notele acordeonului, cu puțin înainte, au trezit o poftă bruscă de bucurie simplă, năucitoare, foarte franțuzească, sau pe care, cel puțin, așa ți-o imaginezi. Dorința momentană, dar arzătoare, de a fi fără trecut, fără gânduri, fără probleme, de a fi veselă, îmbătută de bucuria de a trăi să trăiască aici și acum. Și, numaidecît, rușinea de a fi simțit această dorință. Cenzura vigilentă care veghează asupra fericirii noastre. o voce nemiloasă, mereu la pîndă. o voce care i-a vorbit din nou despre mica viață curmată în pînțelele ei - ca s-o pedepsească imediat pentru dorința de a fi fericită. Da, toate crîmpeiele de bucurie și de teamă care ne alcătuiesc și despre care nu vorbim niciodată.

Nu, nimic din toate acestea în conversația lor care, la amiază, precedase operația. Iși amintiseră de moașa pariziană care fusese ghilotinată cu câțiva ani în urmă pentru că provocase avorturi clandestine. Pălăvrăgeau pe un ton glumeț, cu o expresie care simula o spaimă teatrală: „Francezii o să ne ghilotineze!” Întîmplarea aceea le permitea să treacă sub tăcere ceea ce aveau pe buze, în ochi, viețile lor adevărate, alcătuite din nimicuri grave, esențiale, de nemărturisit.

— îmi strîng instrumentele de tortură și o să te poți scula. Capotul tău îl pun aici, pe fotoliu...

Prietena ei a atins-o pe umăr, i-a zîmbit, apoi a plecat, ducînd cu ea tava acoperită cu un prosop mototolit. „Zîmbetul ei l-am adăugat deja la inven-tarul meu împotriva durerii.” Da, ziua aceea de 25 august 1946, încăperea transformată în talcioc cu vechituri rusești și chipul zîmbitor al unei femei — un chip mutilat, care purta din adolescență o cica-trice adîncă, înfiptă în obrazul stîng, asemănătoare cu un fluture mare, roz, cu aripile rupte. Zîmbetul acesta care mișcă fluturele, zîmbetul cel mai copi-lăresc, cel mai dezarmat din lume și de care necu-noscuții își feresc privirea, ca să nu lase să li se vadă sila... Chipul lui Li. Li, liliac... în timpul unei petreceri din copilăria lor în Rusia de odinioară o copilă de zece ani plînge în hohote - ceilalți sînt travestiți în flori, iar costumul ei, o rochie-ciorchine de liliac, a fost rătăcit. Se aude plînsetul ei:

„Li-li-liac”. Lumea rîde, îi născoceste o poreclă. Copila devine Li. Este consolată cu un costum de împrumut - unul de magician, cu un turban cu pană de păun, o mantie înstelată, o baghetă fermecată. Li se îndrăgostește de rol. La fiecare petre-cere, de acum încolo ea e cea care se ocupă cu magia, învață scamatorii, știe să lanseze focuri de artificii. Lumea aproape că a uitat numele ei adevărat, Alexandra... într-o seară de sărbătoare, o rachetă multicoloră o lovește în față, înainte de a cădea în iarbă și de a exploda într-o jerbă de scînteii care îi face pe copii să țipe de bucurie. Strigătul ei se pierde în ropotul de aplauze și de rîsete. Li are cincisprezece ani.

în enumerarea ei, adineauri, Olga a introdus-o și pe copila aceea. o copilă desfigurată, pentru că cineva îi găsisse un costum de magician. Copila care avea să străbată războaie, foamete, indiferența și dezgustul din ochii celorlalți și să se pomenească într-o încăpere sufocantă, pierdută în mijlocul furni-carului parizian, la 25 august 1946, făcînd să sufere prin intervenția ei trupul dezgolit al unei femei.

o dată cu răcoarea de la ferestrele în sfârșit deschise, seara a adus și minunata senzație de cal-mare a durerii. Culcată pe o canapea înghesuită între pian și fotolii, Olga își auzea prietena trebă-luindîn bucătărie. Clinchetul veselei, șuieratul apei. Li... În plăcuta deistindere trăită de o femeie seara, adormită de succesiunea mașinală a gesturilor. Li... Atît de apropiată, cunoscută de atîta vreme și toto-dată inaccesibilă. Celălalt este alcătuit din între-bări pe care nu îndrăznești să i le pui...

Li și-a vîrît capul prin ușa întredeschisă :

— Nu te plictisești ?

„Deci se gîndea la mine. Iată una dintre între-bările de nerostit: ce crezi despre mine ? Și tutuși, ne petrecem timpul presupunînd cum ne vād cei-lalți, imaginîndu-ne pe noi înșine trăind în mintea lor. Iar eu trăiesc cu siguranță în mintea ei. Dar ce stranie creatură trebuie să fiu!"

A încercat să și-o închipuie pe Olga aceea ima-ginată de Li, o Olgă îndrăgostită și foarte iubită, trăind o pasiune furtunoasă cu amantul ei. („II numește probabil «amant»"). Sarcina, pentru Olga aceea visată, este un adevărat zbucium. Iubitul, căsătorit, este prea reurnit în colonia rusească din Paris, ca să recunoască un copil nelegitim. Așadar, un avort. Eroina unei frumoase drame sentimentale...

A ciulit urechea. o melodie fredonată se amesteca acum cu zgomotul vaselor. „Buna și vechea mea prietenă Li, s-a gîndit Olga, probabil că în mintea ei sînt cam așa: amant, pasiuni și frămîntări. Iar dacă ar ști că ceea ce m-a agasat de fapt în povestea asta e că nu-mi amintesc cînd a venit să mă vadă ultima oară acest «amant». Adică, sînt aproape sigură că nu a venit în iunie și nici mai tîrziu. Și, în concluzie, sarcina seamănă foarte mult cu o neprihănită zămis-lire. Nu, sigur a venit în iunie, ca dovadă... Dar nu mai tin minte, nu-mi mai amintesc deloc. Da, acolo unde Li își imaginează un zbucium există doar o confruntare deznădăjduită a datelor uitate, a întîlni-rilor șterse din memorie... Ceialți ne fac să trăim în lumi surprinzătoare. Iar noi trăim în ele, ei vin să ne întîlnească acolo, le vorbesc acestor dubluri pe care ei înșiși le-au inventat. De fapt, nu ne întîl-nim niciodată în viața asta."

Noaptea, rîsul lui Li a trezit-o. Rîsul ușor, ascu-țit și copilăresc al prietenei sale, care dormea în fotoliile așezate, în împrejurarea dată, față în față. Olgăi i-au trebuit cîteva clipe înainte de a înțelege că prietena ei plîngea potolit în somn. Luna năvălea pe capacul pianului, mobilele, obiectele parcă aș-teptau ceva, întrerupîndu-și existența pe care o duceau cu o clipă mai înainte. Iar plînsul lui Li răsuna foarte aproape și totodată în depărtarea nesfirșită a acestei vieți zăvorîte în visele ei. Olga a stat un lung moment trează, ascultînd cum se liniș-tește puțin cîte puțin respirația lui Li.

Dimineața, negăsind-o pe prietena ei nici în cameră, nici în bucătărie, Olga a ieșit în curtica din spatele casei. S-a așezat pe un taburet vechi, în soarele blînd, străveziu, și nu s-a mai mișcat, cu privirea ațintită asupra unui copăcel pirpiriu, care pierde în ropotul de aplauze și de rîsete. Li are cincisprezece ani.

În enumerarea ei, adineauri, Olga a introdus-o și pe copila aceea. o copilă desfigurată, pentru că cineva îi găsise un costum de magician. Copila care avea să străbată războaie, foamete, indiferența și dezgustul din ochii celorlalți și să se pomenească într-o încăpere sufocantă, pierdută în mijlocul furni-carului parizian, la 25 august 1946, făcînd să sufere prin intervenția ei trupul dezgolit al unei femei.

o dată cu răcoarea de la ferestrele în sfârșit deschise, seara a adus și minunata senzație de cal-mare a durerii. Culcată pe o canapea înghesuită între pian și fotolii, Olga își auzea prietena trebă-luindîn bucătărie. Clinchetul veselei, șuieratul apei. Li... În plăcuta destindere trăită de o femeie seara, adormită de succesiunea mașinală a gesturilor. Li... Atît de apropiată, cunoscută de atîta vreme și toto-dată inaccesibilă. Celălalt este alcătuit din între-bări pe care nu îndrăznești să i le pui...

Li și-a vîrît capul prin ușa întredeschisă :

— Nu te plictisești ?

„Deci se gîndea la mine. Iată una dintre între-bările de nerostit: ce crezi despre mine? Și totuși, ne petrecem timpul presupunînd cum ne văd cei-lalti, imaginîndu-ne pe noi înșine trăind în mintea lor. Iar eu trăiesc cu siguranță în mintea ei. Dar ce stranie creatură trebuie să fiu !”

A încercat să și-o închipuie pe Olga aceea ima-ginată de Li, o Olgă îndrăgostită și foarte iubită, trăind o pasiune furtunoasă cu amantul ei. („îl numește probabil «amant»”). Sarcina, pentru Olga aceea visată, este un adevărat zbucium. Iubitul, căsătorit, este prea renumit în colonia rusească din Paris, ca să recunoască un copil nelegitim. Așadar, un avort. Eroina unei frumoase drame sentimentale...

A ciulit urechea. o melodie fredonată se amesteca acum cu zgomotul vaselor. „Buna și vechea mea prietenă Li, s-a gîndit Olga, probabil că în mintea ei sînt cam așa: amant, pasiuni și frămîntări. Iar dacă ar ști că ceea ce m-a agasat de fapt în povestea asta e că nu-mi amintesc cînd a venit să mă vadă ultima oară acest «amant». Adică, sînt aproape sigură că nu a venit în iunie și nici mai tîrziu. Și, în concluzie, sarcina seamănă foarte mult cu o neprihănită zămis-lire. Nu, sigur a venit în iunie, ca dovadă... Dar nu mai țin minte, nu-mi mai amintesc deloc. Da, acolo unde Li își imaginează un zbucium există doar o confruntare deznădăjduită a datelor uitate, a întîlni-rilor șterse din memorie... Ceilalți ne fac să trăim în lumi surprinzătoare. Iar noi trăim în ele, ei vin să ne întîlnească acolo, le vorbesc acestor dubluri pe care ei înșiși le-au inventat. De fapt, nu ne întîl-nim niciodată în viața asta.”

Noaptea, rîsul lui Li a trezit-o. Rîsul ușor, ascu-țit și copilăresc al prietenei sale, care dormea în fotoliile așezate, în împrejurarea dată, față în față. Olgăi i-au trebuit cîteva clipe înainte de a înțelege că prietena ei plîngea potolit în somn. Luna năvălea pe capacul pianului, mobilele, obiectele parcă aș-teptau ceva, întrerupîndu-și existența pe care o duceau cu o clipă mai înainte. Iar plînsul lui Li răsuna foarte aproape și totodată în depărtarea nesfirșită a acestei vieți zăvorîte în visele ei. Olga a stat un lung moment trează, ascultînd cum se liniș-tește puțin cîte puțin respirația lui Li.

Dimineața, negăsind-o pe prietena ei nici în cameră, nici în bucătărie, Olga a ieșit în curticica din spatele casei. S-a așezat pe un taburet vechi, în soarele blînd, străveziu, și nu s-a mai mișcat, cu privirea ațintită asupra unui copăcel pirpiriu, care se încăpățîna să crească într-o crăpătură, sub streșină. Nu voia nicidecum să curme fericirea aceea simplă, absența gîndurilor, adierea ușoară, care păstra încă răcoarea pavajului rece, a nopții, adăugîndu-i însă mirosul de ceapă prăjită. Olga și-a lipit ceafa de suprafața aspră a peretelui. I s-a părut brusc că e în stare să trăiască doar urmărind năvala mirosurilor, să trăiască în lumina aceea, cu sen-zația imediată, corporală, de fericire. Pe peretele din față, cîteva ferestre înguste, străpunse în dez-ordine, evocau vieți necunoscute, care îi păreau înduioșătoare în simplitatea lor...

Fericirea a durat atît cît i-a trebuit să-și dea seama de realitatea ei. Exista, dar deja o năpădeau gîndurile din ajun, gîndurile dintotdeauna, în veș-mîntul lor de ieri: „amantul” acela, cu siguranță ultimul bărbat din viața ei, minuscula moarte pro-vocată în trupul ei. Toate acestea aveau să stîr-nească în ea, în zilele ce urmau să vină, o lungă dispută inutilă, cu argumente care aveau s-o justi-fice sau s-o condamne. Auzea cum se și înfiripau cuvintele, vocea vigilentă care îi supraveghea momentele de fericire : „Ai avut clipa ta de bucurie datorită unui mic omor. Bucuria din curtea asta din dos care miroase a ceapă. Bravo!”

S-a ridicat, s-a apropiat de copac, a mirosit coro-lele micuțe și luminoase care-i presărau crengile... Cuvintele prietenei sale s-au auzit la celălalt capăt al curții, venind din pivniță - atelierul lui Li. Olga a coborît treptele, fără să înțeleagă însă cui puteau să i se adreseze replicile acelea insistente și voioase.

. — Nu, nu, domnule dragă, nu uitați că sînteți un satir! Hai, oferiți-mi o grimasă de concupiscentă! Da, foarte bine, uitați, o privire înflăcărată de dorință, niște bnze umezite de desfrîu... Perfect! Rămîneți așa...

Iar dumneavoastră, doamnă, speriați-vă, tresăriți! Sînteți nimfa care simte deja în ceafă răsuflarea acestui monstru lubric... Bine ! Nu mișcați...

Pivnița era scaldată într-o lumină tăioasă, tea-trală. Li, încremenită după un trepied, cu ochiul lipit de aparat, viza un panou mare de placaj. Acesta înfațșa, într-o pictură exuberantă cu plante și frunze, o nimfă frumoasă, cu trupul alb și arcuit, pe care, țîșnind dintre sălcii, o înlănțuia un satir. Nimfa clipea din ochi cam convulsiv. Satirul a tușit ușor. „Nu mi-i-șcă-ă-m!” a repetat Li, cu o voce de sca-mator, și s-a auzit un țcănit.

Chipul satirului și al nimfei s-au desprins de placaj și au lăsat în locul lor niste rotocoale negre, goale. Li s-a îndreptat și, zărind-o pe Olga, i-a făcut cu ochiul. Un bărbat și o femeie au ieșit din spatele panoului. Era amuzant să le vezi capetele părăsind trupurile personajelor pictate și aterizînd pe niște trupuri îmbrăcate foarte corect: o rochie de vară, o cămașă de culoare deschisă cu o cravată. Ei înșiși păreau puțin derutați de transformarea aceea subită.

— Fotografiile vor fi gata poimîine, pe la prînz, a precizat Li, conducîndu-i pînă la ieșire.

Au prînzit în pivniță, unde erau înșirate mai multe panouri de-a lungul pereților. Pe unul din ele Olga a recunoscut un donjon în flăcări, un muș-chetar care ieșea pe fereastră strîngînd în brațe o tînără frumusețe evanescentă. Puțin mai încolo, un cuplu de înotători bronzăți se tolănea pe malul unei întinderi de azur, sub niște palmieri. Găurile pentru chipurile lor absente se decupau bizar pe fundalul cerului tropical. În prim-plan, Olga a zărit cu mirare o dîră de nisip adevărat, o scoică mare... Li i-a urmărit privirea.

S2

— Asta-i veche! De pe vremea cînd căutam cu orice preț iluzia de volum, un trompe-l'oeil. Am observat că oamenii prețuiesc mult asemănarea...

Olga o asculta, gîndindu-se cu o uimire îndu-ioșată: „Așa e Li. Insesizabilă. Cine-i ea ? Scamatoarea ? Pictorița ? Fotografa ? Infirmiera ? Trei ani pe front în primul război. Iar sub Ocupație — închisă, torturată, da, mîinile ei pline de arsuri... Astă-noapte a plîns în somn. Oare ce visa ?” Li s-a ridicat și, uitînd de mîncare, a tras un panou, apoi altul, le-a instalat pe suporturi. Nu era pentru prima oară cînd îi arăta Olgăi colecția, dar, ca la toți marii entuziaști, pasiunea ei se reinnoia de fiecare dată și le dădea spectatorilor impresia că descoperă ceea ce văzuseră deja.

— Trebuia să inventez tot timpul, explica ea, vîrîndu-și capul într-un rotocol decupat. Acesta reprezintă perioada mea mitologică. Îl recunoști ?

O fată, îmbrăcată cu o tunică transparentă, se apropia de un pat și îl lumina cu o lumîinare. Un efeb înaripat dormea acolo, într-o voluptuoasă ui-tare de sine. Chipul lui Li se ivea cînd în nimbul lumînării, cînd pe pernă.

— Iar apoi, într-o zi, o revelație ! Și începe peri-oada mea literară. Uite !

De data aceasta era un bărbat cu o barbă stu-foasă, cu o cămașă lungă, țărănească, un uriaș ce stătea lîngă o izbă, sprijinit de coarnele unui plug. Personajul care poza alături de el părea, în hainele lui de oraș, chiar tipul de om mediu.

— Vezi, a exclamat fotografa, vîrîndu-și chipul în tăietură, un oarecare domn N., făcîndu-i o vizită lui Tolstoi la lasnaia Poliana. Și nu-ți poți închipui cîți domni N. au reușit să dea impresia că erau per tu cu scriitorul ! Și nu numai francezii, ci chiar și rușii se lasă prinși în cursă...

Olga a simțit cum o cuprinde o ușoară beție. Nu era gustul uitat al vinului bun pe care i-l servise Li, ci exaltarea produsă de nonșalanța cu care prietena ei mânua viața.

— Mi-am fabricat și o mică teorie în legătură cu toate mirajele acestea. Pe domnul N., care a vrut (mai ales în glumă, dar nu doar în glumă) să fie fotografiat în compania lui Tolstoi, ce l-a împiedicat oare în viață să-i strângă mâna? Micile întâmplări ale existenței. Nici măcar originea lui modestă. Tolstoi se plimba pe jos ca și el și trăia la Moscova pe strada vecină. Nici măcar vârsta: domnul N. avea douăzeci de ani când a murit Tolstoi. Pe scurt, ceea ce i-a despărțit este lipsa de noroc cea mai banală. Aceeași care face ca un trecător să alunece pe o coajă de banană și să-și rupă un picior, atunci când cel dinaintea lui tocmai a reușit să o evite.

— Așadar, ai hotărât să-i dai o mână de ajutor destinului ?

— Nu, aș vrea doar ca oamenii care vin aici să învețe să-și încerce norocul. Să se elibereze. Să nu considere că viața lor e singura existență posibilă. Știi, am găsit chiar și o deviză. Ascultă! „Tolstoi umblă pe trotuarul din față... Traversați!” Fotogra-fiile acestea și le trimit unul altuia de 1 aprilie. Iar eu vreau ca ele să le schimbe viața, să-i facă să trăiască așteptând neprevăzutul, miracolul. Vreau ca...

Olga era gata s-o întrebe: „Dar Amor și Psyche ? E puțin probabil să-i întâlnească clienții tăi, fie și traversând strada.” N-a spus nimic. În ciuda tonu-lui glumeț, simțise în vocea lui Li o intonație vibrantă, încordată. Așa îți împărtășești crezul unui prieten, protejându-te printr-o zeflemea. Chipul lui Li a apărut în clipa aceea în tăietura următoare, dând viață trupului unei doamne care ținea în lesă un șpiț alb. Bărbatul care o însoțea purta în ovalul gol al feței un pince-nez fixat cu S4

ajutorul unui arc foarte subțire. „Ingenios, nu ? !” a exclamat fotografa rîzînd și, părăsind doamna cu cățelul, și-a înfundat capul în gaura cu pince-nez.

Le-a apucat rîsul când Olga s-a dus să se insta-leze în spatele panoului cu nimfa. S-au privit de la cele două capete ale pivniței - Li în postură de scriitor cu pince-nez, Olga în postură de satir țîșnind dintre trestii. După aceea a urmat întîlnirea dintre satir și doamna cu cățelul, apoi dintre Psyche și vilegiaturistul gras, în costumul lui de baie vîrgat... Rîzînd, își vîrau capul în panouri, improvizau con-versații între personaje. „Satirul umblă pe malul din față... Traversați!” a exclamat Li între două hohote de rîs...

A sosit un client pentru o simplă fotografie de identitate. Și, fără să și-o mărturisească, amîndouă au constatat că prezența bărbatului încremenit în costumul lui de culoare închisă, cu o expresie serioasă, în fața obiectivului nu era de fapt cu nimic mai ciudată, în misterul ei personal anonim, decît toate nimfele, toți satirii și mușchetarii...

Cînd lumina a început să scadă, împreună cu razele din ce în ce mai alungite a pătruns și sen-zația că o paranteză veselă și spontană lua sfîrșit. Timpul s-a inversat și s-a scurs, nu din izvorul lui matinal, ci spre momentul în care va trebui să te ridici, să-ți iei rămas-bun, încercînd să păstrezi un ton glumeț și voios. Era momentul scurt în care se dezvăluie singurătatea, în care te simți dezarmat, incapabil să stăvilești fuga substanței ușoare, im-palpabile, a fericirii. Poate pentru a opri în loc încă puțin bucuria acelei după-amieze a făcut Li demon-strația cu aparatul de fotografiat. Mecanismul lui era camuflat într-un volum compact, foarte bine imitat, cu scoarțe groase și cotor aurit. Abia se vedea licărirea unui obiectiv minuscul...

— L-am cumpărat de la un ofițer american, îi explica Li. Îl pui pe o etajeră, reacționează automat la schimbarea luminii. Face cinci poze la interval de trei secunde...

Olga abia o asculta. Când Li a tăcut și liniștea nu a mai putut fi lăsată să se prelungească, vorbire deodată, încrucișându-și repede cuvintele, privirile, gesturile:

— Șth, îl părăsesc definitiv pe L.M!

— Știi, mă întorc să trăiesc în Rusia... Cuvintele pline de surpriză, comentariile s-au încrucișat și ele într-un du-te-vino grăbit de între-bări și răspunsuri:

— în Rusia? Chiar crezi că ei vor fi sensibili la fotografiile tale fanteziste? Toți satirii aceștia acolo...

— Sînt sigură, Olga, că încă te mai iubește! Recitește-i ultima carte, despre tine e vorba... De ce să te grăbești s-o rupi cu el așa ?

— Cum să nu, o să meargă ca pe roate! Înțelegi tu, Olga, sub regimul acesta au devenit prea serioși, trebuie să învețe din nou să rîdă!

— Vezi, simți că s-a terminat totul cînd nu mai poți suporta anumite detalii. Ne vedem întotdeauna în camere de hotel. Și de fiecare dată aduce pentru mine o pereche de papuci de casă brodați, un fel de escarpeni de pînză. Iar dimineața, la plecare, îi ia cu el pînză la întîlnirea următoare. E talismanul lui. Escarpenii stau ascunși, probabil, într-un sertar din biroul lui... înțelegi?

Olga era deja pe stradă, în drum spre gară, cînd îi veni o idee: de luni de zile fiecare dintre ele se pregătea să anunțe ruptura cu trecutul. Bărbatul acela, L.M., pe care urma să-l părăsească. Rusia, pe care Li avea s-o regăsească. Iar cînd sosise momen-tul, declaraseră totul într-un glas, într-un dialog

56

încîlcit, gîfiit, fals. Cînd și-au luat răn-ias-bun, erau grăbite să se întoarcă la singurătatea lor, ca să cer-ceteze viitorul neașteptat al celeilalte - „zbuciu-mul" pe care și-l imagina Li, Rusia, hăul alb care devenea dintr-o dată o destinație imaginabilă. S-au despărțit și a început în mintea lor adevărata con-versație, o discuție nesfîrșită cu umbra celeilalte. „Schimbul de cuvînt cu care ne petrecem jumătate din viață", și-a spus Olga, ieșind din casa lui Li.

Strada nu a despovărat-o, așa cum sperase. Cele două zile petrecute la Paris s-au concentrat într-o oboseală obtuză, i-au împuiat capul cu un zumzet de reflecții începute de o mie de ori în timpul opera-ției. Reflecții durabile, masive ca niște pietre cio-plite, de care gîndurile ei se iritau tot timpul: vîrsta ei, aparența de dragoste vlăguită, care era probabil ultima ei dragoste, nevoia de a considera totul singura viață posibilă... Și, de acum încolo, neantul amețitor al Rusiei, care îi tăia respirația și despre care nici măcar nu știa ce să creadă.

Intr-un culoar al metroului, schimbînd trenul, a zărit un grup mic, niște capete ridicate spre o plă-cuță comemorativă fixată în perete. S-a apropiat, a citit inscripția: „în locul acesta, la 23 august 1941, colonelul Fabien l-a împușcat pe primul neamț..." Ziarul pe care l-a despăturit în vagon publica un reportaj despre a doua aniversare a eliberării Parisului. Una din fotografii îl înfățișa pe Molotov, care, cu o figură jignită, părăsea tribuna invitațiilor m semn de protest. „Era ieri, s-a gîndit ea, în timp ce Li se ocupa de mine..." I s-a părut că atinge însăși esența vieții: incredibilitatea haotică, absurditatea caraghioasă a întregului amestec de des-tine, de date, de întîmplări...

Și-a deschis poșeta, a scos un volum gros, legat în piele, aparatul de fotografiat camuflat pe care, în

momentul despărțirii, cu o curiozitate copilărească, îi ceruse lui Li să i-l împrumute. Pielea mirosea bine, iar obiectul atrăgea prin eficacitatea lui compactă de mecanism inteligent. Dar, mai ales, îi amintea de panourile din atelierul lui Li. Da, de minunata simplitate a subiectelor lor. „Trebuie să trăim ca personajele de pe placaj, s-a gândit Olga cu o bucurie subită. Eu complic totul, scormonesc. Toți escarpeniiăștia brodați, ce fleacuri! Nu, are dreptate Li: două personaje, o situație. Ar trebui să mă picteze: o femeie care își părăsește amantul. Pe placaj, fără detalii, fără psihologie, căci acolo începi să-ți debitezi bazaconii!”

Scurta izbucnire de mînie voioasă i-a dat puterea să urce scara de la ieșire, să traverseze piața fără să se prăbușească pe banca pe care o ațintise pri-virea ei. Și chiar să înăbușe mica voce veninoasă care șuiera în ea: „Femeie bătrînă și obosită, faci pe grozava și provoci tu ruptura, ca să nu fii părăsită de amantul tău!” A reușit să reziste acelei voci și chiar s-o apostrofeze: „Ce afurisită!” Era o voce tînără, venită din altă epocă a vieții ei, unul din vechile euri, care nu îmbătrînise și o irita adesea cu observațiile lui cinice. Răneau întotdeauna cu pre-cizie. „Afurisită mică! într-o zi va trebui să mă războiesc cu ea...”, își repeta, și cuvintele acelea i-au stăvilat lacrimile de oboseală, care îi și ardeau pleoapele...

în trenul cu vagoanele aproape goale, cele două zile petrecute la Paris i s-au părut foarte îndepărtate, trăite de altcineva. Zile pline de cuvinte și de gânduri febrile, exagerate. Un fel de fugă înainte, un angrenaj de greșeli care trebuiau îndreptate făcînd alte gesturi greșite.

Dincolo de fereastră se răsplinea încet somno-lența amurgului. în gările mici bălțile de apă de pe

58
peroane reflectau înaltul cerului de un gri ușor mov, un cer de iarnă, parcă, în ciuda căldurii blînde a serii de august și a îmbelșugatei vegetații întu-necate și grele.

Numele satelor se succedau în plăcuta lor perin-dare știută pe de rost: Cleanty, Saint-Albin, Buissieres. Din cînd în cînd, pe fereastra deschisă intra mirosul unui foc de vreascuri aprinse în fundul vreunei grădini de zarzavat, evocînd o viață tihnită și ispititoare în simplitatea ei imaginată. În liniștea aceea profundă i-a revenit în minte copilul ei, fiul ei. În cele două zile pariziene el era înlăuntrul ei, în fiecare clipă, în fiecare fior al sufle-tului ei, dar protejat, separat de ceea ce trăia ea. Acum era prezent, el îi aducea calmul în care, ca după o fugă îndelungată, își regăsea încet suflul... îl și vedea cum se întoarce acasă a doua zi la prînz, din tabără, împreună cu alți copii de emigranți ruși. Mai mult decît o ființă concretă, îl simțea în ea asemenea unei atmosfere foarte fizice, alcătuită dintr-o mie de fragilități, dintr-un freamăt necon-tenit de fragilități, din zvîcnetul sîngelui pe care trebuia să-l asculte cu un auz profund, instinctiv, pîndind cea mai vagă tulburare a acestui echilibru. Iși auzea trupul, sîngele, viața, muzica aceea tăcută, căreia o notă falsă putea să-i întrerupă ritmul. o auzea așa cum, pe drumul acela de întoarcere, auzea cerul, liniștea cîmpului... A uitat de Paris.

Și-a amintit că într-o zi, primăvara, spăla geamu-rile, iar el era cît pe ce să spargă unul, călărîndu-se pe pervazul unei ferestre, pe care o crezuse des-chisă, din cauza transparenței atît de noi. Geamul scosese un zăngănit vibrant, dar rezistase. Cu un gest rapid ea împinsese ambele canaturi, zărind în ochii înfricoșați ai copilului reflectarea propriei spaime. Li se părea că aud trosnetul sticlei, vedeau o jerbă de cioburi tăioase. Știau ce însemna asta

59

Crima Olgai Arbelina

pentru un copil ca el. „Voiam să te sărut...” a spus el foarte încet și, rușinat, a coborît de la fereastră.

Mergînd pe peronul din Villiers-la-Forât, unde se si lăsase noaptea, Olga a auzit din nou în tîmple, în gît (nu știi niciodată unde se pitește), vocea zefle-mitoare, agresivă, pe care o numea „mica

afurisită". Vocea spunea că liniștea aceea va fi de scurtă durată, că noi temeri, meschine, îndărătnice, aveau să macine rapid seninătatea acelei seri și că... Olga a izbutit să scape de ea dându-și părul pe spate, parcă pentru a simți mai bine răcoarea ploii pe frunte. Într-o seară de septembrie (își pregătea infuzia de flori de hamei), Olga a înțeles în sfârșit ce amintire îi trezeau personajele pictate din atelierul lui Li. Amintirea balului mascat... În timpul războiului, infuzia aceea care te ajuta să dormi dădea iluzia unei cine sau, măcar, înlocuia ceaiul. Mai târziu, prepararea lui se transformase într-un ritual care, seara, prin repetarea gesturilor devenite inconștiente, domolea gândurile neliniștite, te lăsa să trăiești într-o intimitate tăcută cu tine însuși. Ii plăcea ora aceea vagă pe care nici un timp nu izbutea s-o măsoare, plutirea aceea în odihnă. Florile, asemenea unor minuscule conuri de pin, își înfoiau petalele în apa clocotită, apoi se răceau, coborau una câte una pe fundul crăticioarei de aramă. Privirea se pierdea în imperceptibila transmutație a lichidului auriu, se limpezea, urmărindu-i decan-tarea... În seara aceea, vocea „micii afurisite” a reușit să risipească plăcuta vacuitate a gândurilor ei. Mai întâi, Olga aproape că s-a bucurat auzind ce-i reproșa persecutoarea ei, atât de anodine îi erau cuvintele. „Nici măcar în ritualul acesta stupid nu ești destul de consecventă. Ba îți bei infuzia în fiecare zi, ba trece o săptămână fără să-ți mai amintești de ea. o bei când ești tulburată. Încă un vicleșug, un șiretlic ca să scapi de durere...” Olga nu a replicat, sperând că reproșurile aveau să se oprească aici. Dar vocea

61

a continuat, ghicindu-i speranța: „După viața pe care ai avut-o, cu copilul pe care îl ai, ar fi trebuit să fii de mult de piatră, invulnerabilă la toate aceste mici răni ale existenței. Ar trebui să fii o mater dolo-rosa... zîmbitoare, da, cu un ușor zîmbet dispre-țuitor, pentru a sfida destinul. Iar pe tine te rănește un cuvânt, o replică a vreunui nebun bătrîn de la bibliotecă te urmărește săptămîni întregi. I-ai vorbit lui Li despre escarpenii brodați, iar acum ți-i imaginezi de fiecare dată când îți pui papucii de casă... mater dolorosa în papuci brodați. Ți-ai ratat genul!”

De data aceasta Olga a obiectat: „Dar mi-am trăit aproape toată viața”. Știa că argumentul acesta înăbușea vocea micii afurisite, când toate celelalte motive se dovedeau zadarnice. „Da, mă apropii de vîrsta la care nimic cu adevărat nou nu mi se mai poate întîmpla înainte de a muri. Nici o minune. o foarte improbabilă ultimă întîlnire? Cea pe care o ai, mai ales ca să-ți dovedești că este încă posibilă. Mater dolorosa în escarpeni brodați...”

Mica afurisită tăcea și Olga simțea în tainița aceea a minții ei un fel de mulțumire tăcută a cuiva căruia ar fi trebuit să i se recunoască superiori-tatea. Cel puțin acum putea să-și reia plutirea de-a lungul seriei. A amestecat distrată florile din infuzie, a pregătit cana și o strecurătoare mică. „Pînă când se răcește”... s-a gândit ea, bucurîndu-se de plăcuta lenevie din clipele acelea.

Copilul dormea deja în camera lui. Iar liniștea și puritatea somnului său erau din când în când parcă adîncite de un ecou îndepărtat al orologiului de pe turla din Viliers-la-Forêt. Olga a sfîrșit prin a-și potrivi gîndul cu ritmul acela nocturn. Nu mai rămînea în mintea ei obosită decît resemnare.

Acceptarea casei bizare, lipită pe toată lungimea ei de fabrica de bere, în care locuiau alți emigranți și

62

pe care ei o numeau Hoarda de Aur. Acceptarea vieții ei de aici, din orașelul fără vreun farmec aparte, loc cu totul întîmplător și cu toate acestea predestinat, singurul care voia să o primească după fuga ei din Paris, ruptura cu emigrația pariziană, plecarea soțului ei. Unicul loc sub soare. Casa din-tre zidul Hoardei de Aur și malul râului. A zîmbit: locul ei aici pe pămînt.

Ținând grămăjoara aurie de flori cu o linguriță, a început să toarne infuzia în cană. Încă mai zîmbea, spunîndu-si că Li putea foarte bine să o picteze în postură de vrăjitoare în fața licorii sale fermecate...

Deodată, în mintea ei s-a produs o apropiere rapidă: personajele de pe panouri, Li și... balul mascat! Cum de nu remarcase mai devreme ase-mănarea aceea?

Mulți dintre invitații travestiți aveau să se regăsească, după mai bine de treizeci de ani, pe panourile unei fotografie extravagante instalate în subsolul unei vechi case pariziene. Da, în virtejul febril al petrecerii de altădată, Olga zărise un muschetar de operetă, o regină cu concii ei înalt, medieval, o fantomă care-și unduia echipamentul alb. Ba chiar, în una din sălițele goale ale conacului, un Othello, un bărbat gras și mînjit țipător cu negru, care, probabil beat, îi smulgea pianului o arie de bravură disperată, pătîndu-i clapele albe cu amprente tuciurii ale degetelor sale...

...Adolescenta de doisprezece ani care se stre-coară pe furiș prin vasta proprietate inundată de muzică și rîsete este chiar ea, o imagine îndepăr-tată a ei înseși. Adulfrii sînt prea ocupați cu masca-rada lor pentru a-i remarca umbra ce lunecă de-a lungul zidurilor, ferindu-se de vîltoarele costumate. Copila, care a părăsit adineauri, fără învoire, mica dependență în care trebuia să petreacă noaptea de

63

sărbătoare, își simte cu o acuitate tulburătoare autonomia, libertatea, ciudățenia în lumea aceea de o veselie nebunească. Și mai ales singularitatea debutului ei în viață : tatăl i-a fost ucis în războiul ruso-japonez, mama „s-a îngropat de vie” (spun adulții) într-o izolare ferventă, alcătuită din rugă-ciuni, din lungi ceasuri petrecute la mormîntul soțului, din ședințe nocturne cu o spiritistă celebră, care o ruinează și o face să întrezărească trăsăturile defunctului. Copila trăiește în familia unchiului său, care „își va vinde și cămașa de pe el ca să dea o petrecere”. Balul mascat deschide, într-o frumoasă seară de iunie, un lung șir de petreceri, de parfcide de vînătoare, de spectacole de amatori pe o estradă, la intrarea în grădină... Copila ghicește că libertatea de care se bucură dovedeste că ceva s-a dereglat în conacul acela mare. Ea știe că pe vre-mea bunicii sale nu s-ar fi acceptat vreodată ca un copil să ia parte la o petrecere a adulților. Nepă-sarea aceea o neliniștește și totodată o surescită... într-un salon dă peste un personaj ciudat: o fată foarte tînără, costumată în magidan, doarme așe-zată în colțul unei canapele mici. Turbanul ei înalt, plin de stele, tronează lîngă ea, bagheta fermecată a alunecat pe dușumea. Copila ia de pe jos instrumentul magic și, neștiind ce să facă, atinge ușor cu capătul lui fruntea magicianului. Fata scoate o șoaptă, dar nu se trezește. Magicianul este „o fată de oameni săraci”, însărcinată la petreceri cu focurile de artificii și scamatoriile... Copila îi fură bagheta și pleacă să-și continue explorarea. Pe coridoare este îmbrîncită de cete de personaje care năvălesc brusc, cu izbucniri de strigăte, foșnet mînios de mătăsuri, pocnet de tocuri... în sfîrșit obosită, aproape somnambulică, ajunge la un fel de salon strîmt, fără geam, un loc retras, căruia niciodată nu i-a știut rostul. Este luminat de un sfeșnic în

64

jurul căruia ceara topită formează deja o băltoacă lucind pe lacul mesei. Copila se oprește în prag. Prima impresie o fascinează: un bărbat, un adevărat colos, deghizat în țăran din poveștile populare, stă pe jumătate lungit într-un fotoliu lat și animă cu mîinile lui o marionetă mare, pe care și-a instalat-o pe burtă. Dar marioneta începe să vorbească, cu o voce feminină, muzicală, ciudat de muzicală și parcă înlăcrimată... Da, este o femeie așezată călare pe trupul enorm al bărbatului, care

și-a întins mâinile pe brațele fotoliului. Din când în când femeia își întrerupe murmurul, iar chipul i se transformă în al unei păsări de pradă: ciuruie fața somnoroasă a bărbatului cu înțepăturile unor sărutări rapide, insis-tente... Toate acestea sînt atît de bizare, mai ales în încăperea aceea în care parcă se mai aude tusea bătrînului valet al bunicilor. Copila ar vrea să atingă trupul femeii, un trup foarte subțire, nervos și învăluit în involburarea muslinului. Trupul acela mobil țîșnește parcă direct din pîntecele bărbatului. Ai zice că nu are picioare — doar voalul de muslin care ascunde bustul gol al unei marionete. Iar țigara subțire și lungă, pe care o ține într-o mînă împinsă departe de trupurile lor, dă impresia că zboară încoace și încolo singură prin întuneric... Deodată, chipul bărbatului se trezește, scoate un suspin zgomotos. Mîinile i se crispează pe brațele fotoliului. Iar copila înțelege că nu sînt brațele fotoliului, ci picioarele femeii, coapsele ei lungi sub luciul negru al ciora-pilor. Bărbatul, pe jumătate lungit în fotoliu, se mișcă greoi, își înfundă mîinile în muslin și scutură femeia cu atîta violență, încît țigara lungă se rosto-golește pejos. Mîinile lui enorme se îmbracă în haina ușoară a femeii ca într-o rochie goală de marionetă. Ideea de trup absent înspăimîntă. Copila se pre-gătește să fugă, se trage doi pași înapoi și, deodată,

65

cu un zgomot care îi pare asurzitor, scapă bagheta magicianului. Femeia se întoarce, răsucindu-se pe trupul bărbatului...

Olga și-a băut infuzia în camera ei. Cînd punea cana pe noptieră, a auzit din nou vocea „micii afurisite”: „Ai toate ticurile unei femei în pragul bătrîneții. Cana aceasta, în curînd sticlute cu medi-camente, o cutiuță cu moaște de sfîrșit de viață...” Dar cuvintele sale răneau mai puțin ca de obicei. Acum știa unde se ascundea vocea zeflemitoare:

în marele conac în sărbătoare, unde o adolescentă descoperea complexitatea găunoasă a vieții. Da, în fuga ei de-a lungul coridoarelor mai era și lacheul pe care îl surprinsese bînd șampanie din paharele invitaților...

Gîndurile i se încîlceau deja. „Chiar că-i eficace infuzia asta, a mai avut ea timp să-și spună, trebuie să i-o recomand lui Li, care se îndoapă cu somnifere și apoi plînge în coșmarurile ei...” Somnul a năpă-dit-o atît de repede, încît mîna ei întinsă spre lampă și-a întrerupt mișcarea la jumătatea drumului.

Luni dimineața, la bibliotecă, perindarea citito-rilor era neîntreruptă, ai fi zis că se înțeleseseră anume dincolo de ușă și intrau unul după altul, ca să-i spună fiecare povestea lui. E drept că biblioteca era pentru mulți dintre ei, singuratici și adesea rușinați de singurătatea lor, unicul loc unde exista cineva, ea, Olga Arbelina, care să-i asculte.

Mai întîi a venit infirmiera de la azilul de bătrîni, din „azilul rusesc”, situat la parterul fostei fabrici de bere. o femeie deșirată și uscățivă, a cărei tine-rețe nu se mai vedea de sub aerul de doliu orgolios și mohorît pe care și-l impusese. Purta doliu după o persoană care nu existase niciodată și care se născuse întîmplător într-o conversație, cînd, pentru

66

a-și ascunde singurătatea, schițase un iubit îndepărtat, pilot de vînătoare englez, despre care nu putea, în plin război, să spună mare lucru din motive foarte evidente. De la o confidență la alta, fantoma aceea își trăiește viața invizibilă, îmbogă-țindu-se în inima celei care o născocise cu o mulțime de amănunte, sporindu-și faptele de vitejie, urcînd în grad... Viața i-a luat inevitabil sfîrșit o dată cu terminarea războiului. Altfel, infirmiera ar fi trebuit ori să-și înărturisească minciuna, ori

să-l transforme într-un amant nu prea grăbit să-și revadă iubita... Nici unul dintre imigranții ruși din Villiers-la-Forêt nu se lăsase păcălit, dar sfârșiseră prin a-l iubi pe pilotul doborât în ultimele lupte din război...

Ușa, abia închisă după infirmieră, s-a deschis din nou. Un bărbat cu capul întors înapoi își continua discuția cu cineva de pe coridor. Nu a între-rupt-o, ci pur și simplu și-a îndreptat cuvintele spre Olga, așezată la biroul ei. Asta nu a schimbat cu nimic sensul istorisirii lui, căci povestea era mereu aceeași, fără început și fără sfârșit, și putea fi ascultată din orice moment al ei. Fostul ofițer de cava-lerie își evoca bătăliile împotriva bolșevicilor. Lupte singulare, ofensiva mai multor divizii, capcane, răniți și moartea unor cai de care îi părea rău, parcă mai mult decât de a celor mai buni prieteni ai săi... Din când în când, povestirea lui interminabilă era întretăiată de șuierul unei săbii care se înfunda în carnea inamicului. Chipul i se contracta într-o strîm-bătură sălbatică și el striga un scurt „hîrș-ș-ș!” , rotunjindu-și ochii pentru a imita în același timp ,expresia unui cap tăiat...

Cititorii intrau, își propteau coatele pe birou, comentau cărțile pe care le aduceau înapoi, cereau sfaturi și, inevitabil, ajungeau la propria lor poveste... însă nu toți. Unul, de pildă, a fost discret și rapid.

67

Olga îl numea „doctorul-între-noi” în amintirea pri-meii lor întâlniri: într-o zi îi îngrijise fiul, dar, la ple-care, nrmurase: „Vreau să rămînă între noi. Știți, practicarea ilegală în țara asta...”

Cu puțin timp înainte de închidere, Olga a primit vizita unei tinere drăguțe, care se căsătorise cu doi ani în urmă cu un bătrîn colecționar de tablouri și proprietar al mai multor galerii de artă. Pentru o femeie care-și petrecuse tinerețea în mizeria de la Hoarda de Aur, lucruse acolo ca ospătăriță la can-tină și purta numele banal de Mașa, căsătoria aceasta semăna cu apariția unui prinț frumos, cu toate că soțul ei nu era nici frumos, nici prinț, ci urît și morocănos. Rușii din Villiers-la-Forêt încercau să nu vadă această latură a lucrurilor, știind ce rare erau minunile, chiar și imperfecte, pe lumea asta... Povestirea Mașei era alcătuită dintr-un catalog de personalități pariziene pe care le întâlneau în galeriile soțului ei. Efortul, foarte vizibil, pe care-l făcuse ca să rețină toate numele acelea, adesea cu particulă nobiliară, era egal cu cel pe care-l făcea acum, străduindu-se să le spună cu o indiferență foarte mondenă. Se simțea că, dacă revenea din când în când la Villiers-la-Forêt, la Hoardă, era pentru a gusta delicioasa ei eliberare de locurile acelea, de trecutul ei de mizerie, pentru a se plimba printre toți oamenii aceia ca într-un vis urît, pe care putea să-l curme în orice moment, întorcîndu-se la Paris...

Directoarea casei de bătrîni a fost, în ziua aceea, chiar ultima care a venit. A trebuit să aibă răbdare, așteptînd ca Mașa să-și termine lista de celebrități. Când ea a părăsit sala, directoarea și-a arătat zgo-motos ușurarea:

— Uf! Credeam că abia la vîrsta noastră devii vorbăreț. În așteptarea bătrîneții, cînd nu vom mai avea altceva de făcut... Dar ați auzit-o pe gaița

68

asta! Sînt sigură că nouă amîndurora ne-ar trebui o săptămînă să flecănăm cît ea...

Cuvintele directoarei s-au transformat într-o șoaptă interioară, care a urmărit-o pe Olga toată seara. „La vîrsta noastră... în așteptarea bătrî-neții...” în astfel de conversații gratuite, într-o replică nesemnificativă întîmplătoare se dezvăluie realitatea și rănește de moarte. Intre cele două femei,

Maşa şi directoarea, ea se credea bineînţeles mai apropiată de prima, care avea treizeci şi cinci sau treizeci şi şase de ani. Şi iată că aceea care trecuse de mult de cincizeci de ani o ţira, pe ea, care urma să împlinească doar patruzeci şi şase, spre aşteptarea bătrâneţii.

În baie a petrecut un moment scrutînd oglinda. „De fapt, e foarte simplu, îşi spunea ea, un păr ca al meu devine repede argintiu. Ar trebui să-i explic fiecăruia: vedeţi, eu am părul așa, dar nu sînt la fel debătrînăcapărulmcu...” Ascultat din cap ca să alunge imaginea stupidă a unei femei care pleda în favoarea singularităţii părului ei.

Cînd a intrat în bucătăne, şi-a văzut infuzia care se răcea în crăticioara de aramă şi dintr-o dată a simţit o hnişte plăcută, egală cu resemnarea. Da, să te resemnezi, să te instalezi în „aşteptarea bătrîneţii”, cu mici ritualuri cam maniace. Să-ţi sfărîmi vechile idealuri în crîmpeie minuscule, foarte vagi, ușor accesibile - ca momentele de blîndă melancolie seara, ca firicelul de lichid pe care de îndată o să-l toarne în cană...

Olga n-a înţeles ce s-a revoltat brusc înlăuntrul ei. A acţionat cu bucuria celui dintîi impuls încă irational. Infuzia a fost vărsată în chiuvetă, grămă-joara de petale, adunată într-un bulgăre şi aruncată pe fereastra deschisă. S-a gîndit la Li şi şi-a spus că gîndul acela provocase revolta ei: „Ea e

69

mai în vîrstă decît mine (din nou aritmetica asta:

cu trei ani mai în vîrstă!) şi totuşi se lansează într-un plan nebunesc. într-o nouă viaţă!"

A fost cuprinsă de veselia puţin cam nervoasă a celei care ar fi vrut să sfideze spiritele rezonabile.

„Nu, dar Li asta, ce femeie dată naibh! Ea ştie ce vrea!” repeta, învîrtindu-se prin cameră. Apoi se oprea, apuca un obiect, îl freca parcă pentru a-l curăţa de praf, îl pune la loc, aranja lucrul de mîină de pe măsută, trăgea cu putere de colţurile pernei. „A naibii Li!” Brusc i-a căzut privirea pe volumul gros, legat în piele. Aparatul de fotografiat! Aparatul spion pe care i-l împrumutase Li şi care, uitat între timp, fusese gata să se transforme, prin obiş-nuinţa privirii, într-o carte cu totul banală, în rînd cu celelalte cărţi. Olga şi-a simţit degetele stră-bătute de o furnicătură de surescitare voioasă, în timp ce mînuiau interiorul nichelat al falsei cărţi. A stins lumina, a pus' aparatul pe etajeră, a apăsat pe butonul neted de pe cotor, cum o învăţase prie-tena ei...

Şi-a adus aminte de toate acestea doar după trei zile, cînd răzvrătirea ei din seara cu infuzia vărsată îi părea îndepărtată şi inutilă, cum sînt adesea marile hotărîri exaltate pe care le iei noaptea tîrziu şi din cauza cărora te simţi încurcat a doua zi.

În ziua aceea trebuia să meargă la Paris: i se promisese mijlocirea unei întîlniri cu cineva care putea să-i facă probabil cunoştinţă cu un mare specialist în bolile sîngelui, care ar putea eventual...

Făcînd acest lung ocol al unor vagi cunoştinţe continua să caute doctorul miraculos pe care părinţii unor copii condamnaţi nu pierd niciodată nădejdea să-l găsească... Ştia că va trece pe la Li şi a hotărît, cu aceeaşi ocazie, să-i înapoieze aparatul spion.

70

o săptămîină mai tîrziu a fost foarte mirată cînd a primit un bilet care însoţea trei poze alb-negru.

„Primele două sînt ratate, nu era destulă lumină”, comenta Li.

Olga le-a întins pe marginea ferestrei şi îma-ginea propriului ei trup, timp de cîteva secunde, i-a tăiat respiraţia.

De altfel, în prima fbtografie ea nu se vedea. Spaţiul era luminat oblic şi lăsa să se vadă în par-tea ei reuşită pisica lor, care dormea de obicei în bucătărie. De data aceasta era trează şi părea sur-

prinsă în flagrant delict într-o activitate miste-rioasă, nocturnă. Urechile ii erau ciulite, pîndind zgomotele, ochii ei, cu pupilele ca lamele unui brici, decupau lumina slabă care se proiecta asupra ei. întreaga siluetă îi era încordată, pregătind o fugă silențioasă, în salturi... Olga s-a silit să rîdă ușor, ca să scape de impresia tulburătoare pe care o lăsa, dintr-un motiv necunoscut, veghea atentă a pisicii.

Examinînd celelalte două poze, și-a amintit că în noaptea revoltei sale voioase, cînd instalase aparatul spion, a trebuit să se scoale ca să-și scoată cămașa și să deschidă fereastra, atît era de caldă noaptea de septembrie. În momentul acela nu avea nici cea mai vagă amintire despre aparatul ascuns pe etajeră. Și totuși, minusculul obiectiv se animase și, cu o discreție desăvîrsită, făcuse cinci poze la interval de trei secunde.

În fotografia următoare, Olga s-a văzut din spate, așezată pe marginea patului, cu brațele ridicate, cu capul înfundat în turbanul cămășii scoase... în ultima stătea în picioare în fața ușii-fereastră, cu trupul aplecat, cuprinzîndu-și cu o mînă sîinii, parcă pentru a-i feri de priviri, cu cealaltă pe clanță. Conturul feței nu era precis. Din ochii ei poza nu păstrase decît un triunghi de umbră. Totuși, se ghi-cea că privirea i se umplea de liniștea aerisită a

71

noptii, că de-a lungul arcuirii albe a brațului se prelingea o răcoare aproape palpabilă.

Femeia goală din fața ferestrei deschise îi părea foarte diferită de ea, străină. Îi era ușor să recunoască frumusețea aceluia trup. Și chiar tinerețea lui care, la prima vedere a fbtografiei, îi tăia respirația. Și încă o ciudățenie, pe care nu izbutea s-o definească, un secret care trecea dincolo de cuvinte și al cărui gust, ca și cel de mentă, îngheța mirosul, ridica pieptul...

Tot timpul cît a examinat pozele, vocea „micii afurisite" n-a încetat să sublinieze incoerențe stranii: „ De ce primele două sînt complet negre, a treia abia e luminată, iar ultimele două - reușite ? - Taci, e probabil din vina aparatului... - Și de ce e deschisă ușa? - Curentul. - Și pisica? - Taci, nu vreau să știu nimic !"

Altercația aceea nu i-a diminuat mirarea în fața femeii fotografiate. Doar seara tîrziu (a auzit un zgornot ușor dinspre camera copilului și s-a ridicat iute, gata să vină la cea mai vagă chemare) i-au răsunit din nou în minte reproșurile „ micii afuri-site " : „ Toate fotografiile astea, e foarte frumos, dar ar fi preferabil să te gîndesti din cînd în cînd la fiul tău..."

Olga nu a răspuns. S-a dus la ușă, a deschis-o, a ascultat liniștea de pe coridor. Casa lor ciudată se compunea din coridorul acela, avînd la un capăt camera ei, bucătăria și baia, iar la celălalt camera copilului. o debara prevăzută cu o lucarnă îngustă se afla la jumătatea drumului și servea drept biblio-tecă. Copilul spunea: încăperea cu cărți...

Nemaiauzind nimic, s-a culcat din nou. Ce putea să-i răspundă vocii care o urmărea cu reproșurile ei? Să-i spună că în „încăperea cu cărți" exista, pe raftul cel mai de sus, inaccesibil copilului, o duzină bună de volume consacrate bolii lui ? Și că

72

ea le cunoștea fiecare paragraf, toate tratamentele descrise, cea mai infimă etapă a evoluției maladiei ? Să-i răspundă că i se întîmpla să viseze că mersul bolii se accelera și se sfîrșea într-o singură zi. Iar dacă s-ar fi gîndit la asta tot timpul ar fi însemnat să nu mai trăiască, să-și piardă mințile, așadar să nu-și lase copilul să trăiască? El avea nevoie de o mamă pur și simplu normală, adică unică, stator-nică în tandrețea și în calmul ei, statornică în tine-rețea ei...

Mica afurisită tăcea. Olga s-a ridicat din nou (regreta că nu-și preparase infuzia), s-a dus spre oglindă și, adunîndu-și părul într-o coadă groasă, a început să-l scurteze cu o foarfecă roare... Iși spunea că fotografiile, poveștile cititorilor de la bibliotecă, interminabilele certuri cu mica afurisită,

aritmice-tica anxioasă a vîrstelor feminine, tot fluxul acela care îi umplea zilele era de fapt singurul mijloc de a nu se gîndi întruna la volumele cocoțate pe raftul interzis copilului în încăperea cu cărți. Cufundarea în fluxul acela era felul ei de a părea o mamă ca celelalte. De a părea ei înseși o femeie ca celelalte, ca să poată imita mai bine o astfel de mamă.

Înainte de a adormi, a repetat în mai multe rînduri, într-o șoaptă mută, încercînd să ajungă la cea mai desăvîrșită naturalețe. „Știi, o să mergem, poate mîine sau poimîine la Paris, aș vrea să te arăt... Nu! Așadar, o să mergem la Paris, am cunoscut un doctor care... Nu ! Cineva care este într-adevăr sim-patic, un mare specialist în boă... Nu. In problemele tale..." De obicei, mintea îi lucra fără știrea ei. Acum și-a dat seama de exercițiul acesta aproape inconștient. „Totuși, mă gîndesc la el tot timpul", și-a spus ea, ca și cum era vorba de o amară victorie asupra vocii care o persecuta.

A doua zi dimineața, la bibliotecă, se grăbea să termine cu pregătirile obișnuite de la începutul zilei. Îi era imposibil să-și stăpînească pofta comică de a etala, pe furiș, în spatele biroului ei, cele trei poze și de a le examina încă o dată, înainte de sosirea primilor cititori. Da, să le examineze acolo, într-un loc indiferent, ceea ce trebuia să pună foto-grafule într-o lumină neutră. Există în dorința ei o parte din tentația maniacă pe care o provoacă unele poze spre care privirea este atrasă cu dependența morfinomanului, ca pentru a se asigura că farmecul lor misterios nu a dispărut sau, din contră, cu spe-ranța că descoperă în ele un nou amănunt, care va transforma lumea lor instantanee.

A deschis cele două pachete cu noutăți, dar, nerăbdătoare, a hotărît să le înregistreze mai tîrziu și a început să broșeze ziarele franțuzești și rusești. De obicei, își dădea osteneala să le răsfoiască, deși era sigură că le va afla conținutul din interminabilele comentarii ale cititorilor. De data aceasta a parcurs doar titlurile de pe primele pagini. „Furtul bijuteriilor ducesei de Windsor"... „Josephine Baker, ofițer al Rezistenței"... „Frămîntarea algeriană: acces de febră sau criză de creștere?"... „începînd cu 7 octombrie, accelerarea vitezei trenurilor, un nou efort al Căilor ferate. Paris — Bordeaux în 6 ore și 10, Paris - Marsilia în 1o ore și 28..."

74

În sfîrșit, a putut examina liniștită cele trei poze. Femeia fotografiată a intrigat-o din nou cu frumusețea și tinerețea ei. Pîndind cu urechea pașii de după ușă, scruta trupul acela, încercînd să fie nemiloasă. Dar necunoscuta care își scotea cămașa de noapte și, în fotografia următoare, se ridica în fața ferestrei, nu avea în trupul ei nimic care să fi putut trăda o ofilire, un declin. Spatele care se dez-velea sub cămașa ridicată era de o suplețe aproape juvenilă. Și cu toate că momentul acela din viața ei era desprins la întîmplare, aparatul sesizase ceea ce, pentru ea, h deosebea trupul de trupurile femeilor pe care le observase în viața ei: gleznelor, ale căror încheieturi foarte fine erau parcă prinse între arătătorul și degetul mare al unui sculptor uriaș, precum și fragilitatea claviculelor, prea ușoare, parcă, pentru a suporta rotunjimea sînilor plini, grei. Da, niște particularități despre care nu știi, adesea pînă la moarte, dacă ceilalți le văd, le prețuiesc sau le consideră lipsite de grație.

Și mai intens decît în ajun, femeia surprinsă în fața ferestrei întunecate dădea impresia că șovăie în pragul unei revelații uimitoare. „Este cu totul... cum să zic... de nerecunoscut? Alta? în fine, eu eram alta în clipa aceea..." Inclina poza ca să schimbe unghiul luminii, sperînd că vorbele aveau să se desprindă brusc de suprafața ei și să-i condenseze misterul într-o formulă... Primii cititori din ziua aceea apăreau deja în ușă.

Mai întîi a pătruns în sală o bătrînă foarte vîrst-nică de la azil. De obicei, cărțile îi erau duse de o infirmieră. Dar în dimineața aceea a avut puterea să vină personal, foarte mirată, foarte radioasă că 'putuse îndura traseul lung de la un etaj la altul și foarte încîntată de luminozitatea soarelui de toamnă care strălucea la ferestre. Se ghiceau isprăvile pe care a trebuit să le înfăptuiască trupul acela mărunt,

Crima Olgai Arbelina 75

aproape transparent, m capotul lui, ca să urce niște trepte lunecoase, să străbată niște coridoare în care năvălea curentul mirosind a bucătărie, a stradă, a umezeală de la râu. S-a luptat îndelung cu ușa care, închizându-se, era gata s-o tragă după ea cu vio-lența resortului său, să-i smulgă brațul. In privirea pe care a ridicat-o spre Olga se afla, amestecat cu încântarea, ecoul neliniștit și totodată orgolios lăsat de toate primejdiile învinse... „Trebuie... trebuie neapărat ca la primăvară... să vă arăt florile acelea, îi spunea ea, sufocându-se uneori, Olgăi, care o înso-țea în camera ei. o să vedeți, cresc aproape la picioa-rele copacilor, străpungînd frunzele moarte. Sînt sigură că nici francezii nu le cunosc. La primăvară. o să mergem împreună. o să vedeți. Sînt de un alb palid. Și de o frumusețe!" Să meargă în primăvara următoare să caute în pădure florile acelea albe era o promisiune pe care Olga o auzea de mai mulți ani...

A reînceput perindarea cititorilor. Ofițerul de cavalerie a spus povestea celui mai bun cal al său, cel care era dresat să se culce și să se ridice la un fluierat anume. Apoi a mimat din nou o luptă cu sabia și i-a imitat hîrșitul.

Au fost apoi cîțiva cititori pe care Olga îi numea, în sinea ei, „candidați". Erau cei care reușiseră să părăsească locuințele, foarte părăginite, ale fostei fabrici de bere și se stabiliseră în partea de sus din Villiers-la-Foret, visînd, în taină sau fără să se ascundă, să se ducă într-o bună zi să trăiască la Paris.

A venit și Mașa și, aplecată deasupra biroului, îi murmură pe un ton de confidență; „Nu mă voi întoarce decît peste vreo cincisprezece zile. Plec la Nisa. Cu el..." Olga știa că acest „cu el" însemna:

nu cu soțul.

76 Andre't Makine

în această intermitență volubilă de personaje s-a strecurat fostul farmacist, care trăia într-o lene-vie forțată, după ce aviația aliată îi distrusese oficiul. După catastrofă, se apropiase de comuni-tatea emigranților din orașul dejos, începuse chiar să le învețe limba și, puțin cîte puțin, adoptase rolul de francez prin excelență, pe care orice francez și-l asumă trăind printre străini. Inconștient, poate, exagera unele trăsături care sînt considerate tipic franțuzești și se bucura dacă locuitorii Hoardei de Aur exclamau în fața jocurilor lui de cuvinte licen-țioase sau a galanteriei lui: „Vai, francezii aceștia! Sînt incorigibili!" După ce a plecat, Olga și-a spus zîmbind: „Orice s-ar spune, doar el a remarcat că mi-am tăiat părul." Și a repetat în minte cuvintele farmacistului: „Oh, doamnă, ce lovitură le dați ini-milor noastre ! Gîtul dumneavoastră nu are nevoie de nimic, curba lui perfectă îi ajunge. Sper că nu este ultima din comorile pe care le oferiți ochilor noștri..." S-a dus să pună la loc cărțile înapoiate de farmacist și, amintindu-și gesturile largi și mimica bărbatului, s-a gîndit: „Sînt totuși incorigibili fran-cezii aceștia."

Infirmiera înaltă și ursuză, mereu îndoliată, a venit la sfîrșitul dimineții și i-a cerut o carte publi-cată recent unde, spunea ea, existau probabil hărți după care s-ar putea stabili locul precis al ultimei bătălii aeriene a iubitului ei britanic...

Olga nu a simțit cum a trecut ziua. Sau, mai degrabă, a petrecut-o cu poveștile tuturor cititorilor care o copleșeau cu vorbăria lor. „M-au alungat din propria mea viață", își spunea ea plină de ranchiună.

A avut impresia că se întoarce la viața ei doar la sfîrșitul zilei, după închidere. De obicei, pleca la ora opt fix, dacă nu, bibhoteca se transforma într-un salon de dezbateri: cititorii, mai ales cei care locuiau chiar în clădirea Hoardei, nu plecau de acolo decît

la miezul nopții, după ce băuseră mai multe cești de ceai, refăcuseră toate revoluțiile și toate războaiele din lume și spusese, pentru a nu știu câta oară, povestea vieții lor... În seara aceea Olga a închis ușa cu cheia și a rămas un lung moment așezată la biroul pe care se îngrămădeau cărțile restituite. Chipurile din timpul zilei încă mai plu-teau ca niște fantome în penumbra din încăperea goală. Se vedea așa cum o vedeau probabil toți cititorii: bibliotecară pe viață, femeie părăsită de soț și privată de casta ei, mamă a unui copil con-damnat...

Un scârțit ușor i-a întrerupt acest tete-ă-tete tăcut. A ridicat ochii. Clanța de la ușă se lăsa încet în jos. Fără motiv, încetineala acelei mișcări înfri-coșa. Cîteva zgîlțiieli pe care o mîna le-a transmis ușii aveau și ele forța aceea lentă și sigură. După o secundă de tăcere, o voce de bărbat, care nu se adresa nimănui și totuși nu excludea ca cineva să se fi închis în bibhotecă, aproape că fredona: „Și pasărea a zburat! Uitînd să stingă lumina. Ciu-dat...” Iar mai spre capătul coridorului, aceeași voce îi răspundea unei cititoare întîrziată:»Prea tîrziu, drăguță! Doamna Arbelina este punctuali-tatea întruchipată. Este ora opt și un sfert. Punc-tualitatea, după cum știi, este politețea regilor și... a prințeselor...”

Olga a încercat să lege vocea aceea de cutare sau cutare chip cunoscut, apoi a renunțat. o voce nemaiauzită pînă atunci. A luat ultima carte de pus la loc, volumul care disimula pe lemnul de culoare deschisă al biroului ei o pată de cerneală albastră neplăcută la vedere, căci era asemănătoare cu un bărbat burtos, și pe care o ascundea întotdeauna cu o foaie de hîrtie sau o carte. Deodată, ca un fluture de noapte care scapă din faldurile unei perdele, au alunecatjos cele trei poze. Uitase de ele de dimineață,

78

în zumzetul vorbelor. Sîngele i-a opărit obrazii. „Și dacă un cititor, mîine, ar fi luat cartea asta?” Și-a imaginat scena, rușinea, rîsetele, bîrfele...

Iar cînd privirea i s-a cufundat din nou în încă-pera nocturnă, în care o femeie goală stătea în fața unei uși-ferestre negre, misterul acelei clipe i s-a dezvăluit foarte simplu. Nimeni nu știa că femeia era acolo, în toiul nopții, în răcoarea ce urca dinspre rîu. „Așa cum nimeni nu știe că sînt în biblioteca asta goală, luminată doar de o lampă mică de masă. Am trăit ojumătate de ceas de viață care le va rămîne necunoscută.” Și-a spus că femeia fotografiată ar fi putut să iasă pe ușa-fereastră, să facă vreo cîțiva pași pe pajiștea care cobora spre curentul apei... Libertatea aceea a amețit-o. o femeie goală care umblă prin iarbă în noaptea fără lună și care nu mai e nici bibliotecară, nici soție părăsită, nici o anume prințesă Arbelina...

La întoarcere se oprea din cînd în cînd și pri-vea în jurul ei căsuțele din orașul de jos, copacii, primele stele printre crengile lor.

Descoperea cu o vie uimire prezența foarte apro-piată a acelei vieți care putea să le rămînă necunoscută celorlalți.

La două zile după seara aceea stranie, ascunsă celorlalți, a primit o scrisoare de la L.M. („amantul ei parizian”, cum îl numeau, știa asta, locuitorii Hoardei). Prin astfel de scrisori de o jumătate de pagină o invita el la Paris, Ultima se deosebea de cele precedente printr-un ton grav și, ai fi zis, ușor vexat. Se citea printre rînduri un fel de reproș : eu mă întorc din Germania, unde am fost dus să vizitez iadul, iar voi, aici, în Franța, vă trăiți viața voastră mărunță de operetă. Tonul acela mai voia să spună:

da, știu, nu ne-am văzut de mai multe luni, dar tu nu ai dreptul să mă judeci, inunca mea de ziarist

79

are întîietate asupra tuturor sentimentalismelor din lume.

Seara a scris un răspuns în ciornă. o scrisoare ce punea capăt lungului șir de întrevederi pe care ei le numiseră, cel puțin cîtva timp, „dragoste”. în rîndurile pe care le trasa, ștergea, rescria, cuvîntul nu mai apărea. Și, lipsit de pivotul acesta, tot ceea ce trăiseră se transforma într-o grămadă de date,

de inflexiuni ale vocii, de camere de hotel, de capete de stradă, de diferite tăceri nocturne, de plăceri, din care nu mai rămânea decât carapacea amintirii. A încercat să-i spună toate acestea... Cadența frazelor se transmitea trupului ei și îi impunea un du-te-vino mașinal de-a lungul coridorului casei sale înguste. În antreu, privirea i s-a oprit asupra comodei vechi. Colțul tăbliei îi fusese tăiat cu ferăstrăul, rotunjind-o neregulat. L.M. o făcuse pentru ca băiatul să nu se rănească jucându-se, explica el. Era foarte mândru de serviciul făcut. „Ca toți bărbații care oferă un ajutor manual unei mame sin-gure”, s-a gândit ea. Când venea s-o vadă la Villiers, pipăia de fiecare dată, când intra, colțul tăiat, pentru a-și verifica parcă munca, iar uneori chiar o întreba: „Așadar, e eficient? Nu ezita să-mi spui dacă e nevoie să tai ceva cu ferăstrăul...” Acum, traversând antreul, își spunea că ar fi trebuit, în-drăznind să-i dezvăluie adevărul, să-i vorbească în scrisoare despre colțul tăiat - unul dintre adevăratele motive de ruptură ! Dar ar fi înțeles-o el oare ? Da, să nu vorbească decât despre colțul acela. Sau poate și despre următoarea punere în scenă: un bărbat cu pieptul palid, lungit în întineric lângă ea, vorbește mult, când încurajat de dorință, când enervat de absența ei... Intregul adevăr s-ar fi rezu-mat în cele două crîmpeie.

Ciorna odată terminată, s-a dus la bucătărie, unde, pe soba stinsă, i se răcea infuzia. Scrisoarea

80

ei de ruptură deschidea o nouă epocă, parcă. Poate tocmai aceea în care va fi ocupată cu „așteptarea bătrîneții”, cum spunea directoarea. Tot ce părea trecător, încă în stare să se schimbe, avea să devină definitiv — bueătăria cu scorojeala familiară a zugrăvelii învechite de pe pereți, clădirea joasă și lungă de cărămidă, casa ei, prezența ei din ce în ce mai surprinzătoare la Villiers-la Foret, în perin-darea anotimpurilor aproape nediferențiate, cum sînt ele în Franța, unde vara întîrzie îndelung în plină toamnă și unde iarna, fără zăpadă, nu este decât o toamnă prelungită. Viața ei avea să semene de acum încolo cu lunecarea aceea vagă... înainte de a se duce la culcare (infuzia nu avea nici o putere în seara aceea asupra emoției sale), i-a cîrpit cămă-șuța fiului său. Intinsă pe genunchi, pînza s-a im-pregnat rapid de căldura trupului, a mîinilor ei. Cămășuța cu gulerul tot scămoșat venea vizibil din noua epocă a vieții ei, în care nirnic străin nu se va mai interpune între ea și copil. Nici o vizită, nici o pasiune. Avea să alunge orice gând care ar înde-părta-o de el. Însă el nu va observa schimbarea aceasta, așa cum nu va zări dimineața mulțimea de cusături cu ață albastră de pe gulerul cămășii lui...

Doar la cîteva zile după seara în care a fost compusă scrisoarea definitivă și luată marea hotă-rîre cu o amărăciune vie și tandră, Olga avea să uite cu totul de ele. Hotărîrile ei, reculegerea ei cumînțită, resemnarea ei - toate aveau să fie șterse de un singur gest.

Intr-o seară luminoasă și răcoroasă de toamnă tîrzie, într-un moment de mare seninătate, avea să-și surprindă fiul lângă micul vas de aramă în care se decanta infuzia de flori de hamei. Avea să-l zărească încremenit în așteptarea scurtă și cris-pată ce urmează după un gest pe care-l vrei cu orice

preț secret. Da, fixitatea hipnotică intercalată într-un gest periculos sau criminal și dezinvoltura exagerată a mișcărilor, a vorbelor ce urmează. Ceea ci avea să creadă că ghicește atunci n va părea de i monstruoșitate atît de neverosimilă, încît instinctii se va retrage cîtiva pași. Ca și cum ar fi vrut să dei timpul înapoi, presimțind că revenirea la viața lo:

de altădată devenea, chiar în clipa aceea, imposibilă

Mai tîrziu, i se va întîmpla să tresară la gîndul că, surprinzîndu-l, ar fi putut fi descoperită de el printre perdelele date ușor la o parte de la fereastra bucătăriei...

Cerul era încă senin și copacii se profilau în transparența lui cu o claritate de acvaforte. Luminozitatea mov a văzduhului le dădea siluetele lor o aparență de irealitate. Din cînd în cînd, Olga aduna o frunză moartă sau un ciob de spat și le examina la lumina aceea translucidă, înșelătoare. Chiar și degetele ei, care strîngeau coada unei lopeti, aveau, în rozul acela fluid, un luci

supranatural. Un asemenea început de amurg, rece și pur, pro-mitea - ea o știa - o noapte liniștită și limpede. o noapte frumoasă de toamnă târzie.

Lucra pe îndelete, în ritmul luminilor și culorilor care se îmbogățeau cu un albastru din ce în ce mai închis, bătînd spre violet. Tulpinile uscate pe care le smulgea de pe straturi de-a lungul zidului cedau cu o ușurință plăcută, cu resemnarea unor flori de vară stinse. Din pământul răscolit urca un miros înțepător, ametitor. Se întunecase, dar ea prelungea ceremonia muncilor simple care lasă mintea să se odihnească...

Era într-o sîmbătă. În timpul după-amiezei, co-piase pentru a doua oară scrisoarea de adio către L.M. Și pentru a scăpa de tentația de a o începe din

83

nou, o vîrșe într-un plic, hotărînd s-o pună la poștă luni dimineța. De două zile, multumită acestui fapt împlinit, avea impresia că trăiește într-un reflux liniștitor al sentimentelor. Da, era ca și cum ar fi mers cînd se retrage apa pe fundul degajat al mării, adunînd distrat ba o pietricică, ba un ciob de scoică...

Distrată și fericită, își continua munca. Aplecată spre pămînt, a ajuns în cele din urmă la fereastra bucătăriei și s-a îndreptat.

Prea brusc! Amețeala a asurzit-o și a făcut să se lege fereastra luminată și perdelele. Trupul i-a fost cuprins de o slăbiciune mată, vapoasă. Zidul de care își sprijinea palma a părut să se îndoie ușor. Ca să oprească plutirea aceea, și-a fixat pri-virea asupra distanței luminoase dintre perdele. A văzut un necunoscut, un bărbat foarte tînăr, care stătea lîngă sobă...

I-a văzut gestul. Cu precizia pe care o au miș-cările și obiectele dincolo de fereastra unei încăperi observate din exterior noaptea, pe vreme rece. o precizie aproape halucinantă din cauza amețelii. Mîna tînărului necunoscut a fluturat repede dea-supra crăticioarei de aramă. Apoi degetele lui au mototolit un dreptunghi subțire de hîrtie și l-au strecurat în buzunarul pantalonului. S-a îndepăr-tat de sobă și a aruncat o privire îngrijorată spre ușa bucătăriei....

Clătinîndu-se încă, s-a dat înapoi cîțiva pași. în spatele ei s-a ivit un arbust, împingînd-o suplu cu crengile lui. S-a oprit, neauzind decît zvîcnetul surd al sîngelui ei la tîmple, nevăzînd decît crăpătura luminoasă dintre perdele.

Ghicind totul, neînțelegînd încă niimc, a văzut adunîndu-i-se sub pleoape frînturi răzlețe: dege-tele fluturate deasupra florilor de hamei infuzate, cele trei fotografii ale femeii goale, ușa deschisă în noaptea în care fuseseră făcute, două zile petrecute

84

la Li, avortul... Ochii ei înecați în profunzimea pufoasă a amețelii deslușeau deja cu oroare sensul aceluia mozaic dezasamblat. Dar mintea, amorțită de năvala sîngelui, tăcea.

Ceața se risipea totuși încetul cu încetul, mozaic-ul devenea din ce în ce mai clar. Bucățile lui colorate aminteau de o reptilă mare, de un roșu închis, care se umfla rapid în creierul ei. în momentul acela amețeala a dispărut, s-a făcut din nou lumină. Olga a avut o fracțiune de secundă pentru a înțelege... Dar reptila umflată cu sînge plesnea, îi ardea ceafa, îi amorțea pe buze un strigăt. Mozaic-ul a rămas sfărîmat: trei fotografii, ușa deschisă, ea complet goală, în picioare, infuzia care îi dădea uneori un somn atît de lung. A fost ca un cuvînt uitat, care lasă să i se întrevadă, o clipă, literele, tonalitatea și dispăre imediat, oferind doar certi-tudinea existenței sale.

Da, reptila lipicioasă, umflată cu un sînge brun exista. Pe ea a reținut-o mintea ei limpezită, ca pe o dovadă de nebunie momentană. Și chiar și vocea „micii afurisite" tăcuse, îngrozită de ceea ce tocmai fusese ghicit.

Privirea îi era acum ațintită asupra tînărului necunoscut care, în bucătăria luminată, răsfoia nepă-sător un caiet deschis pe masă. Era fiul ei!

Dar, înainte de a înțelege cum putuse să crească atât de mult copilul de șapte ani care rămânea el de atâția ani pentru ea, vederea i s-a acomodat rapid, îndurerându-i ochii. Chipul tînărului aplecat deasupra caietului și chipul copilului care trăia în ea au fremătat în aceeași secundă și au plutit unul spre celălalt, pentru a se contopi în niște trăsături inter-mediare. Cele ale unui adolescent de paisprezece ani, la jumătatea drumului dintre unul și celălalt. Înțelegea acum că tînărul se ivise în momentul ameteții, cu trupul și chipul maturizate de oroarea

Crima Olgai Arbelina 85

mozaicului care dezvăluise ceva de neconceput. Da, bărbatul acela foarte tînăr, subțirel, palid, cu umbra străvezie, aproape invizibilă a celei dintîi mustăți, aparținea lumii mozaicului care, în contact cu gîndul, se transforma într-o reptilă lucioasă, cu ochii sticloși, indescifrabili. o lume care îngrozea, dar nu se lăsa nici spusă, nici ghicită.

Lumina dintre perdele s-a stins. în întuneric, cu mîna călăuzită de perete, s-a îndreptat spre ușă. Piciorul i se lovea de bulgări de pămînt, de tulpini smulse. Parcă se întorcea acasă după o absență de ani de zile... în antru, desenele de pe tapet au mirat-o, ca și cum le vedea pentru prima oară. S-a aplecat și, mașinal, a făcut gestul pe care-l repeta aproape în fiecare zi. Apucînd o pereche de pantofi prăfuiți, și-a vîrît mîna într-unul, apoi în celălalt, le-a pipăit interiorul. Pentru a le găsi vîrfurile vreunui cui pitit în talpă. Brusc, pantoful i-a scăpat și a căzut pe jos. Mîna îi intrase atît de ușor sub pielea ponosită ! Și-a dat seama că încă rămînea cu amin-tirea degetelor care i se răsuceau cu greu în pantofii strîmți de copil.

S-a îndreptat, păstrînd în mîna senzația acelei lărgiri progresive. „Paisprezece ani. Are paisprezece ani...”, s-a pomenit ea murmurînd încet. Chipul adolescentului în care îl recunoscuse adineauri pe fiul ei i se întipărise foarte adînc în ochi. II vedea în invizibila mutație care lega chipul de copil de cel de tînăr. Totul era încă maleabil în trăsăturile lui, totul păstra plasticitatea copilărească... Și totuși, era o ființă nouă. Și aproape la fel de înalt ca ea! Da, peste cîteva luni va avea înălțimea ei... o peri-oadă întreagă din viața copilului ei trecuse deci neobservată!

A pus la loc pantofii și a ieșit din nou în întuneric. „Nu l-am văzut crescînd... Era un copil ex-trem de discret, tăcut... Un copil absent. Și apoi,

86

plecarea tatălui său l-a țintuit la vîrsta lui de atunci. Și în plus, războiul, golul acela de patru ani. Dar mai ales boala lui, eram mai atentă la o zgîrietură decît la zece centimetri cîștigați. Și independența lui sălbatică. Și singurătatea lui. Și vîgă-una asta pierdută de Villiers-la-Foret..."

Cuvintele au liniștit-o. Le prelungea debitul exa-gerat de logic, căci nu știa ce o să poată face cînd se vor epuiza. Nu, nu știa. Mergea în întuneric, pe povîrnișul acoperit cu iarbă ce despărțea casa lor de rîu. Și murmura motivele acelea, care, simțea acest lucru, nu vor spune niciodată esențialul despre ceea ce îi unea, pe ea și pe copilul ei... Creanga unei sălcii a întrerupt-o brusc. o creangă care i-a atins obrazul cu un pipăit foarte viu. Olga s-a oprit. Salcia aceea cu cascada ei mută de ramuri. în mreaja lor cîteva stele. Licărirea lunii în adîncitura plină de apă a urmei unui pas. Mirosul reavăn, nocturn al tulpinilor adormite de pe malul curentului, miro-sul de lut ud...

„Și dacă aș rămîne aici ? Să nu mă mai întorc, să nu mai revin în viața acestei case... Să merg în neștire pe iarba argintată..." Dar pașii o și purtau spre ușă. Urcînd pe treptele mici de lemn, a revăzut fișia de pămînt răscolit de-a lungul peretelui, unde grădinărise doar cu o oră în urmă. Timpul acela i se părea imemorial și plin de o fericire și o simplitate paradiziace.

în antreu, agățată de cuier, atârna haina fiului ei, cu una din mânecile în pliuri suflecată, comic de scurtă. Olga a tras-o cu o mișcare rapidă, ca și cum ar fi vrut să corecteze discret o stîngăcie. Nici un gest nu va mai fi anodin...

A apăsat pe întrerupător și și-a stăpînit un „ah !” ducîndu-și mîna la buze, atît de micșorat i-a părut interiorul bucătăriei. Înălțimea tînărului, chiar invizibilă, se impunea în fața pereților, mobilelor,

87

reducîndu-le ca și visele neplăcute care ne fac să pătrundem într-un apartament familiar ce se restrînge vizibil și imită în cele din urmă lăcașul figurinelor dintr-o cutie muzicală... Da, cînd s-a oprit în mijlocul bucătăriei, avea impresia că exami-nează interiorul unei case de păpuși, a cărei micime, seducătoare și totodată denaturată, degaja o ame-nințare obscură. Chiar și crăticioara de pe sobă părea mai mică decît înainte și își dezvăluia în sfîrșit forma adevărată - ușor evazată, pîntecoasă.

Olga știa că avea să verse de îndată lichidul brun al infuziei, să arunce grămăjoara de flori. A deschis robinetul, pregătindu-se să se spele pe mîini, darîn momentul acela i-a căzut privirea pe creionul porto-caliu care, ca semn de carte, era strecurat în caietul uitat pe masă. L-a scos, i-a studiat culoarea. Tonul portocaliu evoca stăruitor o amintire. „Nici un gest nu va mai fi anodin”, a repetat în ea un ecou șoptit. Și, repede, fără să-i poată opune nici cea mai mică rezistență, mozaicul văzut cît a fost amețită a început să-și adune laolaltă bucățile: o mîna anxioasă care zboară deasupra sobei, pisica din prima fotografie, care supraveghează o femeie adormită, ușa des-chisă prin care animalul a putut să se strecoare, tînărul care va trăi de acum înainte sub același acoperiș cu ea... A simțit cum i se umflă în cap o bășică mare de piele vîscoasă, cocoșată. Reptila...

Mozaicul se reconstituia din ce în ce mai repede:

mîna de deasupra infuziei, somnul ei de moarte din unele zile, copilul care era la fel de înalt ca ea, creionul portocaliu... încă un tur și frînturile acelea aveau să încremenească într-o certitudine fără ieșire...

A aruncat o privire spre sobă. Florile macerate prea îndelung se întunecaseră la culoare și semă-nau, sub un strat subțire de lichid, cu pielea udă a unui animal chircit, același care, umflat la maximum,

88

îi spinteca creierul. Mozaicul a început iarăși să se rotească: mîna, tînărul de lîngă sobă, somnul... Olga a apucat micul vas, cu un gest febril a turnat infuzia în cana cea mare și a băut-o cu înghi-țituri mari... Mozaicul a dispărut. Reptila din creie-rul ei a plesnit fără zgomot, înfigîndu-i sub pleoape o mulțime de ace roșii. Bucătăria își recăpăta dimen-siunile obișnuite. Incerca o ușurare derizorie, ca și cum tocmai ar fi convins un interlocutor sceptic.

Străbătînd coridorul, a zărit lumină în interiorul încăperii cu cărți. o lampă rămăsese aprinsă acolo pe o masă îngustă, înghesuită între rafturi, Un volum gros, vechi, i-a atras privirea cu ilustrația de la pagina deschisă. Era unul din tomurile enci-clopediei zoologice, pe care fiului ei îi plăcea să o răsfoiască. S-a aplecat asupra ilustrației, a citit mscriptia: „Un boa constrictor atacînd o antilopă.” Ilustrația, de un realism migălos, producea un efect neașteptat, ca orice exces de zel. Căci, chiar dacă se vedeau cele mai mici smocuri de peri din blana tărcată a antilopei, aspectul ei amintea de o ființă vag omenească: expresia ochilor, poziția trupului înconjurat de inelele șarpelui gigantic. Cît despre boa, trunchiul lui musculos, plin de arabescuri și ui-mitor de gros, semăna cu o coapsă groasă de femeie, un picior durdului, indecent de plinuț și acoperit cu un ciorap împodobit cu desene...

S-a așezat ca să o poată examina mai bine. Ilus-trația o amuza: copilul sigur nu intuia imaginea dublă a șarpelui boa-femeie. Era liniștitor. Deci greșise alarmîndu-se adineauri. Atîta timp cît el nu vedea decît un șarpe mare, bălțat...

Imaginea a început să se lege încet dina-ntea privirii ei. Oboseala era plăcută, mîngîietoare pentru ochi. A vrut să-și coboare pleoapele, să prelungească minutele acelea împăcate. Ochii i se închideau de la sine. Crezînd că era pur și simplu

Crima Olgăi Arbeiina

i

oboseala de seară, a încercat să-și revină, dar reușit doar să trezească un ultim gînd: „Trebuie s mă scol, am încă mîinile pline de pămînt, o să păt(cartea...”

Somnul a cuprins-o numaidecît, cu o violenl calmă, irezistibilă. S-a amestecat cu mirosul delic; și plăcut al paginilor vechi. Paginile pe care le sor cu nesaț, închizînd ochii.

Au trezit-o doar ultimele ciocănituri în ușa de la intrare. Niște lovituri insistente căroră, sătul de așteptare, le imprimi un fel de melodie răpăită, sperînd că schimbarea cadenței va atrage atenția. A sărit de pe scaun, a încercat să recompună în ordine decorul înconjurător: soarele care orbea fereastra minusculă, pendula ale cărei ace se aflau într-o poziție ciudată, arătînd aproape ora unspre-zece, și mai ales ea, femeia aceea în rochie șifonată, cu mîinile acoperite cu dîre de pămînt, o femeie care se învîrte într-o debara mică, făcînd să cadă cărțile și neizbutind să găsească o oglindă...

Răpăit de cîteva măsuri în tact militar care apoi a încetat. Olga a ieșit pe coridor, apoi s-a întors și, fără să prea știe de ce, a închis volumul din enciclopedie.

„Și dacă ei au ghicit?” s-a întrebat ea perplexă. „Dar ce să ghicească ?” în mod absurd, și-a închipmt că ceilalți puteau să descopere că le ascunsese vîrsta fiului ei. Da, teama aceea stupidă i-a trecut prin mintea încă amorțită: se va constata brusc că băiatul nu mai era un copil, ci un adolescent aproape la fel de înalt ca ea...

în fața oglinzii, în antreu, și-a potrivit repede rochia, și-a aranjat părul și parcă și-a regăsit trăsăturile. Cu toate acestea, cînd a deschis ușa, se aștepta, fără voia ei, să vadă un ciorchine întreg de fizionomii animate de o curiozitate răuvoitoare și batjocoritoare.

Crima Olgai Arbelina 91

Ușa s-a deschis în vidul luminos al cerului. Nu era nimeni pe trepte, iar pajiștea ce cobora spre rîu strălucea de bobitele de promoroacă topită, pustie și ea. Răcoarea însorită a aerului spăla plămîinii, pătrundea în trup. Măcar de-ar fi fost posibil! Da, aceeași dimineață, dar eliberată de toate, de vocile care se contraziceau în fiecare clipă în capul ei, de privirile celorlalți, care o goleau de ea însăși, de nenumăratele temeri, cele din ajun mai ales...

Speranța aceea nu a durat mai mult decît o lungă inspirație cu miros de iarbă înghețată... Apoi privi-rea i-a lunecat de-a lungul peretelui și a văzut o femeie care, sprijinită de pervazul ferestrei, încerca să vadă înăuntru. Teama i-a revenit atît de brusc, încît a dat naștere unei idei neverosimile : „Dar sînt eu! Ieri...” Da, într-o străfulgerare de nebunie, Olga s-a recunoscut în femeia aplecată spre geam. Dar numaidecît, un alt gînd, mai puțin bizar, dar mai tulburător, a alungat asemănarea aceea: „Spio-nează!”

Femeia a început să bată în geam cu arătătorul îndoit, punîndu-și cealaltă mîină streășină la ochi, ca să nu se oglindească în el...

Olga a strigat-o. Femeia s-a îndreptat: era infir-miera de la azilul de bătrîni. „I s-a întîmplat ceva copilului!” - spaima asta a stîrnit, ca o rafală de vînt, un vîrtej de alte crispări anxioase: „Dacă i s-a întîmplat ceva e din cauza mea, din cauza clipei de fericire de acolo, de pe trepte...” Nici măcar nu erau gînduri, ci un șir de imagini - curgerea sîngelui care va trebui comprimată pe trupul acela de copil și greșeala pe care va trebui s-o ia asupra ei, ca să îmblînzească soarta.

Infiriera s-a apropiat, a salutat-o cu un aer mîhnit și rece. „Nu, e altceva, altfel ar fi vorbit imediat”, s-a gîndit Olga. Ii văzuse de atîtea ori sosind pe vestitorii unei nenorociri...

Îi s-a părut că surprinde în clipa aceea privirea curioasă a infirmierei. Îi remarcase probabil chipul destins de somn, urmele de pământ de pe mâini, Olga a strâns din degete, le-a ascuns la spate și, făcând semn cu capul, a poftit-o pe infirmieră înăuntru. Pe coridor anxietatea i-a sporit. Infirmiera s-a oprit, punându-și mâna pe comodă, exact ÎE locul unde fusese tăiat cu ferăstrăul colțul periculos. „A mirosit ceva”, s-a gândit din nou Olga și s-a dojenit: „Tîmpito! Ce e de mirosit în cocioaba asta ?”

— Beți un ceai cu mine ?

Vocea Olgăi a răsunat ca o replică dintr-un rol învățat foarte bine.

În bucătărie a văzut crăticioara de aramă, iar pe masă creionul portocaliu. Infirmiera i-a urmărit privirea de la un obiect la celălalt. Olga a apucat crăticioara, a vîrît-o în chiuveță, a pus la loc caietul și creionul. Simțea că vizitatoarea nu o mai slăbea din ochi și avea o poftă răutăcioasă s-o pună la punct: „Toate acestea nu vă privesc !”

— Mulțumesc pentru ceai, n-o să am timp. Vin să vă spun... să vă spun că astă-noapte... Xenia Efimovna...

Xenia, bătrîna de la azil, care de ani de zile îi promitea Olgăi să-i arate faimoasele „flori albe” necunoscute de toți ceilalți, murise... Și acum tre-buia, îi spunea infirmiera, să meargă la Paris, să-i vadă pe fiul și pe nora ei, să-i anunțe. În mai multe rînduri, Olga, în calitate de prințesa Arbelina, înde-plinise asemenea misiuni delicate.

— Știu că e duminică, se scuza tînăra femeie, Asta vă strică toată ziua. Știu... Dar nimeni în afară de dumneavoastră nu va găsi cuvintele potrivite...

Olga a ascultat-o, gustînd plăcuta simplitate a vieții. Bunui-simț al acestei vieți, sănătos și robust, care ține cont chiar și de moarte...

În tren, amintirea florilor albe de sub copacii unei păduri visate a salvat-o de gîndul care a agre-sat-o brusc: „Și dacă azi-dimineață m-aș fi trezit singură după acest lung somn anormal ?”

A înțeles că trebuia din toate puterile să se agațe de aparențele clare și frusce ale vieții...

La Paris s-a achitat de misiunea ei cu un fel de ferveur. Murmurul grav al condoleanțelor, expresia necăjită a fiului, suspinele soției lui au avut, de data aceasta, valoarea unei dovezi. Da, intermediul pe care s-au străduit să-l joace totuși trei demonstra că ea rămînea pentru ceilalți doar „prințesa Arbelina”. Și că nimeni nu ghicea în ea prezența femeii care, doar în ajun, pîndea, încremenită sub fereastra casei sale, gesturile unui adolescent...

o altă dovadă a constituit-o strada. Olga înainta prin mulțime, spiona expresia de pe chipuri așa cum face o persoană operată la prima ei plimbare, încercînd să înțeleagă, din privirile trecătorilor, dacă sechelele sînt vizibile sau nu.

A trecut și pe la Li. În duminica aceea prietena ei picta. Pe un panou de placaj se conturau trăsăturile unui cuplu: o femeie în rochie albă, cu ume-rii goi, un bărbat ceva mai mic decît ea, cu un păr buclat, care aureola rotocolul gol al chipului său...

— Apropo, voiam să te întreb - vocea Olgăi s-a colorat cu o nepăsare apăsată. Infuzia pe care ti-am recomandat-o are vreun efect asupra insom-niilor tale ?

— Oh, da ! Și cum încă... Li i-a răspuns pe același ton distrat, fără să-și dezlipească privirea de pe suprafața tabloului...

Pe drumul de întoarcere, Olga a avut impresia că toți pasagerii deschiseseră ziarul la aceeași pagină.

A aruncat o privire spre cel pe care-l citea vecinul ei. Da, duzina aceea de portrete îi intriga pe toți. „Verdictul tribunalului de la Nurnberg” anunța titlul mare de deasupra fotografiilor. Condamnații aveau ochii închiși, portretele lor erau acolo pentru a le atesta moartea. În josul paginii se vedea un soldat american, care făcea o demonstrație cu un laț de care se folosiseră la execuție. Grosimea funiei foarte albe, foarte frumoase chiar, părea nemă-surată. Ai fi zis că era parîma unei nave sau un lung sucitor destinat unui covrig gigantic... Vecinul Olgăi a ieșit, lăsîndu-și ziarul pe banchetă. Olga a parcurs articolul. Într-un chenar, două coloane de cifre indicau, pentru fiecare dintre condamnați, ora și minutul începutului spînzurării și pe cele ale morții. „Adică timpul în care se zbăteau în covrigul acela”, s-a gîndit Olga. Cifrele îi aminteau de cele, plictisitoare sau sibiline, ale cursului bursei:

Trapă deschisă îa

Declarat mort la 1 și 32 1 și 44 1 și 59...

1 și 14 1 și 20 1 și 49

Ribbentrop

Keitel

Roenberg

A ridicat ochii. Pasagerii își comentau lectura, interpelîndu-se de la o banchetă la alta, îndreptîndu-și degetul spre cutare sau cutare pasaj din articol. „Nu, nu cursul bursei. Mai degrabă rezultatul unui meci”, și-a spus Olga, privind cu atenție animația aceea. În dreapta ei, un bărbat care te ducea cu gîndul la un tată de familie prost inter-pretat într-o comedie de moravuri se apleca spre persoana din față, cu siguranță soția lui, și îi citea darea de seamă de la proces cu voce tare. Femeia avea însă un aer vizibil jenat de declamația prea surescitată a soțului ei. Stătea foarte dreaptă, cu poșeta pe genunchi, domina capul aplecat al celui care citea ai, din cînd în cînd, ridica din sprîncene și

1 suspina, dîndu-și ochii peste cap. Soțul, fără să . observe aceste mici strîmbături condescendente, i ridica arătătorul, ca să sublinieze ce citea:

i — Toti au murit demn... demn, vorba vine! -i în afară de Streicher, care a proferat invective la i adresa asistenței... Doar Hermain Goring a reușit să scape de spînzurătoarea dezonorantă... Emmy Sonnemann, Frau Goring, și-a sărutat soțul printre gratii și i-a trecut, de la gură la gură, fiola cu cia-nură de potasiu... Uite, au pus fotografia fiolei...

Mica gară din Villiers-la-Forât era pustie. Panoul cu mersul trenurilor i-a amintit cu un caraghioslîc crud (sosire-plecare) de cifrele din chenarele cu spîn-zurările. A traversat piața mărginită de platani, s-a întors spre cartierul dejos al orașului. În liniș-tea serii a plutit, o clipă, vibrația șinelor...

Ziua pe care o trăise deborda de un delir extrem. Un delir totuși liniștitor, căci toți îl acceptau ca viață. Trebuia să-i imite. Să fie fericită ca în dimineața aceea, jucîndu-se de-a prințesa Arbelina care-și pre-zenta condoleanțele. Să-i accepte pe pasagerii pasionați de fiola care trecuse printre gratiile unui vorbitor, în timpul unui lung sărut umed. De luni de zile descopereau în ziarele lor zeci de milioane de oameni uciși, gazați, arși de vii. Și iată că Istoria se chircea într-o minusculă fiolă, pe care o femeie o împingea cu limba între buzele unui bărbat...

S-a întors acasă aproape senină. Urcînd micile trepte de lemn a reușit să privească stratul de lîngă perete fără vreo emoție deosebită...

Cu toate acestea, chiar în seara aceea, un amă-nunt aparent inofensiv i-a străpuns toropeala... își netezea părul în fața oglinzii din camera ei. Lune-care pieptenului îi rispea plăcut gîndurile. Și în

oglundirea aceea adormitoare a văzut ușa bătându-se încet și oprindu-se la jumătatea drumului. Intredeschiderea ei silențioasă, care lăsa să intre adierea

96

Crima Olgdi Arbelina

97

de la o fereastră deschisă, a provocat o așteptare stranie. Olga și-a adus aminte de noaptea în care o trezise un curent de aer, făcând să-i scîrție ușa camerei, da, noaptea celor trei poze executate de aparatul-carte. De când își amintea, usa scîrția încet (există întotdeauna într-o casă un cuțit care taie mai bine decît celelalte și un scaun pe care te ferești să-l dai musafirilor). De data aceasta, ușa s-a deschis fără zgomot... Olga a pus jos pieptenele și, cu sentimentul acut că, din capriciu, comite un act periculos, a ieșit pe coridor, a tras de clanță, apoi a împins-o. Ușa și-a descris lent curba și a venit să se lovească de mica piedică fixată în podea. În liniște. Fără să scoată nici un scîrțit... Olga a simțit la tîmple o încordare glacială, ca și cum părul i-ar fi fost plin de zăpadă. A repetat gestul. Ușa a alunecat, s-a deschis larg. Mută... Olga simțea că toaie acestea se petreceau în afara vieții ei obișnuite. Da, într-o stranie sală din dos a acestei vieți. S-a aplecat, a pipăit țîțna dejos, apoi, îndreptîndu-se, pe cea de sus. În nimbul lămpii îi luceau degetele. Uleiul era transparent, aproape fără urmă de păcură. Recent... Zăpada din părul ei parcă s-a topit într-o învolburare de scînteii mărunte, fier-biniți. A împins ușa încă o dată cu o mișcare lentă, somnambulică. Cu ochii ațintiți asupra țîținilor, țînîndu-și respirația, a așteptat o secundă inter-minabilă. Ușa luneca înăbușit, reducîndu-și suplu umbra de pe perete, cum își micșorează unghiul acul pe cadranul unui orologiu. Chiar înainte de a atinge piedica, a scos un gemăt scurt. Olga și-a lipit mîna de perete, s-a așezat pe un taburet scund, pe coridor. Respira sacadat. Camera ei, dincolo de ușa deschisă, avea un aspect neobișnuit. Ai fi zis că era o cameră de hotel căreia poți să-i prevezi dinainte interiorul, dar care pare, cu toate acestea, străină. Patul, lampa de pe etajeră, dulapul cu

oglundă... Ea însăși, așezată de cealaltă parte a pragului, părea gata să plece din nou. I-a trebuit un efort muscular pentru a-și alunga de pe chip zîmbetul încordat - bucuria de a fi respins, sau măcar întîrziat, concluzia definitivă...

Nu a mai îndrăznit în seara aceea să se atingă de clanță și a dormit cu ușa larg deschisă.

A petrecut zilele care au urmat înscriind în catalog cărțile întîrziate. Și munca aceea mecanică răspundea ordinii care s-a făcut treptat în mintea ei. Chiar și broșarea zilnică a ziarelor, care fusese întotdeauna o corvoadă pentru ea, o ajuta la împăcarea cu viața. I se întîmpla acum să citească repede pasaje întregi din cutare sau cutare articol. Se bucura de zădărnicia lor, în care găsea cea mai bună dovadă că nimic nu putea tulbura bunul simț al rutinei omenești...

„Führer-ul simula o criză de nervi de fiecare dată cînd era contrariat...” Deranjată de vreo vizită, nu regăsea imediat textul întrerupt și ochii ei par-curgeau rubricile vecine. Plîngerea unei pariziene care în rubrica „Cititorii au cuvîntul” se indigna că „plăcuțele indicatoare ale străzilor erau ascunse de marchizele cafenelelor”. Apoi prezentarea unei tinere actrițe: „Crescută la mînăstirea Oiseaux, joacă în Antoine și Antoinette...” Dînd din nou de primul text, constata că era vorba de ultimele confidențe ale lui Ribbentrop: „Nu reușesc să înțeleg. Hitler era vegetarian. Nu suporta să mănînce carnea unui animal mort. Ne numea Leichfresser, mîncători de cadavre. Cînd mergeam să vînez, trebuia s-o fac de-a dreptul în secret, pentru că el dezaproba vînătoarea. Atunci cum a putut asemenea om să ordone masacre înmasă?”... larpagina următoare era ocu-pată de schema mare a „bombei cu plutoniu”, cu

99

explicații aproape savuroase despre puterea ei ucigașă. Înainte de sosirea cititorului următor, Olga a avut timp să vadă fotografia unui tînăr muzician cu părul dat cu briantină. Inscripția spunea:

„Romano Mussolini cîntă admirabil de bine la chitară. Fiul Ducelui este un tînăr cumsecade, care a uitat tot trecutul și care ar vrea ca lumea întregă să facă la fel”...

Cititorii intrau, își depuneau cărțile pe birou și gestul acela servea ca pretext pentru a începe o conversație. Fostul ofițer de cavalerie îi blama pe americanii „care l-au lăsat pe Goring să scape”. Mașa povestea în șoaptă despre călătoria ei secretă la Nisa, aruncînd spre ușă priviri exagerat de neliniștite... Ei luau zîmbetul bibliotecarei drept un semn de interes, dar Olga zîmbea fără să știe, răspunzînd în minte ecourilor profunde ale propriilor sale gîn-duri. „Eu credeam că înțelepciunea constă în izgo-nirea acestui delir pe care ceilalti nu-l observă. Și se dovedește că este exact invers. Înțelept e cel care știe să rămînă oarecum orb. Care nu-și sfișie inima urmărind cu înverșunare toată nebunia cotidiană. Care acceptă liniștitoarea falsitate a cuvintelor: război, criminali, triumful justiției, tînărul chita-rist nevinovat care a uitat trecutul și Mașa asta, căreia puțin îi pasă de acest trecut, pentru că are un corp frumos, care se bucură de viață și îi bucură și pe alții...

S-a trezit brusc din gîndurile ei. În fața biroului, directoarea azilului vorbea despre înmormîntarea Xeniei, a doua zi dimineața: „Oh, știi, draga mea Olga, la vîrsta noastră (ești bineînțeles mai tînără decît mine) te și întreb: următoarea plecare va fi poate a mea?”... în zilele acelea de punere în ordine a putut să clarifice și maturizarea bruscă și neobservată de

101

10o

Crimn, Olgăi Arbelina

ea, a fiului său. Argumentul războiului a dobîndit o simplitate aritmetică: 39-45, șase ani. Șase ani de ciudată supraviețuire, în care tot ce-i putea proteja copiii dispăruse. Medicamente, hrană, complici-tatea celorlalți, din ce în ce mai parcimonioasă... îndeosebi, o amintire revenea cu insistență: întoar-cerea de la piață, rebegită de ploaie, într-o zi moho-rîtă. o piață tristă, pustie, unde un vîntător îi vînduse neverosimil de scump, cum se vindeau toate alimentele pe atunci, o pasăre cu penajul pestriț, cu ciocul pătat de sînge uscat. înfășurată într-o bucată de hîrtie, pasărea părea călduță încă, în ciuda vîntului de toamnă. Trupul îi era suplu, ai fi zis chiar fluid, din cauza penelor foarte netede și a cîrniî puține pe care o acopereau. La un moment dat, pe drum, Olga a trebuit să se tragă pe margine, ca să se ferească de noroiul ce tîșnea de sub roțile unei coloane de camioane militare. Rîsul strident al unei muzicuțe i-a șfichiuit urechile. Și-a continuat drumuî, sub ceruljos, în ploaie. Trupul păsării încăl-zite în căușul mîinii ei era unica fărîmă de viață ocrotită din universul acela noroiuos și rece. A avut timp să pregătească masa înainte ca s-o roage copi-lul, culcat cu piciorul în ghips, să-i arate pasărea...

Da, tot războiul s-a condensat în întoarcerea aceea de la piață, în teama ei ca nu cumva copilul să vadă pasărea cea frumoasă transformîndu-se în ceva de mîncare... A avea șapte ani cînd, în primăvara lui 1939, părăsiseră Parisul și veniseră la Villiers-la-Forêt. Șapte ani plus șase ani, deveniți invizibili din cauza războiului. Plus anul 1946, care avea să se termine în curînd. Paisprezece ani. De altfel, timpul în care trăia emigrația, mai ales înăuntrul Hoardei de Aur, era foarte singular și el. Un timp facut din trecutul lor rusec, din care ei se iveau uneori, în mijlocul vieții franțuzești, rătă-ciți, stîngaci, continuînd cu un monolog conversația

începută în viața lor de altădată. Aveau cu toții vîrsta din ultimii lor ani rusești. Și nimeni nu se mira vîzînd un bărbat cu părul cărunț agitîndu-se ca un copil și mimînd lupte cu sabia, cavalcade impetuoase, capete tăiate...

Într-o zi, gîndindu-se la copilul care nu se schimbase înlăuntrul ei timp de atîția ani, și l-a imaginat travestit m tînără santinelă... Cu cîtva timp înainte de despărțirea lor, soțul ei îl învățase pe copil să facă de gardă în antreul apartamentului lor pari-zian. Copilul își punea o tunică de soldat, pe care ea i-o făcuse din vechea uniformă a soțului, își lua pușca lui de lemn și încremenea într-o poziție solemnă de drepti, pîndind zgomotul pașilor de pe scară. După despărțirea lor și plecarea tatălui, continuase să stea de strajă timp de mai multe săptămîni. Ea îi vedea silueta mărunță nemișcată în antreul întu-necos, dorea să-i explice tot, dar îi lipsea curajul:

tatăl plecase, chipurile, într-o lungă, foarte lungă misiune. Copilul ghicise singur și pusese capăt găr-zilor lui. Ca și cum ar fi priceput impasul mamei și ar fi vrut să o cruțe de o nouă durere...

Da, rămăsese pentru ea copilul tăcut, care face de gardă tainic și disperat.

În ziua înmormîntării Xeniei, toată lumea din mica biserică rusească din Villiers-la-Forât a încercat o surpriză aparent banală, dar cu atît mai izbi-toare: se murea la Hoarda de Aur ca oriunde altundeva, creștea acolo și deveneau bătrîn și o întregă generație rusă se născuse pe pămînt străin, toți tinerii aceia care nu văzuseră niciodată Rusia. Ca fiul prințesei Arbelina, de pildă, care stă acolo, după un stîlp, examinînd curios o icoană înnegrită de flăcările lumînărilor...

Olga asculta, fără să audă cu adevărat, vocea preotului și vibrațiile răsunătoare ale corului și se

102 Andre't Makine Crima Olgai Arbelina 103

mira de insignifianța gîndurilor pe care un moment atît de grav nu izbutea să le alunge. Și-a amintit iar de visul Xeniei: să meargă la primăvară să culeagă misterioasele flori din pădurea din spatele Hoardei. „Ce mai rămîne acum din visul acesta ?” întrebarea părea stupidă. Totuși Olga ghicea că răspulzînd: „Nimic !” ar fi trădat pe cineva care-i asculta gîndurile. Vedea conturul chipului palid al Xeniei în mijlocul ornamentelor albe ale sicriului. Iar întrebarea care o agasa prin naivitatea ei:

„Dar ce va rămîne din pădurea aceasta primăvăratică ?” ajungea brusc la esența vieții ei, a vieții tuturor acelor oameni atît de diferiți, înghesuți sub bolta joasă a bisericii, a vieții din ziua aceea albastră de toamnă, al cărei cer apărea cînd un întîrziat deschidea timid ușa...

În momentul acela și-a văzut fiul pe jumătate as-cuns de un stîlp. A trebuit să închidă ochii, într-atît imaginea acelui adolescent amestecat printre cei-lalți, detașat de ea, independent și uitînd de sine, a umplut-o de o tandrețe luminoasă și sfișietoare.

În seara aceea, la apropierea nopții, a zărit Olga sub bufetul vechi din bucătărie un creion portocaliu care se rostogolise pînă în colțul strîmt și prăfuit, inaccesibil acelui du-te-vino al cîrpei de șters pe jos...

Infuzia de flori de hamei se răcea în crăticioara ei de aramă. Ca înainte... Orele sunau în depărtare, copacii goi din jurul Hoardei nu-și mai puteau stă-pîni vibrația muzicală. Profitînd de așteptare, Olga ștergea dușumeaua: dimineața, intrînd într-o bucătă-rie împrăspătată, îi va fi mai ușor să-și înceapă ziua, se gîndea ea, și își reproșa toate micile slă-biciuni care-i vor umple, de acum încolo, zilele.

A zărit creionul fără să-i recunoască numaidecît culoarea. Mîna ei a bîjbiit prin praf la cîtiva centi-

metri de ascunzătoarea lui, dar nu l-a ajuns. S-a aplecat mai mult, cu fața aproape la pămînt, cu brațul întins, cu umărul apăsător de colțul bufetului. Un fel de capriciu superstițios îi impunea căutarea aceea... Cîteva mișcări largi ale cîrpei au sfîrșit prin a împinge creionul. S-a rostogolit pe podea cu un zgomot ascuțit. Era creionul pe care-l văzuse strecurat în caietul fiului său. Un creion portocaliu... L-a curățat de praf, s-a spălat pe mîini. Și brusc a orbit-o culoarea aceea înviorată.

„Dar e aceeași care...”, a murmurat ea și deja, traversînd culoarul, împingea ușa încăperii cu cărți. Urcată pe un scaun, a scos din colțul cel mai îndepărtat al raftului cîteva volume la întîmplare. A deschis unul, apoi altul. Cînd un paragraf cu o linie verticală, cînd o frază cu o linie orizontală erau

subliniate acolo pe fiecare pagină aproape. Erau cărți de medicină tratînd despre bolile sîngelui. Boala fiului ei mai ales.

Crezuse întotdeauna că liniile acelea subliniate apăsate fuseseră lăsate de lecturile soțului ei. Și-l imagina astfel: un bărbat cu fruntea brăzdată de o cută mică, dureroasă, cu ochii îndurerați, care căutau în paragrafele acelea motive de speranță. Îi ierta multe, aproape totul, pentru paginile acelea marcate cu portocaliu... Ultimele două volume din raftul acela fuseseră cumpărate după ruptura lor. Ridicîndu-se în vîrfurile picioarelor, a reușit să le apuce. Paginile i s-au animat sub degete într-un evantai grăbit. Purtau și ele urma de creion porto-calieu...

Conținutul celor două cărți îi era cunoscut, inclu-siv decupajul în capitole, iar cît despre acesta, pînă și pata transparentă de la pagina 42, asemenea celei de stearină topită. Nu citea, dar recunoștea intonația propriei sale voci, care rostise, în gînd, de atîtea ori, fiecare din cuvintele acelea, sperînd să

104 Aitdrei Makine

nou... Acum, simțea așintindu-se pe paginile acelea privirea fiului. Ridica ochii și, nevenindu-i să creadă încă, murmură: „Prin urmare, el știe toate aces-tea...” Apoi relua frazele pe care le subliniasse el.

„Hemofilul trebuie să fie un om de birou și să nu facă o meserie grea”...

„Nouăzeci la sută din hernofili nu ating vîrsta de douăzeci de ani”...

„Transmiterea poate sări peste una sau două generații”...

„Unul din hemofiliii ținuți sub observație de pro-fesorul Lacombe era anchilozat la cele patru articulații de la genunchi și de la coate, încît era de-a dreptul neputincios”...

„Aceste sîngerări i-ar fi provocat cu siguranță moartea, dacă nu s-ar fi repetat transfuzule”...

„A intrat într-o altă secție, unde nu i s-a făcut transfuzie și a murit de hemoragie”...

„Injectia de clorură de calciu nu provoacă nici un fel de tulburare la bărbați, în timp ce ajunge să se introducă 50 de centigrame din aceeași sare în fluxul sangvin al unui cîine foarte mare, pentru a-l ucide în cîteva secunde”...

„În urma unei simple luări de sînge apare brusc un hematom mergînd de la umăr pînă la mijlocul antebrațului”...

„Trebuie să li se interzică bolnavilor căsătoria”...

„După Carriere, 45% din hemofili mor înainte de a fi atins vîrsta de cinci ani, doar 11% ating vîrsta de douăzeci și unu de ani”...

„În timpul nopții bolnavul a vărsat de cîteva ori sînge negru”...

Pe o pagină, un semn mare, tot cu creionul por-tocaliu, marca un straniu arbore genealogic : antecedentele ereditare și familiale ale unui hemofil. OIga cunoștea familia aceea anonimă ca pe a sa, cu care o comparase adesea. Privirea ei a parcurs

105

dintr-o ochire liniile de înrudire, care semănau cu vasele ce transmit sîngele bolnav:

Bunicii din partea mamei, sănătoși

f'iu fiu fiică

mort la șase ani mort la zece ani mort la sdnătoasd

de hemoragie de hemoragie unsprezece ani (mama

de hemoragie bolnavului)

un fiu hemofil

o fiică sănătoasă

Și-a ridicat ochii deasupra lămpii și i s-a părut că întâlnește o privire tânără, calmă și fără iluzii. „Așadar, el știa tot. Știe tot”, a repetat ea. Privirea părea să încuviințeze printr-o ușoară clipire a pleoapelor.

Dacă nu ar fi ghicit secretul acelei însemnări cu creionul portocaliu, ar fi intervenit cu siguranță a doua zi, seara, când l-a surprins din nou pe bărbatul foarte tânăr, firav și cu mișcări de dansator, care a dat tîrcoale pe lîngă sobă.

Jocul necunoscutului acela a repetat cu fideli-tatea unei halucinații scena deja văzută: o palpi-tare rapidă a mîinii deasupra vasului de aramă, un stînga-mprejur spre masă, spre caietul-pretext, o secundă de nemișcare, o nonșalanță exagerată a degetelor ce răsfoiau paginile...

Da, remarcînd acrobația mișcărilor prin ușa între-deschisă de la baie l-ar fi întrerupt cu un strigăt dojenitor, o chemare la ordine... Nu, mai degrabă cu cîteva cuvinte neînsemnate, ca să-l ferească de rușine.

Va rămîne mută. Și totuși, asemănarea cu seara de septembrie, cu seara grădinăritului, a fost totală.
106

Cu o diferență de nuanță, poate: de data aceasta, nu i-a trebuit decît o clipă ca să-l recunoască în acel tânăr necunoscut pe fiul său. Da, o clipă, cît să-și înăbușe strigătul de pe buze, să-l transforme în cuvinte anodine și, în cele din urmă, în tăcere. Dar mai ales, de data aceasta, nu a mai existat nici o îndoială.

Mai tîrziu, avea să înțeleagă că strigătul i s-a oprit în gît mai cu seamă din cauza unei amintiri... Era în urmă cu doi ani. Ultima primăvară sub Ocupație. Pe fereastra deschisă a bucătăriei își vede fiul care aleargă spre casă. Nu vede, de altfel, decît mîna lui lipită de piept. În timp ce înota, s-a lovit de o scîndură de la fostul debarcader... El fuge în camera lui. Ea intră, îl obligă să-i arate ceea ce voia să ascundă. „Nimic grav, te asigur!” Vocea lui de copil este disperat de calmă. Își dă totuși mîna la o parte. Pe piept, deasupra inimii, o vîntăie care devine aproape o umflătură violacee, apoi o întreagă pungă cu sînge. Hematomul acela amintește de un sîn de femeie, neted, negru. Ea simte că, nelămurit, băiatul este jenat de asemănare... în timpul vinde-cării ea își amintește de sfaturile date într-unul din volumele ce ocupă partea de sus a rafturilor din încăperea cu cărți. Părintii unui copil hemofil trebuie, spunea autorul, „să-i cîștige încrederea”, să-l facă să înțeleagă că „nimic nu-l deosebește de ceilalți”, să știe, pe un ton amical, „să dezamorseze frica”... Incepe să-i vorbească fiului ei pe tonul acela ne-firesc, care le-a fost întotdeauna străin. Politicos, el tace, îi evită privirea. Cu fiecare nou cuvînt ea are impresia că se împotmolește într-o minciună care va fi greu de înghițit. Pentru a întrerupe dialo-gul acela fals, inventat pentru un părinte și un copil
108

abstract, exagerează tonul de confidență: „Ți-era frică? I-am scris tatălui tău, dar...” El sare și fuge. Zece minute mai tîrziu, un locatar al Hoardei sosește cu sufletul la gură, ca s-o anunțe. Aleargă amîndoi spre ruinele podului. Fiul ei, o siluetă subțire și zveltă, face echilibristică pe o grindă de oțel de deasupra rîului. Un mic grup disparat îi urmărește înaintarea șovăitoare. Olga se oprește cu privirea hipnotizată de unduirile trupului care-și caută dru-mul deasupra vidului. Strigătul îi amortăște pe buze. E un somnambul al cărui pas atîrnă de răsuflarea tăiată a celorlalți... Ajungînd la capătul grinzii, se întoarce, se clatină, își agită brațele, agățîndu-se de cerul care se solidifică sub privirile încremenite ale martorilor, se îndreaptă, ajunge înapoi la punctul de plecare, coboară... Se duc acasă fără să schimbe nici un cuvînt. Doar cînd se închide ușa după ei spune farte încet: „Nu mi-e frică de nimic.” Ea nu-l ascultă. Urmărește pe antebrațul lui, subțire și pătat cu rugină,

minusculul firicel roșu care șer-puiește printre alunițe. o mică zgîrietură foarte recentă, pe care ea o va apăsa, recunoscînd sub degete consistența unică a aceluși sînge.

Văzîndu-l, într-o străfulgerare a memoriei, pe somnambulul de deasupra hăului și-a stăpînit ea strigătul...

În seara aceea n-a izbutit să-și interzică să înțe-leagă. Totul era prea evident: vasul de aramă, o mîină care zboară deasupra lui cu nervozitatea pre-cisă a unui act criminal, scuturînd un mic drept-unghi de hîrtie peste lichidul brun, umbra lui ce se și îndepărtează de sobă, se răsucește, se refugiază într-o poză cu totul neutră.

A tras ușa de la baie. După o secundă, pași repezi au străbătut coridorul. În oglinda ușor aburită și-a zărit chipul. Înconjurat de șuvițe ude, ovalul lui a

109

izbit-o prin expresia de tinerețe temătoare, de nerecunoscut. Dar mai ales satisfacția trupului ei a fost neliniștitoare, extrema sensibilitate a fiecărui mușchi al ei sub pînza capotului. Și-a simțit, aproape cu groază, greutatea suplă a sînilor, căldura ume-zită a pielii...

În bucătărie a băut infuzia în cîteva înghițituri, întrerupîndu-se doar ca să scoată petalele ce i se lipeau de limbă... Apoi, instalată în încăperea cu cărți, a început să aștepte, ca o condamnată, năvala somnului. Spasmul acela nu a durat, de altfel, decît cîteva minute. Un gînd foarte firesc, dar de un firesc pe care-l găsești în demență, a făcut-o să tresară: „Dar... înainte de a adormi, trebuie neapărat ca eu să... dacă nu...” Și-a văzut mîinile cris-pate pe masă într-o nemișcare insolită, ca și cum nu-i aparțineau. Privirea i s-a zbatut în mijlocul spațiului acela îngust, lovindu-se de rafturile cu cărți, de geamul placat cu un negru opac. Da, înainte de a se cufunda în somn, trebuia cu orice preț să înțeleagă de ce devenise posibil ceea ce se întîmpla cu ea. Tînărul cu părul negru, cu fața trasă de o lungă suferință ținută secretă, mîinile care zbură-tăceau deasupra sobei... Gîndul a părăsit-o fără a putea numi ce însemna gestul acela pentru ea și pentru el. A revăzut reptila rotofeie, umflată cu sînge. Trebuia să înțeleagă imediat cum putuse bestia aceea să pătrundă în viața ei, în viața lor. Simțea deja cum îi încețoșează privirea primele valuri de somn. Trebuia să înțeleagă. Altfel, trezirea va fi de neconceput. Pentru ce fel de viață să se trezească ? Cum să o trăiască ? Cum să trăiască alături de ființa misterioasă care străbătuse adineauri coridorul cu pași furișaji ? Trebuia, în acele ultime minute de veghe, să găsească vinovatul. Să desemneze persoana, gestul, ziua care deviaseră cursul normal al lucrurilor.

110

Nu mai era în stare nici să gîndească, nici să-și amintească. Trecutul, în scurte fascicule de lumnină și de zgomote, o lovea în ochi, în obraz...

Un bărbat, frumos și cu o statură de uriaș, urca într-un taxi. Vinovatul. Soțul ei... Înainte de a se strecura în mașină se întorcea și, ghicind cu o pre-cizie nemiloasă fereastra la care ea îi urmărea, pe ascuns, plecarea, o saluta militărește, în serm de adio bufon. Iar în zilele următoare, în antreul apar-tamentului parizian, un copil travestit în soldat lua poziție de dreptji, pîndind pașii familiari pe scară...

Nici măcar nu a avut timp să înțeleagă cum erau legate plecarea bărbatului și salutul lui bufon de noaptea curnplită pe care o trăia ea acum. Deja se ivea un alt crîmpei dintr-un trecut și mai îndepăr-tat... Un muribund, stăpînindu-și cu greu tremurul buzelor uscate, îi mărturisise crima lui: scăpase de o execuție (hidra contrarevoluției, șoptea el), împin-gînd la moarte un camarad...

Muribundul ce se spovedea era același personaj care, la cîteva luni după mărturisirea aceea, avea să-i trimită un salut milităresc ironic femeii ascunse pe după perdele. Același care, mai înainte, se sprijinea cu toată greu-tatea de masa de ruletă, într-o sală unde plutea un miros de tigări și de mare nocturnă. Același, doar cu puțin mai tînăr, care, cu un aer grav și amar, în uniformă de ofițer, cu

patru cruci ale Sfintului Gheorghe pe piept, asculta cîntecele din biserica rusească de la Paris, strîngînd o lumînare prea sub-țire pentru degetele lui puternice. Același care...

Alte măști lunecau pe chipul ofițerului care as-culta slujba funebră. Perindarea lor reîncepea din ce în ce mai rapid. Bărhatul saluta femeia de după perdele, se instala pe bancheta taxiului, închidea ochii și își lăsa capul să se legene ușor pe spate, urmînd elanul mașinii... Nu, nu mai este el, ci muri-bundul care-și răstoarnă capul pe spate, căzînd

111

iarăși pe perne cu un horcăit tînguitor... Nu, este bărbatul de la cazinou, care rîde gutural, cu capul dat pe spate, cu degetele strînse pe ultima bancnotă rămasă... Aceleași degete frămîntă ceara unei lumînări și ofițerul își lasă capul pe spate, ca să-și stăpînească lacrimile din ochii ca două mici lacuri prea pline...

Olga s-a smuls din amintirile ei cu violență:

urmarea metamorfozelor i se pierdea deja în somn. „Sîntem amîndoi vinovați”, s-a auzit ea șoptind. Și, din nou, nici un gînd nu a putut să explice cînd, cum, din care greșeală se pomenise ea pîndindu-l pe tînrul adolescent care dănuia nervos lîngă sobă. Pur și simplu, acel „noi doi” i-a amintit brusc de mirosul înțepător ce stagna la parterul unei clădiri pariziene și urca greoi pînă la apartamentul lor, la etajul trei: un miros a cărui densitate lăsa să se ghicească bucăți de pește devenite sticloase în șuie-ratul furios al uleiului ordinar... Se întorc de la spital. Copilul a putut în sfîrșit să se scoale și să facă vreo cîțiva pași, cu brațele depărtate, ca să-și asigure un echilibru mai bun. I-au promis că revin a doua zi... Pe scări, mirosul acela. Pentru totdeauna, își spun ei în sinea lor și își ghicesc gîndurile unul altuia. Izbucnește cearta de îndată ce au în-chis după ei ușa apartamentului. „O viață irosită”, „lașitate”, „răbdare”, „după atîția ani”, „melodramă”, „pentru binele copilului”, „ești liber”, „moartea”. Cuvintele, prea cunoscute ca să rănească, se deose-besc, de data aceasta, prin tonul lor categoric. Dacă îndîrjirea lor obosită ar putea fi întreruptă de o singură clipă de adevăr, ar trebui să-și spună: ne sfișiem între noi din cauza sfarei de pe scări... Așadar, în duhoarea aceea unsuroasă se prefigu-rase totul. o săptămînă mai tîrziu soțul ei avea să devină bărbatul care, înainte de a se năpusti în taxi, îi va trimite un salut clovnesc.

112

„Amîndoi sîntem vinovați...” Dovada era găsită. Trebuia, înțelegea acest lucru dintr-un instinct la fel de profund ca instinctul de supraviețuire, să se mulțumească cu atît. Să nu caute nimic altceva. Dar deja sfara care-i umplea încă nările se atenua, se distila, se parfuma cu un nor de trabuc de cali-tate, se înfășura în rotocoale sidefii în jurul mobi-lelor din camera mare de hotel cu ferestrele deschise spre noapte, spre un eucalipt al cărui frunziș răsună în vîntul cald și saturat de ploaie... El și-a pus trabucul pe marmura căminului și rîde. Tot trupul de uriaș îi este zguduit de un rîs foarte tineresc. Tineresc prin beție, prin nepăsare, prin dorința lui pentru ea. Scoate din buzunare evantaie de banc-note ce se împrăștie pe covor, la picioarele lui, alunecă sub pat, se rotesc în vîntul care răscolește aerul în camera luminată de o lustră mare de cris-tal. „Ai cîștigat?”, îl întreabă Olga, cuprinsă și ea de veselia lui. „Mai întîi am cîștigat, apoi am pier-dut totul, și eram bun de spînzurat, sau mai degrabă de înecat, ar fi mai hazliu. Și deodată sosește bandi-tul de Hodorski, care aduce toate astea! Îți amin-tești, i-am vîndut acum o lună o casă în apropiere de Moscova unui englez ! Ha, ha, ha!... Și dacă nu m-am apucat din nou să joc e pentru că te doream prea tare...” E îmbrăcată doar pejumătate, ca ade-sea cînd îi așteaptă întoarcerea și nu știe dacă va reveni exagerînd expresia unui om decavat sau îmbătat dejoc, de rîs, ca astăzi, ușurîndu-și buzuna-rele de prada ce va face să mai dureze o săptămînă sau două sărbătoarea veselă și frivolă care este viața lor. Unele haine

rămîn pe ea pînă la sfîrșit, altele — corsetul ai cărui nasturi pocnesc desfă-cîndu-se - zboară, cad jos, pe covorul de bancnote șifonate. Ridicată de uriașul acela, ea, care pare înaltă, se simte dintr-o dată fără greutate, firavă și total încorporată în el. În picioare, el parcă se lovește

113

peste burtă cu trupul acela de femeie ce pare mărunț și compact în brațele lui enorme. Un escarpen se leagănă atîrnat în vîrfurile piciorului, cade răsucindu-se de mai multe ori. Seara aceea, asemă-nătoare cu multe altele, îi va rămîne în minte doar din cauza unui gînd ce sfișie brusc miezul voluptății:

„Intr-o zi va trebui să plătim pentru toate astea"... Ea scoate un geamăt mai vibrant, ca să alunge umbra aceea. Bărbatul o face să cadă peste el, cu furia unei plăceri deja coapte...

„Amîndoi vinovați"... Frunzele lungi de eucalipt scrișnesc în vîntul trezit. Mirosul de trabuc se limpe-zește, își afinează substanța, se transformă într-un miros de tămîie. Lumînarea pe care o ține el în mînă lasă să-i curgă ceară pe degete. El dă capul pe spate, ochii îi sînt plini pînă la marginea pleoapelor. Ea îl privește atentă cu coada ochiului, și nu ajunge s-o ia înaintea vocii zeflemitoare, juvenile, care ră-sună în ea: „Ești sigură că nujoacă teatru?"... Un an după aceea el dă capul pe spate, prăbușindu-se în pat, trăgînd-o după el, pe ea, care rămîne lipită de el de plăcere. Iși revine încet pe trupul mare de bărbat, încă fremătînd de dragoste, se îndepărtează de el, îi observă mîinile, înspăimîntătoare prin forța lor, lăsate în cutele cearcafului. Una din ele se animă, înaintează pe pipăite, îi găsește sînul, îl strînge cu o violență oarbă și drăgăstoasă... Degetele acelea frămîntă ceara lumînării stinse. Și apoi se adună într-o palmă care îi șfichiue obrazul. Iar mai tîrziu schițează un salut mihtăresc. Și face repede semnul crucii deasupra copilului întins pe patul lui de spi-tal. Și...

Ea nu mai vedea decît frînturi de gesturi, de trupuri, de lumini. Totul se Huidiza sub privirea ei. Chiar și ea ? În divagarea ei, s-a agățat de punctul acela în sfîrșit sigur, indiscutabil. „Eu sînt singura

114

vinovată." Ea și adolescentul surprins în crima lui, nu exista nimic altceva, mci un intermediar. Era vinovată că nu acceptase scuzele bărbatului înge-nuncheat, care înainte o pîlmuise. Și, mai înainte, vinovată că nu a spus : „Mirosul de pește prăjit ne face artăgoși, hai să nu ne mai certăm degeaba." Vinovată, la spital, că nu și-a spus: „I se pot ierta multe acestui bărbat pentru semnul crucii făcut de un necredincios ca el". Si, cu mult mai înainte, vino-vată că s-a bucurat de vîntul cald al nopții încurcat în frunzișul răsunător al eucaliptului, că a ghicit înaintarea mîmii lui oarbe ca să-i tortureze dră-găstos sînul. Și cu cîteva minute și mai înainte, cînd a auzit în sinea ei: „într-o zi va trebui să plătim pentru toate astea", vinovată că s-a gîndit:

„Puțin îmi pasă", la adresa cuiva care părea să aștepte răspunsul ei. Vinovată că nu a crezut în ochii ridicați spre naosul bisericii. Vinovată că era ea așa cum era.

Dar cine era ea? Femeia care se ascundea după perdele ca să urmărească plecarea unui bărbat. Care, mai tîrziu, străbătea drumul noroios, strîn-gînd în mînă trupul suplu al unei păsări ucise. Care avea impresia că rămăsese ani îndelungați nemișcată, comprimînd cu degetele ei înțepenite sîngele dintr-o rană veșnic nouă. o femeie căreia, cu mulți ani înainte de veghea aceea interminabilă, îi plăcea să observe la restaurant mișcarea mîinilor soțului ei: strîngeau cristalul, pregăteau un trabuc -mîinile care adineauri îi ridicau trupul. o femeie care, vîzîndu-l pe bărbatul în tunică de ofițer dînd capul pe spate, nu s-a putut stăpîni să nu spună:

„Ce drăcușor se ascunde în mine? Dorința asta nebună de a începe să rîd și de a auzi ecoul și de a le vedea figurile ofuscate!" o femeie în zdrențe, plină de dejeg și de purici, cu picioarele goale, care se clatină pe o pasarelă instabilă, privește apa înșesată

Crima Olgai Arbelina 115

de pești morți, de lemn putred, fără să înțeleagă că părăsește pentru totdeauna Rusia...

Avea impresia că aleargă de la o femeie la alta, că le recunoaște, că traversează gonind o zi, o cameră, un compartiment de tren.

În goana aceea și-a dat seama că tot nu dormea...

Atunci a împins ferestraica dintre rafturile cu cărți. Răcoarea nopții a înțepat-o în nări. Lumina galbenă a abajurului făcea întunericul de nepătruns, lucios. Doar creanga golașă întinsă spre fereastră venea din noapte și surprindea prin prezența ei vie, înzestrată cu o privire. Și din creanga aceea, din respirația aceea a aerului nocturn se degaja o fericire timidă, dar intensă, de sfârșit de boală. Pe ceasul de perete: miezul nopții trecut de cinci minute... Ea tot nu dormea. Nu adormise. Nu-i era somn. Tînărul care se răsucea pe lîngă sobă, infu-zia, reptila - toate nu erau așadar decît un delir. Născut în capul unei femei care nu voia să-și accepte viața epuizată. o femeie care mai spera. o femeie care refuza să aștepte bătrînețea și să moară înaintea morții. Era o nebunie ce durase mai puțin de o oră și care o dusese la hotarul unei lumi deformată, de unde nu te mai întorci. Gestul bizar și suspect al adolescentului din bucătărie ? Nimic altceva decît unul din gesturile, adesea maniace, ale celui ce se crede singur în încăpere. „Bărbatul burtos de pe biroul meu, pata de cerneală pe care o ascund totdeauna sub o carte este o astfel de manie. Singurătatea noastră este alcătuită din pantomimele acestea..."

A închis fereastra și s-a așezat din nou în fața măsuței. Noaptea i se dăruia și părea nesfîrșită. Un timp vast, neocupat și care îi era destinat personal. Gîndul ei avea acum transparența insomniilor exaltate. Ii rămînea să înțeleagă cum își putuse imagina în spatele gestului anodin al unui adolescent ceea ce își irnaginase. Să-și înțeleagă în sfîrșit viața.

116

La foarte puține zile după noaptea albă care parcă i-a risipit definitiv îndoielile înăbușitoare, Olga avea să ghicească de ce, în seara aceea de noiembrie, nu au avut efect somniferele. Avea să înțeleagă că praful pe care adolescentul îl vărsa în infuzie nu avusese timp să se dizolve și că, grăbită să-și dezmințea oribila intuiție, înghițise lichidul fără să-l fi amestecat. Avea să înțeleagă totul.

Dar atît de nemărginite vor fi deja intensitatea și plenitudinea pasiunii ei, imensitatea și puritatea durerii ei, încît micul secret dezvăluit nu o va mai mira decît prin inutilitatea lui materială. o ridicolă curiozitate chimică, o piesă de prisos la dosar. Amă-nuntul acela meschin nu va mai avea nici un sens în curgerea cu totul nouă a zilelor și a nopților, pe care nici măcar nu va mai îndrăzni să o numească „viața mea".

Un conac mare, nobiliar, cu două etaje, patru coloane albe la fațadă, dar mai ales grădina aceea stranie, în care sînt legate perne de trunchiurile copacilor. Da, meri în floare și niște perne albe, strînse cu o frînghie groasă...

Are șase ani, știe deja că pernele protejează nu copacii, ci pe băiatul de zece ani, palid și capricios, vărul ei. Și-a dat deja seama că zgîrieturile și vîină-tăile pe care și le face eajucîndu-se atrag mult mai puțin atenția decît o simplă pișcătură de țînțar de pe brațul băiatului. Ciudățeniile acelea nu o împie-dică să guste din plin infinita blîndețe a zilelor ce trec fără să dea impresia că trec. În fiecare seară, cînd soarele întîrzie pe crengile merilor, aroma cea-iului se răspîndește în jurul terasei. Un bătrîn ser-vitor se plimbă încet de la un pom la altul, adunînd pernele...

Celelalte bucurii ale aceluia început de viață sînt observate prea tîrziu, cînd nu mai rămîne din ele decît arnintirea. Ea crește... Și, aproape în același timp, află (surprinzînd conversațiile adulților) trei lucruri uimitoare. Primul: mama ei nu-și va reveni niciodată după moartea soțului, căci „îl iubește și mai mult decît atunci cînd era în viață", spun ei. Al doilea: pricepe, foarte vag

deocamdată, în ce constă boala vărului ei și ghicește că și ea participă inconștient la un mister tulburător și rar totodată. În sfârșit, al treilea: descoperă că bunica ei,

120

înmormântată într-o frumoasă zi de primăvară, a fost întotdeauna „conservatoare și reacționară”, cuvinte pe care limba ei de adolescentă reușește cu greu să le articuleze, dar care îi plac datorită sono-rității lor... Schimbările care încep aproape îndată după înmormântare îi dezvăluie micile bucurii dis-părute: nu se mai leagă perne de copaci, vărul are cincisprezece ani, se tem mai puțin pentru sănăta-tea lui, iar seara ea nu mai regăsește clipa aceea fericită în care bătrînul servitor se învîrtea încet prin grădină deznodînd frînghiile, clipa în care plu-tea mirosul de ceai și prima răcoare a pădurh...

Dar noua ei viață își are avantajele sale. Nimeni nu mai este atent la adolescența care își petrece vara aici, la Ostrov, pe domeniul moștenit de un-chiul ei. Este liberă să meargă în sat, unde țărani nu-și mai scot șapca cînd îi întîlnesc pe foștii stă-pîni. Adulții se felicita pentru aceasta: pe vremea bunicii, bătrîna aceea reacționară, spun ei, sătenii se aplecau pînă la pămînt cînd o salutau. Ei vorbesc adesea de Popor, pe care „orice om cinstit” trebuie să-l lumineze, să-l ajute, să-l slujească. Și asta-i tot o noutate. Bunica vorbea de Zahar cizmarul, de fierarul Vasili, de Stiopka bețivul, care fura găini. Ea cunoștea și prenumele tuturor copiilor lor. Dar nu vorbea niciodată de „Popor”. Ostrovul a fost una din rarele moși neincendiate în timpul răscoalelor din anul precedent. Adulții văd în aceasta conse-cința despotismului bunicii...

Dar noutatea principală e că se trăiește într-o aș-teptare nervoasă, surescitînd noutatea. Este începutul secolului nou, al „erei noi”, spun unii prieteni ai unchiului. Ei nu știu cum să accelereze mersul prea lent, după gustul lor, al unei țări prea greoaie.

Din nerăbdarea aceea probabil, din dorința de schimbare le vine ideea balurilor mascate. Cel mai bun prieten al unchiului, cel care vorbește de Popor

Crima Olgai Arbelina 121

mai des decît ceilalți, se deghizează de obicei în țăran. Olga remarcă de altfel că ei vorbesc despre el cu cea mai mare pasiune exact înainte de petre-cerile care îi adună laolaltă pe proprietarii moșiilor vecine și pe oamenii veniți din Capitală. Da, ca și cum prin conversațiile acelea generoase ar vrea să-și facă iertate excesele balului...

Ea are doisprezece ani cînd, în timpul unei petre-ceri, surprinde perechea aceea neobișnuită în unica încăpere în care locuia bătrînul servitor însărcinat cu agățarea pernelor de copaci, mort între timp. Bărbatul deghizat în țăran și femeia într-un nor de muslin, un liliac... Casa parcă unduiește sub valu-rile muzicii, trosnește de petarde, răsună de hoh.ote de rîs. Este pentru prima oară că trece neobservată -înălțimea ei, deja mare, plus o simplă mască neagră, îi oferă o invizibilitate care o îmbată. Întîlnește un cavaler care-și ridică viziera coifului ca să înghită o gură de șampanie, o femeie costumată în toreador — Olga ghicește că este o femeie după liniile trupului („Sînt mare dacă pot să ghicesc asta”, se gîndește ea foarte mîndră)... Într-un salon, un bărbat întins pe un divan, cu cămașa desfăcută larg, cu fața lividă, pe care femeile o tamponează cu șervețele ude. În încăperea vecină, o masă cu resturile de la cină și un musafir, singur, care și-a scos peruca și masca și mîncîncă, avînd aerul că spune: „Puțin îmi pasă de ce zice lumea. Sînt obosit, mi-e foame și mîncînc!” o trupă pestriță năvălește brusc în încăpere, izbuc-nesc rîsete, mai multe mîini îi toarnă în pahar vinuri diferite, îi umplu farfuria cu mîncăruri care se amestecă. El se zbate, mormăielile i se înăbușă în gura plină. Pisălogii dispar, luînd cu ei peruca lui... Furtul acela îi trezește invidia, ar vrea și ea să facă o mică năzbîtie. Dînd peste un tînăr magi-cian adormit, Li, îi ia bagheta fermecată. Cîteva minute mai tîrziu bagheta îi alunecă din mîină, iar

122

zgomotul căderii ei îi smulge pe falsul țăran și pe doamna în muslin din lupta lor tandră și sălbatică. Ochii bărbatului culcat în fotoliu se deschid larg, i se ridică partea de sus a trupului. Femeia călare pe pîntecele lui se răsuște, ca să nu-și piardă echi-librul... La capătul coridorului, sala cu masa pentru dineu : un lacheu bea pe ascuns din paharul bărbatului căruia i s-a furat peruca... Pe scări, portretul bunicii, agățat pe dos, cu capul în jos - gluma pre-ferată a musafirilor la petreceri. Olga ia din cui portretul, îl inversează. În momentul acela, la celălalt capăt al coridorului apare falsul țăran. Ea se năpustește spre vacarmul unui pian, sperînd să se piardă în mulțimea de dansatori. Dar pianistul e singur. Este un Othello, peste măsură de maur, beat, și care îneacă sala sub o avalanșă de bravură și disperare. Clapele albe sînt toate pătate cu ne-gru... Oboseala, noaptea, cele două pahare de șam-panie care i-au fost servite fără să i se recunoască chipul sub mască fac solul grădinii instabil. Spuma perlată a merilor invadează cărările, o fac să se rătăcească prin albul înmiresmat al crengilor. Deo-dată, în străfundul desişului nocturn se aude galopul unui cal. Se apropie, se îndreaptă spre ea nevăzut, din ce în ce mai amenințător, parcă o urmărește, gata să țîșnească în trosnetul crengilor rupte. Ea se lipește de trunchiul unui copac și, în aceeași clipă, apare călărețul. Este un elev ofițer care a venit la petrecere fără să se gîndească la o deghizare și, plic-tisit repede de bucuria îmbibată cu vin a celorlalți, a fugit și zboară peste grădină și cîmpul adormit. Uniforma lui neagră scînteiază de petale albe. Ea înțelege că pe el îl căuta inconștient prin săli...

A doua zi simte la adulții care vorbesc cu ea o ușoară ezitare jenată, în vocea, în privirea care ba fuge de a ei, ba pare să-i pună întrebări. Pentru prima oară în viață se bucură de slăbiciunea lor.

123

Crima Olgai Arbelin.a

Constată că lumea lor este cu mult mai puțin sigură decît pare și că te poți folosi de incertitudinile ei. o voce necunoscută răsună în ea: o voce batjoco-ritoare, agresivă, care de acum înainte își propune să detecteze ungherele rușinoase ale fiecărui gînd, ale fiecărui gest, să zgîndăre drojdia groasă din inimi... Seara, cînd una din verișoarele ei începe să cînte o poloneză melancolică, se trezește vocișoara aceea: „Și dacă i-aș spune că ieri, într-o încăpere, la zece metri de aici, o femeie semănînd cu un liliac se agita ca o posedată călare pe un bărbat, bărbatul de care biata mea verișoară este îndrăgostită nebu-nește...”

Lumea e așadar jocul acela excitant, crud. Un joc cu combinații inepuizabile, cu reguli pe care le poți schimba tu însuși în timpul partidei.

Trei săptămîni după aceea începe o nouă petre-cere, cu un foc de artificii, ca adesea. Li, cu capa ei de magician, oficiază fericită de aplauzele și de strigătele ce însoțesc fiecare salvă. Bucuria este în toi cînd o rachetă violetă își ratează avîntul și re-varsă pe peluză, pînă la rădăcina merilor, o violentă jerbă de scînteii. Li se alătură veseliei generale, vocea i se pierde în corul dezordonat al musafirilor. Le trebuie cîteva minute ca să înțeleagă că rîsul ei este de fapt un oribil plînset de durere. Rana albă care îi brăzdează chipul de la bărbie pînă la tîmplă se umple deja de sînge... Noaptea, în casa împovărată de tăcerea unei petreceri ratate, Olga se gîndește din nou la regulile nesigure și schimbătoare ale jocului care se numește viață. Li este ceea ce lumea numește „o față de oameni săraci”. După toate căr-țile, după bunul simț, după bunele sentimente cu care era hrănită copilăria lor, Li avea dreptul la o minunată revanșă, care i-ar fi răsplătit bunătatea, modestia. Și iată că este lovită cumplit, pe viață... Așadar, poate aveau dreptate să inverseze portretul

124

bunicii? Rana aceasta e poate o otheadă pe care le-o aruncă viața, viața adevărată, complicată, ascunsă, provocatoare, nemiloasă, batjocoritoare și care se distrează sfidînd bunele sentimente. Olga pare să priceapă logica vieții: „Dacă nu aş fi scăpat jos bagheta lui Li în ușa încăperii în care se sărutau țăranul și liliacul, bărbatul acela nu ar fi rînjit în fața tuturor în momentul focului de artificii, spunînd că «magicianul își vîră nasul acolo unde nu trebuie și ascultă pe la uși». Li nu i-ar fi auzit cuvintele jignitoare și nedrepte. Mîinile nu i-ar fi tremurat. Racheta i-ar fi pornit spre cer... Totul depindea așadar de capriciul micului băț care s-a rostogolit pe parchet!" „Li nu ar fi fost desfigurată, dacă dorința nu i-ar fi împerecheat pe falsul țăran și pe liliac..." Olga repetă lucrul acesta după patru ani, în primăvara lui 1916. Are șaisprezece ani, ca și secolul. În timp, unchiul s-a sinucis, moșia a fost vîndută, vechiul conac ras de pe fața pămîntului, grădina distrusă. În locul casei rămîne dreptunghiul fundației acoperite de buruieni. Niște cărăbuși mici, roșii aleargă de-a lungul bînelor roase de cari, pe lespe-zile de granit colorate de licheni galbeni. Iar deasupra, în vidul primăvărat al cerului, ochii nu se pot abține să nu revadă, ca într-un miraj, casa dispărută, ferestrele cu privirea lor foarte vie, cele patru coloane ale fațadei, pereții de lemn înnegrit de vreme. Perplexă, recunoaște parcă în casa străvezie înșiruirea încăperilor, orientarea coridoarelor. Cubul acela mare de aer conține o densitate inima-ginabilă de vieți de odinioară, un lung șir de gene-rații, dar și camera în care rămîne timp de trei zile sicriul bunicii, și zarva petrecerilor, toată avalanșa de cuvinte efemere ce te făceau însă fericit sau

125

sfârșeau inimile, și toate nopțile de dragoste, și toate nașterile, și chiar și încăperea pierdută la răsplîntia galeriilor și coridoarelor, în care un bărbat cu haine de țăran privește cu un aer som-noros o femeie a cărei respirație sacadată cadentează plăcerea. Și patul pe care este întinsă o adolescentă, căreia i se vor scoate în curînd de pe față pansamen-tele roase de mîna ei nerăbdătoare...

Vederea casei aeriene plină de atîtea existențe o amețește. Zidurile dispar pe cer, ferestrele se estompează în albastrul lui - are timp doar să vadă cămăruța de sub acoperiș în care trăia bătrîna ser-vitoare a bunicilor, o debara mirosin.d a rășină de lemn ars, luminată de o candelă aprinsă în fața icoanei și a cărei fereastră îngustă părea mereu că dă, în orice anotimp, spre o noapte cu zăpadă...

Un tînăr de vreo douăzeci de ani, vărul ei, căruia viața îi era apărută cu ajutorul pernelor atîrnate de pomi, o cheamă în trăsura, ridicîndu-se de pe scaun, trăgînd de hături. Se întorc la Sankt-Petersburg.

Vărul acela rămîne una din ultimele umbre de la petrecerile de altădată. Olga îl întîlnește uneori la serile de poezie, în restaurantele unde se adună boema artistică a Capitalei. În poemele lui vorbește despre „boala princiară" care îl afectează și îl macină. Doar un mic cerc de inițiați știe că este vorba de hemofilie. Cei care nu sînt la curent îi găsesc versurile ridicol de bombastice și lacrimogene. Alte versuri sînt la modă, Olga le declamă adesea ca pe un excitant înainte de nopțile pline de cuvinte ritmate, de vin, de senzualitate, de cocaină:

Ananas cu șampanie! Ananas cu șampanie! o savoare insolită, spumoasă, înțepătoare! Sînt deghizat: un norvegian în Spania ! Iar inima mea se avîntă și pana mi-e beată!

126

Da, adesea are impresia că balurile mascate nu au încetat și că, în prezent, întreaga Rusie se dedă acestei nebunii a deghizării. Nu se mai știe care cine este. Marele vînt anarhist îi îmbată. Poți să omori un ministru și să te trezești achitat. Poți să insultî un polițist, să-l scuipi în obraz, că el nu se va clinti. Se pare că poetul care se ridică în fundul sălii cu un pahar de șampanie în mîna este un revoluționar cunoscut. Iar bărbatul care-i înlănțuie mijlocul unei femei cu sîinii aproape goi este un

informator al poliției. Cîntărețul care îi face semn pianistului participă la complotul împotriva imun-dului favorit al țarinei. Iar femeia foarte tînără, cu chipul ciudat de palid, cu ochii încercănați cu negru, este fiica uneia dintre cele mai vestite familii din Rusia. A rupt-o cu mediul ei, este muza mai multor poeți, dar nu i s-a dăruit nici unuia dintre ei din cauza unui legămînt mistic...

Olga se privește în oglinda prelungă ce reflectă sala restaurantului și chipul acela livid cu cearcăne negre în jurul ochilor - ea însăși...

Balul continuă. Favoritul țarinei este omorît. Țarul este răsturnat de la putere. Acum taie lemne, ajutat de copiii lui. Țara pare să răspundă în sfîrșit viselor făurite odinioară în casa unchiului. Mersul ei se accelerează, tradițiile arhaice se fac țândări, șeful noului guvern are brațul drept bandajat pentru că a dat mîna cu zeci de mii de concetățeni entuziaști. Dar curînd suflul țării devine sacadat, lăsînd să se audă horcăieli amenințătoare.

Ea participă la balul acesta cu nerăbdarea tine-reții. Gustă din toate : din decadență, din futurism, din școlile de duminică pentru muncitori, învață să fie originală într-o lume care nu se mai miră de nimic. În jurul ei desfrîul este cotidian, fără haz. Unul dintre poeți, înainte de a-și poseda iubita, îi

127

atîrnă de degete niște gheare de urs. Lucrul acesta va părea repede banal... Olga le explică bărbaților îndrăgostiți de ea că nu se va dăruia decît celui care o va ucide și o va avea moartă. Asta surprinde mai mult decît ghearele de urs, din cauza tinereții ei, poate, sau a chipului ei livid, cu o privire ce se vrea infernală, sau a seriozității cu care anunță prostiile acelea... În taină, își amintește încă de tînărul călă-reț de acum cinci ani, care galopa în noapte prin spuma albă a merilor, își interzice să mai spere, dar speră totuși că prima ei dragoste va avea prospețimea aceea de nea. Iar mica voce agresivă și zeflemitoare pitită în ea nu încetează să persifleze această ultimă insuliță de sensibilitate din inima ei...

Într-o zi, în ciudata de platitudine a unui peisaj de pe șevaletul ei, îl hașurează sălbatic cu o pensulă - un prieten pictor vorbește glumind despre „hașu-rism”. Timp de cîteva săptămîni se află în fruntea unei noi mișcări artistice. Pînă cînd același mucalit acoperă un portret cu linii curbe și lansează, la rîndul lui, „curbismul”...

Ea crede că a învățat toate regulile jocului numit „viață”. Cu doi ani mai devreme, Li intra la Facul-tatea de Medicină. „Iată revanșa ei de față de oameni săraci”, s-a gîndit Olga cu un zîmbet și, cunoscînd regulile jocului, a început să aștepte o răsturnare caraghioasă de situație. A sosit o dată cu războiul: Li și-a abandonat studiile și, cu o ra-niță de infirmieră pe umăr, s-a cufundat în noroiul tranșeelor.

Cît despre tînărul călăreț acoperit tot cu petale de flori de măr, va afla de moartea lui într-o zi de toamnă, încercînd să înțeleagă dacă indiferența ei este adevărată sau falsă. Cu toții își mimaseră atît de des emoțiile... Nehotărâtă, va începe atunci să cînte un cîntec german, ceea ce ar fi trebuit,

128

dacă ar fi existat justiție divină, să facă să i se prăbușească cerul pe cap. Cerul nu se va prăbuși. Doar evantaiul de manifeste proaspăt tipărite pe care cineva le va arunca de pe acoperiș. Va ridica de pejos unul, la ieșire. „Preluarea puterii. Decre-tul de pace. Revoluția”, va citi ea distrată și va scoate un suspin: „Încă una...” Va zîmbi chiar:

să afle în aceeași zi de sfîrșitul războiului și de moartea călărețului de odinioară îi va părea foarte potrivit cu nemiloasa șiretenie a vieții. Vocea zefle-mitoare se va trezi în ea și va șopti: „Uite o mască pentru diseară - dansul în fața unui sicriu încă deschis!”

Va plînge, totuși, ceasuri îndelungate, mirată ea însăși de abundența și de sinceritatea foarte mare a lacrimilor sale. Dar va fi prea târziu.

Prea târziu, căci brusc Istoria pare să se sature de deghizările și de pretenția lor de a-i schimba cursul, de a-i accelera mersul. Istoria, sau pur și simplu viața, se pune în mișcare greoi, ca o fiară uriașă deranjată în plin somn, și începe să-i zdro-bească, într-un monstruos du-te-vino al forțelor sale, pe toți acești homunculi capricioși, nevrozați, împotmoliți în reflecțiile lor sterile. Poporul, căruia îi invocau numele între două pahare de șampanie, între două strofe, se arată dintr-o dată sub înfățișarea unui enorm matelot din Marea Baltică, care le sparge ușa cu patul unei puști, le străpunge măruntaiele cu baioneta, le violează femeile, înă-bușă scîncetele copilului lor sub călcîiul lui cu ținte. Și iese sătul, zîmbitor și mîndru, căci simte vîntul Istoriei. E greu să reziziți farmecului puterh ei pri-mare...

Unii, vrăjiți, se deghizează din nou, imitînd în costumul lor vîntul Istoriei. Alții fug, travestiți și ei. Șeful guvernului își scoate șapca de prieten al

129

Poporului, își pune o haină de infirmieră și evadează din palatul lui ce era gata să-i devină mormînt. Iar mascarada continuă. Cei care se costumau în cerșetori la petrecerile de altădată cerșesc în zdrențe. Cei care se jucau de-a fantomele sau de-a liliicii se ascund prin poduri, pîndind zgomotele tocurilor cu ținte. Cei care purtau gluga de călău devin călăi sau, mai adesea, victime... Olga va afla mai târziu, în timpul exodului, că unul dintre lacheii lor, per-sonaj important acum, a torturat și împușcat sute de persoane. „Fără îndoială, acela, se va gîndi ea, care bea pe furii din paharul unui musafir. Nu putea să le ierte asta stăpînilor lui...” Iar bărbatul pe care l-a surprins împerecheat cu o femeie-liliac, cel căruia îi plăcea atît de mult să vorbească despre Popor va scăpa deghizîndu-se în țăran și lăsînd să-i crească o barbă lungă...

Istoria le va depăși cu mult așteptările. Din rapid, mersul ei va deveni furios. Otrăvurile mortale ale existenței, pe care le cîntau poemele lor, vor avea gustul cotidian și înțepător al foamei, al terorii per-manente, meschine, năclăite de sudoare. Cît despre egalitatea al cărei nurne a răsunit atît de des pe terasa casei din Ostrov, o vor cunoaște pe deplin -în fluxul nesfirșit al surghiunițiilor care va curge din oraș în oraș, spre sud, spre neantul exilului.

În una din etapele acelea, într-un orășel necu-noscut, cu străzile ciuruite de împușcături dezordonate, ea găsește adăpost într-o izbă mare, care o surprinde prin ciudățenia și tihna încăperilor ei, unde se aude tic-tac-ul somnoros al unei pendule și scîrțîitul pașnic al podelelor sub pași. Deodată, ușa apărată de un cîrlig greu începe să răsune sub zgîl-țîieli violente. Cîrligul cedează. Fiița care apare în prag seamănă cu o femeie foarte înaltă. Din cauza hainelor desperecheate pe care le poartă și mai ales

130

a paîtonului de blană, un palton de damă, descheiat, fiind prea strînat la umeri. Sub palton, mai multe stratnri de cămăși, din care una împodobită cu dan-tele. Este unul din soldații care, cu cîteva minute în urmă, trăgea pe stradă... o ajunge din urmă în fundul casei. Ochii lui beți se opresc asupra unui medalion de sub gulerul pe care mîna lui l-a sfîșiat adineauri. Îl smulge cu lăntșor cu tot, îl vîră în buzunar și încremenește un moment, parcă neho-tărît, privind-o cu un aer ofensat. Ea se miră de vlăguirea mată a strigătului pe care plămîinii ei izbutesc să-l scoată. Într-o secundă trupul îi este îndoit, frînt în două, zdrobit pe podea de o povară care se agită greoi. De luni de zile a

auzit amenin-țările soldatilor aceia învingători. „O să vă scoatem mațele și o să vă spînzurăm de ele!", îndeosebi ima-ginea asta a impresionat-o... Durerea care îi arde acum pîntecele îi pare aproape derizorie în compa-rație cu torturile de care se teme. Suferă mai mult din cauza mirosului înțepător al crucii de aramă care se desprinde de pe pieptul roșcat al violato-rului și pe care o simte pe buze. Precum și din cauza mirosului acru al trupului mare, murdar. In ciuda răsuflării care o înăbușă, distinge brusc un pas iute și, cu coada ochiului, are timp să zărească un genunchi ce atinge pămîntul, podeaua. o împușcă-tură de revolver îi umple capul de o surditate moale, o face să strîngă din pleoape. Unica senzație care îi rămîne este lenta înmuiere a cărnii întărite înfipite în pîntecele ei... Și suvoiuul gros care începe să-i curgă pe obraz din tîmpla soldatului. Trupul acela enorm devine și mai greu și, în sfîrșit, o eliberează, alunecînd deoparte, ca o masă flască. Se refugiază într-o altă încăpere. Senzația de membru încordat ce se deslinda în adîncul pîntecului i se împrăștie în trup... Cînd traversează din nou casa își vede

131

pașii îmbibați cu sînge. în curte, un bărbat, un adevărat uriaș, cu ochi întunecați de oriental, îi face semn să aștepte. Impușcăturile se îndepăr-tează încet. Imbrăcăminteaa bărbatului nu se prea deosebește de echipamentul soldatului ucis. o pri-vește insistent, aproape zîmbind. „Prințul Arbelin", murmură el, încHnînd capul, înainte de a dispărea în direcția împușcăturilor. Ea nu știe dacă l-a auzit. Trupul retrăiește moartea înlăuntrul ei a cărmi celuiilalt. „Era prima ta dragoste", îi suflă în minte o voce zeflemitoare. „Mica afurisită!" — găsește ea brusc denumirea aceasta și se simte subit îmbă-trînită... Durerea ei este repede risipită de alte dureri.

La Kiev, unde petrece mai multe săptămîni as-cunsă într-un subsol plin cu apă pînă la glezne, află de moartea vărului ei. Cînd roșiii sînt alungați, doar pentru cîtva timp, din oraș, rudele victimelor se duc la locul execuțiilor. Este curtea fostei școli. Zidurile de înălțimea unui om sînt acoperite cu un strat gros de sînge uscat, de bucăți de creier, de fișii de piele cu smocuri de păr. în rigolă sîngele bălțește, negru... Mai tîrziu, cînd este din nou în stare să gîndească, îi revine amintirea poemelor care vorbeau despre „boala princiară". Sîngele de hemofil, sursa atîtor versuri patetice, se amestecă cu terciul sîngelui tuturor acelor anonimi într-o rigolă înfundată cu rămășițe de carne.

La un moment dat, crede că i-a dispărut orice urmă de sensibilitate... Se succed orașe pustiite de incendh, case spintecate de jafuri, felinare cu cior-chini de trupuri spînzurate (într-o zi, unul din cada-vre, deja vechi probabil, cade și o atinge ușor cu brațele lui zdrențuite). Ca s-o mai poată răni, durerea trebuie să fie deosebit de vie — pînza rochiei

Andre't Makine

132

sale lipite de o rană și pe care trebuie s-o smulgă. Sau prea meschină — arsura obsedantă a pișcătu-rilor de păduchi. Sau prea stupidă - așteptarea, printre alte femei, a torturii pe care trebuie să o inventeze un bărbat pipernicit, îmbrăcat cu o manta de piele și devenit astfel „comisar", care suferă de o durere de dinți și le cercetează pe prizoniere cu și mai multă ură, pînă cînd una dintre ele îi întinde o sticlută de parfum (ultimul ei talisman de feminitate) ce-i alină suferința și le aduce o eliberare nesperată.

Se recunoaște din ce în ce mai puțin în ființa aceea flămîndă, în zdrențe, cu ochii inflamați.

Văzîndu-și imaginea în vitrina spartă a unui magazin, aproape de port, o salută înainte de a o întreba încotro este cheiul de îmbarcare. Umblă desculță, nu mai are nimic de purtat. Orașul acela de pe litoralul Mării Negre este ultimul punct încă liber. Se duc deja lupte în cartierele mărginașe. Din cînd în cînd tre-buie să ocolească un mort, să se ascundă în spatele unui zid ca să nu fie mitraliată. în fața vitrinei, înțelegîndu-și greșeala, percepe o scurtă trezire a conștiinței, simte o ușoară crispare a buzelor - un zîmbet! - și își spune că libertatea pe care a visat-o atît este dobîndită, absolută în acest oraș aflat în război. Ar putea să ia arma soldatului mort întins lîngă

perete, să-lucidă pe primul venit. Sau să se alătore asediatorilor, căci zdrențele ei o fac atât de apropiată de ei. Sau, dimpotrivă, să se adăpostească într-o casă goală și să reziste absurd pînă la ultimul cartuș. Sau să intre în teatru, să se instaleze pe un scaun capitonat cu pluș, să aștepte. Sau, în fine, să se omoare...

Secunda aceea de raționament limpede îi reînvie

frica, suferința. Și, mai ales, instinctul de supra-viețuire. Cuprinsă de panică, se rătăcește la răspîntia străzilor, aleargă, face cale întoarsă, îl vede iar pe soldatul ucis — cineva i-a și luat pușca. Deodată,

Crima Olgai Arhelina

133

crîmpeie de muzică. Parterul unui restaurant pustiu, cu geamurile în țandări, cu ușile smulse. Înăuntru, un bărbat îmbrăcat cu o șubă cu mînele descu-sute, cu o căciulă de blană pe cap, cîntă la pian. Gura unei sobe de faianță scuipă afară fum negru, umplînd încăperea și muzicianul cu scame negre de funingine. El interpretează o arie de bravură tra-gică, ștergîndu-și din cînd în cînd obrazii uzi de lacrimi. Picioarele umflate îi sînt goale, îi alunecă de pe pedale, bărbatul se strîmbă și degetele i se năpustesc cu și mai multă violență. Chipul îi este aproape negru. „Othello!” exclarnă în ea o amintire foarte veche. Iese și, la capătul străzii, vede portul. Nu se mai grăbește. Indiferența și toropeala revin. Traversînd pasarela, își cufundă privirea în apa murdară, între granitul cheiului și vapor. Se simte de aceeași consistență ca lichidul rece, verzui, mînjit cu petrol, cu scînduri rupte, cu pești morți. Este imensă ispita de a dispărea în materia atât de apro-piată de ea, ca să nu mai sufere, ca să nu mai aibă de dezlipit pleoapele împovărate de o crustă gal-benă, uscată.

Și cînd, confundîndu-se cu tangajul greoi al vasu-lui surprins de viscol, va plînge cu ochii ei torturați, nu va fi nici din cauza suferințelor trupului său, nici din cauza fricii care le va smulge rugăciuni și țipete celorlalți fugari. Va simți foarte intens că nu există nimeni în universul acesta căruia i-ar putea adresa rugăciunea ei. Ființa i se va reduce la rănile care-i mustesc, la pielea roasă de păduchi. Toate gîn-durile îi vor ajunge la o unică înțelepciune: lumea este totuna cu răul, un rău mereu mai viclean decît poate bănuî omul, iar binele este una din vicleniile lui. „Sufăr”, va geme ea, și va ști că nu va exista nimeni sub cerul acesta de la care să poată spera compasiune. Singurul cer pe care-l va vedea va fi un dreptunghi de frig, de împroșcături sărate și de

134

rafale urlînd în spatele ușii pe care o vor deschide în goană matelotii. Unicul ei cer. Căci lumea aceasta

ea a vrut-o așa. Și așa a devenit.

Nu, va plînge în clipa în care vecinul ei, cu fața suptă, cu privirea moartă, va șovăi o secundă, apoi își va împărți cu ea pîinea...

Mai tîrziu, va afla că cel din urmă vapor va părăsi

Rusia la cîteva ore după plecarea lor, ducîndu-i pe cei din urmă fugari și pe cei din urmă apărători ai orașului, printre care o va recunoaște, la Constan-tinopol, pe femeia îmbrăcată în soldat și înarmată, cu o cicatrice adîncă ce-i brăzdează obrazul de la bărbie pînă la tîmplă. Li...

Sosită la Paris, după lungi ocoluri de-a curmezi-șul Europei, rămîne mai multe luni într-o

înduioșare dureroasă în fața lucrurilor celor mai simple: o bucată de săpun parfumat, pe care-l miroase adesea cu nesaț pe ascuns, simțind un fior uitat furni-cîndu-i pielea, dulcea arsură a primei înghițituri de cafea fierbinte în tihna matinală a unui bistrou, limba, gesturile care nu agresează, priviri în care nu mai trebuie să caute să-și ghicească condam-narea sau punerea în libertate.

Parisul seamănă cu gîtul unei pîlnii - imensa Rusie își transvazează masa de oameni. Este

imposibil să nu dai peste cei pe care i-ai întâlnit în viața de odinioară. o regăsește pe Li. Și, puțin mai târziu, pe bărbatul care l-a ucis pe violatorul ei și care s-a prezentat înainte de a dispărea (pentru totdeauna, se gîndea ea): „Prințul Arbelin”.

Această nouă întâlnire este prea frumoasă, prea romănțioasă pentru a putea fi ratată. Ei simt că perechea pe care o formează, prințesa ruinită și curajosul luptător în exil, face parte din visele emi-granților, care nu supraviețuiesc decît datorită viselor și amintirilor. Și, fără nici o ipocrizie, amîndoi trăiesc acest vis pentru ceilalți. Foarte sincer, ea

Crima Otgai Arhelina

135

crede că nu va mai putea să zîmbească, nici să simtă bucuria, nici să-și permită să fie fericită după ceea ce a trăit și a văzut. Dar, mai ales, ajunge să se convingă că viața ei (are douăzeci și doi de ani în acel an, 1922) va fi pînă la sfîrșit o gravă și melan-colică celebrare a trecutului.

De ce într-o bună zi nu mai crede acest lucru ? Sînt la biserică, încă în rolul lor de prințesă și de luptător exilat, el își dă capul pe spate pentru a-și stăpîni lacrimile, ea se surprinde îndoindu-se de sinceritatea rolului lor... În ziua aceea, ca și cum și el ar fi presimțit o schimbare, mănîncă cu pofta voioasă a celui care revine la viață...

Cîteva luni mai târziu, într-o seară, ea e surprinsă la vederea unui picior lung de femeie, al său, pe care trage în sus un ciorap de mătase. Sau, mai degrabă, de vîltoarea micilor gînduri frivole care o preocupă în momentul acela: oare ciorapii nu sînt prea închiși la culoare ? În restaurantul în care o va duce el n-o să fie prea cald, ca ieri, la Saint-Raphael ? Probabil că el își pierde răbdarea, sîntem în întîrziere, o să bată din nou la ușă... El ciocănește, o ceartă. Ca să-i potolească mînia, îi spune să intre. El intră, ridică mîinile cu o indig-nare teatrală și, brusc, se schimbă la față cînd vede albul mat și proaspăt dintre ciorapul pe care și-l prinde ea și arcuirea pîntecelui ei... li simte înțepă-tura mustații pe insulița aceea goală de pe trup.

Cu mult mai târziu va începe să înțeleagă cum de a putut să-i tenteze această nouă deghizare și încă atît de ușor. Molipsitorii „ani nebuni”, își va spune ea, veselia unui popor care voia să uite de război, trezirea emigrației după șocul dezrădăci-nării. Primele serate literare, viața mondenă renăscută în Parisul acela atît de rusesc și chiar balurile mascate! Totuși, adevăratul motiv, avea să recunoască ea în silă, era pur și simplu carnal. Da, frumusețea și forța piciorului încorsetat în mătase

136

gri, trupul care se eliberează de ultimele urme de suferință și își cere drepturile. Dar și bărbatul acela, care își reproșa slăbiciunea sentimentală de moment, lacrimile de labiserică și care, într-o bună zi, s-a debarasat de masca lui de luptător melan-colic, ca să redevină chefliul dintotdeauna cochetînd

cu moartea.

Viața lor, replica nouă a mascaradelor de odinioară, va fi ritmată de acum înainte de ciocănitul nerăbdător al degetelor lui în ușă, cînd ciorapul de mătase urcă încet pe piciorul ei, de rotirea zbîrnîi-toare a ruletei și, într-o noapte, de unduirea puter-nică a unui imens eucalipt în ploaie, în fața feres-treilor.

Iar apoi, într-o zi, are loc sinuciderea aceea;

Hodorski, al cărui prieten cel mai apropiat și tot-odată complice este prințul Arbelin, își vinde casa din copilărie și se omoară. „Bea prea mult... ner-vh...”, scapă prințul cu o voie bună disprețuitoare.

Dar ei înțeleg că moartea aceea azvîrle în trecut o parte întregă din viața lor. „Sfîrșitul anilor nebuni...”, va crede ea mai târziu. În realitate, în anii aceia frivoli și fugari și-au epuizat pur și sim-

plu rolul. Iar dacă se căsătoresc chiar în anul morții lui Hodorski e pentru a-și da iluzia unei iubiri necon-tenite. Se instalează la Paris iarna, într-un apartament ale cărui ferestre filtrează o lumină sticloasă. „O zi numai bună să te spînzuri”, declamă el, imi-tîndu-l pe eroul unei piese cunoscute și începe să repete, din cînd în cînd, fraza aceea, cu tot mai puțină ironie, iar, în curînd, cu o acreală agresivă.

Copilul se naște în 1932, anul în care emigrantul rus Pavel Gorgulov îl împușcă pe președintele Paul Doumer. Rușii își transmit ultimele cuvinte ale con-damnatului tîrît spre eșafod: „Lumea trebuie să fie condusă de Troica verde !” Se spune că a înnebunit cu mult înainte de crimă. Da, în același an: e greu

137

să nu te gîndești la vîjîitul cuțitului ghilotinei și la sîngele țîșnit. Ea se gîndește la asta aflînd de hemo-filia copilului (o minusculă zgîrietură apărută în timpul nașterii lasă să șerpuiască un firicel de sînge interminabil). Cunoaște deja ingenioasa cruzime a vieții: zgomotul ghilotinei este pecetea artistului în disperarea care o înăbușă.

Disperarea devine rapid modul lor de viață, iar cînd, după șase ani și jumătate de rutină sfișietoare, soțul pleacă, îi este în taină recunoscătoare. Trăiește apoi cîteva luni o suferință în fine cu totul pură, pe care nici un cuvînt nu o diluează. În exalta-rea ei tragică sfîrșește chiar prin ajustifica plecarea lui („trădarea aceea”, spunea ea înainte): boala copilului făcea să pară criminală bucuria celorlalți, el devenea judecătorul lor fără voia lui, martorul tăcut și de temut. Mai tîrziu, odată stabilită la Villiers-la-Forêt, i se va întîmpla să regrete că a părăsit Parisul, că a refuzat orice ajutor...

Cu toate acestea, acolo, în orașelul acela adormit, unde toată lumea recunoștea după ureche scîrțîitul ușii micii brutării din cartierul de jos, în monotonia lungilor zile provinciale, pentru prima oară din copi-lărie încoace va avea impresia că nu mai joacă un rol, că este în sfîrșit ea însăși, că ajunge din urmă, după un ocol întortocheat și inutil, viața care îi era hărăzită.

Clădirea fostei fabrici de bere, năpădită de buruieni și de împletituri lungi de hamei, a devenit, la începutul anilor douăzeci, primul punct de anco-rare pentru o comunitate rusească restrînsă, ajunsă din întîmplare la Villiers-la-Forêt. Clădirea de cără-midă roșie, înnegrită de mai mult de un secol de soare și de ploie, semăna oarecum cu o fortăreață:

cu pătratul pereților închizînd o curte interioară, cu ferestruicile ei înguste, pe jumătate creneluri, pe jumătate lucarne. Apropierea rîului care curgea în spatele fabricii accentua impresia de izolare fortificată.

Primii sositi au pus în amenajarea acestei construcții atît de puțin prevăzute pentru locuit un zel entuziast de exploratori, o încredere nestăvilită de coloniști. Halele de producție au fost împărțite în apartamente neobișnuite, cu totul în lungime. Par-tea de sud a fabricii a găzduit locatarii viitorului azil de bătrîni. Într-o încăpere situată deasupra intrării principale, dînd spre orașul de jos, au fost instalate primele rafturi ale bibliotecii. Fabrica s-a umplut repede de locatari și, în primele luni, ei cre-deau că în spațiul acela ferit, departe de oraș, avea să se ivească o nouă formă de existență umană -fraternă, dreaptă și apruape familială. Un vechi vis rusesc...

Cu anii, aceste prime speranțe s-au stins, iar fabrica s-a transformat într-o locuință îndepărtată

Crima Olgăi Arhelina

și lipsită de confort. Oamenii se grăbeau să plece, de îndată ce aveau posibilități, ca să se instaleze sau pe străduțele din orașul dejos sau, și mai bine, în cartierul primăriei, sau, în sfârșit, la Paris. Diferitele plecări trasau un fel de ierarhie a reușitei personale, dădeau naștere invidiei și rivalității, pe care le ștergea uneori o cu totul altă plecare: moar-tea. Ea reunea pe toată lumea în jurul sicriului unei bătrâne locatari ce avea să părăsească clădirea de cărămidă roșie, făcând să pară, pentru câțiva timp, celelalte mutări derizorii și toate la fel.

Marele vis inițial nu a lăsat, în cele din urmă, decât o singură urmă vizibilă: o ciudată construcție lunguiață de vreo douăzeci de metri, o anexă lipită de zidul fabricii, cu fața spre râu. În ignoranța lor arhitecturală, emigranții sperau să dubleze fără greu-tate numărul de apartamente, înconjurând clădirea cu un șopron lung, care nu va avea nevoie decât de un singur perete. Dar materialele de construcție s-au dovedit a fi prea scumpe, unii locatari rău platnici, iar primăvara râul umflat a inundat tron-sonul deja construit. Un fel de șalupă mică, tîrîită de curent, a-a lipit de ușă. Nămolul a îngroșat par-tea dejos a clădirii. Emigranții au înțeles atunci de ce localnicii din Villiers lăsa neocupat terenul acela întins dintre fabrică și râu...

Casa-șopron a rămas fără viață pînă la sosirea, în 1939, a prințesei Arbelina. Ea a fost aceea care a curățat-o și a amenajat-o, a sădit flori sub ferestre și un scoruș lîngă trepte. În anii următori nu a avut de înfruntat năvala apelor.

Depreciată tocmai din cauza aerului ei familial, care ar fi trebuit, după spusele primilor veniți, să-i asigure gloria, fosta fabrică de bere a căpătat două porecle ironice, pe care emigranții le foloseau fără nici o deosebire și pe care, cu timpul, le-au adoptat chiar și francezii: Hoarda de Aur și Caravanseraiul.

Doar cîteva asamblaje mecanice acoperite de mai multe straturi de ghips și de vopsea mai amintea destinația inițială a clădirii. O bară de oțel care traversa tavanul sufrageriei din azilul de bătrîni, un mecanism mare, înfipt între ferestrele de pe un coridor. Dar mai ales enorma roată de scripete înțe-penită în zidul bibliotecii. Nimeni nu și-a asumat riscul de a o desprinde de suporturile ei, de teama de a vedea prăbușindu-se un etaj. De altfel, de multă vreme, locuitorii Hoardei nu mai remarcău vesti-giile de fier care își arătau ici și colo grinzile sau pîrghiile inutile.

Trăind în anexa aceea ciudată, Olga avea impresia că se afla foarte departe de viața comunitară a Hoardei. Casa ei, lipită de spatele fostei fabrici, nu avea astfel nici o legătură cu curtea interioară, în care se încrucișau toți nervii căminului de exilați. Pentru a se duce în fiecare dimineață la bibliotecă era obligată să meargă de-a lungul peretelui paralel cu malul, să înconjoare două colțuri ale fabricii și chiar să facă uneori un ocol pe una din străduțele întortocheate ale orașului dejos, ca să evite locurile îmbibate cu apă și grămezile de moloz acoperite de urzici, rămășițe ale lucrărilor abandonate. Astfel, intrînd pe ușa principală, avea de fiecare dată impresia că sosește de foarte departe. În plus, în momentul instalării ei, jumătate din apartamentele altădată suprapopulate erau nelocuite. În timpul războiului, risipirea Hoardei avea să se amplifice. Mai rămîneau aici doar locatarii care nu erau des-tul de bogați ca să plece, ca bătrînul spadasin, sau pei care nu erau încă destul de bogați, ca tînărul pictor cu halatul întărit de straturile pestrițe de vopsea. Mai erau și bătrînele de la azil, care nu plecau pentru că-și așteptau moartea. Și cîteva pro-prietari de grădini de zarzavat, care așteptau recolta.

în fine, câțiva originali, care nu așteptau nimic și nu făceau nici o deosebire între Hoardă, Paris sau Nisa. Din când în când, pe fereastra bibliotecii, Olga îl vedea pe vreunul din visătorii aceia oprindu-se în mijlocul curții și urmărind îndelung goana norilor.

La sfârșitul toamnei anului 1946, casa ei părea, mai mult ca de obicei, îndepărtată de Hoarda de Aur, de oraș, străină de lume. Ploile au izolat-o, transformând cărarea care înconjură peretele fabricii într-o linie punctată de smocuri de iarbă. Apoi, într-o dimineață, frigul a început să acopere cu polei drumul acela efemer. Întreruperile de curent anunțate regulat în ziare nu surprindeau mai mult decât pîlpîitul lumînărilor dincolo de gea-murile negre ale Hoardei.

Gîndurile și temerile care o chinaseră atît în lunile precedente se transformaseră de atunci într-un dialog mut, pe care și-l imagina între ea și Li. Ea îi mărturisea prietenei sale, foarte înțelegătoare, așa cum sînt totdeauna interlocutorii noștri în convorbirile imaginare, că atunci cînd era tînără avea impresia că trăiește nu pentru a trăi, ci pentru a dovedi cuiva că era liberă să-și schimbe dintr-un simplu capriciu cursul vieții. Un capriciu! Da, toată tinerețea îi fusese măcinată de enervarea aceea, de o agitație schimonosită, de voluptatea de a sfida, de a provoca, de a nega. o viață greșită, risipită, rătăcită, începută prost... Li avea să găsească negre-șit cuvîntul potrivit.

Dialogurile acelea mute nu erau, de altfel, decît scurte intermedii în urzeala deasă și totodată transparentă prin care vedea ea totul pe lumea asta:

viața fiului său. A sfârșit prin a-l accepta sub înfă-țișarea adolescentului care apăruse într-o seară de septembrie și ale cărui reculegere și discreție se înve-cinau cu absența. Cîteodată, urzeala gîndurilor din

142

care copilul nu lipsea niciodată se îngroșa, o sufoca:

asta se întîmpla atunci cînd, adesea imprevizibil, îi revenea boala.

A avut aceeași senzație de sufocare în timpul

ultimei întrevederi cu doctorul. Ii plăcea bărbatul acela uscățiv și aproape dezagreabil. Cu el nu se temea că i se ascunde ce e mai rău... De data aceasta, în tonul încurajărilor cam stîngace, pe care i le-a adresat băiatului, au existat note discordante. I s-a părut că aude intonația voit veselă, ce servește la redarea încrederii în sine unui bolnav în vîrstă. Da, unui pacient căruia îi urmărești declinul și-i mai pro-miți câțiva ani cu generozitatea unui binefăcător...

A doua zi a fost din nou o întrerupere de curent. Ea se bucura — în penumbră se ghicea mai puțin pe chipul ei răsfrîngerea mutilantă a conversației cu doctorul. Cititorii au plecat. Ea a rămas o bună bucată de vreme în fața ferestrei, care se stingează vazînd cu ochii. În amurg, un punct mic, luminos înainta încet prin vasta curte interioară a Hoardei. Vreo bătrînă de la azil, cu siguranță, cu lumînarea în mînă, care îi făcea o vizită unei prietene ce locuia în partea opusă a clădirii. În bătaia vîntului, un vîrtej de frunze moarte descria cercuri largi de-a lungul zidurilor, tîrînd și paginile înnebunite ale unui ziar. În mijlocul curții luminița a rămas pe loc. o altă siluetă s-a deslușit vag în fața celei care ducea lumînarea. Chipurile lor s-au aplecat spre flacăra ocrotită de o mînă slăbită, aproape trans-lucidă... Olga și-a spus că întîlnirea aceea, pe un vînt de toamnă, în jurul unei flăcări plîpînde, era poate un ecou înăbușit al visului pe care-l îndrăgeau primii locuitori ai Hoardei de Aur.

A fost tot o zi petrecută fără lumină... o sîmbătă. Săptămîna care o precedase fusese străbătută de averse reci, care făceau să pară sticlos aerul mohorît.

143

în ultima noapte, sticla aceea fluidă a încremenit. Pămîntul plin de urme de pași înghețați și de făga-șuri tari ca piatra îngreuna mersul. Cititorii se grăbeau să se întoarcă acasă cît timp se mai

vedea puțin unde să calci în curtea înțesată cu creste mici și tăioase de pământ înghețat... Olga a ieșit din Hoardă, a remarcat ce rare erau ferestrele în care pîlpîiau lumînările, s-a gîndit la fortăreața aceea stranie care se golea tot mai mult an de an. în cele din urmă, încet, pipăind asperitățile solului, și-a început traseul zilnic. Mai întîi, printr-un pasaj din orașul de jos, apoi de-a lungul pereților fostei fabrici... Cînd a ajuns la colțul casei, a simțit schimbarea nelămurită care se produsese în natură de puțină vreme. o îmblînzire timidă, o domolire surdă, tăcută. Chiar și tonalitatea aerului era alta — plină de o vagă luminozitate mov. Vîntul, care încă la prînz își sfârîma vederea în ace de la-crimi, încetase. Dincolo de rămurișul sălciilor, rîul avea consistența cerului. Și, cu o veche bucurie, Olga a recunoscut clipa de așteptare, respirația tăiată a naturii care anunța, în copilăria ei, undui-rea ninsorii...

A văzut-o în ferestruica deschisă din tavanul băii. Fulgii pătrundeau în penumbra caldă și dispăreau într-o scurtă scînteiere irizată. Era atîta liniște, încît se auzea freamătul lumînării așezate pe dalele mari și poroase ale podelei...

Ea își bea ceaiul cu privirea pierdută în nimbul portocaliu și fluid din jurul fitilului cînd a bătut cineva la ușă. Mirată și nu prea de vizita aceea tîrzie, a străbătut coridorul ducînd cu ea lumînarea, cu pasul ritmat de tremurul flăcării. Era unspre-zece seara. Numai un rus putea să vină atît de tîrziu fără alt motiv decît cheful de vorbă. Sau un francez, dar atunci cu un motiv urgent, serios. Ideea că putea fi vreo haimana i-a venit în ultima clipă. A

Andre'l Makine

144

răsucit cheia, rostind mașinal „Cine-i acolo ?” și a deschis ușa. Lumînarea s-a stins. Nu era nimeni... A ieșit pe trepte și, parcă pentru a-și potoli o ușoară strîngere de inimă, a făcut cîțiva pași de-a lungul zidului. Nimeni. Fulgii moțâiau în atmosfera gri, răspîndind o lumină cenușie, îmbătătoare. Pămîntul era pejumătate alb. Mai ales el lumina noaptea. Pajiștea înzăpezită părea mai întinsă și vidul acela pătrundea, la fiecare inspirație, în picpt, cu o prospețime înțepătoare și amară. Și totodată foarte veche în amintirea ei.

Fără să-și întrerupă visarea, a băut pe îndelete

ceaiul abia călduț, s-a dus în camera ei. Mirosul scoarței de copac care ardea în sobă a amețit-o. A vrut să dea la o parte perdelele, pentru a umple încăperea cu licărirea albastră a zăpezii... Dar gestul ei a fost prea brusc. Unul din inele, un inel greu, de bronz, a alunecat pe covor. Camera a părut tăiată în două jumătăți, una scaldată într-o albeață lăptoasă, cealaltă mai neagră ca de obicei. A apropiat un scaun. Apoi s-a gîndit că trebuia mai întîi să găsească inelul. S-a aplecat. Și-a dat seama că, fără lumînare, nu se vedea destul de clar în jumătatea neagră a camerei... Deodată s-a simțit năpădită de o sfirșeală plăcută, care confunda succesiunea mișcărilor ei: să caute, să aprindă, să urce pe scaun, să aranjeze. Nu, mai întîi să aprindă lumînarea... să găsească inelul... N-a avut putere. o somnolență rapidă îi apăsa deja pleoapele, îi toropea trupul. Lumina perlată a lunii o vrăjea. S-a îndepărtat de fereastră. Marginea patului s-a ivit brusc în spatele ei, a făcut să i se îndoiaie genunchii. S-a așezat. Să rămînă trează îi cerea acum un efort din ce în ce mai susținut. încă mai credea că zăpada, mirosul de scoarță arsă, intensitatea amintirilor o cufun-daseră în oboseala aceea cețoasă. S-a lungit, și-a dezlegat cordonul de la capot- Mișcărilor îi erau

145

îndeplinite cu încetineala ultimilor pași ai unei fig'urine dintr-o cutie muzicală. Olga se împleticea pe panta lunecoasă a somnului, cu certitudinea absolută că trebuia, cu orice preț, să prelungească clipele de veghe...

Cînd el a pătruns în cameră, pentru ea a fost ultima clipă de luciditate. Clipa în care înotătorul ce se îneacă izbutește, pentru ultima oară, să revină la suprafață și să mai vadă soarele, cerul, viața lui încă atît de apropiată...

El s-a oprit la hotarul argintat și negru care împărțea camera în două. Argintat ca zăpada de dincolo de fereastră, ca transparența albăstruie de pe ușă, de pe scaun, de pe covor, neagră ca întu-nericul care se condensa în jurul patului. A făcut un pas, și, păcălit de fosforescența înzăpezită a nopții, și-a pus piciorul pe marginea perdelei care alunecase adineauri. A mai căzut un inel. Mai întîi imperceptibil, pe covor, apoi începînd subit să se rostogolească pe scîndurile goale cu un clinchet asurzitor — paralizant!

Au existat atunci cîteva secunde interminabile de neființă. Adolescentul încremenit sub fulgerul de magneziu. Ea, care concentra înjurul trupului său tot întu-nericul din încăperea... Inelul, urmîndu-și traiectoria perfidă, a început să se învîrtă lent, zornăind. Cercurile se strîngeau încet înjurul unui centru — înjurul liniștii care părea să nu mai vină niciodată... în clipa aceea de neființă, cadentată de parcursul din ce în ce mai redus al inelului, ea a avut timp să înțeleagă tot. Nu, mai degrabă să fie orbită de un ajur fulgurant: gestul unui tînăr necu-noscut, surprins la începutul toamnei, reptila, ule-iul de pe țîțînile ușii... Pînă și podul distrus, grinda de oțel pe care un adolescent înaintea ca un som-nambul. Un strigăt l-ar fi făcut să cadă. Ca acum, cînd traversa camera...

146

Andre'i Makine

Inelul a tăcut. După un alt minut nesfirșit, ea a văzut o umbră prelungă, subțiratică, profilîndu-se pe fundalul ferestrei albite de zăpadă. Conturul acelei apariții se pierdea în penumbra albastră. Crengile acoperite cu promoroacă se îndepărtau la trecerea ei. Cristalele se roteau încet, li se presărau pe trupuri, li se topeau pe piele. Ea trăia toate acestea deja dincolo de somn.

Perdelele erau trase cu grijă, inelele aranjate pe vergea. A fost primul lucru pe care l-a văzut cînd s-a trezit, și ultimul pe care l-a putut înregistra aproape calm : „Probabil s-a gîndit că perdelele s-au desprins din vina lui și...”

A dat la o parte pătura, s-a sculat, și-a privit cu atenție trupul sub poalele desfăcute ale capotului, ca și cum nu l-ar fi văzut niciodată. Apoi s-a întors în pat. Pătura! Cineva o aruncase pe picioarele ei goale... Cineva? S-a pomenit că mai spera într-o greșeală, o neînțelegere, în intervenția misterioasă a celui „cineva”... Soba era închisă - totuși rămă-sese larg deschisă în ajun... Toată camera era minată de obiecte vorbitoare, de dovezi ale unei prezențe care nici nu mai trebuia demonstrată.

Dincolo de catifeaua groasă a perdelelor se ghi-cea o zi strălucitoare. Cutele țesăturii, deși întunecate, se umflau de o lumină caldă și riscau să cedeze dintr-o clipă în alta sub șuvoiul ei orbitor. Camera, izolată într-o liniște obscură și suspectă, avea să fie inundată de soare, spintecată de zgomote... Ea s-a apropiat de ușă și, cu mîna pe clanță, a șovăit înde-lung. Dincolo de ușa aceea nu putea să fie decît un vid orbitor, vibrînd cu o sonoritate ascuțită, insupor-tabilă.

A apăsat pe clanță. Coridorul lung a izbit-o prin infînita banalitate a înfățișării lui terne, a cuierului vechi, a mirosului familiar. La celălalt capăt pereții

148

erau luminați de valul strălucitor ce venea din camera fiului ei... S-a dus acolo absentă, cu ochii măriți, cu încrederea nesăbuită că totul se va rezolva, ca prin farmec, fără cuvinte, de îndată ce li se vor întîlni privirile.

Nu era nimeni în camera aceea foarte înveselită

de soare. Nimeni, și totuși el era prezent - prin creionul însemnând pagina unei cărți, prin cămașa de pe spătarul unui scaun... Ca de obicei. Ca în ajun, ca peste două zile. Permanența blajină a lucrurilor a înspăimântat-o. Iar când, ca în fiecare zi, a început să-i infuzeze ceaiul în cană, a ieșit repede din bucătă-rie, și-a înșfăcat paltonul și a părăsit casa.

Dacă ar fi continuat micul ritual al gesturilor zilnice, s-ar fi transformat într-o ființă monstru-oasă: femeia căreia i s-a întâmplat a.sta. Asta fusese cu o seară în urmă, noaptea. Înțelegea, dar izbutea încă să n-o numească: doar asta.

Totul răsunaînjurul ei, Jerbele de soare, scînteierea picăturilor de zăpadă topită care curgeau de pe acoperișul Hoardei, cioburile de gheață de sub pași. Și, în zarva aceea, un singur gând se zbătea în ricoșeuri neîntrerupte de la o tîmplă la alta: să plece! Soluția de salvare i-a tăiat mai întfi respi-rația prin simplitatea ei. Da, să plece! Bordeaux, Marsilia... S-a și văzut instalată într-un tren, fugind de ceea ce tocmai i se întâmplase. Dar, deodată, o reminiscență absurdă: „Mărirea vitezei trenurilor. Bordeaux... Marsilia...” Așadar, articolașul zărit într-un ziar îi sugera destinația fugii. Și apoi, cum Să plece? Lăsînd copilul cu cine? Copilul? Ciocănitul din tîmple a reînceput și mai intens. Da, trebuia să plece, dar să plece devansînd seara din ajun, dejucînd-o, înainte ca as(a să capete un nume definitiv. Presimțea existența unui loc în care noaptea pe care tocmai o trăise nu va mai părea o oroare și o monstruozitate. Un loc, sau mai degrabă

Crima Olgai Arbelina 149

un timp, care era totodată acum și în ajun, dar și o zi viitoare, foarte îndepărtată. Un timp în care totul se împăca, se repara, găsea o justificare. Un scurt moment, i s-a părut că respiră seninătatea aerisită a aceluia timp prefigurat.

Realitatea a revenit cînd a tresărit la întrebarea pe care i-o punea o trecătoare:

— Plecați ? a repetat femeia, mirată că nu aude nici un răspuns.

Era o cititoare de la bibliotecă.

— Plecați la Paris ?

— Nu, de ce?

Olga a aruncat o privire în jurul ei. Pornise pe o stradă pe care locuitorii Hoardei o luau ca să meargă la gară.

— Ah, bine, credeam...

— Nu, nu, mă plimbam...

A pornit pe altă stradă și numai decît a dat de un grup de ruși. Apoi de un cuplu în vîrstă, care locuia la parterul Hoardei. Cîțiva pași mai încolo -o bătrînă de la azil. Se opreau, o salutau, o examinau cu un interes aparte, așa i s-a părut. Nu mai știa cum să evite perindarea de chipuri zîmbitoare, îmbunate de prisosul de soare, de strălucirea săr-bătorească a zăpezii. Cotitura următoare a fost o fundătură. Brutăria era închisă. A avut impresia că este un animal hăituit și mai ușor pe pămîntul albit. Iar cuvintele lor nu erau anodine decît în apa-rență, privirile lor o scrutau. Oare ce ghiceau ei? Pînă unde putea merge curiozitatea lor? Trecînd pe lîngă procesiunea lor, a ajuns în cele din urmă la sursa ei — capla ortodoxă. Așadar, era sărbătoare. Deci cuvintele erau anodine și privirile nu descoperiseră nimic. Cufundîndu-se în întunericul punctat de lumini a simțit în trup o destindere plăcută. Capela era pustie. Se auzea doar prezența invizibilă a unei bătrîne care, suspinînd, curăța în spatele

15o

unui stîlp, pardoseala plină de urme de zăpadă topită și de nisip. Olga s-a refugiat în partea cea mai retrasă, s-a oprit în fața unei icoane. Nu avea de formulat nici o dorință. Doar nevoia de a se ghemui într-un colț fără lumină, ca un animal ce tocmai fusese rănit și care, fără să simtă încă dure-rea, se și pregătește pentru năvala ei. Din neaten-ție, a atins suprafața scorjîtă a icoanei, și-a

ațintit privirea asupra chipului inexpressiv, obtuz, al copilului, apoi al mamei, cu ochii mirați, cu pleoa-pele grele, orientale. Deodată, un detaliu grotesc a făcut-o să se dea înapoi cu un pas : Fecioara de pe icoană avea trei brațe! Da, două MII ni țineau copi-lul, iar a treia, netezind cutele rochiei, rămânea nemiș-cată, făcînd semnul crucii. Era faimoasa Fecioară rusească cu trei brațe... Și-a petrecut după-amiaza învîrtindu-se încet printre copacii care se înălțau în spatele Hoardei. La apropierea serh, zăpada a încetat să se topească. Soarele s-a încastrat printre crengi, s-a colorat în roșu. Sunetele se distilau în văzduh cu o claritate de note muzicale răzlețe... Era absolut singură -pe suprafața albă pașii ei se adăugau doar urmelor în formă de săgeată ale păsărilor și ale unui copil, ale băiatului cu părul roșcat care arunca pietre în pînza de apă înghețată, între pădure și rîu. Familia lui părăsise Hoarda în primăvara precedentă, dar roșcovanul, cu un fel de fidelitate copilărească, se întorcea încă la vechile lui locuri de joacă. Pietri-celele pe care le arunca nu izbuteau să spargă gheața și traversau balta de la un capăt la altul cu un clinchet melodios.

Ea urmărea o clipă lunecarea aceea sonoră, apoi își relua plimbarea fără țintă prin zăpadă.

Uneori, ascultînd de o poruncă bruscă, se oprea și încerca să simtă groaza, să tresară, să se lase orbită

Crima OlgSi Arbelina 151

de monstruozitatea celor întîmplate. „Ce monstruos, ce monstruos... Cum? De ce? Trebuie să mor! Să fug. Să strig, să strig, să strig!” Dar această incan-tație febrilă răsuna în ea oarecum de formă, fără să zgîlție amorțeala opacă din mintea ei. Încerca să curme somnolența, să mimeze, neputîndu-le trăi, sentimentele pe care ar fi trebuit să le încerce. Dar nu existau sentimente! Un neant de nenumit...

Iar alături de vidul acela, liniștea amplă și aeri-sită ce domnea în jur, asprimea scoarței pe care o atingea mîna ei sprijinită de un trunchi. Și pros-pețimea amară, înțepătoare a zăpezii și imperceptibila trecere a luminilor pe suprafața ei. Luciul albastru-deschis al pămîntului înzăpezit, discul portocaliu al soarelui coborît în plasa rămurișului. Și o femeie, ea, care avea să petreacă sfîrșitul acelei zile rătăcind prin zăpadă, oprindu-se din cînd în cînd, ca acum, cu o mîna turtită de scoarța unui copac, cu un picior desculț și cu degetele care alungă micile cioburi de gheață lipite între piele și ciorap. Pe pînza de apă înghețată roșcovanul își continuă jocul. îl întrerupe cînd zărește prezența străină — intrusa aceea adultă a cărei plecare o așteaptă. Pietricelele își reiau lunecarea răsună-toare. Cu o acuitate intensă, ea are impresia, o clipă, că vede ceea ce vede copilul. Sub gheață, fundul întunecat cu ierburile și frunzele prinse în cristalul apei brune. Apoi, o lungă privire pierdută printre crengile învâpăiate de asfînțit pe cer. o uitare atît de profundă, încît pietrele adunate încep să-i scape printre degete și cad una cîte una în zăpadă...

A păstrat ecoul acelei priviri pe cînd se întorcea încet acasă. Și, cu o voce foarte calmă, deschizînd ușa, și-a chemat fiul... Nu era acolo. Venise să prîn-zească, apoi plecase din nou. A presimțit în absența aceea o generozitate prea apăsată a destinului, în

152

Andrn Makine

carc nu trebuie să te încrezi niciodată. S-a trezit înspăimîntată. Și, aproape imediat, privirea i-a căzut asupra pantofilor. Accia pe care-i cumpăruse la negru cu cîteva luni în urmă, după ce își vînduse verigheta. Niște pantofi destul de fini, eleganți, în ciuda pielii cam uzate. El vi>sa (ea știa că-i încerca uneori) să-i poarte din primăvara viitoare.

Perechea aceea de pantofi se transforma acum sub ochii ei în ceva indecent, ambiguu... Erau așezați lângă perete în poziția unor pași mărunți, foarte vioi și sprinteni. Sprinteneala unui tânăr mascul care ghicește că prezența lui sperie și incită toto-dată. Olga s-a aplecat și, luptând cu repulsia care făcea să-i tremure degetele, a ridicat unul din pantofi. Apoi și-a vîrît mîna înăuntru. Un gest mașinal de atîția ani, un pipăit în căutarea unui cui, al cărui vîrf putea provoca o sîngerare... Nu a avut timp să-și termine verificarea. Pan-toful i s-a smuls din mîini, a căzuțjos. Și în aceeași clipă un țipăt i s-a sugrumat în gît:

— Era în mine !

Și alte țipete înăbușite de șuieratul sîngelui la tîmple i-au făcut ecou : „Era în trupul meu...” Tnțelegea acum de ce asta rămăsese nenumit. Căci, pentru a numi, nu trebuia să vorbești de sentimente, ci să spui cuvintele acelea aspre, urîte, fruste care se transvazau într-un șuvoi lipicios în gîtlejul ei: „Mă viola. Mă poseda cînd avea chef. Mă dezbrăca, mă poseda iar, mă îmbrăca la loc...”

Oroarea acelor cuvinte era atît de mare încît, înnebunită, a încercat să se întoarcă la după-amiaza cu liniște și zăpadă, petrecută sub copaci. A între-deschis ușa de la intrare. Un amurg albastru, limpede, colora pajiștea ce cobora Kpre rîu... Nu, dupa-amiaza aceea tihnită nu existase niciodată! o amăgire, o iluzie de fericire. Vedea acum că, în realitate, nu era o hoinăreală visătoare, ci o

153

fugă cu sufletul la gură, poticnită. o rotire în cerc nebunească printre trunchiurile negre. Alergase, învîrtindu-se pe loc, scăpase. Apoi se oprise ca să-și scoată zăpada din pantofi și se gîndise la pacea pe care ți-o dădea moartea. Se născuse o femeie, cu totul alta decît ea: cea care putea contempla înde-lung — o veșnicie ! — soarele apus, încurcat printre crengi, lunecarea pietrelor aruncate pe cristalul de apă înghețată și ochii copilului rătăciți pe cer...

Da, doar transportată în moarte putuse ea să întrevadă fericirea nespusă de la sfîrșitul acelei după-amieze de iarnă.

În cădere, pantoful negru se așezase foarte sprin-ten lângă celălalt, imitînd de data aceasta niște pași mărunți, căutați. Olga și-a spus că, dintre toate soluțiile care se iviseră, încă de dimineață, în gîndul ei fărîmițat — să plece, să se explice, să nu spună nimic -, moartea era cea mai tentantă, cea mai ușor de acceptat și cea mai puțin reală. Căci trebuia în fiecare zi să continue să facă o mie de gesturi preventive, semănînd cu căutarea cuielor pitite înăuntru pantofilor. L-a luat din nou pe cel care căzuse, ca să-și termine verificarea ... în clipa aceea a bătut cineva la ușă.

Fără să-și piardă cumpătul, cu sufletul amorțit, înghețat, s-a dus să deschidă, vîzînd deja ochii fiului său. A străbătut coridorul cu un pas regulat, încordat, ca și cum ar fi urcat pe eșafod.

Apariția în prag a băiatului cu părul roșcat, a micuțului aruncător de pietre, părea să fie o halucinație care trebuia acceptată cu calm. Figura exagerat de serioasă a copilului anunța vădit că era trimis ca mesager și că era conștient de gravita-tea misiunii. A spus ceea ce i se ceruse să spună, într-un amestec de propoziții rusești și de cuvinte franțuzești, frecvent la copiii născuți la Hoarda de Aur. Totodată, un amestec de solemnităte a împrejurării

154

și de zîmbete nervoase care-i întindeau buzele. Prea emoționat, a confundat ordinea logică: „Lîngă pod... Spital... S-a rănit... Sînteți rugată să veniti...”

Ea fixa gura roșcatului, ca și ciim gura aceea ar fi existat separat. Iar privirea ei a sfîrșit prin a-l înspăimînta pe copil. „Nici măcar nu a plîns!” a exclamat el și a început să alerge, nemaiputînd suporta violența privirii care-i zdrelea buzele.

La sfârșitul săptămînii a putut deja să-și aducă fiul acasă. Convalescența lui a fost o perioadă de regă-sire tăcută. Nemișcarea și suferința îl făceau din nou copil. Ea se simțea mai mamă ca oricînd-
Noaptea primei ninsori - noaptea aceea — alcă-tuia în mintea ei un tărîm întins de surditate, pe care a învățat să-l evite în gînd și din care răz-băteau pînă la ea doar cîteva frînturi răzlețe. Ele semănau cu șirurile de bule de aer pe care le scot din cînd în cînd apele stătătoare. A înțeles, de pildă, de ce noaptea aceea avusese loc în ajunul unei dumi-nici, ca și aceea în care adonnise în încăperea cu cărți. Da, într-o duminică, atunci cînd somnul anormal de lung căpăta ușor înfățișarea unei sculări tîrzii. Iși amintea și că unul din rarele jocuri care îi plăceau copilului ei taciturn la vîrsta de șapte sau opt ani consta în a suna la ușa de la intrare și a se ascunde, pregătind surpriza sosirii unui vizitator absent. În farsa aceea se găsea probabil, își spunea ea, așteptarea reîntoarcerii tatălui, a cărui „călătorie" nu se mai termina...

Amintirile o tulburau, dar nu durau. Exact ca și reflexul fugitiv de a se da înapoi, pe care l-a avut cînd a văzut piciorul fiului ei, piciorul acela palid de pe care tocmai s-a scos ghipsul. Genunchiul și mai ales piciorul rămîneau încă tumefiate, iar degetele mici, strînse, erau de o drăgălășenie copilărească și ciudat de echivocă pe carnea umflată și cenușie, pe

Crima Olgăi Arheli.n.ei

155

piciorul mare de bărbat... Medicul pipăia piciorul cu gesturi sigure și precise, care aminteau de cele ale unui meșteșugar mînuind o bucată de lemn. Uscățiv și nu prea vorbăreț, parcă se delecta puțin cu concizia categorică a constatărilor lui. „Va trebui să-l operăm, să-i îndreptăm genunchiul, explica el pe un ton preocupat să evite orice sentimentalism. Dar o vom face mai tîrziu, după ce se va odihni..." Chiar seara a recitat pentru a mia oară paginile consacrate parcă special cazului acela al bolii, toc-mai din ziua aceea a vieții fiului ei. Avea adesea impresia absurdă, cînd citea volumele că autorii lor îi cunoșteau copilul și îi prevedeau evoluția bolii. Iluzia era deosebit de puternică în seara aceea, în rîndurile pe care le rostea în minte, recunoscîndu-le pe de rost după conturul paragrafelor: „Piciorul mai mult sau mai puțin îndoit spre coapsă nu pennite decît un mers greoi și obositor, în vîrful picioarelor. Mușchii membrului inferior se atrofiază..."

Noaptea, înainte de a adormi, și-a imaginat, însă foarte fizic, infinita complexitate a anilor pe care-i trăise, încîlceala lor fără început și sfîrșit, fără nici o logică. Amintirea copilului s-a întreșut în mănunchiul lor ca o venă dezgolită, fierbinte. L-a văzut din nou pe adolescentul palid care, în cabine-tul doctorului, își punea hainele cu o bruschețe gră-bită. Îi vedea încheieturile fragile ale mîinilor și, cînd el își ridicase fața, minusculele vinișoare albă-trii de sub ochi... N-a putut să stea culcată, s-a dus la fereastră și, cu ochii închiși, cu fruntea lipită de geam, și-a spus că era logica acestei vieți dure-roase și haotice : adolescentul care va împlini cinci-sprezece ani la primăvară, dacă va mai apuca primăvara...

Iar apoi, într-o seară de decembrie, a zărit pe stratul subțire care se forma întotdeauna la suprafața infuziei o urmă ușoară de pulbere albă. Mirată și

...

Andre'i Makine 156

ea de calmul său, a golit lichidul, a spălat crăti-cioara de aramă, a pus-o pe uscătorul de vase. Și, simțindu-se urmărită de toate obiectele, de pereți, s-a dus în camera ei.

Viața s-a concentrat în arcadele ochilor, în linia încordată a gurii. Amprenta aceea incompletă, asemenea schiței unei măști mortuare — chipul lui —, se desena singură pe pernă. Din profil. Trupul dispă-ruse, amestecat cu pliurile înghețate ale cearceafului. Și, pierdută în absența aceea, în adîncurile albeții insensibile, inima îi bătea cu un foșnet de chibrituri ude.

Vedea doar luciul prelung al oglinzii din fața patului. Era colorat de licăririle roșiatice care pîlpîiau în sobă, dincolo de ușița ei întredeschisă. În adîncul adormit al oglinzii cadranul mare al pendulei își ro-tunjea distinct chipul de smalt. Iar acele, dîndu-se înapoi, epuizau pe dos straniul timp reflectat. S-a gîndit, cu o ușoară iritare, la goana minutelor înver-sate. Și a fost surprinsă că mai poate gîndi sau fi iritată. A apucat-o pofta de a înțelege logica aceluî cadran înversat: dacă în oglindă arăta unu fără un sfert dimineața, atunci, în realitate... Gîndul i s-a cufundat cu ușurare în lunecarea cifrelor. Dar s-a dovedit greu de ghicit ora după poziția reflectată a acelor. S-a simțit dintr-o dată hărțuită de capriciul impus uneori de micile gesturi inutile, pe jumătate toane, pe jumătate superstiții. I-a devenit imposibil să nu se întoarcă, să nu vadă cadranul. Și-a dezlipit capul de pe pernă... Și chiar în clipa aceea a văzut, tot în luciul întunecat al oglinzii, că o lungă felie de umbră se lărgea încet între ușă și toc...

158

Andre'i Makine

Capul i-a încremenit, ridicat ușor, prins în capcană de capriciul curiozității. A închis ochii și, cu o înceti-neală nesfîrșită, a început să-și lase înjos fața spre urma de pe pernă. Milimetru cu milimetru. Gîtul i-a înțepenit, i s-a îngreunat ca plumbul. Tîmpla îi sonda distanța care rămînea de redus. Distanța aceea părea amețitoare, ca și cum capul i s-ar fi prăbușit într-un hău fără fund. Totuși, obrazul îi ardea, presimțind căldura foarte apropiată a pernei, recunoscînd chiar textura pînzei. Și, prin pleoapele închise, ghicea că în ușa deschisă o prezență vie se manifesta, se insera lent în încăpere, modificîndu-i volumul, raporturile familiare dintre obiecte și parcă pînă și ecoul regulat al pendulei...

Camera s-a umplut de liniștea vîscoasă a încă-perilor nocturne zăvorîte asupra unei împerecheri lente sau asupra unei crime, sau asupra muncii minuțioase care trebuie să facă dispărute urmele crimei. Da, surditatea unei camere în care, în străfundurile nopții, trupurile se deplasează într-o pantomimă amoroasă sau criminală.

Cînd tîmpla i s-a atins în sfîrșit de pernă, a clipit fără să vrea. Și a urmat ultima imagine lucidă din toată noaptea: în fundul încăperii, paltonul lung și întunecat s-a desfăcut pe un trup gol, un trup alb, subțire și care nu semăna cu nici un alt trup, care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuse în viața ei...

Pleoapele îi erau din nou închise, parcă moarte. Chipul - pe jumătate înfundat în puful fierbinte din pernă. Trupul ei - inexistent. În afară de ea nu mai rămînea decît întunericul purpuriu în care camera dispărea și care se amesteca cu întunericul de dincolo de geamuri.

În cerneala aceea sangvină s-a schițat brusc linia totodată fierbinte și înghețată a unui umăr, apoi a unui sîn de femeie. Și sfîrcul sînelui — tare, întins, o altă curbă a sinuat rapid, cea a brațului, și, într-un

Crima Olgăi Arbetina

159

interval scurt, cea a șoldului. Nu era o senzație, nici o atingere ușoară. o picătură de ploaie ar fi putut marca traseul acela fugitiv pe pielea ei...

Linia s-a întrerupt subit. A urmat o rapidă miș-care a aerului, un vârtej care a traversat camera. Un scrîșnet ușor al ușii închise la loc a făcut-o să-și dea seama că aude din nou. Pe pielea ei, sub pielea ei, simțea acum schița carnală a unui trup necu-noscute, un contur dureros în frumusețea lui ne-terminată.

A adormit cînd geamurile începeau să pălească. Și s-a trezit imediat. Apoi și-a explicat foarte calm -doar un scurt abis i-a tăiat respirația - de ce fugise, Probabil că remarcase tensiunea neobișnuită a trupului adormit în letargia lui prea perfectă... își îniiășase paltonul, se năpustise spre ușă. Și, cu mîna pe clanță, trăise frămîntarea momentană, dar atroce, cunoscută de toți criminali: să fugă sau să se întorcă să șteargă urmele, cu riscul de a se pierde ? Se întorsese la pat, acoperise trupul inert cu o pătură, aliniase papucii de casă pe care, în fuga lui, îi căl-case în picioare...

Criminală... repeta ea neîncetat de-a lungul nopții albe. Criminală era tăcerea pe care o păstrase. Acceptarea ei. Resemnarea ei. Tot criminală - goli-ciunea adolescentină ascunsă sub un lung palton bărbătesc. Criminală - toată noaptea aceea...

Totuși, exista în silabele amenințătoare ceva fals. „Prea inteligent”, s-a gîndit ea. Crimă, perversiune, monstruoziitate, păcat... S-a surprins căutînd cuvintele din ce în ce mai chinuitoare. Dar cuvintele păreau scrise pe pagina unei cărți. Semne tipo-grafice fără vlagă.

Dimineața, a observat că perdelele erau, de data aceasta, date la o parte (rămăseseră trase în prima noapte). Ziua era cenușie și vîntoasă (soarele de la

160
cealaltădeșteptare)... Asimțit că apropierea acelea ascundeau un adevăr de temut, pe care avea să-l cunoască dintr-un minut în altul. Un adevăr fizic, carnal, care îi crispa mușchii pîntecelui, urca spre inimă și o strîngea, cum strînge o mîna un ciorchine de struguri în hățișul frunzelor. Adevărul pe care cuvintele repetate toată noaptea nu vor izbuti să-l spună.

Nu au mai existat cuvinte, ci obiecte care se înfățișau privirii sale cu misterul lor, aproape cu un zîmbet misterios. Cu zîmbetul rece al celui care cunoaște deja secretul. Perdelele, lampa cu aba-jurul mare, portocaliu, care trona pe etajeră, papucii de casă, cărora picioarele ei le regăseau confortul uzat, dar deodată, insolit, clanța de la ușă... Fulge-rată de o presimțire, a deschis dulapul, a scormonit printre hainele atîrnate pe umerase, a luat rochia neagră, unica toaletă elegantă care-i mai rămînea, Cutele ei, decolteul tivit cu o panglică de mătase... Și rochia aceea rostea în tăcere un secret gata să mijească...

A ieșit pe coridor, fără nici o teamă de data aceasta. Și cum toate obiectele parcă voiau să i se confeseze, i-a atras privirea cutia mare de sus, din dulapul vechi. De ani de zile, cînd ștergea praful sau zugrăvea pereții, se întreba ce putea să conțină și o uita pînă la o nouă curățenie... A apropiat un taburet, a tras cutia spre ea, a deschis-o. Lucrul pe care îl conținea s-a dovedit a fi ciudat de singur, asemenea unei relicve pe fundul unei racle. Era un ghips, probabil unul din primele pe care le confecțio-nase peitru fiul ei și pe care învățase și el, încă de mic, să și le facă singur. Acesta era de o mărime atît de redusă, încît, la prima vedere, nu a știut dacă ghipsul acela se mulase pe un picior sau pe un braț. Da, un picior de copil, căruia îi recunoștea conturul de o fragilitate înduioșătoare... A pus ghipsul la loc

161

în cutie, a închis-o, apoi, neputîndu-și înfrîna dorința, a îniiășat din nou mulajul din ghips, l-a lipit de obraz, de buze. Și atunci a răsunit secretele: „Incestul!”

Cuvîntul s-a sfărîmat în mai multe ecouri, din ce în ce mai vechi. Ele vibrau în noaptea primei ninsori și chiar înainte de noaptea aceea. În noaptea în care somniferele nu-și făcuseră efectul. Și chiar mai demult, cînd, pentru prima oară, îl surprinsese pe tînărul necunoscut lîngă sobă. Și chiar și mai demult în amintirile ei. Paltonul acela vechi, al soțului ei, pe trupul gol al adolescentului. Iarna trecută îl retușase și, vîzîndu-l pe umerii fiului său, a trebuit să facă un efort rapid, violent, ca să nu se gîndească la trupul soțului ei... Și unica ei rochie de seară. Și unica ocazie de a o purta — serile în care L.M. o ducea la teatru. Sosea la Li, îi încre-dința copilul și începea să se pregătească.

Cînd ieșea îmbrăcată de gală, cu părul ridicat și par-fumat, cu gîtul și decolteul foarte luminoase, copilul o observa cu o privire insistentă și ostilă. Asta o făcea să rîdă. II săruta, învăluindu-l în parfumul ei, răsfirîndu-i părul, gîdilîndu-i urechea, imitînd cu vocea ei caldă vocea de îndrăgostit, care imită la rîndul ei vocea cu care li se vorbește copiilor... La fel și cu papucii de casă. Cînd era mic, și-i pusese într-o zi în joacă, atunci cînd ea era încă în pat, și ieșise pe coridor, făcînd să le sune tălpile pe podea. Ea protestase slab, el n-o ascultase. Rămăsese năpă-dită de o voluptate intensă, aceea de a se simți dominată tandru, de a nu ști și a nu voi să reziste...

După ce a împins cutia în partea de sus a dulapului, a coborît de pe taburet. Acum totul era spus. Nu mai era nimic de înțeles. Știa totul, chiar și asta: cuvîntul „incest” răsunase deja în ea, dar în asemenea străfunduri cavernoase ale gîndului său, încît, urcînd pînă la lirnbaj, se transformase în Andre'i Makine

162

„crimă”, în „monstruozitate”, în „oroare”. Ca peștii din fundul mării, care, trași la suprafață, explodează sau se transformă într-un boț de carne de nerecunoscut. Chiar și spasmul ritmic pe care-l pro-voca în ea descoperirea ei definitivă u era de acum înainte familiar. Da, mîna care i se ridică în pîntece, îi apasă plămîinii, curmîndu-i răsuflarea, și pune stăpînire pe inima ei, un ciorchine de strugure pe care, la fiecare gînd, mîna îl strînge, îl lasă sau, brusc, îl zdrobește, pînă cînd îi pulsează fierbinte tîmplele. Știa și că toate mijloacele de salvare ima-ginate de atunci încoace nu alcătuiau de fapt decît unul singur. Pentru a rupe blestemul acelor nopți, trebuia să fugă și să rămînă, să se explice și mai ales să nu spună nimic, să-și schimbe viața și să continue, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, să moară și să trăiască, interzicîndu-și orice gînd de moarte.

„In cursul primei nopți perdelele erau trase, în cea de a doua, date la o parte”, și-a amintit ea fără motiv. Ba da, motivul era fuga aceea tot înainte, ca dovadă că trăia deja viața în care nu putea nici trăi, nici muri.

Cu sentimentul că se angaja, din gest în gest, în această nouă viață, Olga și-a băut ceaiul, lăsîndu-i un bilet fiului său, și a ieșit, ca în fiecare duminică dimineața. A umblat pe străzile din orașul de jos, străzi cenușii, cu trotuarele presărate cu boboite de zăpadă. Fără să și-o mărturisească, spera un semn, o cutremurare în calmul acela provincial, care să fi putut atesta deformarea iremediabilă și atît de coti-diană a vieții ei. o locuitoare a Hoardei a apărut la capătul străzii, a ajuns în dreptul ei și a întrebat, după'ce a salutat-o:

— Mergeți la Paris ?

— Nu, mă plimbam...

Olga a așteptat ca strada să redevină pustie, apoi a cotit-o spre gară.

În tren, urmărind cu privirea goală legănarea cîmpurilor rnohorîte, a tîrgurilor fără viață, a repe-tat de mai multe ori, cu inima ca un ciorchine de strugure zdrobit: „Totul e spus. Imposibil de trăit, imposibil de murit...”

Trenul s-a oprit cîteva minute într-o gară mică, în spatele căreia se îngrămădeau casele triste și terne ale unui sat asemănător cu Villiers-la-Foret, dar și mai neînsuflețit în ziua aceea cu frig și vînt. Doar o fereastră înghesuită în intrîndul unei curți mici i-a atras privirea. Labirintul străduțelor, dezor-dinea naivă a ușilor, a acoperișurilor, a balcoanelor și o fereastră cu lumina slabă a unui bec, cu tihna dirnineții de duminică...

Olga s-a îndepărtat de geam, atît de bruscă i-a fost intuiția: așadar, putea să existe undeva, în lume, un loc în care ceea ce ea avea de trăit era suportabil! o viață de după „Totul e spus”. o viață secretă, inaccesibilă celorlalți. Ca aceea pe care o ascundea fereastra zărită de o călătoare distrată.

La Paris, la ieșirea din metrou, a fost cuprinsă din nou de oboseală și de epuizarea nervoasă din ultimele săptămîni. Treptele scării i-au fugit brusc de sub picioare, s-a agățat de balustradă. Și, cu ochii pe jurnătate închiși, a ascultat în ea o voce plîngăreată, aproape copilărească, rugătoare: „De-ar înțelege Li!” De-ar înțelege totul și de mi-ar spune ce-i de făcut! De-aș avea măcar o clipă de liniște...” Reluîndu-și drumul, Olga a recunoscut în tonul acela aproape înlăcrimat vechea voce a „miciei afurisite”.

„Îți mai aduci aminte, la școală, înainte de Revo-luție, de scîndura pe care pedagoga-șefă o lega de spatele celor care se cocîrjau? Ca să stea drept. Le remarcăi de departe pe bietele răstignite, cu umerii lor pătrați, cu spatele lor țeapăn... Și apoi, într-o zi, nici urmă de scînduri! Ziarele vorbeau de libertate și de emancipare...”

Incerca să-i explice lui Li impresia care îi însoțise imperceptibil toate gândurile încă din adolescență. Impresia că într-o bună zi viața își pierduse o anu-mită rectitudine, justețe, regularitate. într-o zi în care se vîrșise în viața lor rusească, în toată țara, un straniu capriciu. Brusc, îi apucase pofta să arate că rectitudinea aceea nu era decît o himeră, o preju-decată de negustori- Și că se putea trăi fără să o respecti, ba chiar sfidînd-o. Pe deasupra, viața părea să le dea dreptate: un țaran siberian numea și alunga miniștrii, „purifica”, așa cum numea el acolo împerecheri, doamnele de onoare ale țarinei și, după gurile rele, chiar ai pe țarină, subjugate toate de forța lui trupească nepuizabilă. Ziarele îl înfățișau pe țar în chip de enorm oval fesier purtînd o coroană. A ucide un polițist devenea o faptă de glorie în numele libertății... Iar apoi, într-o zi, încetaseră să mai agațe scînduri de spatele elevilor cocîrjate.

Explicînd, Olga a crezut deodată că se înțelege pe sine. Da, după ce scîndurile au fost scoase, totul s-a prăbușit în țară. În mintea ei exista amintirea unei delăsări pur corporale. Pentru cîtva timp, a fi sucit și deșelat devenise ultima modă... Chiar în primăvara în care li se eliberaseră spinările participase pentru prima oară la un bal mascat. Stră-bătînd coridorul (portretul bunicii era atîrnat cu capul înjos), surprinsese un bărbat și o femeie împe-recheați într-un fotoliu. Și ca milioane și milioane de persoane în perioada aceea, descoperise că ordinea lucrurilor se fisura, gata să se prăbușească, sau că, de fapt, nu exista nici o ordine, nici o rectitudine, doar obiceiul servil care îi lega, ca și scîndura de pe spate, de legile numite naturale... Un an mai tîrziu îl ascultase pe poetul care îi agățase de degete niște gheare de urs. Un alt poet pretindea că bea șampanie din tigva iubitei lui care se sinucisese. Apoi — un mecena care comandase o icoană, reprezentînd o enormă iazmă goală...

Și capriciile acelea, ca un drog, dădeau pentru cîteva zile o senzație amețitoare de eliberare, dar cereau doze din ce în ce mai puternice, amestecuri din ce în ce mai neobișnuite. Aspirau cu toții la capriciul suprem, care i-ar fi eliberat de ultimele simulacre din lume. Simțise asta într-o seară, la Sankt-Petersburg, pe cînd se întorcea de la o petre-cere nocturnă cu un bărbat care se prefăcea că dă crezare celor povestite de ea cu o voce funebră și extatică. Spunea că era gata să se dăruiască doar celui care ar accepta s-o omoare după aceea. Sau înainte? Dedată cu totul jocului său, uita ea însăși versiunea inițială. Bărbatul, pictorul care inventase recent „hașurismul”, știa că fata aceea de șapte-sprezece ani avea să devină una din numeroasele lui amante și că, desigur, nu o va omorî, nici după și, mai ales, nici înainte. Dar sejuca și aproape că nu-și mai remarcă jocul. Cît despre ea, tot gîndindu-se și tot vorbind despre „blestemul care îi lovea sîn-gele”, sfîrșise prin a crede că-l va transmite viito-rului ei ainant și nu copilului...

Olga simțea că, de cîtva timp, Li o asculta cu o ușoară neliniște - teama cuiva care presimte o măr-turisire capabilă să-l ia pe nepregătite, să-i dea chipului atît de familiar al prietenului niște trăsă-turi necunoscute, tulburătoare. Și chiar să mineze o prietenie veche. Din cînd în cînd începea să povestească mai apăsător, cu un zel și o pasiune care nimereau de fiecare dată prost. Era indignată de chinul la care erau supuse elevele îndreptate cu scîndura, își bătea joc de perechea surprinsă într-un fotohu... Iar cînd Olga a vorbit despre viața

denaturată din capitala tinereții sale, Li bîiguise, parcă scuzîndu-se: „Știi, eu nu am prea cunoscut viața aceea. În tranșee vedeai mai ales moartea...”

Fluicratul ceainicului a ajuns la ele din bucătă-rie. Conversația lor ezitantă s-a întrerupt. Rămasă singură cîteva minute, Olga s-a simțit ușurată. Nu mai spera miracolul de a fi înțeleasă... Și totuși, parcă ghicise că Li, momentan singură și ea, se apropia temător de mărturisirea ei de nerostit. Și cînd a intrat cu o tavă cu două cești și un ceainic vechi cu ciocul știrbit, cînd, cu un aer exagerat de preocupat, a început să aranjeze tava, să toarne ceai, să se agite inutil pentru fiecare amănunt („Așteaptă, o să-ți schimb lingurița...”), Olga a înțe-les că dincolo de vorbele ei se contura un cuvînt grav, greu de rostît.

— Știi, a spus Li, fără să-și întrerupă rotirea mîinilor înjurul tăvii, ți-am vorbit adineauri despre tranșee, despre soldați. Am trăit totuși trei ani printre ei. Așa că știu despre ce vorbesc. Cei mai mulți erau tineri. Și am remarcat că unii dintre ei, foarte puțini, mureau fără să le vină să creadă. Și în clipa mortii, cel puțin cîteva momente, nu ne venea nici nouă să credem...

Vocea i s-a stins ai, aproape în șoaptă, ferindu-și privirea, a murmurat:

— Dar pentru tine nu-i același lucru. Căci este vorba despre un copil. De copilul tău... Scuză-mă, sînt o proastă...

Și, neștiind cum să rupă vraja tăcerii provocate de cuvintele ei, a dispărut în încăperea vecină și s-a întors cu un teanc de ziare în brațe.

— o să spui că nu sînt obiectivă, a anunțat ea cu i un ton aproape vesel, care voia să contrasteze cu fraza precedentă, dar, vezi tu, în domeniul științific și... medical (vocea i-a lunecat din nou spre teama de a nu răni), rușii, în fine, sovieticii, sînt foarte avansați. Ascultă ce am citit ieri, și nu în Prauda, ci în Le Figaro: „Un savant rus, profesorul A. A. Isotor, a făcut o descoperire senzațională, conform căreia raza terestră ar măsura cu 80o de metri mai mult decît se credea, iar pămîntul nu ar fi sferic, ci eliptic...” Mi-am spus că ai putea, probabil, cu fiul tău... În fine, să-l duci acolo măcar pentru o consul-tație... o săptămîină sau două...

Olga nu și-a putut stăpîni un zîmbet. Și, pentru a evita un nou moment de liniște, a întreat:

— Plecarea ta, pentru cînd ai prevăzut-o?

— Cred că totul va fi gata la sfirșitul lui aprilie. Ultimele zăpezi se vor topi în Rusia pînă atunci și voi putea merge pe drum...

„Ultimele zăpezi... în Rusia...” Cuvintele acelea s-au rătăcit în mintea Olgăi, revenind din cînd în cînd în drum spre casă. De fiecare dată, ecoul adu-cea cu el un mic răgaz de visare. Apoi, asprimea cuvintelor seci și definitive îi sfărîma aura ninsă. Definitivă era certitudinea că nu-i va putea spune niciodată, nici măcar prietenei sale celei mai apro-piate, ce i se întîmplase. Cel mai rău lucru pe care și-l putea imagina Li era agravarea bolii copilului. Dar asto ! Nu, pentru o persoană sănătoasă la minte era de neconceput... Ca pentru toți călătorii care o înconjura în tren. A simțit cum se înalță un zid transparent între ea și aceia, o cupolă de sticlă care o transforma pe ea, cu dorința ei furioasă de a se confesa, într-un pește de acvariu. o clipă i s-a părut că și dacă ar fi scos un strigăt lung de nefericire, nici unul dintre vecinii ei nu ar fi întors capul.

„Ultimele zăpezi... în Rusia...” A încercat să le păstreze în ea ecoul, să-l facă să dureze. Și să-i spună (lui Li, altcuiva) ceea ce le era interzis cuvintelor. „Vezi tu, eu ți-am povestit tinerețea mea pentru a mă justifica. Totul se descompunea, se deregla, iar viețile noastre erau aidoma aceluia început de secol bolnav. Voiam să-i semănăm. Și astfel, în loc să trăim, ne jucam de-a viața denaturată, capricioasă. Aveam impresia că, paralel, viața obișnuită, demnă de dispreț, căci era prea rectilinie, continua și că vom putea oricînd să ne întoarcem la ea cînd ne vom sătura de jocurile noastre. Dar, într-o bună zi, am văzut că cele două vieți ale mele se bifurcaseră prea mult și că va trebui acum s-o urmez pînă la capăt pe aceea pe care o alesesem înjoacă, așa, ca o Bfidare tinerească. Și am trăit viața aceea prost aleasă, cu privirea ațintită asupra celeilalte. Iar ceea ce mi

se întîmplă astăzi — ai ghicit, nu-i așa, fără să-ți explic, ai ghicit totul și nu ți-ai întors privirea — da, lucrul monstruos, criminal, odios, pe care-l trăiesc eu, este însăși natura acelei vieți denaturate... Spune-mi doar ce trebuie să fac. Spune-mi că pe fața mea nu se vede nimic, nici în expresia ochilor mei, nici în vocea mea. Crezi că într-o zi o să mai pot privi copacii aceștia, șinele acestea, aerul acesta ca înainte ?"

Era noapte cînd a ajuns la Villiers-la-Forêt. În antreu, cînd și-a scos ghetele, a observat că perechea de pantofi bărbătești își schimbase locul. „Pro-babil i-a încercat din nou în așteptarea primăverii, cînd îi va putea purta...” Și l-a închipuit pe bărbatul extrem de tînăr, brunet, subțirel, cu o pereche de pantofi foarte bine lustruiți în picioare, legănîndu-se în absența ei în fața oglinzii...

„Toate astea parcă aduc a nebunie”, și-a spus Olga, ducîndu-se în camera ei.

Două săptămîni mai tîrziu, într-o seară de decembrie, totul s-a repetat cu o fidelitate fără greș, maniacă: urma de pulbere albă de la suprafața infuziei, rigiditatea cam mecanică cu care mîna ei a golit lichidul și a spălat crăticioara de aramă. Iar în carnera ei, fața familiară a cadranului, care măsura, reflectat în oglindă, timpul pe dos...

o ușoară înfiorare era gata s-o trădeze. Prea fusese violentă ivirea cărnii - gîtul, umărul, sînul -sub arsura degetelor înghețate care au atins-o. Nu simțea nici o legătură cu trupul acela de femeie. Trupul necunoscut se dezvăluia în vidul violet, din-colo de pleoapele ei. Un trup amestecat cu mirosul de promoroacă adus în cutele unui palton lung de bărbat... o scurta înfiorare și un „ah!” stăpînit erau s-o trădeze că nu dormea. Degetele și-au întrerupt mîngîierea, apoi s-au însuflețit din nou. Încă și mai inexistentă, ea a descoperit sub degetele ce se încălzeau încet fragilitatea claviculei și greutatea compactă a sînului, care a păstrat mîngîierea. Era culcată pe o parte. Cu chipul pe jurnătate înfundat în pernă. Poză ideală, se gîndea ea, pentru un somn prefăcut și care îi permitea să nu împărtășească ceea ce i se întîmpla trupului acela de femeie mîn-gîiată. Dar deodată degetele i-au apăsat puțin mai ferm umărul, apoi șoldul, ca pentru a o face să bas-culeze. S-a simțit din nou prezentă febril în trupul acela, zăvorîtat în el. o dată răsturnată pe spate, prea expusă, nu va mai putea să mintă...

Înceștarea degetelor pe umărul ei a slăbit. S-a auzit un scîrțîit scurt la celălalt capăt al camerei. Fără să deschidă ochii, a recunoscut zgomotul. Un tăciune în cădere a împins ușița sobei. Printre gene a zărit luciul oglinzii. Un adolescent gol, ghemuit lîngă sobă, aduna cărbuni mici, stinși sau încă roșii și îi arunca în jărat...

Dimineața, cînd el a intrat în bucătărie, a observat un pansarient discret la unul din degetele lui. „Te-ai tăiat la mînă?”, l-a întrebat fără să se gîndească, cum ar fi făcut altădată. „Nu, a răspuns el simplu, nu...”

Ea nu avea să-și dea seama imediat că, din dimineața aceea, aveau să se întîlnească din ce în ce mai rar.

Au urmat cîteva nopți, niște nopți liniștite, petrecute cu ochii deschiși, abia punctate de scurte momente de uitare în somn. Cît despre zile, ele se scurgeau într-o somnolență rătăcită, pe care o stră-pungeau chipurile locatarilor Hoardei, ale cititorilor de la bibliotecă. Niște ochi insuportabili prin insistența lor, niște buze prea apropiate, niște cu-vinte articulate într-un supt umed care îi atrăgea privirea și nu permitea să sesizeze sensul cuvîntelor... Ea se distanța într-o retragere excesivă, începea să vorbească pentru a-și estompa stîngăcia. o asurzea propria ei voce, răsunînd parcă undeva, în spatele ei. Și, un gînd obsedant, ca un fir de ață scămășat pe care îl împingi în zadar în urechea unui ac, i se răsuca în mintea somnoroasă: „Și dacă n-aș mai face nici o infuzie

seara ? Ar înțelege totul... Nu, trebuie să continuu, dar să o beau în cameră. Nu, nu pot. o să ghicească..."

În seara următoare a dus crăticioara în camera ei. Și, după câteva minute, aruncând o privire prin ușa întredeschisă, a zărit o umbră care a străbătut coridorul și s-a strecurat în bucătărie. Sau poate i s-a părut doar că o zărește ? Nu mai era chiar sigură de ceea ce vedea. A doua zi dimineața n-a mai găsit micul vas pe noptiera ei. „Așadar, nu l-am adus”, a remarcat ea amorțită de somn, dar deodată a înțeles că povestea cu ceașca se întâmplase în noaptea precedentă sau chiar în noaptea dinainte. În memoria ei zilele se încălecau, apoi se frîngeau, lăsînd să se întrevadă o materie opacă, fără ore, fără zgomote.

Și cînd, într-o seară, a văzut din nou pulberea fină și albă la suprafața infuziei, acest lucru i-a apărut nu ca o repetare, ci ca o urmare a gestului întrerupt cu câteva zile mai devreme, în noaptea în care scînteile cărbunilor țîșniseră din sobă. Da, degetele înghețate au continuat să-i apese umărul, șoldul. Trupul i s-a răsturnat încet pe spate... Iar oboseala ei, epuizarea ei au fost atît de mari, încît nu a trebuit să imite somnul. Momentan s-a simțit moartă. În locul gmdurilor încîlcite, al cuvintelor febrile, care de săptămîni întregi răsuna în ea zi și noapte, a copleșit-o un zumzet grav, regulat — asemenea foșnetului vîntului prin creștetul unei păduri iarna...

Liniștea aceea de moarte s-a sfărîmat numai-decît. Cu toate că pleoapele îi erau închise, s-a văzut, a văzut camera, patul, trupurile lor amîndouă. Moar-tea ei fugitivă a luat sfîrșit. o mișcare, o ușoară încremenire, nu a știut clar ce, probabil a trădat-o. A auzit foșnetul pașilor, a avut timp să zărească flacăra unei lumînări, o flacăra prelungă, întinsă orizontal, absorbită de întunericul de pe coridor.

Lumînarea avea să-i permită să evite nebunia. Avea să petreacă dimineața explicîndu-și pe îndelete că, din cauza întreruperilor de c-urent, toată lumea era constrînsă să folosească lumînări și că trebuia să te temi de incendii, mai ales în familiile cu copii mici și că... îi era frică să se îndeapărteze o secundă de la logica protectoare a acelor banalități. Timp de mai multe zile avea să poarte pe trup senzația unei poveri suple și temătoare.

Iar după aceea avea să urmeze o noapte în care, fără să fi băut infuzia presărată cu cristale albe, va adormi, total neputincioasă în fața muntelui de nesomn care îi apăsa ochii. Avea să adoarmă exact în momentul în care în lunecarea surdă a ușii apă-rea flacăra unei lumînări. Și să se trezească după o clipă, singură, în întuneric. Cu o acuitate bolnăvi-cioasă, avea să simtă mirosul fitilului și suflul rece, de gheață, de noapte, pe care îl purta în cutele lui paltonul lung de bărbat. Avea să-și dea seama că privirea care se ațintise adineauri asupra ei simțise chinul trupului adormit și că vizita aceea nocturnă nu fusese decît o scurtă compasiune mută.

A doua zi după noaptea aceea s-a surprins în fața oglinzii - un chip schimonosit de grimase și, pe buze, o lungă șoaptă gîfîită: „Tarantela, tarantela, tarantula, ta-ra-ta-ra, tarantas...” Nu exista nici o posibilitate să se oprească, pentru că imediat înce-peau să șuiere în ea alte cuvinte, fraze foarte logice, de o exactitate infailibilă, cum au adesea raționa-mentele alienaților mintali. Da, aceleași fraze al căror bun simț îi păruse salvator cu câteva zile în urmă. Acum, intonația lor, obtuză și imperturba-bilă, o îngrozea.

— A venit aducînd o lumînare. E periculos. Ce este periculos? Că a venit... Paltonul acela. Și-l pune ca să-și poată ascunde rapid trupul gol, dacă mă trezesc brusc. Dacă m-aș trezi, ar putea spune că s-a deschis ușa și că a venit s-o închidă. Fără îndoială, s-a gîndit deja la toate răspunsurile posi-bile... N-a făcut decît să-mi atingă trupul, un trup de femeie care îl intrigă. Da, așa trebuie spus. A mîngîiat trupul unei femei. Dacă aș putea deveni femeia aceasta fără nume ! Ba, mai mult, fără chip. Un accident ? Un chip acoperit cu pansamente, invi-zibil. Și un trup adormit, iresponsabil... Ceea ce s-a petrecut pînă acum este, la urma urmei, anodin... Trăiesc cu speranța că totul va rămîne anodin. Așa că accept, mă obișnuiesc cu asta, nu am nimic împotriva urmării, cu condiția să nu se depășească o anumită limită. Care limită ?

A reluat și mai febril refrenul „tarantula-taran-tela”, cu ochii pe jumătate închiși, cu capul însuflețit de trepidări ușoare. Trebuia cu orice preț să împiedice să se înfiripe gândul care și prindea contur...

Acestei rugăminti fără noimă i-a răspuns brusc un ciocănit în ușa de la intrare. Nu, în realitate bătăile se auzeau de câțiva timp și zgomotul lor provocase acel „tarantela-tarantula”. Căci, auzind pe cineva bătând la ușă, își înăbușise probabil gândul de neînțeles: „Și dacă e cineva care... ta-ra-ta-ra... cineva care vine... tarantela, tarantela... vine să spunăcă... taci... tarantela... tarantula... copilul... taci... s-a... taci... chipul acoperitcupansamente... ta-ra-ta-ra... chipul meu, al meu, al meu, al meu... tarantela-ta-ra-ta... numai nu el... și dacă e el... luni întregi la spital... nu... nu... tu speri un acci-dent... taci... ta-ra-ta-ra...”

A deschis ușa. Din telegrama pe care i-a întins-o poștașul a aflat de întoarcerea la Paris pe care i-o anunța cineva. Rămasă singură, nu a reușit imediat să-i aplice inițialele L.M. și, cu stupefacție, și-a spus că, pentru ceilalți, literele acelea îl desemnau pe „prietenul ei” sau pe „amantul ei”..., Știa că, întotdeauna după o lungă absență, L. M. trimitea telegrame - un fel de a sări peste etapele reîntîlnirii, reducând timpul reproșurilor, justificărilor, răcelii și iertărilor în sfârșit consimțite. „O grămadă de lucru. Voi fi la Paris sîmbătă”, scria el de data aceasta. Olga a auzit printre rînduri o voce al cărei ton voia să prevină orice obiecție. „Ce ciudat, s-a gândit ea. Toate acestea continuă deci. În viața lor. Acolo...”

Înțelegea că de acuin înainte „acolo” începea din-colo de ușa casei sale.

Știa ce urma să se întîmple. El va lăsa mașina sub șirul de platani de lângă gară, va ajunge în orașul de jos luînd-o pe străduțele pustii și va fi fericit să o anunțe că nu dăduse peste nici un locatar al Hoardei de Aur. În antreu, după ce o va săruta, își va trece degetele peste tăblia comodei, peste colțul tăiat cu ferăstrăul cu mulți ani în urmă. Și se va interesa de sănătatea fiului ei, cu aerul că participă foarte intens. Vor pleca la Paris. La volan, el va vorbi mult, fără să reușească să-și ascundă ușoara lipsă de siguranță, nervozitatea - nesiguranța jenată a unui bărbat în fața unei femei care trebuie să accepte frînturile de viață pe care i le acordă... Va vorbi și mai mult o bună parte din noapte, liniștit de tandrețea ei, de absența reproșurilor, de fidelitatea trupului acela de femeie care va ști, după o lungă despărțire, să reînvie fără greș delicata memorie amoroasă a celor mai neînsemnate cuvinte și mîngîieri... Dimineața, ea va părăsi prima hotelul, evocînd unul din pretextele obișnuite (o vizită la o prietenă, niște cumpărături...), iar el, tot propunîndu-i să o ducă înapoi la Villiers-la-Forât, nu va izbuti să-și șteargă din voce o notă de ușurare recunoscătoare... Ei îi plăcea nespuse de mult să ghicească urma-rea micilor puneri în scenă ale reîntîlnirii lor. El a intrat, a sărutat-o, a atins colțul comodei, apoi, coborînd vocea, a promis că-i va trimite adresa unui „excelent practician, aproape un prieten, din păcate pierdut din vedere”. În mașină a vorbit despre lagă-rele pe care le vizitase în Germania, despre poleiul care făcea dificil șofatul, despre compatrioții care se întorceau din Rusia, despre prețul cărnii. Simțea că vorbea prea mult, îi era ciudă pe femeia aceasta pentru tăcerea ei, se enerva, lăsînd să i se strecoare în vorbe un ton tăios, care părea să spună: „Nu are rost să te îmbufnezi. Nu pot să-ți propun nici un alt mod de viață. Dacă accepți, bine, dacă nu, nu.”

Dar dacă ea tăcea, n-o făcea deloc din ranchiună. Constata aproape cu admirație soliditatea acestei lumi a rutinei. „Practicianul”, fantoma care revenea de fiecare dată în primele minute ale întîlnirilor lor, asemenea unei formule de politețe silită. Nervozitatea pe care ea o făcea să dispară brusc atingîndu-i ușor mîna de pe volan cu mîna ei. Da, nervozitatea agresivă, care se metamorfoza în înduioșare volubilă, plină de viață... Dimineața, soliditatea asta a făcut-o să zîmbească. „Pot să te conduc, știi doar...”, a spus el, lăsînd la sfîrșitul frazei mica ezitare în care ea s-a grăbit să-și plaseze refuzul obișnuit.

leșind din hotel, s-a gândit că pentru el obligația de a o conduce ar fi fost la fel de penibilă ca și datoria bărbatului de a mîngîia imediat după epui-zarea amoroasă... Pe stradă, luînd-o de două ori la întîmplare, a intrat într-o cafenea, s-a așezat lîngă geam și, după cel mult un minut, l-a văzut mergînd pe trotuar. Bărbatul care o sărutase adineauri, spu-nîndu-i cîteva cuvinte de rămas-bun... A mers de-a lungul cafenelei, aproape atingîndu-i colțul, dar nu a zărit-o. L-a văzut uitîndu-se la ceas și făcînd o mică grimasă înciudată. Puțin mai încolo s-a oprit și, înainte de a urca în mașină, și-a frecat tălpile pan-tofilor acoperiți cu zăpadă de marginea trotuarului.

„Un bărbat a venit ieri într-un orașel noroiu și trist, remarca ea distrată, urmărindu-i gesturile, și a făcut-o să vină la Paris pe o femeie căreia, timp de cîteva ceasuri, i-a strîns în brațe trupul, i-a frămîntat sîinii, i-a strivit pîntecele. Iar acum își curăță cu grijă pantofii sub privirea acelei femei, pe o stradă rece, 'cu casele parcă peticite cu cenușiu și negru. Un bărbat care, noaptea, așteptînd următoarea năvală a dorinței, a vorbit despre miile de cadavre dezgropate din gropile comune din Germania. Spunea că voia să scrie o culegere de poeme pe tema asta, dar că «materia rezista». Vorbea cu o surescitare neliniștită, vădit că să compenseze prin cuvinte întîrzierea dorinței..." Ea s-a întrerupt, simțindu-se deja antrenată spre panta vecină cu nebunia. Nu, era mai bine să rămî-nă în... Era gata să creadă „în lumea lor". În lumea în care se numea „dragoste" ceea ce tocmai se petre-cuse între bărbatul care își freca pantofii și femeia care îl observa prin geamul unei cafenele...

Nu s-a dus s-o vadă pe Li tocmai de teamă ca ea, convinsă de intensitatea acelei „iubiri", să n-o descoasă despre bărbatul care tocmai plecase.

Noaptea petrecută la Paris a fost, totuși, de mare ajutor. Intîlnirea lor a semănat cu cele anterioare, deci nimic nu trăda la ea, pentru ceilalți, ceea ce trăia acasă, la Villiers-la-Forât...

Abia a doua zi după întoarcere a îndrăznit să-și mărturisească sieși adevăratul motiv al binefacerii tainice a nopții pariziene : în nici un moment, nici un gest, nici o mîngîiere, nici o plăcere simțită sau dăruită nu îi amintise ceea ce îi unea de acum înainte pe ea și pe fiul ei.

IV

De n-ar fi fost teama de a părea ridicolă în propriii ei ochi, s-ar fi antrenat, înainte de seara de revelion, să-și facă mai firești gesturile, zîmbetele, cuvintele de care avea să aibă nevoie în timpul acelei mese în doi. Inșă doar buzele-i fremătau ușor, repetînd cuvintele pe care i le adresase adineauri fiului său, pentru a-i cere să meargă să caute cîteva crengi în pădurea din spatele Hoardei. Vorbise cu o dezinvoltură atît de falsă, pare-se, încît el plecase înainte ca ea să-și fi terminat fraza. Iar acum, în tăcere, își remodela fără încetare cuvintele acelea care, prin tonul lor artificial, trădaseră probabil ceea ce era de nemărturisit... Din cînd în cînd se ridica, aranja fața de masă pusă în bucătărie, de-plasa ușor tacîmurile, farfuriile, coșulețul cu felii foarte subțiri de pîine. Apoi, ieșind pe coridor, se privea în oglindă, între ușa de la intrare și comodă. Rochia ei neagră, pe care și-o punea ca să meargă la teatru, îi părea prea mulată pe corp, cu decolteul prea adînc. Își scotea cordonul, îl punea la loc, îl scotea din nou. Apoi își acoperea umerii cu un șal. Intorcîndu-se în bucătărie, pipăia capacul tigăii de pe mașina de gătit. „Totul o să fie rece acum. Unde ai dispărut ?" Se bucura auzind înlăuntrul ei între-barea destinată fiului său. Cuvintele își regăseau parcă nevinovăția...

Sfîrșitul acela de an sosise prea repede. Ea era să uite că existau sărbătorile de iarnă. De obicei, mai multe familii din Hoarda de Aur se reuneau în sufrageria azilului și petreceau revelionul împre-ună, copiii laolaltă cu bătrînele. Dar, după iarna precedentă, unii locatari se mutaseră, ca famiha roșcovanului, două dintre bătrîne, printre care și Xenia, muriseră, și, în seara aceea, pe coridoarele goale din clădirea neluminată se auzea doar zăn-gănitul discret al clanțelor: un locatar

sau altul își întredeschidea ușa și asculta îndelung, sperînd să recunoască zgomotele unor comeseni...

A fost nevoită de mai multe ori să scurteze fitilul celor două lumînări care începeau să pîlpîie și să răspîndească filamente mici de funingine. Capacul de pe tigaie abia mai era călduț. „Unde ai dispărut? Acum va trebui să reîncălzesc totul”, a repetat ea, dar vocea i-a părut din nou crispată și deja marcată de neliniște. Frigul se instala repede în bucătăria fără foc. A adunat cîteva surcele, apoi un pumn de prafnegru, cel de la cărbunele terminat de mult, a aruncat totul în fundul sobei. S-a spălat pe mîini și, nemaiputîndu-se stăpîni, s-a dus în antreu, a împins ușa. Noaptea înghețată, limpede, i-a tăiat respirația. A vrut să-l strige, s-a răzgîndit, a închis la loc ușa. Și, străbătînd din nou coridorul, s-a oprit nehotărîtă în camera ei. Răsfringerea rochiei sale negre în oglindă îi trezea pe ascuns o amintire tandră și obscură...

Ușa de la intrare s-a trîntit, niște pași au lovit

podelele, iar din bucătărie a ajuns la ea scîrțîitul gol al unei găleți. Un strigăt, atît de neobișnuit în gura copilului, un strigăt totodată nerăbdător, vesel și autoritar a căutat-o parcă prin casă:

— Mămico, poți să mă ajuți ? E foarte urgent!

Dacă nu, o să moară...

Ea a străbătut coridorul, și-a luat paltonul și, fără să ceară explicații, și-a urmat fiul, care sărea deja treptele.

Pe întuneric, a dus-o în josul unei pajiști mari, înzăpezite, la marginea pădurii. El alerga printre primii copaci, dispărea din cînd în cînd pe după un trunchi, se întorcea să vadă dacă îl urma. Ea venea după el, ca într-un vis straniu, orbită de luna care străpungea din loc în loc hățîșul crengilor. S-au întîlnit lîngă o baltă mare, la iazul care ba forma o buclă mică a rîului, ba, cînd ploua mai puțin, se închidea într-o minusculă căldare plină de alge. Eleșteul pe marginea căruia, și-a amintit ea, sejuca roșcovanul în ziua primei zăpezi...

— Uită-te! Vocea fiului ei era de data aceasta scăzută, cum sînt cuvintele de care te temi să nu aibă ecou într-un loc neliniștitor sau sfînt.

— Încă o noapte de ger și vor fi toți morti... Suprafața micului eleșteu era acoperită cu gheață, doar o copcă mai mică decît un pas lăsa să apară apa neagră. Iar luciul ei întunecat era striat de mișcări neîntrerupte, de scurte zvîcniri frene-tice, apoi de o lentă rotire somnoroasă. Uneori, în reflexia lichidă a lunii, solzii străluceau, se vedeau conturîndu-se aripioarele, plăcuțele argintate ale urechilor...

Au început să-i salveze cu o grabă excesivă, ca și cum ar fi fost vorba de ultima clipă pentru cei cîteva pești prinși în cursă de frig. Își vedea fiul vîrîndu-și mîna pînă la cot în apa înghețată, scoțînd trupurile lunecoase, înțepenite de lipsa de aer și care aproape că nu se mai zbăteau. Le dădea drumul în găleata pe care i-o întindea ea și, culcîndu-se din nou pe zăpadă, își relua pescuitul. Ca să-i ușureze sarcina, înlătura din apă cioburile de gheață, scotea smo-curile de alge și, uneori, îl ajuta să-și suflece mîne-cile hainei foarte îmbibate cu apă. Graba lor voită a amestecat într-un tot febril gesturile, scîrțîitul zăpezii sub pași, scînteierea lunii sfărîmate în apa neagră a copcii, trosnetul gheții, clipocitul picăturilor, replicile lor scurte, ca ordinele de pe o navă în toiul furtunii. În agitația aceea ochii li se întîlneau uneori pentru o fracțiune de secundă — și surprindeau ce străină era liniștea din privirile lor de zorul acela... Ea a observat că mîna dreaptă a fiului avea pe falange cîteva zgîrieturi. Dar în jur era atîta gheață, atîta apă rece, încît sîngele abia colorase în roz pielea și nu mai curgea. Pentru prima oară, poate, de la nașterea copilului s-a gîndit la sîngera-rea aceea fără neliniște și nu i-a spus nimic...

El le-a dat drumul peștilor, unul cîte unul, apro-. piindu-se cît se poate de mult de malul înghețat al rîului. Trupurile lor au palpitat o clipă în mîna lui, apoi și-au contopit viața lor fremătătoare cu fluxul negru căruia i se simțea apăsarea rece, compactă... La sfîrșit a răsturnat găleata, lăsînd să

curgă din ea restul de apă cu câteva mlădițe de alge și sloiuri de gheață. Clipocitul ultimelor picături a fost de o sonoritate rară, de o puritate de cristal, care a cize-lat contururile copacilor, a însuflețit din nou reflexia lunii într-un hîrtop înghețat. S-au privit muți: două umbre cu chipurile argintate de lună, cu hai-nele în dezordine, două siluete nemișcate, în noapte, pe malul unui șuvoi domol, de nepătruns... o pală de vînt a adus brusc un imperceptibil zumzet de viață, un amestec stins de strigăte și de muzică. Ea și-a întors privirea spre orașul de sus. — Oamenii petrec acolo, a spus el ca prin vis și fără să-și ia ochii de la apa care sclipea la picioarele lui.

„Acolo, a repetat ea în sinea ei, mergînd alături de el. Acolo... Așadar, și el era conștient că trăia altundeva.”

În noaptea aceea pe malul râului, probabil fără să-și dea seama, în agitația operației de salvare, s-a rănit la genunchi. A doua zi s-a format o pungă cu sînge, s-a umflat rapid. Seara i-a urcat brusc temperatura. De mai multe ori doctorul stabilit în orașul de sus refuzase să vină. Nu mai exista nici un drum acceptabil între Villiers-la-Foret și Hoarda cufundată în întuneric. Chiar și ei i-a trebuit un sfert de ceas doar ca să ocolească clădirea și să ajungă la poarta mare. Cărarea ce mergea de-a lungul zidului dispăruse, pe alocuri vijeliile sculp-taseră lungi troiene de zăpadă care barau drumul. A bătut la ușa „doctorului-între-noi”. El i-a des-chis imediat, cu toate că trecuse de miezul nopții, ca și cum ar fi așteptat vizita ei. În timp ce o înso-țea, a întreținut cu o viclenie profesională o conversație despre „iarna cea mai aspră din ultima sută de ani”. Ca și în celealte dăți, a scos de-a lungul intervenției sale mici chicoteli șușotite. Ai fi zis că nu credea ce i se povestește și că își avea părerea lui despre boala adolescentului. „E o nimica toată, dar chiar o nimica toată”, repeta el, fără să-și întrerupă cîrîielile. Și, la fel ca altădată, și-a comentat gesturile pe un ton de scamator de bîlci. „la uite, o minunată p-u-u-u-nție-e-e! Și acum un superb pan-sament cu ser...” Înainte de a pleca, și-a aplecat fața spre adolescent și l-a anunțat, tot cu aerul unui iluzionist: „lar mîine umbli, ne-am înțeles ? Ca un om mare ... ” în timp ce ieșea, a spus din nou, dar de data aceasta cu vocea lui obișnuită: „Toate acestea rămîn, evident, între noi”.

A doua zi copilul s-a sculat... Ea și-a dat seama că se ruga doar în momentele de convalescență neaș-teptată, nesperată. În restul timpului, dorințele ei alcătuiau un zumzet continuu de vorbe, pe care aproape că nu-l mai observa. Pe cînd acele rare rugăciuni conștiente erau de o violență amenință-toare la adresa celui care le primea și pretindeau o schimbare totală în viața fiului ei, o însănătoșire imposibilă, care trebuia să fie posibilă, de vreme ce era vorba de fiul ei. Așa că, în seara aceea, strîn-gîndu-și fața în mîini, cu buzele uscate de suflul cuvintelor mute, implora, pretindea o minune... Mai tîrziu, noaptea, calroată, și-a dat seama, cu o dure-roasă amărăciune, că minunea era legată de perso-najul acela ciudat, de „doctorul-între-noi”, care îi deschisese ușa îmbrăcat cu un smoching vechi, bine călcat, cu un papion sub mărul lui Adam, ca și cînd, la miezul nopții, în fortăreața înghețată și neagră a Hoardei se pregătea să se ducă la o petrecere. „Un biet nebun, așa cum sîntem toți aici”, s-a gîndit ea. Cuvintele rugăciunii ei febrile reveneau acum ca niște ecouri obosite. Ea le asculta și își mărturisea în silă că speranța ei secretă era măcar să amîne momentul noii recidive, noii sîngerări. Da, să cîștige câteva zile în timpul cărora putea trăi cu iluzia unei minuni împlinite, fără să-i fie prea rușine de slă-biciunea ei.

În zilele acelea, într-o seară, el a apărut din nou în camera ei...

Ultima săptămîină a anului constituia întotdeauna o perioadă foarte singulară în viața locatarilor Hoardei de Aur. Zilele care urmau după Crăciun și Anul Nou făceau parcă brusc cale întoarsă, căci Crăciunul și Anul Nou rusesc soseau cu o întîrziere de două săptămîni față de sărbătorile franțuzești și creau iluzia unui nou sfîrșit de an. Întîrzierea aceasta dădea naștere unei uimitoare confuzii tem-porale, unei paranteze de negăsit în calendare, unei bucurii, adesea inconștiente, de a nu aparține vieții care-și relua trista ei cadență din ianuarie.

În iarna lui 1947 cele două săptămîni rătăcite între sărbători în ultimele zile de decembrie le păreau emigranților și mai pustii ca de obicei, și mai rupte de viața de zi cu zi din Villiers-la-Forêt. La parterul ocupat de azilul de bătrîni, într-un hol mic de lîngă sala de mese așezaseră un brad, ca în fiecare an. Dar, de data aceasta, prezența copacului în clădirea mohorîtă și rece nu avea nimic festiv și te făcea să te gîndești mai degrabă la invazia pădurii într-o casă părăsită... într-o seară, cînd pleca de la biblio-tecă, Olga a surprins în întuneric prezența unui bărbat ce se învîrtea încetișor în fața pomului. Auzindu-i pașii, a fugit. A înțeles că valsa de unul singur, în nimbul de lumină al unei lumînări prinse strîmb pe o creangă. A vrut s-o stingă, dar n-a făcut nimic, gîndindu-se că bărbatul îi pîndea, poate, plecarea, ca să-și reia rotirea singuratică. Într-o zi, într-o dimineață deosebit de rece, s-a dus în orașul de jos să caute pîine. Cînd a părăsit Hoarda, a observat că pe suprafața netedă a zăpezii urmele ei erau cele dintîi din ziua aceea. Brutăria era închisă, a trebuit să urce pîna la cea care se afla în orașul de sus, lîngă biserică. A încercat de mai multe ori să-și strîngă gulerul paltonului, dar dege-tele înțepenite n-o mai ascultau, vîntul se năpustea în gulerul deschis, în mînici. În fața brutăresei s-a simțit dintr-o dată mută, buzele ei înghețate abia mai mișcau. Aceasta a ascultat-o cu răbdarea ostentativă și disprețuitoare pe care o ai pentru bîlbîiți, apoi i-a întins o pîine mare, rotundă. Olga n-a îndrăznit să-i spună că ceruse altceva. Și a păs-trat toată ziua în colțul buzelor senzația tulbură-toare de cuvinte încremenite.

În noaptea aceea, timp de cîteva secunde fără sfîrșit, el a adormit, lipit de trupul inert de femeie - lipit de ea.

Era tot una din zilele rătăcite între două calen-dare, o zi cu culorile spălăcite, estompate de frig și de vînt, un amurg prelung, care a durat de dimi-neața pîna seara... La începutul nopții, l-a văzut apărînd din nou în pragul camerei. S-a mulat aproape fără efort în moartea momentană, care-i făcea trupul insensibil. Brațul pe care el i l-a ridicat cu precauție pentru a-l deplasa i-a căzut la loc, cu greutatea domoală a somnului. Moartea aceea nu cerea de la ea decît un lucru: să se simtă total străină de mișcările furișe transmise trupului ei, de mîngîierile abia perceptibile și parcă mereu mirate de ele însele, de toată vraja lentă și temătoare a gesturilor și a respirației ținute. Da. Să se îndepăr-teze de trup, să fie intens moartă înăuntrul lui...

Un sunet infinit de îndepărtat, dangătul unui orologiu pierdut în noapte, a ajuns-o în moartea ei, a trezit-o. Genele i-au fremătat, trasînd un intersti-țiu subțire, irizat. A văzut. o lumînare pusă pejos într-un pahar îngust de faianță, mișcarea roșiatică a flăcărilor dincolo de ușița sobei... Și cele două goli-ciuni pe care le-a contemplat îndelung cu o privire încă străină, exterioară, ca cineva care i-ar fi obser-vat de afară, pe fereastră. Un trup de femeie, întins pe spate, mare, frumos, într-o tihnă desăvîrșită. Și, ca o coardă destinsă brusc, trupul de adolescent, firav și foarte luminos, lungit pe o parte, cu capul dat pe spate, cu gura întredeschisă. Dormea...

În cele cîteva clipe cît a durat somnul lui a avut timp să înțeleagă tot. Sau, mai degrabă, ceea ce avea să ghicească a doua zi dimineața, lucrul la care avea să se gîndească în zilele următoare, toate acestea, presimțite, s-au concentrat în ochii ei încă uimiți că puteau să rămînă larg deschiși. A înțeles inumana oboseală a trupului tînăr, epuizarea acu-mulată de săptămîni, de luni de zile. o scurtă sincopă hipnotică după nenumărate nopți de veghe. A crezut că măsoară, grație scurtei uitări de sine, abisul pe care-l purta în el, fără a lăsa să se vadă nimic. Adormise, cum fac copiii, lajumătatea gestu-lui, lajumătatea cuvîntului... Dangătul îndepărtat al orelor a tăcut. Nu mai existau decît clinchetul cristalelor de la geam, valurile de aer invizibile, venind, calde, de la foc, și reci, de la fereastră, mirosul atenuat de lemn ars. Și cele două trupuri goale. Aflate dincolo de cuvinte, dincolo de orice judecată. Gîndul le atingea ușor, le insera albeața în întuneric, în liniște, în mirosul pătrunzător al focului și se sfîrîma de un prag dincolo de care nu mai exprima nimic.

De foarte departe, la cîteva secunde după primul dangăt al orologiului, a ajuns și replica lui, aceleași douăsprezece vibrații, cînd estompate, cînd șlefuite de vînt. Ea a închis repede ochii. El s-a

sculat atât de brusc, încît a dat impresia că zboară — traversînd camera, apucîndu-și paltonul, lumînarea, trăgînd ușa...

Somnul lui a durat cît intervalul dintre miezul nopții și replica lui în noaptea de Anul Nou care nu exista decît în vechiul calendar.

A doua zi după sărbătoarea fantomă, dimineața a început pentru ea cu mult înainte de ivirea zorilor, încă în somnolența tulbure a nopții, cu o flacără lunguiață fumegînd înecat într-un capăt de lumî-nare topită. Tiptil, se ducea și venea prin cameră, deschidea cutii pline de scrisori, de hîrtoage vechi, le tria, le arunca pe cele mai multe într-o ladă de placaj, lîngă sobă, unde se îngămădea tot ce folosea la întețirea focului. Locul care se elibera puțîn cîte puțîn pe dulapul ticsit de cutii, pe rafturile etajerei îi provoca, prin golul său, o bucurie vagă, dar reală. Senzația unei călătorii apropiate sau a unei mutări...

Și-a auzit fiul deschizînd ușa de la intrare, apoi coborînd treptele mici de lemn - cîteva vinișoare de apă înghețată dintre scînduri i-au țipat sub pași. Ascunsă după perdea, l-a urmărit cu privirea de-a lungul cărării pe care o luase. Cine era el oare ?

Adolescentul îmbrăcat cu un palton bărbătesc prea larg și încă prea lung. Fiul ei, care avea să-i salute, cînd îi întâlnea, pe locatarii Hoardei, iar în orașul de sus, pe unii francezi cunoscuți, și să pri-mească salutul lor cu aerul cel mai firesc din lume. Sau ființa tînără, de nerecunoscut, dintr-o clipă fugitivă de somn petrecută lîngă un trup de femeie, în camera aceea nocturnă devenită unduitoare, insta-bilă, la flacăra unei lumînări așezate pe jos?

Cînd privirea i s-a obișnuit cu ritmul mersului siluetei ce înainta de-a lungul zidului, a remarcat că, la fiecare pas, piciorul ei, călcîiul ei parcă lovea mînios cărarea înghețată. Olga și-a putut înăbuși la timp gîndul care se răspîndea ca un acid: „Șchio-pătează...” Cuvintele i s-au curmat. își amintea acum că noaptea, cînd privea trupul firav întins lîngă al ei, zărise înjurul genunchiului o pată vînată și galbenă, urma ultimului hematom... La o rafală de vînt care a îndepărtat pulpanele paltonului, silueta s-a lățit și a dispărut după colțul clădirii. Ea și-a imaginat din nou toate chipurile pe care ochii adoles-centului aveau să le întâlnească pe drum și în oraș. Semănau ciudat cu cele, indignate sau disprețui-toare, care, în mintea ei, puteau într-o bună zi să condamne viața cuplului lor straniu. Atunci, cu o voce înăsprită, a murmurat, auzind altceva decît cuvintele pe jumătate nechibzuite: — Să se ducă toți naibii cu revelioanele și cu brutăriile lor! Ei nu vor înțelege niciodată...

A doua zi poștașul n-a lăsat ziarele la care era abonată biblioteca Hoardei. Cîțiva rari cititori care înfruntau încă frigul și drumurile înzăpezite au vorbit despre greva ziariștilor sau a tipografilor, nu se prea știa. Poștașul a repetat explicația încă de trei sau patru ori, apoi lumea a sfirșit prin a nu mai remarca absența știrilor... Trenul care mergea în fiecare dimineață la Paris a avut, din cauza căderilor de zăpadă, mai multe întîrzieri și, într-o zi (apa înghețată, se povestea, strîmbase îmbinările șinelor), a rămas imobilizat toată ziua. Capitala, lumea exterioară păreau de acum înainte impro-babile. Intreruperile de curent cufundau chiar și orașul de sus în întuneric încă de la șase seara. Cît despre fortăreața fostei fabrici de bere, localnicii se întrebau dacă mai stă ceva în ea.

Biblioteca rămînea adesea pustie. Nu mai vedeai pe nimeni nici în curtea denivelată de troiene. Adăpostiți la ei acasă, locatarii trăiau scurtele zile crepusculare pîndind cele mai mici zgomote de pe coridoare, interpretîndu-le, închipuindu-se unii pe alții la pîndă, zgribuliți sub o pătură sau cu pumnii lipiți de cărămizile sobei încălzite cu zgîrcenie. Iar dacă apăreau totuși la bibliotecă, plecau acasă aproape imediat, fără să-și spună măcar povestea lor obișnuită, exagerînd doar informația culeasă dintr-un ziar vechi de o săptămîină: „Iarna cea mai rece de optzeci de ani încoace... De o sută de ani... De o sută douăzeci de ani...”

În zilele acelea fără viață gîndurile ei reveneau adesea la adolescentul îmbrăcat cu un palton greu, bărbătesc și care, cînd mergea, lovea pămîntul în-ghețat cu piciorul, ca într-un gest de mînie copilă-rească. „N-a avut copilărie”, își spunea ea. Nici una din bucuriile simple pe care lumea le

datorează unui copil. Grădina din jurul casei părintești, călă-toriile labunici... Sau și... Nu, nimic dintoate aces-tea. Durerea. Așteptarea anxioasă a noii dureri. Un răgaz nesigur, care nu dura decât atât cât să-i îngăduie speranței să se nască și să piară.

Intr-o zi, ea a încercat să salveze din vidul acela ceea ce mai putea fi salvat, frînturi neînsemnate, cînd un zîmbet, cînd o clipă de liniște. Erau atât de puține ! Mai nimic! Poate o reminiscență vagă : o zi însoțită și rece - eeoul unei alte ierni pierdute în primii ani ai acelei copilării sărace, care trecuse pe nesimțite pentru ea... El are cinci sau șase ani și vede zăpadă pentru prima oară în viață. Aleargă spre ea făcînd să scrișnească frunzele moarte presă-rate cu cristale și îi arată un ciob de gheață cu cîteva fire de iarbă și o minusculă corolă de floare încătușată în transparența ei umedă. Ea se pregă-tește să se extazieze sau să se lanseze în comentarii fizice. Dar intuiția îi stăvilește cuvintele. Rămîn unul lîngă celălalt, tăcuți, urmărind prelingerea lentă a frumusetii și eliberarea tulpinilor care, fără gheață, devin moi și lipsite de farmec.

Uitarea de sine în clipa aceea din trecut a fost atât de adîncă, încît avea să-i trebuiască un moment ca să-și obișnuiască privirea cu amurgul de iamnă, cu cărarea ce ocolea Hoarda. Se întorcea de la biblio-tecă. Intr-un loc, ca să se urce pe o movilă mare de zăpadă, trebuia să se sprijine bine de piatră, aproape să se lipească de suprafața ei aspră. A executat seria de mișcări anevoioase cu o încetineală mași-nală, simțindu-se iarăși altundeva... într-o lungă seară de vară, cu mulți ani în urmă. La lumina unui asfințit voalat, cald. Zidurile Hoardei sînt călduțe și, ca în fiecare vară, întretesute cu hamei. Ea șade pe treptele lor de lemn, nemișcată, visătoare, urmă-rind din ochi pașii copilului, băiatul de șapte ani care merge pe mal, se apleacă, scormonește în nisip. Apoi se îndreaptă spre ea radios. „Uite ce pecete!" E o bucată de calcar cu o vultă adîncă, lată, punctată de paietele sidefii ale unui amonit. Scobitura aceea amintește de un obiect și asemănarea este neliniștitoare. „Ai zice că e un ghips pentru genun-chiul meu", murrură copilul. Ea îi întîlnește privirea, se simte descumpănită, se preface că e veselă: „Oh, știi, ghipsul tău..." Copilul o întrerupe. Cu urechea lipită de amprenta de pe scoică ascultă:

„Se aude zgomotul mării... o mare care nu mai există..." El îi întinde descoperirea lui. Ea o lipește de ureche, ascultă. Se aude liniștea serii, strigătul unei păsări, respirația discretă, reținută a copilului...

Ivirea clipelor de odinioară a durat pînă noap-tea. Abia conștientă, a împins ușa, și-a scos paltonul, s-a dus să aprindă cuptorul, să pregătească ceaiul... Dar dincolo de gesturi, crîmpeie de trecut, mereu neînsemnate și, •a» fi zis, inutile, se dez-văluiau, o lăsau să trăiască în timpul lor luminos. Ea se apropia de masă, își lua cana, ceainicul... (într-o zi de primăvară, pe cînd era încă la Paris, într-un apartament întunecos unde o singură rază de soare pătrunde la sfîrșitul după-amiezei, reflec-tîndu-se în ferestrele casei din față. Apartamentul în care se și presimte plecarea apropiată. Raza palidă lunecă pe masă, umple un buchet de crengi de măr înflorit. Oprită în prag, îl surprinde pe copi-lul care, cu chipul cufundat în ciorchinii albi, șop-tește, imitînd mai multe voci, cu o intonație rînd pe rînd rugătoare sau înflăcărată. Face un pas înapoi, o trădează scîrțîitul unei lame de parchet. Copilul își ridică fața. Se privesc îndelung în tăcere...) Ea s-a trezit în mijlocul bucătăriei, neînțelegînd ce să facă oare cu cana, cu ceainicul pe care le ținea încă în mîna ca pe niște obiecte cărora nu le cunoști întrebuințarea...

Mai tîrziu, în cursul serii, și-a dat seama de o neglijență supărătoare, și-a pus din nou paltonul, a ieșit pe scări și, cu ajutorul unui topor vechi, a acoperit cu creștături stratul gros de gheață de pe trepte. Apoi, luînd-o iar pe cărăruia ce înconjură zidul, a brăzdat panta lunecoasă a micului urcuș în locul cel mai periculos...

Înainte de a adormi, au mai fost cîteva căderi luminoase în trecut. Și, încă o dată, revenindu-și, revăzînd într-o singură privire toate acele licăruri pe care memoria ei le reținuse în taină, i-a venit o idee care a uimit-o prin evidența ei: „Așadar, n-am uitat nimic, n-am pierdut absolut nimic..."

Somnul îi amorțea deja mintea. Înțelegea doar că, fără ști-rea ei, păstrase esențialul din copilăria aceea, par-tea ei tăcută, adevărată, unică.

...Dimineața avea să-și aducă aminte că în ajun, cufund&ta în visarea ei, băuse infuzia fără să-i exa-mineze suprafața. Avea să-și dea seama că el venise și o surprinsese în uitarea de sine a unui somn care nu era prefacut.

În dimineața aceea, o dimineață viorie de frig, pentru ea timpul și-a pierdut cadența orelor, zilelor, săptămînilor.

A văzut trecînd pe sub fereastră siluetajuvenilă cu palton lung, bărbătesc, și-a imaginat cărarea înghețată, lunecoasă, pe care trebuia s-o urmeze, a alergat afară, și-a făcut mîinile căuș. Prea tîrziu. El se și cățara pe povîrnișul înghețat — cu sprin-teneala cam brutală a adolescenților, prin care se afirmă forța lor crescîndă. Victorios, a grăbit pasul și a dat colțul Hoardei.

Liniștea transparentă ce domnea în jur a pă-truns-o încetul cu încetul. Lîngă trepte, creanga pe care băiatul tocmai o atinsese tremura, revărsînd un vâl ușor de cristale de promoroacă irizate în văzduh. Nu se gîndea la nimic, dar toată ființa ei simțea că ar fi putut să rămînă o veșnicie pe trepte, în fața pajiștii înzăpezite care cobora spre rîu, în fața presărării lente de cristale ce cădeau de pe o creangă animată de vibrații deja invizibile. Da, să rămînă în somnolența însoțită a acelei dimineți care nu aparținea nici unui an, nici unei epoci, nici unei țări. Care nu aparținea nici măcar vieții ei, ci unei vieți cu totul altfel, unde contemplarea scînteierii fulgilor în tăcere, în absența oricărui gînd, devenea esențială...

A privit alte crengi, mai înalte, întinse spre albastrul palid al cerului, apoi cele din pădurea din spatele zidurilor Hoardei. Soarele, încăjos, rotunjea cu o licărire ușor violetă liniile lor negre și colțu-roase. I se părea că nu se simțise înaintea niciodată atît de misterios apropiată de copacii aceia, de scoarța lor, de crengile lor golașe. Nici atît de intens expusă în fața cerului, atît de intens ea însăși în fața acelei așteptări imense, răbdătoare...

Scînteierea promoroacei șerpua mereu în aerul înghețat. Liniștea părea infinită. Și totuși, în luminozitatea aceea mută se auzea parcă un clinchet ușor, neînterupt - ecouri imperceptibile își răspundeau cu o puritate și o exactitate fără greș. Aerul abia colorat în roz, conturul negru al cren-gilor, involburarea cristalelor, fortăreața Hoardei aflată încă în umbra albastră a nopții, soarele care atingea ușor zăpada în mijlocul copacilor... Echili-brul aerian alcătuit din lumini și din liniște trăia, își proteja transparența, nu se îndrepta nicăieri. Nemișcată pe treptele mici de lemn, ea făcea parte din el și se simțea ciudat de necesară în tot ce o înconjura...

Silueta care a apărut la celălalt capăt al aleii era a poștașului. A adus o telegramă semnată L. M., care propunea două date la alegere pentru urmă-toarea lor întîlnire. Ea a intrat și a citit încă o dată cuvintele impersonale. Datele îi păreau la fel de caraghioase ca lunile calendarului revoluționar, toate acele niveze, pluvioze* foarte evocatoare, dar cu totul perimate. Parisul, o dimineață cenușie, un bărbat care-și curăță tălpile de bordura trotuarului înainte de a urca în mașină... „Toate acestea con-tinuă așadar undeva”, și-a spus ea, cu impresia că-și amintește de o viață pe care ar fi părăsit-o de vreo zece ani. Bărbatul acela continua să umble prin

* Nivăse, respectiv pluvioase sînt numele date celei de-a patra (21 dec.-1.9ian.) și a cincea (20 ian.-18 febr.) luni din calendarul revoluționar francez (n. red).

Parisul aferatJilav, mirosind a căldură afumată din cafenele, a umezeală de metrou. Intra în redacții, discuta, gesticula, vorbea la telefon și, în fiecare seară, își făcea să vibreze mașina de scris sub țacă-nitul nervos și sec al degetelor. Apoi alegea din carnetul lui cele două date încă libere și trimitea o telegramă...

Cînd, după cîteva minute, a ieșit din nou pentru a se duce la Hoardă, luminozitatea aerului, um-brele, crengile, cerul, mirosul frigului remodelaseră imperceptibil echilibrul care îi unea mai

înainte. Schimbarea aceea a fost pentru ea ca o emoție foarte intimă. Ca și cum fizic împărtășea cu trupul ei trecerea aceea de la o tonalitate la alta.

În nemișcarea vremii de iarnă a existat o zi în care a ghicit, parcă tocmai grație acelor tonalități, că va veni fiul ei...

În seara aceea vântul se zbătea zgomotos în horn, întărita focul în sobă. Flăcările ba se turteau, îngrozite, ba se umflau, scoțind limbi subțiri, albas-tre, prin deschizătura ușiței de fontă. Apoi, dintr-o dată, absența zgomotului te asurzea, ca și cum casa, smulsă de o rafală, zbura deja prin noapte, departe de pământ, într-o transparență insonoră și neagră. Unduirea lumînării împietrea, reținea umbrele pe pereții camerei. Focul tăcea. Mirosul de lemn ars îi dădea întunericului reliefuri invizibile, pe care le puteai însă recunoaște închizând pleoapele, respirând adânc.

Așa, cu ochii pe jumătate închiși, cu respirația îmbătată, s-a cufundat în noua clipă de liniște... Cu un minut mai devreme, văzând bucățile dintr-o creangă groasă puse lângă sobă, și-a spus că lemnele acelea puține vor ajunge exact cât să-și dea iluzia, la începutul nopții, că adoarme într-o casă locuită. A dîrdîit, închipuindu-și trezirea, cu mult

înainte de ivirea zorilor, în camera mirosind a fum mort, înghețat... Acum, chiar și creanga aceea, resturile de scoarță pline de mușchi împrăștiate pe podea răspîndeau o fericire de nedeslușit. Da, exista o bucurie necunoscută în asprimea acelei scoarțe de copac, în acreala înmiresmată a fumului, în mînia tunătoare a vîntului și apoi în liniștea la fel de desăvîrșită ca și conturul flăcării nemișcate a lumî-nării... S-a ghemuitjos, a pus o parte din creangă pe foc, a aranjat cu grijă restul de lemne lângă sobă. o bucată de scoarță ar fi putut să trosnească sub piciorul celui care avea să umble pe întuneric...

Știa că el va veni în noaptea aceea. Totul îl anunța. În bucătărie a zărit o ușoară urmă albă pe supra-fața brună a infuziei, a golit-o în chiuveță, a plecat. Când s-a întors în cameră, a ezitat o clipă, apoi a împins altă așchie din creangă în fundul sobei.

Plecarea lui, tot bruscă, semănînd cu o fugă, a sfișiat noaptea. Clipa s-a sfărîmat. Trupul speriat a dispărut sub pulpanele paltonului, picioarele, într-un balet de mișcări fulgerătoare, s-au ferit de scîndurile amenințate de scîrțîieli ... S-a oprit în pragul camerei, s-a întors spre sobă cu aceeași sprinteneală de dansator pe sîrmă, a apucat ultima bucată de creangă, a vrut s-o arunce în jărătic, apoi, hotărînd altfel, a pus lemnul la loc, a aruncat o privire spre pat, a traversat camera, s-a pierdut după lunecarea precaută a ușii.

Ea a așteptat un lung moment, fără a avea noțiunea orelor sau a minutelor. Apoi s-a sculat, a aruncat în flăcările aproape stinse restul de lemne, s-a culcat din nou. Reveria ei, devenită cînd veghe, cînd vis, a însoțit întetețirea, apoi istovirea focului. Toată noaptea se condensa în unica senzație pe care i-o lăsase vizita aceea grăbită: trupul tînăr înghețat, care se umple de un flux cald, mai întîi degetele, ceva mai tîrziu buzele, brațul care i se așază o clipă pe umăr, pe piept...

Amintirea aceasta, foarte recentă, se lăsa respirată ca mirosul focului, ca șuvoa-iele de aer înghețat ce pătrundeau în cameră la fiecare vijelie.

A trebuit să se scoale iar în întuneric. Frigul devenea insuportabil. Ai fi crezut că se pitise în hainele țepene și parcă strîmtate. Pîntecele aspru al sobei nu mai păstra nici o scînteie de viață... Afară, vîntul se potolise sau, mai degrabă, se înăl-țase cu mult deasupra pămîntului și tîra norii la o înălțime neobișnuită, într-o goană rapidă, ameți-toare. Din cînd în cînd vîlurirea lor se umfla cu o paloare lăptoasă, se ivea luna, apoi o stea, de îndată ascunse. În întunericul acela mișcător a traversat pajiștea, o carapace trosnind de zăpadă întărită. N-a găsit nimic. Încă de mult tot ceea ce putea fi ars fusese adunat de locatarii Hoardei... S-a îndrep-tat spre pădure și, după o lungă raită inutilă, a scos din zăpadă o creangă noduroasă — derizorie cînd și-a imaginat flăcările care vor supraviețui cîteva minute pe surcelele acelea. S-a îndreptat, cu capul vîjîind, cu privirea încețoșată de efort. Priveliștea care se contura în ochii ei era cu totul interioară: o casă lipită de zidul unei clădiri mohorîte, pejumătate nelocuită, într-o noapte de iarnă, izolarea nesfîrșită și, în străfundul

acelei singurătăți, o cameră, viața silențioasă a focului. Și cuplul acela, o femeie cufun-dată într-un somn mai de neclintit decât o letargie, un adolescent cu gesturi lente, cu privirea uimită, el însuși surprins de vraja crimei lui. o mamă și fiul ei.

„Deci sînt nebună”, și-a spus ea cu o resemnare liniștită, observînd bucățile din creanga pe care tocmai o rupsese. Privirea i s-a aventurat printre trunchiurile negre din jurul ei, printre măcăciinii tasați, apoi s-a ridicat spre vârful copacilor. A văzut că cerul se degajase pe tot cuprinsul lui nocturn. Ultimii nori, într-un interminabil șir vaporos, păreau să se îndepărteze vertical de pămînt, parcă atrași de lună, și să dispară în nimbul ei ușor irizat.

Atunci, cu privirea ațintită asupra acelei fugi ascendente, și-a imaginat ea întreg pămîntul, globul acesta, lumea aceasta locuită de oameni. Da, toți oamenii care vorbeau, zîmbeau, plîngeau, se strîngeau în brațe, se rugau la zeii lor, ucideau milioane de semeni de-ai lor și, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, continuau să se iubească, să se roage, să spere, înainte de a traversa stratul subțire de pămînt care despărțea toată agitația aceasta de nemișcarea morților.

Vorbele pe care s-a auzit rostindu-le au mirat-o mai puțin decât vălul ușor al respirației sale, care a strălucit sub o rază de lună: „Ei sînt cei care trăiesc în nebunia cea mai desăvîrșită. Ei, acolo, pe globul lor...” S-a aplecat și a început să adune bu-cățile din creanga ruptă... Dincolo de ultimii copaci din pădure a zărit casa lor - luna, făcînd ocolul zidurilor Hoardei, lumina treptele mici, înzăpezite, albăstrea una dintre ferestre. A zărit-o tot cu privi-rea aceea îndepărtată, aruncată din fuga verticală a norilor. Tot planeta aceasta în întregime, și, în partea ei neagră, nocturnă, o locuință în lungime, lipită de perete. Și cuplul acela uitat de lume. o femeie și un adolescent. o mamă și fiul ei... Un vâl ușor a urcat din nou dintre buzele ei. Mur-murul cuvintelor s-a topit în aerul înghețat... Un cuplu straniu. Un adolescent care va muri în curînd. Ultima lui iarnă, poate. Ultima primăvară. El se gîndește la asta. Și trupul acela de femeie pe care-l iubește, primul trup din viața lui. Și ultimul...

Minuscula nebulozitate a cuvintelor din jurul buzelor ei s-a risipit. Nu mai exista decât albastrul lunii pe treptele acoperite cu zăpadă. Puțină zăpadă și pe creanga de deasupra cărării. Urmele de sub copaci, ale ei, ale altcuiva. Liniștea. Noaptea în care a venit el, a rămas, a plecat. o noapte atît de sfișie-toare de viață, atît de apropiată de moarte.

Totul trebuia să fie exact așa, înțelegea ea acum: femeia, adolescentul, intimitatea lor indicibilă în casa suspendată pe marginea unei nopți de iarnă, pe marginea unui hău, străină de globul mișunînd de vieți omenești, grăbite și crude. Ea a simțit totul ca pe un adevăr suprem. Un adevăr care era spus cu transparența albăstruie de pe trepte, cu freamă-tul unei constelații chiar deasupra zidului Hoardei, cu singurătatea ei în fața cerului. Nimeni pe lume, în univers, nu știa că ea stătea acolo, cu trupul transparent de frig, cu ochii larg deschiși... Înțe-legea că, spus în cuvinte, adevărul acela însemna nebunie. Dar cuvintele, în clipa aceea, se trans-formau într-un abur alb și nu spuneau decât scurta lor scînteiere în lumina stelară...

A vrut să-și ardă trofee în soba din bucătărie, ca să pregătească în același timp ceaiul și să aș-tepte ivirea zorilor, cînd căutarea lemnului va fi mai ușoară. Nu i-a venit să-și creadă ochilor cînd a văzut crengile strînse într-un mănunchi gros lîngă sobă. Pe coaja lor străluceau încă picături de ză-padă topită... Și-a amintit de privirea pe care o aruncase el spre focul muribund din sobă cînd fugea din cameră. Așadar, cu o oră sau două înaintea ei rătăcise prin întuneric, printre copaci. Urmele lui le văzuse ea pe zăpadă... Ceea ce o surprindea cel mai mult era să știe că priviseră același cer noc-turn, că zăriseră același vâl ieșindu-le printre buze. La un interval de cîteva minute insondabile. Nu i-a mai scris o nouă scrisoare lui L.M., ci i-a trimis-o pe cea veche, scrisoarea laborioasă de rup-tură, pe care a uitat chiar să corecteze data.

Ceea ce trăia ea nu rmai era împărțit în zile sau în ore, nici în dus și întors, nici în gesturi, nici în temeri, nici în previziuni, nici în cauze și efectele lor. Se făcea brusc o lumină aparte (ca paloarea liniștită de deasupra căii ferate defazectate, pe care a trebuit s-o urmeze într-o după-amiază de

moină), vederea i se dilata, distingînd toate nuanțele din aer (tenta argintie a cîmpului, aurul neașteptat al soarelui pe acoperișurile orașului, deja îndepărtat), și ea trăia lumina aceea, imperceptibilele colorări

ale aerului ca pe niște evenimente deosebite din viața ei.

Pentru a evita drumul obișnuit, înecat în zăpada poroasă a dezghețului, s-a întors în ziua aceea ocrotit gara și a sosit la Hoardă din partea opusă. A trecut un tren, ea și-a continuat drumul de la o traversă la alta, auzind mult timp vibrația descrescîndă a șinelor. Apoi calea ferată s-a bifurcat. Cea veche, care deservea odinioară fabrica de bere, s-a împotmolit curînd într-un tampon... În depărtare, acoperișurile orașului, înghesuite în jurul bisericii, s-au învăluit într-o transparentă aurită, ce răz-bătea printr-o crăpătură fugitivă dintre nori. Aici, lîngă tampon, era aproape întuneric. Cu coatele sprijinite de barieră, a rămas o clipă nemișcată, cu privirea rătăcită pe întinderea cîmpului care avea, în lumina aceea palidă, o catifelare de piele de căprioară. Tușa de soare de pe oraș s-a stins... Era

singură, la capătul aceluia drum uitat. Se simțea îngemănată în taină cu depărtările cețoase, apropiată de arbustul golaș care creștea printre șine. A început ploaia, contopind-o și mai mult cu cerul jos, cu zăpada moale ce răspîndea o prospețime vie, îmbătătoare...

Seara, un alt moment a absorbit-o în armonia lui pătrunzătoare. Ploaia continua să șiroiască abundent, dar cascadele ei erau prinse de revenirea frigului, care pune capăt unei zile de moină. Pămîntul se întărea și firicelele de apă înghețau parcă în zbor. Se sfărîmau pe pămînt, pe luciul de gheață al cîmpului, pe acoperiș, pe crengile copa-cilor - iar noaptea răsuna de interminabile clinchete variate la nesfîrșit. Căderea aceea cristalină ștergea toate celelalte zgomote, nimicea cu mărgelele ei de sticlă orice înfiripare a gîndului, îi umplea trupul cu șiroirea ei firavă.

Aproape că nu mai auzea duduitul focului din cauza acelei sonorități ameteitoare. Doar flăcările cele mai înalte scăpau din hățișul lemnului și stră-băteau neconținutul torent de gheață. Clinchetul o asurzea prin fluiditatea lui de ploaie, ținînd-o trează prin claritatea sunetului. Iar flăcările țîșneau cînd dincoace de somn, în camera nocturnă împresurată de o aversă rece, cînd deja din vise, printre jeturile nenumărate, călduțe, suple, parfumate cu rășină...

Cînd, ferind lumînarea cu mîna, a intrat el, pașii lui, gesturile lui, albeața trupului, pe care i-o ghicea fără să ridice pleoapele, pîlpîiau și ele între cele două nopți, încîndu-se uneori în vis, apoi sfârî-mîndu-i brusc hotarul cu o mîngîiere incredibil de vie. Mîna ezitantă dădea parcă la o parte lungi șiroaie sonore pentru a-i acoperi sînul, pentru a se liniști pe el, așteptînd un reflux spre vis. Acolo unde trupurile lor nu vor mai fi decît același val nesfîrșit, o umbră cu miros de zăpadă, ambra mișcătoare a focului.

A rămas în ea nemișcat, cu respirația oprită, cu trupul fără greutate. Un zbor imobil deasupra unui lac adormit... L-a simțit apăsînd în vîntrele ei, în pîntecele ei, cînd el nu mai era acolo, cînd, încet, ea străbătea din nou șuvoiul de foc și de cristal și se găsea din nou într-o cameră împresurată de o noapte de iarnă ploioasă.

...Dimineața, treptele mici ale scării răsuna sub picioare ca sticla. Ea a coborît și a înaintat pe cerul răsturnat, o oglindă colorată în roz de ivirea zorilor. Copacii, ferestrele casei, zidul Hoardei de Aur se reflectau cu o precizie de gravură. Arbuștii împovărați de mii de picături înghețate semănau cu niște stranii lustre de cristal părăsite ici și colo în zăpadă. A făcut cîțiva pași, și-a pierdut echilibrul, dar a avut timp să înțeleagă că avea să se prăbușească și a luat-o înaintea căderii, lăsîndu-se să lunece în jos. Pe jumătate lungită, s-a sprijinit de pămînt ca să se ridice și și-a întîlnit brusc, în imaginea oglinzită în gheață, privirea - atît de calmă și atît de îndepărtată că, odată ridicată în picioare, s-a întors cu dorința inconștientă de a revedea în același loc chipul acela împăcat...

A existat o zi care unduia toată în vârtejul hip-notic al fulgilor. Acoperișurile orașului, Hoarda, sălciile de-a lungul rîului - totul dispărea, tușă după tușă, ca sub stratul alb, ușor, al unui penel...

Apoi o altă zi, cu o tentă extraordinară. Un violet pal, mai subtil, vag mov în albeața câmpului, mai dens, albastru-închis sub zid și pe străduțele din orașul de jos, și încă și mai viu, aproape palpabil, într-un șuvoi lat, de culoarea prunii, deasupra ori-zontului...

Și încă o zi, în seara căreia a fost încântată să desco-pere brusc miresmele variate pe care le răsplineau

crengile aruncate lângă sobă - o pădure întreagă, cu esențe diferite, înțepătoare sau amețitoare, cu o prospețime de promoroacă, topindu-se și scoțind flu-ierături ușoare printre flăcări. Mirosul de mușchi, de scoarță udă, de viață adormită a tuturor copacilor.

Fiecare din clipele acelea purta în ea o taină gata să se dezvăluie, gata să fie trăită, dar care se sustrăgea încă redându-le plenitudinea dureroasă asemenea unor peisaje de munte prea frumoase, prea vaste pentru plămîinii care încep să nu mai aibă aer...

În ziua învolburată de ninsoare, paltonul lung, pe care și l-a scos când a pătruns în cameră, era alb de fulgi. Și părul. Ea a simțit câteva picături de zăpadă topită alunecându-i pe piept... În ziua cu uimitoarea lumină violetă s-au întâlnit în orașul de sus, el întorcându-se de la școală, ea cu sacoșa cu provizii. Nu a existat nici o jenă, nici un cuvînt forțat. La lumina aceea mov, albastră, violetă totul devenea în același timp ireal și natural — strada, un locuitor al Hoardei care i-a salutat, ei înșiși împreună. Mergeau, se priveau din când în când, se recunoșteau cum te recunoști în vis, cu o clarvizi-une ascuțită asupra adevărului, dar într-o ambianță bizară. La un moment dat, pe când traversau o lungă fișie de gheață dezgolită lângă farmacia distrusă, s-a sprijinit de brațul lui...

Și datorită lui a descoperit diferitele mirosuri ale miezului copacilor. Într-o noapte, părăsind camera, el s-a ghemuit și a atins una din crengile care se uscau lângă sobă. Ea a repetat gestul după o oră, punînd din nou lemne pe foc. Dar și din curiozitate. Un desen din mușchi amintea de un fluture de noapte. L-a atins, ca și el mai înainte, și brusc a iniialat un amestec complex de mirosuri. Îngenun-chind cu pleoapele lipite sorbea gama lor fugară. Și ghicea prospețimea unui trup, al trupului care înainte de a veni la ea (acum o știa) se impregnase de frig într-un du-te-vino îndrîjit pe panta înghețată dintre casă și riu. Tocmai plecase, iar prezența lui se trezea încet în ea, în vintre, în pînțece și se contopea cu gusturile ușor amare sau înțepătoare ale crengilor, cu căldura înmiresmată a focului, cu liniștea. Iar ceea ce trăia ea a devenit atunci ceva atît de deplin, atît de dureros de apropiat de misterul revelat, încît a deschis ușa-fereastră, și-a umplut mîinile cu zăpadă și și-a afundat în ele obrazul ca într-o mască de eter.

Betia s-a risipit câteva zile mai tîrziu, când el a rămas din nou în ea lungi clipe imobile. În momentul acela, așteptarea dilatată din partea de jos a pîntecelui ei a prins-o în capcană. O fracțiune de secundă a simțit-o ca pe o mîngîiere și și-a pierdut o clipă regularitatea învățată a respirației. În nop-țile dinainte, așteptarea aceea era o încercare prin care trebuia să treacă printr-o moarte pasageră a tuturor simțurilor, printr-o plutire mută deasupra neantului. De data aceasta a fost o mîngîiere, un val compact, înțepător, care a șerpuit urcînd înapoi spre pieptul ei și i s-a înflăcărat în gît... Alte două nopți la rînd au repetat același spasm, aceeași încingere a aerului pe care ea îl respira. Surpriza i-a diminuat și, în cea de-a treia noapte, a devenit un fel de presimțire de nemărturisit, care i-a pre-gătit respirația, i-a modelat trupul... Nu mai avea nevoie să moară pentru a i se dăru.

Încă de la prînz s-a zărit un nimb înjurul soarelui palid - semn de geruri năprasnice. Aerul răsuna de foșnete ascuțite, uscate. La căderea nopții, geamu-rile s-au acoperit cu împletituri de promoroacă... Seara, ea și-a examinat infuzia, a aruncat-o, s-a dus în camera ei și a rămas o clipă, cu lumînarea în mînă, să contemple fragila frumusețe a arabescu-rilor de gheață : tulpini cizelate, corole cristaline...

În seara aceea el s-a ridicat cu o asemenea grabă, încît ea a încremenit, crezînd că se trădase inconștient. Un strop de lumină i se distila printre gene. L-a văzut în picioare, între ușă și fereastră, cu trupul încordat ca un arc, cu umerii și cu capul dat pe spate, cu pleoapele foarte strînse... Îi privea, fără să se mai ascundă în somn, cu răsuflarea gîtuită de milă, de tulburare. El își apăsa cu mîinile partea de jos a pîntecelui, și inîinile acelea, încheștate ca asu-*pra* unei prăzi, erau scuturate de zvîcnete rapide. Fața lui ridicată exprima acum, sub aceeași gri-masă de durere brutală, un fel de rugăciune, o rugă-minte stăruitoare, adresată cuiva pe care doar ochii lui îl vedeau. Gura lui înghițea, sacadat, aerul cu un rictus care-i dezvelea dinții. Mîinile încrucișate una peste alta i s-au crispat mai violent, o con-vulsie, apoi alta i-au străbătut tot trupul - semăna cu un fluture care se zbate la un geam... Dar, încet, mușchii i se destindeau. o lumină tihnită i-a înmuiat trăsăturile, apoi, foarte repede, s-a transformat în amărăciune, în oboseală. Cu pași sfîngaci, ca și cum

208

Andm Makine

era nevoit să învețe din nou aă umble, s-a dus să-și ia paltonul lung, a scos o batistă, și-a lipit-o pe burtă, a făcut-o ghem, a ascuns-o...

În timp ce ieșea a făcut un pas greșit, s-a împle-ticit, s-a tras înapoi pe călcîie. Căutînd să se sprijine, mîna i s-a turtit o clipă pe geam. Atingerea aceea ușoară a fost de ajuns. S-a îndreptat și a pornit din nou. Ei i s-a părut că aude în întuneric inima aceea tînără care, oprită de spaimă, începea să bată iarăși...

S-a sculat des în noaptea aceea. Mai punea lemne pe foc, se culca iar. Nici un cuvînt, nici măcar un început de gînd nu întrerupea liniștea care se făcea în ea. Imaginile care îi țîșneau mute dinaintea ochilor erau inaccesibile cuvintelor. Revedea chipul tînăr cu rictusul chinuit și extaziat, cu ochii închiși, dar orbiți de lumină. Trupul biciuit de zvîcnirile violente ale voluptății. Dar mai ales genunchiul, care rămînea îndoit, deși trupul lui era întins ca o săgeată, un genunchi mai voluminos decît celălalt și care frîngea linia atît de albă a goliciunii lui...

Nu, ar fi fost imposibil să spună asta. Contopirea dintre iubire și moarte nu se preta decît la o fascinație mută, la o incomprehensiune absolută, mai pătrunzătoare decît orice gînd... Ea se ridica, împingea o așchie de creangă înjărat, remarca fosfo-rescența promoroacei de pe geamul negru.

Suplețea propriilor sale mișcări o mira. Exista ceva aproape vesel în sprinteneala cu care trupul i se îndrepta, i se ghemuia lîngă sobă, străbătea în cîțiva pași camera. Fără să încerce să o spună, ghicea că o legă-tură cu totul nouă se înfiripa între viața ei și moar-tea atît de apropiată, atît de încărcată de iubire...

Atunci, noaptea, nu vedea încă în legătura aceea decît simplitatea, cu totul fizică, cu care, în zilele următoare va ști să rețină în pîntecele ei trupul tînăr lovit de valurile plăcerii. El nu va mai fi ca un

209

fluture ce se zbate la un geam. Nu va mai fugi. Va rămîne în ea pînă la sfîrșit, pînă la amărăciunea care se va răsfrînge, ca umbra unei mîini îndră-gostite, pe chipul lui potolit.

Dimineața, fereastra acoperită cu promoroacă era învăpăiată de o puzderie de scînteii din soare și semăna cu cioburile zgrunțuroase de cuarț. Focul înteițit părea palid sub razele roșii care fisurau fațe-tele de gheață. Nici un zgomot, nici un țipăt de pasăre nu venea de afară. Liniștea și frigul dimi-neții de iarnă încercuiau casa lor ca o imensă pădure de brazi înzăpezită.

A petrecut cîteva minute lungi lîngă fereastra înghețată și striată toată de soare. Privirea ei dez-lega distrată tulpinile și frunzele cu care gheața tapi-sase geamul... Deodată, în mijlocul urzelii capricioase, a zărit un contur uimitor. o mînă! Da, amprenta pe care o lăsase el în ajun, cînd s-a sprijinit ușor de geam ca să nu cadă. Linia degetelor lui, pe care noaptea o acoperise cu mărăcini firavi de

promo-roacă. Și-a apropiat fața, vrînd să cerceteze și mai îndeaproape desenul de cristale. o adiere rece a amețit-o. Tot ceea ce trăise din toamnă încoace s-a condensat misterios în răcoarea aceea, într-o singură senzație de durere și de bucurie mai presus de puterile ei. Totul, noaptea trecută și chiar și zilele îngropate în vîrstele vieții ei, la care nu se mai întorcea în gînd niciodată, totul i-a revenit într-o singură suflare. o gură de aer care iniiala toate nopțile interzise cuvintelor. Un suflu ce aspira și mirosul de zăpadă al pădurii imense ce le încon-jura casa, o pădure care nu exista, dar al cărei calm hibernal îi pătrundea în piept, i-l dilata tot mai mult, la nesfîrșit...

Și-a recăpătat cunoștința după cîteva secunde. S-a ridicat, simțind o ciudată imponderabilitate a
210

Andreî Makine

gesturilor, a văzut în luciul oglinzii o zgîrietură prelungă, care se umplea de sînge, desenînd o curbă subțire de la pomeți la colțul gurii. Înaintînd cu mișcări înfundate, a ridicat o măsuță răsturnată, a luat de jos o vază mică de ceramică rămasă fără toartă, dar care nu se spărsese... A făcut totul trăind intens altundeva. Acolo unde intra într-o clădire mare de lemn, o casă mare, tăcută, înconjurată de copaci înzăpeziți. Străbătea coridoarele cu pereții acoperiti cu portrete ce o urmăreau cu o privire bănuitoare și se strecura într-o cămăruță îngustă de la capătul ultimului eta j... Acolo, în fața unei ferestruici împodobite cu arabescuri de gheață, uită de ea îndelung. Ea, adolescenta care se lasă îmbă-tată pînă la amețea de florile și de ramurile de cristal. Apropiindu-și buzele de geam, suflă ușor. Prin micul rotocol topit zărește o pădure împovă-rată de zăpadă, cît vezi cu ochii...

Fără să-și dezlipească privirea de clipa aceea, și-a șters sîngele de pe obraz, a tăiat lemne, a pregătit masa, mai tîrziu a vorbit cu oamenii de la bibliotecă, a trăit alte nopți și alte zile. Cu privirea mereu ațintită asupra pădurii nesfîrșite, înzăpe-zite. Nu-și mai amintea să fi trăit altfel.

Doctorul vorbea ca întotdeauna puțin, dar, după lungi săptămîni de singurătate, cele cîteva fraze aveau pentru ea aparența unui discurs abundent, aproape asurzitor. De altfel, nu l-a prea ascultat. Dintr-un vechi obicei, comentariile doctorului îi re-aduceau în minte paginile cu descrierea bolii, simp-tomelor și tratamentelor, da, paginile cărora le cunoștea pînă și îmbinarea paragrafelor. Doctorul vorbea în timp ce scria rețeta, întrerupîndu-se ca s-o recitească, iar în pauzele acelea se inserau frag-mente din paginile învățate pe de rost: „Osul înmuiat începe să se scobească și zone mici de țesut mort formează chisturi. Extremitățile osoase se defor-mează, iau poziți neobișnuite. Articulația provoacă progresiv un handicap cronic...”

Nu era nimic nou pentru ea nici în ceea ce auzea, nici în rîndurile care se înșirau în mintea ei. Nu s-a putut abține să nu sondeze limitele pronosticurilor, imaginîndu-și mai întîi ce e mai rău, apoi vindeca-rea, da, disperarea și minunea. Toți părinții cu copiii bolnavi - o știa — se familiarizează așa cu durerea.

Lampa de pe birou a pîlpîit. într-un scurt răgaz de întuneric a văzut o umbră luminoasă, fiul ei, pe jumătate încă dezbrăcat, care, cu un gest grăbit, își trăgea mîneca suflecată a cămășii. Iar dincolo de fereastră, valuri ample, albe, care se lipeau de geamuri... S-a reaprins lumina, doctorul a terminat de scris și, cu vocea lui parcă mereu agasată de

214 Andre't Makine

lipsa de înțelegere, a conchis că trebuia prevăzută o operație. „La vară, ca să nu piardă anul școlar”, a adăugat el pe un ton mai puțin sec, întorcîndu-se spre adolescent... Lampa s-a stina din nou, au petre-cut cîteva clipe în tăcere, obișnuindu-se încetul cu încetul cu albastrul adormitor al veiozei de dea-supra ușii. Pe coridor s-au auzit chemări, tropăit de pași.

Așteptarea în întuneric era binefacătoare. Parisul îi agresase încă de dimineață cu prea multe vorbe, prea multe obiecte, prea multe mimici. Chiar și în cabinetul acela ea suferise din cauza prisosului: foi, dosare, stilouri, cuțitul de tăiat hîrtie, vocea doctorului, pe care trebuia s-o deslușești, privirile lui aparent indiferente în care totuși ea se vedea existînd ca o femeie care probabil plăcea... Minu-tele petrecute în penumbră au șters preaplinul bru-tal al senzațiilor. Se auzeau des valurile de

zăpadă care se abăteau asupra geamurilor și, undeva, în străfundurile orașului, semnalul înăbușit al unei sirene... Doctorul a mormăit, a aprins un chibrit. A sclipit lumina unei lămpi cu petrol. Și-au luat rămas-bun, dar el a vrut să-i însoțească pînă la ușă, așteptarea în întuneric îi apropiase... Mergînd alături de ea pe coridorul prost luminat s-a crezut obligat să vorbească și a rostit o frază vizibil lipsită de semnificație, dar care a rănit-o. Era una din tur-nurile foarte franțuzești care îi păcălesc pe străini prin ușurința lor derutantă. „Știți, în situația în care sîntem, e preferabil să trăiți de pe o zi pe alta...” A existat o undă melancolică și aproape tandră în vocea lui. Și-a pierdut vigilența care se exprima în intonațiile lui obișnuite, seci și fals iritate. „Și apoi, fiecare zi cu crucea ei”, a adăugat el cu o voce deja neutră, deschizîndu-i ușa. Probabil că-și dăduse singur seama de dublul înțeles al vorbelor sale.

215

Parisul era în întregime cufundat în întuneric. Doar farurile mașinilor străpungeau noianul involburat al ninsorii. Au traversat Sena pe un pod fanto-matic, ale cărui gigantice arcuiri de oțel se legănau parcă în ritmul de du-te-vino al rafalelor. Pe o stradă, înghesuită între casele oarbe, o ceată mică gesticula în jurul unei femei întinse în zăpada căl-cată în picioare. Ceva mai departe, un autobuz nu izbutea să demareze, aerul înțepător îi zgîria nările, te îneca, apoi o nouă trombă îl mătura. În locul acela, fugind de vacarmul asfixiant al mașinilor, ea a greșit strada. În loc să ajungă pe bulevardul care i-ar fi dus direct la casa lui Li, au dat de un zid monoton, interminabil. S-o ia la dreapta ? La stînga ? A vrut mai ales să se întoarcă cu spatele la rafale. Peste gard se revărsau efluvii dulcege, grețoase, care pe vreme liniștită stagnau probabil între pere-ții abatoarelor... Mergeau, alunecînd adesea, prin-zîndu-se de braț. Ea își ridica fruntea spre ninsoare, parcă pentru a alunga fraza care-i cadența absurd pașii: „In-situația-în-care-sîntem-în-situația-în-ca-re-sîntem...” Brusc, în întunericul biciuit de vijelie, s-a înălțat un strigăt inuman prin forța lui, un muget smuls din măruntaiele unui animal, o chemare înnebunită și tragică. Ea a tresărit, a grăbit pasul, s-a împle-ticit. El a apucat-o de cot, a oprit-o din începutul de cădere. Fețele lor s-au aflat atît de aproape, încît Olga i-a văzut tremurul ușor al buzelor și i-a auzit vocea, în ciuda înverșunării vîntului:

— Nu trebuie să-ți fie frică... Ea l-a privit în ochi și a întrebat total inconștientă, ca într-un simplu ecou al acelei voci: „Frică de ce...”

— De nimic, a răspuns el și și-au reluat mersul. Li s-a dus să doarmă în atelierul ei, lăsîndu-le salonul minuscul, înțesat cu mobile și, de cîtva timp, cu lăzi și bagaje pregătite pentru plecare.

216

Andrei Makine

Au rămas singuri: ea, instalată pe canapeaua micuță, pe care, ca să te culci, trebuia să te mulezi, el pe fotoliile lipite, înghesuite între pian și masă... Nu dormeau, ghiceau amîndoi, ghiceau veghea dis-cretă a celuiilalt în întuneric... În cele din urmă, ea a recunoscut respirația căreia nu-i mai păsa de pre-zența celuiilalt, răsufierea de om care doarme, cu muzica ei inimitabilă, sincopată și înduioșătoare. S-a întors pe spate, pregătită pentru ceasuri lungi de nesomn, chiar mulțumită de ciudățenia acelu loc unde evocarea impresiilor care o asaltau putea să treacă drept un joc al insomniei... Intinzînd bra-țul, ar fi putut să atingă fotoliile în care dormea fiul ei. Apartamentul acela întunecat, într-un oraș mare, întunecat și pustiu, ei doi, atît de aproape unul de celălalt, împreună cu lucrul acela mon-struos, unic, indicibil, care îi lega... întunericul a început să-i țîrîie în urechi. A întins mîna, a apucat o cutie de chibrituri, a apropiat flacăra de ceasul ei demînă. Era patru șijumătate dimineața. S-a sculat, s-a îmbrăcat și deja în gestul acela a simțit un preludiv agreabil al fugii lor. Apa din baia micuță era glacială, ca într-o casă părăsită, bucătăria, cu mărunta

ei dezordine casnică, anunța și ea pregătirile de plecare. A deschis ușa care, în spate, dădea spre o curte mică. Viscolul se liniștise. Ultimii fulgi pluteau încet, atrași de flacăra lumînării. Zăpada era netedă, neîntinată, nici măcar păsările nu avu-seseră încă timp să o consteleze cu urmele lor. Sub învelișul alb, zidurile, cornișele, burlanele aveau o frumusețe suplă, pufoasă...

A simțit că se apropie cineva, apoi i-a auzit pașii. S-a întors, i-a întâlnit privirea și amândoi au înțeles că era inutil să-și pună întrebările rituale. El stătea lângă ea și urmărea unduirea fulgilor care se des-prindeau din cerul cenușiu și coborau încet spre

217

flacăra lumînării... Fugeau deja, bînd un ceai răcit repede, ronțaind pîine, scriind un bilet de mulțumire pentru Li. Ghiceau, fără să și-o mărturisească însă, că trebuiau să părăsească orașul înainte de a se lumina, înainte ca mulțimea să umple străzile, înainte ca zăpada să fie călcată în picioare... Și cînd, gîfiiind, s-au lăsat să cadă pe bancheta unui vagon gol, în primul tren de dimineață, cînd, în penumbră, a zărit chipul tînăr din fața ei, ochii lui, care se și închideau împovărați de somn, a înțeles, fără să vrea să înțeleagă, că fuga lor, trenul gol care se legăna într-un țacănit somnoros, ferestrele orbite de fulgi, ei doi cu abisul lor și chiar și degetele încă de copil, care fremătau ușor într-un început de vis — toate alcătuiau o altă viață din care descoperea cele dintîi clipe.

De acum înainte i se părea că ceilalți puteau s-o înțeleagă. Nu datorită cuvintelor pe care ea le-ar fi spus lor. Nu, un obiect, un gest, un miros vor fi de ajuns. Încă din ianuarie, în perioada vagă dintre vechiul și noul calendar, îi dăduse infirmierei de la casa de bătrîni șalul ei ajurat din angora gri.

Tînăra venise la bibliotecă să caute cronicile din ultimul război, sperînd să găsească în ele, spunea ea, indicații despre locul morții iubitului ei. Iar sub lîna roasă a rochiei se ghiceau dîrdîielile trupului ei slab și pe buze, în privire — lupta vio-lentă dintre orgoliul de a fi trăit o mare iubire atît de frumoasă și de tragică și teama umilitoare de a fi bînuită de minciună... Plecase cu șalul pe umeri, foarte încurcată, neștiind cum să interpreteze darul, iar Olga, în momentul acela, a intuit amețitor înțe-lesul vieții femeii, al serilor petrecute într-o cameră prost încălzită și al fărîmei mfime de confort pe care lîna cenușie avea să i-o răspîndească în trup...

218

Andrei Makine

Intr-o zi, după întoarcerea lor de la Paris, l-a întrerupt pe fostul spadasin, care se lansase în obișnuita lui poveste de război. A vorbit foarte încet, ca pentru ea însăși, despre o noapte îndepărtată de sîrbătoare într-un conac mare la marginea unei păduri, despre o grădină înspumată de ciorchinii florilor de măr. Și despre tînărul călăreț care se ivise brusc în fața unei tinere copile cuprinse de amețeață. Ea a ghicit că bărbatul care, neostenit, de ani de zile, își agita brațul, imitînd sabia, da, acel tăietor de capete, nu era altul decît tînărul cavalier din mijlocul unei grădini nocturne. Și că trebuia să i se spună foarte simplu: „Uitați de războaie, de sînge. Eu știu că vă urmărește privirea unui om pe care l-ați ucis. Ochii celui care deja simte tăișul pătrunzîndu-i în gît. Și, pentru a fugi de ea, strigați interminabilul dumneavoastră «hîrș-ș-ș» și rîdeți, iar ceilalți se tem de rîsul acela. Uitați. Căci în tinerețea dumneavoastră probabil a existat o noapte, o cîmpie cu iarbă rece, o grădină albă de flori, pe care ați străbătut-o călare...” A rostit doar cîteva cuvinte: noapte, meri, petele albe pe coama unui cal... I s-a părut că fața bărbatului care o asculta se elibera de grimasele ei, devenea simplă și gravă. Nu și-a mai făcut niciodată înaintea ei numărul de spadasin. Se vedea de acum încolo mult mai apropiată de ceilalți. Apropiată de cîmp, de nopți, de copaci, de nori, de cerul pe care oamenii îl purtau în ei și care alcătuia o limbă misterioasă, în care o înțelegeau fără cuvinte. Intr-o zi, cu o bucurie care i-a ciuruit tîmplele cu mii de așchii fierbinți, a avut o speranță nebunească: poate că și ceea ce trăia ea putea fi, într-o'zi, mărturisit?

Printre cuvintele noi cărora le auzea sonoritatea din ce în ce mai clară se afla noaptea în care nu se

219

distingea decât ritmul somnoros al picăturilor rare și grele ce scăpau din masa de zăpadă moale de pe acoperiș și se sfărâmau, într-o cădere melodioasă, lângă trepte și sub ferestre. Trupul ei, de mai multe nopți, învățase să se dăruiască părînd nemișcat, să evite ruptura brutală, să păstreze lenta decantare ce desparte pe nesimțite trupurile care s-au iubit. În noaptea aceea a găsit măsura acestei despărțiri tăcute: o tîmplă, urmînd epuizarea trupului, s-a lipit o clipă de buzele ei. o venă se zbătea nebunește. în sărutul acela involuntar ea a simțit pulsațiile liniștindu-se puțin cîte puțin.

Un alt cuvînt, pe care l-ar fi putut spune celui de la care spera înțelegere, s-a înfiripat în seara cu moină. S-a înșelat cînd a examinat infuzia, confun-dînd probabil polenul florilor macerate cu urmele de pulbere. El n-a venit... Ea a așteptat mult timp, pînă la o oră neverosimilă, apoi, ca să rupă vraja acelei pînde și să-și regăsească somnul, s-a sculat, s-a îmbrăcat, a ieșit pe trepte.

Noaptea era clară. Aerul se muiase, iar mires-mele, îndelung încătușate de frig, deveneau fluide, ca aceea, ușor amară, a scoarței de copac umede. Zăpada era șubrețită de o multime de șiroaie încă discrete, care umpleau noaptea cu un ropot neîn-cetat de picături. Parcă înainta printr-un nesfirșit instrument muzical și rupea, la fiecare pas profa-nator, cîteva coarde... S-a oprit la jumătatea drumului dintre casă și rîu, nevrînd să rmai tulbure freamătul melodios al zăpezii ce se tasa încet. Dînd capul pe spate, s-a cufundat îndelung printre stele. Un vînt neîntrerupt, tăcut, venea din adîncurile nopții. S-a clătinat, îmbătată brusc, ochii ei au cău-tat un sprijin. Umbra pădurii, licărirea neagră a apei, cîmpia întunecată de pe malul opus. Cerul din care se revărsa vîntul amplu și constant. Toate acestea trăiau, respirau și parcă o vedeau, ațintind

220 Andrei Makine

asupra ei un fel de privire nesfirșită. o privire ce înțelegea totul, dar n-ojudeca. Era acolo, în fața ei, în jurul ei, în ea. Totul era spus prin imensa pre-zență fără cuvinte, nemișcată... Vîntul venea tot din înaltul cerului, din șirurile lui negre, abia balizate de stele. Ea le răspundea ochilor care o scrutau, niște ochi impasibili, cărora le ghicea compasiunea desăvîrșită...

Se întorcea acasă cu impresia că vine jos încet de la o înălțime foarte mare. înaintînd, a căutat inconștient să meargă pe urmele pașilor ei, lăsate la dus, ca să nu mai rupă și alte coarde. Urcată pe trepte, a aruncat o privire în urma ei: pe întinderea de zăpadă, un șirag de urme pleca fără întoarcere, în noapte. Iar cînd și-a ridicat fața, un suflu com-pact, căzînd pe verticală, i-a lovit pleoapele.

într-o seară și-a dat seama că mormanul mare de zăpadă adunat în spatele zidului casei lor se redusese la un burete cenușiu și dezvelea în jurul lui goliciunea grasă, lucioasă a pămîntului. Anăpă-dit-o o senzație tulbure : sfîrșitul iernii era atît de firesc, atît de așteptat, dar totodată împovărat de o amenințare ascunsă. Așadar, iarna (iarna lor!) avea să se țeasă pe nesimțite în iureșul indiferent al anotimpurilor ? Banalitatea aceea părea totodată salutară și plină de vagi primejdii... După cîteva zile, în timp ce broșa ziarele pe care poștașul înce-puse să le aducă din nou la Hoardă după mai multe luni de absență, a dat peste următoarele titluri rnari: „Pe Rin gheața este spartă cu dinamita pentru deschiderea navigației întîrziate mult de gerul fără precedent...” Ciudat, i s-a strîns inima și a auzit un ușor strigăt mut: „Dar de ce atîta grabă?”...

Apoi a existat noaptea cu ceață deasă, surdă, mirosind a mare... Cu ochii închiși, se dăruia feri-cită, inconștientă, eliberată tocmai de orbirea aceea, de inutilitatea cuvintelor, de uitarea de sine, pe care nu mai trebuia s-o simuleze... Probabil că asta a dat-o de gol. A gemut sau mai degrabă a respirat ca un copil care dă să plîngă. El s-a desprins de trupul ei și a fugit. Ea a petrecut un lung moment de neființă înainte de a înțelege adevăratul motiv al fugii lui.

222

Era un zgomot continuu, tot mai puternic, fluidificat. El impregna puțin câte puțin opacitatea pufoasă a ceții. La prima lumină a dimineții, des-chizînd fereastra, a văzut pajiștea inundată, sălciile care se aflau în mijlocul unui lac, apa care se încrețea încet la câțiva pași de trepte.

Seara, toată Hoarda avea să devină o insulă, iar casa lor, un mic promontoriu deasupra întinderii liniștite și cețoase a apelor.

„Doctorul-între-noi”, în a doua zi de inundații, încălțat cu cizme lungi de cauciuc, le-a adus pâine. Apoi apa a mai urcat câțiva centimetri și chiar și echipamentul acela a devenit insuficient. Au fost uitați, așteptîndu-se revenirea soarelui și descreș-terea apelor.

Zilele erau cețoase, călduțe și parcă nu existau, ci veneau dintr-un trecut foarte îndepărtat, în care chiar și durerea dispărea. Noaptea se auzea doar clipocitul adormitor al apei pe treptele scării. Și, în noaptea aceea, cînd a intrat el în cameră, țipetele unui stol de păsări - migratoare, probabil, care, epuizate de călătorie, nu găseau un loc unde să poposească și s-au năpustit pe acoperișul Hoardei de Aur... Sub marea vocilor nenumărate și-a lăsat din nou trupul în voia lui, acest trup care, pe nesim-țite, de la o noapte la alta, cucerise o libertate secretă, inaccesibilă în dragostea trează. Un trup care, din moartea lui atît de vie, răspundea mîngîie-rilor, sculpta dorința. Un trup de amantă adormită. Trupul născut în adîncul unui vis, pe care adoles-centul putea să-l retrăiască la nesfîrșit. Dumneța, cînd a împins ușa, a speriat vreo zece păsări care se așezaseră pe acoperiș. Au ripostat în-dignate și au început să plutească deasupra oglin-zii mate a apelor. Deasupra cerului răsturnat, care

Crima Olgai Arbelina 223

începea la prima treaptă a scării și în care lunecau aripile lor albe și mute...

Mai multe nopți și zile s-a înecat în tihna aceea cețoasă, în lenea somnoroasă a apelor. În sfîrșit, într-o seară încă luminoasă, ea a remarcat că norii oglin-diți pe pajiștea inundată se îndepărtaseră de casă. o fișie de pămînt deformat, plină de tulpini și de smocuri de iarbă, a ieșit din apă, asemenea unei aripioare dorsale de pește imens. Pămîntul acela mustind de umezeală a înconjurat casa, s-a întins de-a lungul Hoardei... Pe fereastră și-a văzut fiul cu o sacoșă pentru cumpărături pe umăr, care pleca încet, pipăind cu piciorul ajur al acestei prime cărări. După o oră s-a întors încărcat. Umbra lui se oglindea în apa învăpăiată de asfîntit. Ea a șovăit, apoi l-a primit pe trepte. Au rămas un moment, și unul, și celălalt, fără să se privească, nemișcați în fața întinderii înseninate.

În seara aceea, sau în următoarea, poate, un gînd a rănit-o cu adevărul lui dureros și frumos. Dacă ceea ce trăiau ei se putea numi dragoste, atund era o dragoste absolută, deoarece era lovită de o interdicție inviolabilă și totuși violată, o dragoste văzută doar de privirea lui Dumnezeu, fiind monstruos de inacceptabilă pentru oameni, o dragoste trăită ca o veșnică primă clipă a unei alte vieți... De luni de zile gîndurile ei ajungeau la acel ceva de neconceput și deveniseră inutile. Revenirea lor acum a neliniștit-o. Ar fi vrut să rămînă în simpli-tatea transparentă și mută a simțurilor. Da, să se întoarcă la mirosul focului, la presărarea aeriană a promoroacei care cădea de pe o creangă înzăpezită... Dar o nouă verigă îi reținea gîndul: „Dragos-tea aceasta, poate prima și ultima trăită de acest copil. Și pentru mine ? Tot prima și ultima dragoste, căci nimeni nu m-a iubit vreodată așa, cu teama arzătoare de a nu-mi face rău. Nimeni nu mă va

224

iubi așa..." Adevărul acelor cuvinte era limpede, dar spus devenea tulburător.

Noaptea, neliniștea a revenit sub înfățișarea unui zgomot ciudat: s-ar fi zis că cineva umbla prin apă cu pași prudenți de-a lungul casei, încercînd, prin încetineala somnambulică a mersului său, să înăbușe scurtele clipociri care îl trădau.

A doua zi a suflat un vînt mohorit, cu o putere inumană, amenințătoare. Smulgea cîteva tulpini lungi și uscate de hamei de pe zidurile Hoardei și le agita cu rafalele lui umede ca pe un păr monstruos din șerpi. Intrînd sub poartă, ea a auzit zgomotul unei agitații neobișnuite, pocnetul obloanelor dintr-un apartament nelocuit, dar mai ales un scrîșnet înde-părtat, lent, metalic, asemănător cu cel al țăfînilor ruginite. De-a lungul coridorului care ducea la sala bibliotecii scrîșnetul se amplifică, devenind un bubuit apăsător, cadențat. Zgomotele vocilor, în schimb, deveneau tot mai slabe, apoi s-au stins și, în mijlocul tuturor spectatorilor năuciți, a descoperit urmă-toarea scenă.

Sub tavan, mașinăria enormă a scripetelui de pe suporturile fixate pe perete se rotea cu o încetineală captivantă. Oare vîntul deplasase vreo pie-dică de siguranță din mecanismul oprit de zeci de ani sau electricianul venit în ajun să remedieze o pană de curent greșise firul ? o femeie de serviciu observase dimineața că roata se mișcă și îi alertase pe ceilalți... Acum, mașinăria angaja o rotire regu-lată și inexorabilă în forța ei obtuză. Se vedea că, centimetru cu centimetru, lanțul care o înconjura cobora spre dușumea în gaura ascunsă sub un pătrat de placaj. Și, odată dispărută, reapărea din adînc-curile subsolului... Deodată, cu un scîrțit scurt, placajul a cedat și s-a văzut ivindu-se, sudat de lanț, un ciubăr acoperit cu rugină și nămol, care

225

aducea încet la suprafață ceea ce probabil fusese altădată apa unui puț adînc ce alimenta fabrica de bere... Un miros de pămînt, înțepător, un miros de carne și de moarte, parcă, a invadat încăperea, A apărut un alt ciubăr, apoi următorul, încă unul. Primul se și afla în partea de sus a lanțului și, basculînd, își vărsa hchidul vîscos acolo unde odi-nioară se găsea, fără îndoială, un recipient mare. Mirosul devenea mai violent, cu acel iz dulceag al semințelor care putrezeau în măruntaiele pămîntului, cu gustul acela tulburător, fermentat, sălbatic. Nămolul subteran dintr-un nou ciubăr se transvaza deja pe deasupra marginii lui înclinate... Un bărbat, ca trezit brusc din somn, s-a repezit pe coridor să întrerupă curentul.

A fost multă lumină, aproape prea multă pentru ochii obișnuiți cu ceața, mult cer strălucitor, mult din acuarela aceea umedă, lucitoare. Pajiștea pe care, retrăgîndu-se, rîul o degajase puțin cîte puțin, semăna cu o blană lată, roșcată, galbenă și zbîrlită toată, care se usca la soare.

Ea percepea mișcarea aceea luminoasă cu o sen-sibilitate maladivă. Fiecare rază, fiecare culoare nouă devenea totodată fericire și chin. Intr-o zi, și-a spus că ar trebui să sape pămîntul din stratul de sub ferestre și să planteze primele flori. I s-a oprit inima în piept: s-a revăzut, toarnna trecută, într-o seară frumoasă de septembrie, smulgînd tulpi-nile moarte în același loc... Altă dată, întorcîndu-se tîrziu de la Hoardă, a coborît pînă la mica pînză de apă dinjosul pajiștii. o lumina luna și, de departe, eleșteul minuscul părea înghețat. S-a apropiat și i-a încercat suprafața cu vîrfurile pantofului. Cercuri somnoroase au încrețit aurul fluid al lunii. Ca în inimaginabila noapte de Crăciun în care sfărîma-seră gheața și salvară peștii...

Fiecare seară cîștiga imperceptibil cîteva clipe de lumină. Și în seara aceea a fost deosebit de vizibil, căci, de-a curmezișul, în fereastra de la bu-cătărie, B-a instalat o rază subțire, arămie, care de acum avea să revină tot mai lată, mai familiară.

227

în luminozitatea deja primăvărarică a zărit ea un strat fin, alb, pe florile brune din infuzie. Avărsat-o mașinal când s-a întors din baie, s-a dus în cameră și acolo a înlemnit uimită. Și camera era plină de lumină și nu avea nimic nocturn. Totuși, el putea să intre dintr-un moment în altul!

A tras repede perdelele (prea înguste, ele lăsau întotdeauna o crăpătură), a aruncat câteva așchii de lemn în sobă (nu mai încălzeau de o săptămână), a hotărît să-și pună o lampă pe noptieră, lampa grea cu abajur de mătase, care trona de obicei pe etajeră. Aprinsă, estompa strălucirea soarelui care, încurcat printre crengile sălciilor, parcă nu mai voia să se stingă...

A fost unul din gesturile stîngace și vagi comise când faci dragoste. o mîna care brusc se dezvăță să miște în lumea reală. A simțit mîna aceea, degetele ei răcoroase, blînde, atingîndu-i umărul, cuprinzîndu-i sînul...

Apoi mîna și-a luat zborul descriind un cerc ezi-tant, inutil de amplu (oare el voia să îndepărteze abajurul prea mare, prea apropiat, să stingă lumina?). Cu ochii închiși, ea a ghicit mișcarea și, o secundă mai tîrziu, zgomotul. Un început de zgomot...

Ceea ce s-a întîmplat a fost atît de brusc și de iremediabil încît, după câteva ore, și poate chiar după câteva zile, ea a continuat să trăiască în momentul de dinaintea zgomotului. Venea la Hoardă, îi întîlnia locatarii, îi asculta, dar în partea cea mai ascunsă a ființei sale se derula mereu aceeași scenă care nu putea să aibă sfîrșit, căci viața de după acest sfîrșit ar fi devenit imposibilă.

...Pe sub pleoapele ei închise recunoștea o mîna care își lua zborul, stîngace ca o pasăre de noapte obligată să zboare în plină zi. Mîna tatona în gol, se ciocnea de abajur... începutul de zgomot era

228

Andreî Makine

scrișnetul soclului de faianță pe lemnul măsuței de lîngă pat. A ghicit printre gene cum se schița o cădere. Reflexul — faianță, cioburi, o mîna crestată, sînge - a luat-o înaintea oricărui gînd. A întins brațul. A înțeles imediat. A înlemnit. Lampa a căzut. El s-a smuls din trupul acela de femeie devenit mai mult mort decît viu, s-a năpustit afară din încăpere...

o bătrînă de la azil îi vorbea despre zilele calde și despre nopțile încă răcoroase. Ea o aproba, -repetînd banalitățile pe care le auzea, dar viața îi era condensată în imaginea cîtorva gesturi: o mîna pornește la întîmplare în penumbră, un abajur se înclină, un braț se avîntă, înțepenește...

Și scena se ivește brusc în lumina violentă a oro-rii: un adolescent înfundat în pîntecele unei femei. o mamă și fiul ei...

Privirea i-a rămas prizonieră în camera aceea, în neîncetata repetare a unui gest întrerupt. Dar și în imaginea înspăimîntătoare din oglindă: o femeie culcată pe spate, cu genunchii îndepărtați, cu pîntecele oferit, cu un braț întins, împietrit.

Iar când ea arunca o privire afară, iureșul vieții de primăvară o orbea cu graba lui voioasă. Totul în lume se schimba văzînd cu ochii - copacii, încă goi în ajun, s-au acoperit cu vîlul albăstrui al primelor frunze, o tulpină sălbatică străpungea spre soare scîndurile treptelor, oamenii, ca la un semnal sta-bilit dinainte, au părăsit vizuinile captușite ale Hoardei. Mulțimea lor a apăsător, Erau incredibil de numeroși, gălăgioși, plini de familiaritate și de o vulgară aviditate de a trăi. Cuvintele lor (avea im-presia că se interpelau mereu strigînd) o năuceau. Intr-o zi, în sala bibliotecii, au comentat cu entu-ziasm reconstrucția anunțată a podului. Aclamau noul pod ca și cum ar fi fost vorba de o eră nouă în viața lor. „Legătură directă cu Parisul pe șosea!" urla un ofițer bătrîn care mergea la Paris o dată pe an. Se felicitau și pentru decizia autorităților de a „curăța de mărăcini cele două maluri". Cu stupoare, și-a dat seama că prin mărăcini ei înțelegeau pădu-rea din spatele Hoardei. A intervenit, încercînd să spună ce era magic în copacii aceia, chiar prea bătrîni sau plăpînzi, într-o dimineață geroasă sau într-o

noapte cu promoroacă. Vocea ei a răsunat parcă departe de conversația lor.

Aerul se încălzise într-atît, încît locatarii lăsau adesea ferestrele deschise și astfel, într-o zi, cînd înconjura clădirea, a auzit involuntar cîteva cuvinte. A recunoscut fără dificultate vocea infirmierei, o voce totuși neobișnuită, aproape veselă.

— Iar șalul acesta, spunea ea, e absurd, mi-l oferă ca o regină servitoarei sale! Voi avea mare nevoie de el pe căldura asta, cu siguranță...

o altă voce, a directoarei, își dădea părerea, mai puțin clară... Ea a grăbit pasul de teamă să nu fie văzută, perplexă, descumpănită, cu un murmur inconstient pe buze: „Ce neadevăr! I-am dat șalul în plină iarnă...” Apoi s-ă liniștit și, amintindu-și vocea vioaie, surescitată a infirmierei, și-a spus că, ciu-dat, în rău și în răutate se putea găsi fără efort o fericire imediată și chiar mult mai variată decît în bine...

La cîteva zile după aceea, cînd închidea ușa bi-bliotecii, a auzit în fundul coridorului, ca un ecou șuierător: „Hîrș-ș-ș!”

Totul o orbea, o asurzea, o răscolea în lumea plină de lumină și de zgomote. Asurzitoare a fost și părerea „doctorului-între-noi”, pe care l-a întîlnit într-o zi în oraș. A vorbit zîmbind, sigur de el, privind-o insistent, fără să-și ascundă curiozitatea. După el („în primul rînd”, spunea el îndoindu-și un deget), starea fiului ei nu era gravă, toți doctorii francezi erau niște „panicarzi” (alt deget îndoit), dar mai ales (al treilea deget îndoit, cu un zîmbet exagerat) nu trebuia să-și piardă bucuria de a trăi. Tonul lui a mirat-o. A deslușit un sens evaziv în cuvintele cu care o îmbărbăta. Era îmbrăcat cu o eleganță pe care ea a considerat-o agresivă și aproape extravagantă pe strada aceea modestă (papionul,

Crima Olgai Arbelina 231

costumul care i se mula pe trupul îndesat, pantofii negri cu vîrf ascuțit), dar totul îi părea acum agresiv și ciudat în viața care se reînnoia. Și apoi, el avea obiceiul să glumească chiar și în timpul operațiilor...

Fiul ei s-a schimbat mult. Existența lui de ado-lescent invizibil se transforma într-o absență bătătoare la ochi, într-o stare de asediu demonstrativă, pe care, oricum, ea nu îndrăznea să i-o curme... într-o seară, el se afla în bucătărie în momentul în care ea se întorcea acasă de la Hoardă. În bucătărie... Probabil că a ghicit ce însemna asta pentru ei. I-a auzit pașii pe trepte și s-a năpustit în camera lui cu un elan atît de frenetic, a zburat de-a lungul coridorului cu o grabă atît de disperată, încît ea a simțit în inișcarea aerului lăsat de fuga aceea un suflu al hăului pe care-l purta în el.

Hăul acela s-a căscat în mijlocul unei zile de mai calde, aproape văratice...

Sosirea lunii mai era neverosimilă. Venită brusc, în timp ce ea se simțea încă în februarie sau, cel mult, în martie, luna aceea a fost fierbinte, iar locatarii Hoardei, care în ajun mai vorbeau încă de iarna fără precedent, citau acum ziarele în care se promitea „o vară timpurie și toridă”...

Și mai de necrezut era pînda înnebunită, chinui-toare, pe după crengile sălciilor, lîngă ruinele podu-lui. Ea era acolo, ascunsă, cu ochii răniți de ceea ce vedea prin unduirea crengilor. Pe una din grinzile de oțel, la cîteva metri de rîu, se ridicau trei trupuri tinere în costume de baie. Unul cîte unul săreau în apă, plonjînd printre blocurile de beton care-și ițeau armătura ruginită... A deslușit silueta fiului ei printr-o violentă senzație de fragilitate pe care o iradia trupul acela foarte alb, zvelt și atît de diferit de celelalte două, înroșite de soare, cu picioare cam strîmbe și scurte, trupuri ce prefigurau statura masculină obișnuită. Cînd, înainte de a plonja, se legăna ușor pe grindă, semăna cu o statuie lungă de ghips, care se înclina periculos și cădea... „E cel mai frumos”, a strigat

lăuntric vocea ei, pe care nu și-o mai stăpînea. În clipa aceea l-a văzut căță-rîndu-se pe o grindă și mai înaltă. Tovarășii lui păreau să ezite, apoi au renunțat. El s-a ridicat singur deasupra capetelor celorlalți. Olga i-a văzut

Crima Olgăi Arbelin.a233

fața, indiferentă și aproape tristă, brațele întinse spre spate ca aripile unei păsări și brusc, genunchiul exagerat de voluminos, lucind în lumina crudă ca o bilă de fildeș. Fără să se gîndească, a fluturat din mîină, a vrut să-l strige...

Dar strigătul i-a rămas mut. Pe mal, lîngă stîlpul pe jumătate distrus stătea un grup de fete foarte tinere, care jucau o întregă comedie, manifestînd cînd o admirație gureșă după un plonjon, cînd un dezinteres cam disprețuitor, mult mai incitant pen-tru cei trei scufundători.

El a împins grinda cu o scurtă îndoire a genun-chilor, s-a dat peste cap în aer, a despicat apa în două — și a dispărut în întuneric, căci ea a strîns tare din pleoape. Tinerele spectatoare au aplaudat văzîndu-l ieșind din apă. El nu le-a aruncat nici o privire și s-a dus să se cațăre din nou pe carcasa scufundată. De data aceasta s-a urcat și mai sus, punîndu-și picioarele pe o margine îngustă. Micul grup și-a schimbat dispoziția, asemenea celei expri-mate spontan de copii în momentul în care jocurile devin într-adevăr periculoase. Au răsunat cîteva strigăte de o veselie deja prefăcută, apoi doar privi-rile lorjenate, vinovate, au urmărit urcușul, nemiș-carea dinaintea saltului, avîntul...

Cînd el a reapărut la suprafață, strigătele lor au fost aproape temătoare și discordante, ca și cum ar fi ghicit existența unui motiv secret, nebunesc, al curajului său.

El a urcat iar, s-a clătinat o secundă pe ultima grindă (una dintre fete a scos un „Nu!” ascuțit și a izbucnit în plîns), apoi și-a găsit echilibrul, a înde-părtat brațele, a zburat.

Ea a deschis ochii, a recunoscut crengile care-i atingeau ușor obrazul, soarele care făcea să plutească mirosul de nămol cald, de apă plină de lumină. Fiul ei era singur acolo, așezat pe o dală de

234
Andrei Makine

beton. îmbrăcat, își lega șireturile de la pantofi (perechea pe care visa să o poarte cînd va veni primăvara...). Micul grup de rochii colorate și cei doi tovarăși ai lui erau departe. Mergeau pe mal: băieții aruncau cu pietre, încercînd să facă rotocoale, priete-nele lor le numărau țipînd, ciondăniindu-se. Starea sufletească se schimbă repede cînd ești tînăr, a remarcat înlăuntrul ei o voce pe care n-o asculta... El și-a netezit părul, și-a vîrît cămașa în pantaloni, a aruncat o privire spre tinerii care plecau, apoi s-a îndreptat spre Hoardă... Ea nu s-a mișcat, sperînd și temîndu-se ca nu cumva el să se întoarcă, s-o vadă, și atunci, ca prin farmec, totul să se dezlege, să se limpezească, să devină simplu ca unduirea frunzelor lunguiete din fața genelor ei... Dar el mergea cu capul ușor plecat, fără să se uite în urma lui. Șchiopăta și părea obișnuit cu mersul acela.

Noaptea i-a revăzut silueta ridicată pe marginea de oțel înaintea plonjonului. Acum, în amintirea aceasta încă sfișietoare, dar deja suportabilă, i se părea că-i zărește sub pielea subțire pulsațiile inimii. El se desprindea de grindă, zbură și în clipa aceea trupul lui devenea desăvîrșit — o rază de lumină în mijlocul betonului înnegrit și al ruginii...

Și-a imaginat, unul cîte unul, chipurile adoles-centelor care îi încurajaseră pe scufundători. Uneia dintre ele îi erau destinate lungile căderi într-un pătrat de apă înconjurat cu fiare vechi. (Și poate că ea scosese un strigăt isteric.) Sau poate celei care se arăta, dimpotrivă, cea mai indiferentă la spectacol. Hazardul acestor atracții tinerești este întot-deauna imprevizibil. Gîndul acela, prin banalitatea lui sentimentală, i-a făcut brusc bine, destinzîndu-i trupul care nu mai era, de la scena de pe malul rîului, decît un spasm înăbușitor, vîscos. „Da, este de vîrsta lui, s-a gîndit ea, lăsîndu-se în voia rela-xării interioare. Da, primăvara asta frumoasă...”

Și-a amintit rochiile pestrice și croiala lor naivă, inocentă, hoinăreala de pe malul apei... Și minunata înaintare a zilelor spre fericirea și lenevia verii. Fiul ei întâlnea fluxul atât de firesc al primelor iubiri, al soarelui care întârzie din ce în ce mai mult, iar apoi, lucrul cel mai important, siguranța blajină a „doctorului-între-noi”: nimic nu era chiar atât de grav. o licărire luminoasă i-a trecut prin fața ochilor, schița unui vis - una dintre rochițele acelea alături de o siluetă dureros de ușor de recunoscut, fiul ei...

Dintr-un salt, s-a smuls din visare, s-a ridicat, a aprins lampa al cărei pedestal era lipit cu fișii de hîrtie. Lampa aceea. Patul. Soba neagră, rece. Perdelele cu crăpătura lor îngustă noaptea. Și în adîncul privirii ei, o pereche, doi tineri îndrăgostiți într-o seară de vară... Disonanța era sfișietoare. Tot ce se petrecuse în camera ei în nopțile de iarnă era acceptat și acceptabil, de iertat și iertat cu o singură condiție : după aceea nu va mai fi nimic, un vid, un neant fără fund... moartea. Acum, primă-vara aceasta, plimbarea aceasta de vară imaginată și atât de probabilă, iubirea aceasta atât de stupid de firească și legitimă, toată această nătîngă și surîzătoare robustețe a vieții arunca iarna lor în ceea ce nu poate fi numit. Și apoi, el, ce avea să facă el cu camera asta ?

Gîndul i se zbătea între o mie de lucruri, căuta pavăza unei amintiri, umbra unei zile, dar soarele de vară o urmărea, o alunga pe mal, spre zgomote, spre voci. „Cît este de simplu, și-a spus ea cu o ranchiună subită, o rochiță de indian înflorată, un pic de cochetărie și hop, el e gata de orice pentru tine...” Și-a venit în fire, gelozia aceea i s-a părut prea absurdă. Dar mai ales: „Nu, nu, puțin îi păsă lui de toate rochițele acelea... Se arunca pentru ca să... ca să...”

236

Andrei Makine

Ca să se omoare... Nu mai reușea să-și stăpînească iureșul gîndurilor, exacte, neînsemnate, grave, inutile, esențiale... Trebuia să găsească unul, foarte evident, logic, și care i-ar fi oferit un răgaz. „Așteaptă, așteaptă, podul. Da, podul... Deci podul nu era chiar atât de înalt. Ultima grindă era poate doar la doi metri de apă...”

Atunci a avut loc o schimbare vizuală surprin-zătoare. înălțimea vertiginoasă pe care, îngrozită, o cercetase în timpul plonjoanelor sinucigașe s-a tasat în amintirea ei și abia atingea acum înălțimea unui om. Nu mai știa dacă văzuse într-adevăr grinda suspendată, parcă, în înaltul cerului. Sau, mai de-grabă, era de acum sigură că era vorba de un joc aproape anodin, de cîteva sărituri fără risc. Și-a amintit de tinerele spectatoare de pe mal. I s-a părut că o vede clar pe una din ele dîndu-i mîna fiului ei și însoțindu-l pînă la Hoardă...

„Nu! S-a întors singur!”, a obiectat în sinea ei o amintire foarte precisă. Dar deja imaginea celor doi tineri pe o cărare de pe mal îi părea realmente, sigur observată, de nealungat din minte. Cu stu-poare și-a dat seama că îi era de ajuns să-și imagi-neze un chip, un loc și ele se transformau foarte firesc în lucruri trăite.

Năucită, a încercat să regăsească în dezordinea acelor gînduri o realitate indiscutabilă, univocă. S-a ivit, printr-un inexplicabil capriciu al memoriei, chipul infirmierei de la casa de bătrîni. Femeia nefericită căreia îi făcea plăcere să-și bată joc de cadoul primit, de șalul pe care-l acceptase într-o seară de iarnă... Acum chipul ei era colorat de o blîndețe spășită, buzele îi tremurau rostind cuvinte de scuză. Și din nou căința aceea părea... nu! pur și simplu era perfect reală. Da, o întâlnire survenită cu cîteva zile în urmă...

A reușit, o clipă, să nu se gîndească la nimic, așezată încă pe marginea patului, ușor aplecată înainte, cu ochii pe jumătate închiși, fără nici o expresie pe chip. Așa se vedea în oglinda din fața patului. o femeie goală, nemișcată, în străfundurile unci noapți de primăvară. Reflectarea aceea exactă a calmat-o. A întors capul spre fereastră, dublul ei din oglindă a făcut la fel. A netezit pătura, cealaltă i-a repetat gestul cu precizie. Și atunci i-a căzut privirea pe lampă...

Scena care i se desfășurase de atunci de mii de ori în amintire și-a început din nou iureșul mișcărilor: o mîna care se lovește de abajur, un braț care vrea să prevină căderea, elanul instinctiv, orb, și fuga, și reflectarea în oglindă a unei femei culcate, mai inertă decît o moartă... A privit îndelung femeia aceasta și a deslușit pe chipul ei o expresie nouă, care parcă se accentua din ce în ce mai mult: un amestec de tandrețe, de voluptate, de impudoare, de lascivitate. Genunchii îi rămîneau foarte înde-părtați, pîntecele i se expunea între coapsele lungi, suple...

A tapotat întrerupătorul ca pe o insectă pe care nu reușești s-o omori. Dar în întuneric totul a devenit și mai clar. Acum existau fața aceea tînără, cufundată în scobitura umărului femeii goale, buzele încate în pieptul ei... lartrupul femeii se arcuia, îl cuprindea pe celălalt, îl călăuzea... Stătea în fața ușii-fereastră și repeta la nesfîrșit, fără să-și dea seama, într-o șoaptă febrilă: „Nu, nu a fost niciodată așa... niciodată... niciodată... nicio-dată așa...” Dar gîndul ei tocmai amestecase în șuvoiul lent și îndărătnic al amintirilor și brațele de femeie care înlănțuiau talia firavă a unui adolescent, și gemetele pe care ea nu și le ascundea, și curajul lor nou, căci amîndoi știau că somnul nu era decît un joc...

238

Andreî Makine

Oboseala i-a întrerupt pentru cîteva ceasuri creșterea tumorii incurabile care-i umplea încet memoria.

Dimineața, realitatea imaginată, falsă și îngrozitor de adevărată, a continuat să cîștige teren, dar cu calm, ca într-o țară cucerită definitiv... După-masă a fost multă lume la bibliotecă. La un moment dat, s-a întors și a început să tragă perde-lele la ferestre. „Prea miilt soare!” a murmurat ea, încercînd să-și țină cît mai mult timp fața ascunsă în faldurile pline de praf... Tocmai văzuse, într-o cameră luminată de flăcările care scăpau dintr-o sobă, o femeie care își pieptăna încet revărsarea bogată a părului, în picioare, în fața unei uși-feres-tre deschise înspre o noapte cu zăpadă din care ajungea ciudat o adiere aproape caldă. Capul îi era înclinat, privirea i se cufunda în luciul geamului și urmărea mișcările unui adolescent care intra în încăpere, se oprea și o privea tăcut. Știa, nu putea nega că toate acestea i se întîmplaseră. Voia doar ca ceilalți să nu ghicească, scormonindu-i privirea.

Seara era luminoasă, limpede. În bucătărie, rupea mașinal o scrisoare (una din numeroasele scrisori de la L. M., pe care nici măcar nu le mai citea), cînd ușa de la mtrare s-a izbit cu o grabă neobișnuită. Nu s-a clintit, stînd cu spatele întors, ca să-i per-mită să se strecoare fără să fie văzut de ea. Dar el a intrat și ea i-a auzit vocea care, deși își impunea să fie calmă, avea o rezonanță copilărească :

— Mămico, cred că am făcut o prostie. Am putea să-l chemăm pe... cum îi spunem oare, pe „doctorul-între-noi”...

Ea s-a întors. El și-a ridicat mîna pe care o apăsa pe tîmplă. o pungă cu sînge îi acoperea sprînceana sfîngă și îi împiedica ochiul să se deschidă...

Era a doua noapte de veghe petrecută în camera adolescentului. La o oră indefinisabilă, încă foarte întunecată pe cer, lucrurile au început să-și rupă legăturile care le uneau de obicei. Asta le făcea prezența tot mai inexplicabilă. Lampa pe care ea o transportase aici ca să aibă, la nevoie, mai multă

lumină. Acum, explicația aceea nu mai ajungea. Lampa era acolo, lângă patul în care dormea copilul, stinsă și aproape înspăimântătoare în trîndăvia ei taciturnă, legată nu de lumină, ci de imagini întunecate, indescifrabile... Și doctorul-între-noi" ? Rămăsese, căci ajutorul lui putea să se dovedească urgent... Dar... Nu, nimic... Se instalase în încă-pera cu cărți, nicidecum stingherit de șederea noc-turnă în casa lor. Umpluse mica debara cu fumul trabucului său, iar acum citea sau moțăia. Și din cînd în cînd venea la căpățiul bolnavului. Ea tre-sărea de fiecare dată, atît de neauzită era apariția lui: ca să-i fie mai comod, stătea în șosete. Li făcea vădită plăcere s-o vadă înfiorîndu-se. Zîmbea, dar numaidecît își lua un aer hotărît și liniștitor, pipăia tumefacția ce acoperea aproape cu totul ochiul stîng al adolescentului, pleca iar... La un moment dat, în întuneric, i s-a părut că-l zărește pe bărbatul în șosete pitit în fundul coridorului, la pîndă. I-a fost tare frică, dar s-a trezit de îndată.

240 Andre'i Makine

Ochii ei ațintiți asupra chipului deformat al copilului luptau constant împotriva obișnuinței: nu trebuia să accepte masca aceea buhăită, trebuia s-o ștergă cu intensitatea privirii. Din mască ieșea o undă fierbinte, uscată. Ea întorcea compresele pe fruntea umflată, ridica pătura, ștergea șiroaiele de sudoare de pe piept, din groșița dintre clavicule, de pe gît. Și fiecare din atingerile acelea simple și aproape spontane stîrnea colcăitul imaginilor noc-turne, o tîra spre o noapte de iarnă, spre o contopire din ce în ce mai nebunească, din ce în ce mai ade-vărată... Chiar și orașul care pîlpîia într-unjet de lumini, dincolo de geamul negru, era un oraș fan-tomă, neverosimil și el, cu ruinele ciclopice ale podului distrus, cu gara din care, de mai multe zile, nu mai pleca nici un tren. „Greva feroviarilor", repeta ea în gînd și cuvintele acelea murmurate deasupra trupului înfierbîntat dezvăluiau o nebu-nie cu ochii mari, limpezi, inteligenți... A privit cu atenție termometrul (febră de patruzeci de grade, ca și cu o oră în urmă), a stins lampa, a închis ochii.

Cînd el a început să delireze într-un șuier preci-pitat, arzător, ea nu a reușit să se smulgă imediat din somn. L-a ascultat, crezîndu-se tot într-un vis urît și dezordonat. Puțin cîte puțin, cuvintele gîfiite au alcătuit o mărturisire pe care doar delirul i-o putea aduce pe buze. Ea nu auzea, dar vedea, la fiecare șoaptă dureroasă, cum se reconstitua un loc pentru care i-a trebuit un moment ca să-l recu-noască...

Era un apartament mic, înțesat cu mobile des-perecheate. o femeie întinerită, într-o rochie lungă, neagră. Un adolescent care observă ultimele pre-gătiri ale femeii. Ea își atîrnă cerceii, care îi aruncă sclipiri irizate pe gît și pe umerii goi. Țîriie soneria la ușa de la intrare, ea îl sărută pe copilul culcat deja pe fotoliile lipite ce formează un pat improvizat, se

241

duce să deschidă și se simte cum se amestecă parfumul călduț, înțepător, pe care l-a lăsat în trecere, cu mirosul jilav al străzii și cu cel puternic, năvalnic, al apei de colonie a intrusului... Vocea bolnavului s-a pierdut într-un șir de hor-căieli scurte, șuierătoare. Ea i-a schimbat compresele. Umflătura cu sînge închis la culoare și lucios înaintase spre tîmplă. Ochiul drept s-a deschis o clipă, dar nu a focalizat nimic, a alunecat peste lampă, peste mîna care-i puneza tifonul înghețat pe frunte. Aproape imediat a reînceput delirul. Ea a sfîrșit prin a pricepe chiar și cuvintele ce se estom-pau în sacadele șuierate ale febrei.

...Tot femeia în rochie de seară care se pregătea să plece la teatru și îl aștepta pe cel care trebuia să vină s-o ia. De data aceasta, ea și fiul ei sînt la masă și beau ceai. După o jumătate de oră, punîndu-și cerceii în fața unei oglinzi, simte brusc o oboseală plăcută. Se așază pe canapeaua micuță, se hotărăște chiar să se lungească pentru cîteva clipe în așteptarea prietenului său. Somnul o surprinde înainte de a-și termina gîndul...

Ea i-a întors compresele deja fierbinți, a scu-turat termometrul, l-a pus cu grijă. Șoaptele care-i mai ieșeau dintre buzele înăsprite de respirație deveniseră neclare.

Și deodată el a început să strige cu o voce aproape conștientă. În strigătul acela femeia în rochie neagră era brusc pe jumătate goală, sinistru de frumoză căci era moartă! Moartă, moartă, moartă...

El repeta „moartă” gîuit violent, scuturîndu-și capul desfigurat, zgîriind pătura cu unghiile. Năucită, neputincioasă, ea știa ca trebuia să se scoale, să alerge în încăperea cu cărți, să-l trezească pe doctor. Dar afunci acesta ar fi ascultat delirul atît de clar! Și ar fi ghicit totul!

242 An.drei Makine

Strigătele au încetat brusc și, după o secundă, „doctorul-între-noi” a deschia ușa. „Ah, a prins glas tînărul nostru!” a mormăit el și a căscat tacticos.

O oră mai tîrziu opera. Dăduse la o parte perdelele cu o bruschețe energică, lăsînd să intre o dimineată încă incoloră, nesperată, în camera care părea sortită nopții... Tăia, scotea cheagurile, tam-pona. Și își comenta gesturile cu o voce aproape duioasă, folosind mereu diminutive rusești, chiar și pentru bisturiu, pentru tampoane, pentru ser. Ea avea impresia că asistă la un joc, că ia parte la el, întinzîndu-i din cînd în cînd o fiolă, o seringă...

La plecare i-a sărutat mîna și a promis că se întoarce la prînz și chiar că rămîne să „citească”, (i-a făcut cu ochiul) în mica încăpere cu cărți, dacă era nevoie...

Ea și-a petrecut după-masa ba în camera copi-lului, ba, cînd el adormea, așezată pe treptele pe care buruienile le năpădeau din toate părțile. Ceea ce îi dezvăluisese noaptea se derula acum într-o înlănțuire de scene clară și definitivă...

Se întîmplase așadar în primăvara anului trecut, poate exact cu un an înainte. De obicei, cînd venea cu fiul ei la Paris, L.M. o invita la teatru. Sau, mai degrabă, cînd o invita, ea venea la Paris, își lăsa copilul la Li și se întorcea să-l ia dimineata. În ziua aceea Li era absentă, băiatul trebuia să petreacă noaptea singur. Era greu să ghicești cît de mult ura el serile acelea de teatru, nopțile acelea (mama lui se întorcea, chipurile, după spectacol) și pe bărbatul care suna la ușă... Li lua somnifere - pliculețul care o făcea mahmură la trezire. „Și dacă ați lua două?” a întrebat-o el într-o zi. „- Oh, nu m-aș trezi decît la prînz”. „- Trei?” - Aș dormi ca moartă!... Seara, el a aruncat în ceașca de ceai pe care urma s-o bea tînăra femeie în rochie neagră trei pliculețe... A trăit, după o oră, lungi clipe înspăimîntătoare și

243

minunate. Cineva suna la ușă cu nerăbdare, cu mînie, a auzit chiar și cîteva înjurături, apoi un ciocănit în obloane. Femeia lungită pe canapea rămînea de o frumusețe impasibilă și îndepărtată. Scrișnetul roților s-a îndepărtat de fereastră, s-a amestecat cu alte zgomote de mașină de pe stradă... El era acolo, în salonașul luminat doar de o lampă de masă, o încăpere înțesată cu bibelouri, cu cărți, cu icoane... Iar în mijloc, femeia aceea, necunoscuta aceea în care îi era imposibil să-și recunoască mama. Chipul îi era tulburător de tînăr, o cută mică și capricioasă, pe care n-o observase niciodată, îi ridica ușor colțurile gurii. Arcuirea trupului ei exprima o așteptare ciudată. Iar înjurul ei, în afară de vîlul subțire de parfum, distingea un miros cu totul nou, carnal, mai mult o urmă decît un miros, care îl încînta și îi făcea aproape rău la plămîni... Nu știa încă să-i evalueze profunzimea somnului. Gata să fugă la prima zbatere a genelor, a întins brațul, a atins ușor mîna ce zăcea pe pîntece, apoi umărul. Atunci, prinzînd curaj, spunîndu-și că va avea, la o adică, o scuză valabilă ca s-o trezească, a atins delicata adîncitură schițată între sîinii cărora decolteul le descoperea rădăcina. Fusese fascinat întotdeauna de locul acela de pe trupul femeiesc. Ea nu s-a mișcat... Neliniștit, și-a apropiat urechea de fața femeii adormite. Și nu a simțit nici o suflare. „Aș dormi ca moartă!” și-a amintit el cuvintele lui Li. Moartă! A sărit în sus înnebunit, a vrut să alerge la bucătărie să aducă apă, apoi s-a răzgîndit. Văzuse sau citise undeva că doctorii își lipeau urechea de pieptul pacientului și chiar îl masau, ca să-i redea respirația. Cu degetele tremurătoare, a desfăcut două copci de la părțile încrucișate ale decolteului, a dezgolit un umăr,

apoi un sîn, și-a lipit urechea... în cele din urmă s-a ridicat cu tîmplele încă zvîc-nind, cu respirația sacadată. și a privit-o la nesfîrșit

244

Andrei Makine

pe femeia aceea, de nerecunoscut cu machiajul ei discret, cu coafură înaltă, cu rochia ei de catifea neagră și mai ales cu goliciunea ei. Femeia care ar fi trebuit să aparțină altcuiva și care stătea acum cu el, atît de minunat de accesibilă privirii lui, mîn-gîierilor lui...

..., „Acum un an”, s-a gîndit ea, revăzînd un nimb orbitor de zile, de ceruri văzute de atunci... Pe căra-rea care venea de la Hoardă străbătînd pajiștea a apărut un bărbat. L-a recunoscut pe „doctorul-între-noi”, care sosea cu trusa lui. Pentru a doua noapte.

În noaptea aceea a plouat. După căldura din ultimele săptămîni aerul părea rece, tomnatic. Ea a rămas pînă dimineața într-un fotoliu, lîngă pat. Febra îi scăzuse. Rana nu mai sîngera. A dormit hniștit și nu s-a trezit decît o singură dată în mijlo-cul nopții. S-au privit îndelung, fără să-și spună nimic. Apoi el a strîns tare din pleoape, ca sub efectul unei arsuri bruște. Ea a văzut strălucind niște scînteii minuscule în genele lui și s-a grăbit să stingă lampa.

Zilele acelea răcoroase și cenușii, la începutul lunii iunie, au marcat obișnuita istovire, secătuirea care apare întotdeauna după excesul înfloririi și căldurile din mai. Frunzișul era deja greu, des și închis la culoare, ca la sfîrșitul verii. Pajiștea ce cobora spre rîu era acoperită cu iarbă înaltă, albită ici și colo de puful argintat al păpădiilor stinse. Ploile răbdătoare, discrete, afîrnau pîcle care voalau aerul ca în diminețile de octombrie.

Ei u plăcea tihna acelei scurte anticipări autum-nale. Din noaptea delirului știa totul, de la început pînă la sfîrșit, despre anul acela din viața ei. Și acum, în cețurile unei toamne momentane, avea impresia că supraviețuise, impresia că relua timid cursul întrerupt al zilelor.

245

Într-o seară, cînd înconjura Hoarda, a văzut că arbuștii care creșteau pe lîngă ziduri și pe mar-ginea drumului erau toți perlați cu ciorchini albi. Aerul amurgului avea și el tenta aceea ninsă... A trebuit să aprindă focul, atît de răcoroasă era noaptea. Și nu a dormit. Nopti de iarnă îi apăreau în fața ochilor, una după alta, indicibile în frumu-sețea lor aspră, cu falia fremătătoare a cerului lor, cu același miros de scoarță arsă, nuanță umilă, dar care se deschidea spre un șir insondabil de ore.

Revenea la ele pentru prima oară. Reîntoarcerea aceea mai avea încă o intensitate ucigătoare.

Totuși, memoria ei o iniția în tainica știință de a pătrunde în cealaltă viață...

În timpul celor cîteva zile de toamnă în plin iunie, zilele de convalescență a fiului său, s-a schi-țat din nou înlăuntrul ei o speranță nebunească:

cineva o va asculta, o va înțelege, mai ales că ceea ce trăise ea aparținea unei vieți cu totul altfel decît a ei. Acel cineva încă nu avea chip, doar un suflet, mare și tăcut.

S-a întors vara, cu vijelii nemaivăzute, cu un soare dezlănțuit pe care locuitorii din Villiers-la-Forêt l-au primit ca pe o dovadă de netăgăduit a acelui „prim concediu pe timp de pace” despre care vorbeau ziarele. Și chiar și comunitatea mică a Hoardei de Aur a simțit acest aer nou și, reunită în bibliotecă, a comentat cu pasiune articolele despre Turul Franței din '47, primul de după război, despre noua Conferință de la Paris, dar mai ales titlul mare care anunța: „Franța iese în sfîrșit din pro-vizoraf...”

Fără să vrea, sau mai degrabă cu un consimțămînt nemărturisit, a fost cucerită de surescitarea aceea estivală. Într-o zi, s-a pomenit exarninînd cu o invidie admirativă fotografiile care însoțeau într-un ziar un lung dosar: „Unde să-ți petreci concediul”. o familie (părinții și cei doi copii ai lor)

mergeau cu bicicleta pe un drum de țară. Nu se putea smulge din contemplare. Totul îi plăcea la oamenii aceia în concediu: și armonia familială, și proviziile lor bine împachetate de pe portbagaje, și drumul modest, și peisajul blând, ordonat. Brusc, a dorit să se contopească asemenea lor cu fericita banalitate a zilelor de vară, să aibă bunul lor simț atît de franțuzesc („atît de minunat de franțuzesc", s-a gîndit ea). Și-a adus aminte de speranța ei de a găsi un suflet căruia să i se destăinuie, căruia să-i vorbească despre abisurile pe care le cunoscuse. Lucrul acesta îi părea acum grotesc. Nu, trebuia să

Crima Olgai Arbelina 247

uite! Da, sa uite! Căci faimoasele abisuri nu erau de fapt decît niște momente de tandrețe tulbure, de care nici o mamă și nici un fiu nu se feresc. Pur și simplu merseseră puțin mai departe decît alții în această tentație proscrisă. De altfel, existaseră cu totul și cu totul opt sau poate zece nopți în care...

S-a simțit foarte puternică, hotărîtă să nu-și mai amintească. Trebuia să se prostească puțin, să fie încrezătoare, să vorbească despre concediu. Și, ca și cum ar fi vrut să pedepsească, să rănească, să nimicească o ființă prezentă tăcut înlăuntrul ei s-a străduit să citească coloanele articolului: „Mulți străini — englezi, scandinavi, americani — vor anul acesta să-și mîngîie sufletul cu frumusețile franțu-zești. Le datorăm totuși cîteva amabilități unor vizitatori care vor veni în locurile unde, timp de doi ani, soldații din țara lor s-au bătut pentru elibe-rarea Europei..."

Lurnea aceea estivală și plăcut de nătîngă a acceptat-o. Ea s-a lăsat în voia ei, a bucuriilor ei, a vorbăriei ei, cu convingerea unei pocăite. Fiecare nouă zi parcă-i dădea dreptate. Cititorii păreau fericiți s-o vadă participînd, ca înainte, la dezba-terile lor.

La sfîrșitul lunii și-a dus fiul la Paris. Doctorul („doctorul francez", cum îl numeau ei ca să nu îl confunde cu „doctorul-între-noi") l-a consultat pe copil, l-a internat, a indicat data operației. „Sub aneste-zie generală, vom proceda la îndreptarea piciorului îndoit", a recitat ea chiar în seara aceea în paginile pe care ar fi putut să le spună pe de rost, iar lim-bajul lor tehnic a liniștit-o. Își și vedea fiul mergînd normal în viața redevenită obișnuită...

După operație (al cărei moment atît de temut a sosit cu o ușurință uimitoare), copilul urma să rămî-nă mai multe zile în spital. Și chiar și călătoriile

248

Andrei Makine

aproape zilnice la Paris au devenit pentru ea o adevărată ucenicie în fericita banalitate a vieții. Mereu grăbită să se întoarcă la Hoardă, la bibliotecă, nu avea timp s-o vadă pe Li. Doar în 14 iulie, profitînd de ziua de sărbătoare, a putut să vină în micul apartament al fotografei... Seara era insuportabil de apăsătoare, cu mirosul pe care îl are praful de pe străzi înainte de furtună, cu un cer violet, cețos și cu agitația frunzelor sub rafale scurte de vînt. Li era încă în atelier, în pivniță, ocupîndu-se de ultimii clienți din ziua aceea. De altfel, doar atelierul mai păstra un aer locuibil. În camere, mobilele cedaseră locul piramelor de cutii de toate felurile. Pereții goi aveau o mulțime de înțepături negre — cîrligele de care fuseseră atîr-nate tablourile, fotografiile, icoanele... Ea a rămas un moment în curtica înconjurată de ferestrele mai multor etaje. Toate erau deschise, captînd cea mai ușoară adiere proaspătă din zădu-ful serii. Se auzeau sfîrșitul uleiului într-o tigaie, gîlgîitul apei folosite, zgomotul veselei, frînturi de conversație, crîmpeie de muzică. Un miros complex de acoperișuri care răsfrîngeau căldura zilei, de leșie, de sfără lîncezea în întuneric deasupra pătra-tului pavat al curții. Se și pregătea să coboare în atelier, cînd brusc a zărit în locul cel inai întunecat din curte un arbust ce se străduia să crească pe lîngă zid, sub streășină. Și să înflorească, invizibil, ignorat de toate ferestrele acelea zgomotoase. S-a apropiat și și-a cufundat

fața în ciorchinii constelați cu flori. Mirosul era vag. o prospețime de zăpadă... Senzația că poți să pătrunzi, să rămâi, să te conto-pești cu adierea aceea rece a fost amețitoare. o clipă a crezut că înaintează printr-o pădure hiber-nală, înzăpezită, într-o dimineață abia argintată de zori, în mijlocul copacilor adormiți, dar atenți în taină la prezența ei. Nu era singură. Cineva o însoțea

249

în plimbarea aceea lentă. o pace infimă umplea distanța care le despărțea sufletele...

Li a strigat-o din pragul atelierului. Pleca în Rusia peste zece zile. îi mai rămânea să împache-teze ultimele panouri: un marinar incredibil de lat în umeri, care oferea un buchet unei tinere creaturi cu talie de viespe, și apoi, pe altul, un bărbat și o femeie, goi, împresurați de o mulțime în fracuri și în rochii de seară.

După două zile, când se întorcea de la Paris, l-a întâlnit pe „doctorul-între-noi”. El s-a prefăcut că se găsea din întâmplare pe strada care dădea în piața gării. L-ar fi crezut, dacă puțin înainte de oprirea trenului nu ar fi aruncat o privire pe fereastra vago-nului. L-a recunoscut în bărbatul în costum maro, un bărbat care a fost trădat de rapiditatea mișcă-rilor lui când a părăsit umbra unui platan sub care se adăpostise de soare. Trenul încetineea și, prin geam, l-a văzut supraveghind ieșirea din gară, apoi trăgându-se ușor de gulerul cămășii...

Au făcut drumul împreună. Ascultându-l, ea se gândea că, fără privirea aruncată din vagon, cuvintele acelea ar fi avut cu totul alt sens. Și că el însuși, bărbatul care mergea alături de ea pălăvrăgind, însuflețit și jovial, ar fi fost un alt personaj. Da, ar fi rămas „doctorul-între-noi”, șters și serviabil. Acum distingea în el energia stăpînită cu care țîșnise din umbră. Dar și dezinvoltura foarte naturală cu care se colorase mirarea lui prefăcută: „la uite, dum-neavoastră! Ce vînt vă aduce la mine?” Ea vedea acum ceea ce nu observase niciodată: butonii de la manșete, greoi și ciudat de neplăcuți la vedere, dosul mâinilor lui foarte late, acoperite cu peri în care luceau picături de sudoare... Dar mai ales privirea lui, brună, unsuroasă care, pieziș, se ațintea rapid asupra ei și, fugind, parcă o încătușa în licărirea ei.

250 Andrei Makine

Da, mergea fără să o privească, dar ea se simțea reținută, înclieată sub pleoapele lui.

Nu-și amintea să-l fi invitat să bea ceai la ea. Și totuși, el era deja așezat în fața ei în bucătăria încă foarte luminoasă la asfințit și vorbea, între-rupîndu-se doar pentru o mică înghițitură-pretext. Ea se ridica din când în când, alunga o albină, în-cepea din nou să simuleze că-l ascultă dar, în rea-litate remarca fără voia ei noi detalii absurde și misterios de importante: unghiile pătrate, gălbui, fruntea ce se acoperea de riduri pentru a însoți un suspin teatral, ridurile care urcau pînă la chelie, făBtod-o mai puțin lucioasă... Erau clipele stranii în care simți iminența unui gest ce se apropie, din secundă în secundă, inexorabil.

La plecare, s-a oprit în antreu, i-a sărutat mîna. Sau, mai degrabă fără să se aplece, i-a ridicat mîna și și-a lipit-o îndelung de buze. Când ea a făcut o mișcare nerăbdătoare, a cuprins-o de mijloc cu o sprinteneală neașteptată. Ea s-a aruncat brusc îna-poi, ca să-și îndepărteze fața. Dar, spre surprinderea ei, nu s-a năpustit asupra gurii. A rămas un moment nemișcat, impunîndu-i postura aceea instabilă, susținîndu-i greutatea trupului cambrat pe palma lui. Stîngaci, ea s-a smuls, s-a lovit de tocul ușii. Iar strigătul ei: „Plecați!” s-a confundat cu un geamăt ușor și cu fișitul mîinii cu care și-a frecat cotul rănit. În fața ei, el zîmbea, masiv, sigur de el. Dar vocea care s-a desprins din masivitatea aceea a fost ciudat de ascuțită, bîguită ca frazele pregătite de mult și care, când vine momentul, ies atît de întortocheate și gîfuite:

—Amsăvinmîine... o să putem, maiîntîi... în fine, există un mic restaurant...

Noaptea, privirea i s-a zbatut între mai multe personaje foarte diferite. Bătrînul domn care venise

de mai multe ori la Hoardă, adesea la căderea nopții, în ninsoare, ca să îngrijească un adolescent suferind... Bărbatul în costum maro care mergea spre ea fără să o zărească și brusc scotea o exclamație de bucurie... Altul care, bînd mici înghițituri de ceai, vorbea despre singurătatea „care trebuie combătută în doi”... Și altul, care mărturisea că de ani de zile dorea să-i vorbească. Iar cînd o spunea, butonii de la manșete, încheieturile păroase ale mîinilor parcă aparțineau altcuiva. Ea nu reușea să-i adune laolaltă pe toți acești bărbați într-unul singur, în masculul în pragul bătrîneții, cu o chelie bronzată și netedă, care o înșfăcase de talie, bucu-rîndu-se deja de trupul ei îndoit. A doua zi, cînd se întorcea de la Paris, a cercetat cu neliniște copacii care mărgineau piața gării... Nimeni. Pe ușa casei era prins un pătrățel de hîrtie. „Am trecut pentru gustare, voi reveni pentru cină.” Descifrînd semnătura, a sesizat trăsătura ce le era comună tuturor bărbaților care o asaltaseră în timpul nopții. Ca și cum numele acela obișnuit, ușor ridi-col, pe care îl cunoștea, dar nu și-l mai amintea, da, ca și cum însăși transcrierea acelu „Serge Goleț” crease o vocabulă generică pentru toate personajele.

Era bărbatul care îi pătrunsese (ea nu știa nici cum, nici în ce măsură) taina. Nebunia tainei sale. Nebunia ei... Da, era cineva care o trata ca și cum ar fi tratat o femeie săracă cu duhul, de care vrei să abuzezi.

Era aproape ora nouă seara. A mers de-a lungul casei cu pași grăbiți, s-a adîncit printre copacii din pădure. Puteai s-o traversezi în cinci minute, dar labirintul cărărilor crea o iluzie de refugiu. Pămîntul era presărat cu dungi alungite de aramă, care păleau încet. Întunericul a pătruns încetul cu încetul în colțurile umbroase. Luna transforma luminișurile în lacuri, în pîraie de un albastru somnolent. Țipătul

252

Andrei Makine

repetat al unei păsări se fpîngea cu sonoritatea sloiurilor de gheață. Ea a crezut brusc că era posibil să rămînă acolo, să nu părăsească clipele acelea, să le trăiască pe dos... Apoi, amintindu-și de nebunia pe care un bărbat o presimțise adineauri în ea, s-a grăbit să se întoarcă acasă.

Apăsînd pe comutator, și-a spus că Goleț putea să zărească lumina, să vină... În aceeași clipă a auzit un ciocănit calm, aproape nonșalant, la ușă. A stins, dar numaidecît, supărată pe propria-i lași-tate, a aprins din nou lumina, s-a dus în antreu, însă a hotărît să nu deschidă, să nu spună nimic. El a bătut din nou la ușă și a anunțat fără să ridice vocea, simțindu-i prezența foarte apropiată: „Știu că sînteți acolo. Deschideți... Am un comision pen-tru dumneavoastră.” În vocea lui răsuna o zeflcmea ascunsă neglijent. „Da, îmi vorbește ca unei femei sărace cu duhul...”, s-a gîndit ea din nou. S-a întors în bucătărie și brusc a auzit pîrîitul unei tulpini: el mergea de-a lungul zidului și în întuneric a călcat pe flori. Și-a amintit că ușa-fereastră de la camera ei rămăsese întredeschisă. Abia formulat, gîndul a devenit realitate: în fundul coridorului țițînile vechi au scos un scîrțîit prelung, cîntat. S-a repezit la celălalt capăt al apartamentului, a aprins lumina, a avut timp să recompună din privire interiorul familiar și dureros: lampa cu pedestalul de faianță lipit, soba, patul, dulapul cu oglindă...

Iar printre toate obiectele acelea șlefuite de obiș-nuință, un bărbat care-și vîra capul prin crăpătura ușii-fereastră întredeschise, ca în interioarele insta-bile din visurile urîte. „Doar două vorbe... Ieri am uitat să vă spun...” Zîmbea, o hipnotiza cu privirea lui fixă și pătrundea în încăpere prin scurte înaintări rapide, pîrînd nemișcat de fiecare dată cînd ea era gată să-l repeadă. Se simțea disperat de străină de scena aceea. Cuvintele care îi răsuna în minte,

apoi îi izbucneau pe buze, parcă îi scăpau altcuiva:

„Plecați! leșiți! Repede!” Ordine neputincioase, care nu-i schimbau expresia absentă a feței și nu produceau nici un efect asupra bărbatului tot nemișcat și din ce în ce mai apropiat. Ea era absentă și din propriul ei trup, iar bărbatul o știa:

copilăria, beția, nebunia dezarmează astfel trupul care devine o pradă ușoară. „Nu v-am spus ieri, debita el cu surescitarea celui care-și vede jocul reușind. Vă iubesc, vă iubesc de ani de zile... Nu, lăsați-mă...”

Ea a dat din mână, stîngaci. El a transformat palma aceea într-o sărutare de mână pățimașă, apoi a cuprins-o de mijloc, a împins-o spre pat. Ea a văzut o față rotundă lăcuită de sudoare și s-a auzit strigînd o frază complet fără noimă:

— Dați-mi drumul! Aveți un gît hidos! Cuvintele acelea absurde, pe jumătate gîtuite, au frînt brusc asaltul. Bărbatul s-a ridicat, și-a descleștat mîinile, și-a pipăit gîtul. „Ce spuneți? Ce are gîtul meu ?”

Era o piele rasă prea tare, roșie și acoperită toată cu umflături minuscule. A făcut o mișcare spre oglindă, și-a dat seama de ridicolul gestului său, și-a pierdut cumpătul.

— Plecați! a spus ea cu o voce obosită. Vă rog... Ea s-a dus la ușa-fereastră, a deschis-o larg, dînd la o parte perdeaua. El s-a supus, murmurînd cu un aer jignit: „De acord, de acord... Dar n-o să-mi refuzați totuși plăcerea unei simple plimbări ? Mîine, în cursul după-amiezii...” A ieșit, s-a întors și a așteptat răspunsul. Ea a făcut un „nu” din cap și a tras de clanță. Butonul de la manșetă a sclipit - el a avut timp să blocheze ușa.

— Un ultim cuvînt, a lansat el, neizbutind să-și echilibreze pe buze zîmbetul și spasmele de mînie. Chiar ultimul, vă asigur. Ușa asta cu geamuri cu

254

Andre'i Makine

care îmi zdrobiți brațul (ea a dat drumul la clanță), ușa-fereastră e foarte lată pentru perdelele astea sau perdelele prea înguste, cum vreți...

Olga a simțit în ea un fior adînc care îi încolțea rapid în pînțece, urca în piept, îi strivea mușchii gîtului. Bărbatul avea să rostească ceva ireparabil, intuia ea cu precizie, orbitor. Simțise acest lucru inconștient, de la începutul manevrelor lui și pre-sentimentul acela o dezarma în fața lui.

— ...perdelele acestea într-adevăr prea strîmte, vedeți, nu-mi sînt chiar necunoscute. Vedeți, am o slăbiciune, îmi place să mă plimb seara tîrziu, înainte de a mă duce la culcare. Ce vreți, cînd trăiești singur. Și apoi, sînt foarte iscoditor...

Ar fi trebuit să-i taie vorba, să-l oprească în pragul noii fraze... Ar fi trebuit să-l lase să continue adineauri, să-i accepte sărutările, să i se dăruiască pentru că ceea ce avea să-i spună el era de o mie de ori mai monstruos. Dar aerul devenea apăsător ca bumbacul ud, îi împiedica gesturile, îi înăbușea vocea.

— Mai ales că, din cauza gerului din iarna asta, m-am neliniștit adesea: dumneavoastră cu un copil... ăă... bplnav, în șandramaua asta, nu se știe niciodată. Într-o seară, tocmai treceam prin preajmă, aproape sub ferestrele dumneavoastră, am aruncat o privire, perdelele erau trase, dar sînt, v-am spus-o, prea strîmte... Așa că m-am uitat și...

...Și v-am văzut, pe dumneavoastră și pe fiul dumneavoastră, goi, făcînd dragoste.

Nu! Nu a spus-o. Ea a crezut că o va spune și fraza a devenit imediat reală, inseparabilă de ceea ce o precedase. Poate că el vorbise adineauri și despre goliciunea lor, despre ciudățenia carnală a cuplului lor... Nu mai știa.

— În fine, o să înțelegeți, fără indoială, mirarea mea... Am mai văzut și altele la viața mea... Nu

sînt naiv, departe de mine. Dar totuși! Din fericire nu sînt limbut, căci dacă nu, cunoașteți gurile rele de la Hoardă și de altfel... Iar cînd v-am propus... prietenia mea, era pentru a putea să vă vorbesc despre asta mai liber, înțelegeți, în intimitate. Și pentru a vă da posibilitatea de a vă trăi normal viața de femeie, cu un bărbat care să vă facă să simțiți plăcere...

Nu! El nu a rostit ultimele cuvinte! Dar ele erau totuși reale, de neocolit, căci erau imaginate de ea. De fapt, el nu mai era acolo. Ea era singură, așezată pe pat, cu fața spre oglindă. El plecase, urîndu-i noapte bună și propunîndu-i să meargă să facă a doua zi o plimbare cu barca. Ea acceptase, dînd de mai multe ori din cap.

Noaptea, s-a rătăcit pentru cîteva clipe într-un apartament întunecat, nesfirșit, ale cărui labirinturi le-a descoperit înainte de a veni să se lungească pe un pat. Intra fiul ei, așa cum îl văzuse în după-masa plonjoanelor - gol, cu trupul ud, care a umezit cear-ceafurile și le-a răcit plăcut. Ea simțea răcoarea aceea pe piept, în șolduri. El o săruta, buzele lui miroseau a tulpini și a frunze acvatice. Libertatea lor era atît de nețărnută, încît trupurile li se mișcau ca sub apă, într-o minunată imponderabilitate a gesturilor. Cînd s-a pomenit în genunchi, domi-nată de el, a remarcat că fotoliul întors spre perete într-un colț al camerei necunoscute era ocupat. Nu vedea decît brațul de pe spetează - un buton gro-solan de manșetă lucea în penumbră. Și cu cît plă-cerea era mai violentă, cu atît profilul bărbatului așezat se detașa de spătar. Ea avea să-l recunoască atunci cînd, în sfîrșit, cu un strigăt încă înfundat de plăcere, s-a smuls din somn. Un obiect i se încrus-tase sub umăr. A aprins lumina și a cules din cutele cearceafurilor în dezordine un buton de manșetă.

256

Andrei Makine

într-un ultim efort de raționament sănătos a formulat un gînd nelalocul lui, supranatural ai s-a bucurat de absurditatea lui: „Nu a existat nici un balaur!” Da, trebuia să spună lucrurile acelea neve-rosimile, care nu aveau nici o șansă să devină reale. Nici un balaur! Un apartament necunoscut, bar-batul din fotoliu, poate. Dar nici un balaur. Așa va sfîrși prin a deosebi ce e adevărat de ce e fals...

Exercițiul acela parcă a calmat-o. Un răgaz de cîteva minute, în timpul căruia s-a ridicat, s-a dus în încăperea cu cărți, a scos un volum enciclopedic mare, l-a răsfoit cu o mîină stîngace, nervoasă. Si a dat repede de o ilustrație: „Un boa constrictor ata-cînd o antilopă”. Un trup lucios, acoperit cu arabes-curii, își strangula victima. „Balaurul...”, a șoptit ea și și-a amintit că în imensul apartament p'e care îl părăsise adineauri uitase să stingă lampa de pe noptieră.

Prin aburii căldurii zgomotele ajungeau vagi, lichide. Strigătele copiilor care se bălăceau aproape de mal, mugetul unei cirezi... Și clipocitul leneș al vîslelor. Pentru a împinge barca de la povîrnișuljos și plin de nămol, el a trebuit mai întîi să se descalțe, să-și suflece pantalonii, să intre în apă. Ea îi vedea acum tălpile picioarelor, late, scorjite, iar pe frunte dunga de lut, pe care și-o lăsase ștergîndu-și pică-turile de sudoare. Dîra aceea maro era pentru ea un mic punct dureros, cu totul aparte în universul acela însoțit și apatic. Nu putea să-i spună: „V-ați pătat pe față” și cu atît mai puțin să-și strecoare degetele în apă, să-i spele fruntea...

Nu, era cu totul de neconceput. Bărbatul așezat în fața ei, cu călcîiele goale, proptite de pragul luntrii, era o ființă cu totul neobișnuită: bărbatul care o dorea și care o ducea într-o zi de iulie sufocantă cu barca, îndeplinind astfel un ritual ce preceda noaptea în care avea s-o violeze cît poftea, de la sine înțeles, fără nici o rezistență din partea ei. Inainte de plim-bare, cînd traversau orașul de sus, o invitase în baraca de tir. Nu ratase nici o țintă și la ieșire o privea cu aerul unui copil care așteaptă feliicitări. Același bărbat se aflase într-un apartament labirintic, într-un fotoliu

întors spre perete, băr-batul care îi spiona cu un zîmbet complice. Ea și-a amintit de patul mare, de cearceafurile care miroseau a rîu, da, exact același miros ca apa călduță

258 Andrei Makine

care șiroia sub marginea joasă a bărcii. Sub privirea care îi supraveghea, ea și adolescentul cu trupul încă ud încercau să-și mascheze dragostea. Da, căutau foarte inocent un obiect rătăcit în cutele patului răvășit. Dar tot simulînd căutarea, se înlănțuiau, se sărutau, se dăruiau unul altuia... Ea s-a silit să audă. Goleț tocmai îi vorbise. Pro-babil spusese „trebuie să profităm de zilele acestea frumoase, nu se știe niciodată”, cuvinte pe care le repeta din cinci în cinci minute... Pata de lut de pe frunte se întindea într-un lung firicel șerpuitor. „Dacă aș putea măcar să-l întreb: apartamentul acela, scormonirea simulată într-un pat în dezor-dine sînt adevărate?” a spus înlăuntrul ei o voce fără speranță. Era vocea „micii afurisite”, a recu-noscut-o aproape cu bucurie, căci cuvintele ei erau singurele care o mai legau de ziua aceea, de conver-sația bărbatului, de viață... S-a aplecat, și-a cufundat mîna în apă. Avea să spele urma noroioasă de pe fruntea lui...

în momentul acela au acostat. Goleț a sărit pe mal, a tras botul bărcii într-un colțișor ascuns între sălcii, în mijlocul hățîșului algelor. Apoi a ajutat-o să coboare, a instalat-o într-o poieniță înconjurată de mărăcini. A făcut-o cu grija pe care ai avea-o de un bolnav important sau de un vas umplut cu apă, cu o cască de flori, și pe care ți-e teamă să nu-l spargi chiar în ultima clipă. Sau poate (vocea „micii afurisite” a străpuns surzenia care o învăluia), da, mai degrabă grija pentru o persoană al cărei rang nu se potrivea cu un picnic pe malul apei. „Prințesa Arbelina, i-a suflat vocea. Ceea ce tu continui să fii pentru el. încă e sensibil la această valoare supli-mentară a trupului tău...”

Goleț a întins fața de masă, a pus sticla, a scos din sacoșa lui două pahare, pîine și un pachet plin de pete de grăsime. „Prințesa Arbelina”, s-a gîndit

Crima Olgdi Arbelina 259

ea, irnaginîndu-și viața în care cuvintele acelea aveau un sens, pe care o trăiau oamenii care o cunoșteau. Hoarda de Aur, Villiers, Paris... Lumea aceea i-a părut inexistentă, văzută într-un vis dispărut între timp. Nu mai exista decît etuva reavănă a acelei după-amieze de iulie, mirosul dulceag al apei căl-duțe, mîloase, o feineie pejumătate lungită pe iarbă cu un pahar în mîna, pe care și-l apropia din cînd în cînd de buze, cedînd rugămintilor unui bărbat care vorbea fără întrerupere. Un bărbat care la căderea nopții avea să-i frămînte sîinii, s-o pătrundă, să adoarmă lîngă ea. Avea deja toate mișcările acelea imprimare în el, în brațele învinețite de vene groase, în degetele lui cu unghii late și galbene...

— Și cînd mă gîndesc că toate astea erau sub zăpadă!

Era întins, cu cotul înfipt în pămînt, cu picioa-rele încrucișate și, fără să-și lase paharul, întindea brațul, arătînd cîmpul de dincolo de rîu. Ea a închis ochii și i-a făcut semn să nu mai spună nimic. În-lăun-trul ei s-a înfiripat o noapte fragilă, în care mergea recunoscînd cu o fericire dureroasă creanga cristali-zată de promoroacă, micul iaz înghețat, dar mai ales țesătura florală a gheții de pe un geam negru...

Goleț a smuls-o din uitarea de sine. Probabil s-a gîndit că ochii închiși peste care, pentru mai multă orbire, ea își pusese mîna, anunțau beția, aban-donul. Fără să se ridice, a executat o tîrîre rapidă și s-a aflat în spatele ei. A apucat-o de umeri, a răsturnat-o spre el, i-a strecurat o mîna sub spate. Și a încremenit cînd i-a văzut ochii, pe care ea i-a deschis brusc: o privire nemișcată, care nu exprima nimic, care nu îl vedea, care nu vedea nimic... Des-prinzîndu-se de ea, a scos, fără să vrea, un fel de geamăt de plăcere curmată, aproape un mieunat. Ea s-a ridicat, l-a fixat pe bărbatul ghemuit la picioa-rele ei, apoi și-a purtat privirea spre îngrămădirea

260

Andrei Makine

acoperișurilor din orasul de'sus, spre cotul mat al râului... Nu, nu exista în materia călduță și moale a vieții decît vaietul dorinței, decît trupul pîndind contopirea.

El a adunat resturile de mîncare, a împăturit fața de masă. Și atunci a existat un moment de ezitare: oare sticla aproape goală trebuia aruncată sau dusă cu ei ? Vizihil beat, s-a lovit de nehotărîrea aceea ridicolă. A vîrît sticla în sacoșă, a scos-o, a examinat-o perplex... Din acele cîteva secunde de îndoială a început (așa va simți ea, dar nimeni nu va voi să o creadă) numărătoarea inversă a minutelor care au precedat sfîrșitul. Dacă el nu ar fi zăbovit sucind și răsucind sticla, dacă ei ar fi plecat puțin mai devreme, sau dacă el ar fi sfîrșit prin a păstra sticla, totul s-ar fi petrecut altfel...

Dar el a dat din mînă și, cu un hăulit care se voia poznaș, a aruncat sticla în apă. A deslușit probabil, cu intuiția oamenilor beți, ceva ca o coardă întinsă care îl lega de un lucru invizibil.

Dispoziția i s-a schimbat. A încercat să glumească: acum cobo-rau pe curentul apei și, cu cîteva metri mai jos, au ajuns din urmă sticla care nu se scufundase, el a împins-o cu o lovitură de vîslă, gîtul sticlei a dis-părut scoțînd un scurt gîlgîit de bule de aer. A rîs în hohote. Și s-a posomorît imediat.

Poate pentru a risipi neliniștea aceea obscură, a lăsat brusc vîslele, s-a întins, ridicînd fața spre cer, și a declarat cu o voce pe care beția o făcea tărăgănată :

— Omul e făcut pentru fericire ca pasărea pen-tru zbor!

S-a ridicat pe jumătate și, bălăbănit de insta-bilitatea bărcii, a căzut brusc spre spate, unde era așezată ea. Olga s-a îndepărtat, ca să nu fie zdro-bită de masa aceea dezechilibrată, care pufnea în rîs. El a ajuns-o totuși, aplecat peste ea, trăgînd-o

261

brutal de rochie. În momentul acela, ea a văzut înălțîndu-se din apă o construcție de oțel răsucită și ruginită, care creștea rapid... Barca s-a răsturnat aproape blînd, așa i s-a părut.

Nu avea să știe niciodată dacă violența cu care Goleț s-a aruncat spre ea, s-a agățat de trupul ei se datora beției, dorinței de a o salva sau incapacității lui de a înota. Sau poate că el a vrut să împingă femeia care risca să-l înece ? Sau era deja în agonie ? Nu avea să știe nici dacă el se rănise în momentul căderii sau după, cînd s-a scufundat, și a reapărut apoi deja neînsuflețit,

Oricare ar fi fost motivul acelei brutalități, ges-turile lui Goleț au imitat cu o coincidență macabră actul carnal la care visase. El a strîns în brațe trupul dorit, l-a agresat, i-a smuls partea de sus a rochiei dezgolindu-i umerii, sîinii, zgîriindu-le pie-lea cu unghiile.

Lupta aceea sălbatică a durat cel mult cîteva secunde. El a dispărut sub apă, a ieșit la suprafață puțin mai departe, rmai aproape de mal, într-un loc la adăpost de forța curentului. Trupul i s-a imobili-zat între un bloc de beton, un zăgaz îngust de nisip și tulpinile de stuf pe care continuau să se așeze libelule verzi și albastre.

Ea a înotat, sau mai degrabă s-a lăsat purtată, înconjurată de fișii din rochia ei, pînă la locul acela ferit. La doar cîteva metri de locul naufragiului lor, piciorul ei a atins fundul râului. Totul semăna cu un joc. Și, cu toate acestea, la doi pași de ea plutea trupul acela îmbrăcat, iar apa dinjurul capului său se colora în brun.

Pe mal se vedeau alergînd doi bărbați precedați de un băiat care își ținea încă în mînă undița.

Î s-a părut că nu a părăsit săptămîni întregi malul acela însorit, butucul bătrîn pe care o văzu-seră așezată primii martori. Nu mai existau nopți, doar ziua aceea interminabilă, efluviile călduțe care urcau din apă, mirosul ierburilor, al nămolului și lumina caldă, ușor voalată, care fascina mai mult decît razele crude.

Oamenii se duceau și veneau la nesfîrșit, o în-conjurau, se împrăștia, se apropiau temători de cadavrul înecatului, schimbau impresii. Ea îi recu-noștea aproape pe toți: pe farmacistul rusificat, pe directoarea azilului, pe bătrînul spadasin, pe infir-mieră, pe vînzătoarea de bilete de la gară... A observat că fiecare, chiar și în împrejurările acelea excepționale, rămînea fidel rolului său, măștii sale. Infirmiera, prin expresia ei amară, nu uita să dea de înțeles că ea purta un doliu mult mai demn de respect decît accidentul acela stupid. Vînzătoarea de bilete de tren se uita mereu la ceasul ei de mîină. Directoarea administra drama. Farmacistul trecea de la un grup la celălalt, fericit că putea să participe la discuțiile franțuzești și rusești, fără nici o deo-sebire. Iar dinspre sălcii, bruiat de zgomotul con-versațiilor, răsuna voiosul „hîrș-ș-ș!”...

Se simțea observată de zeci de priviri iscoditoare sau pur și simplu curioase. Spectatorii aceia sures-citați încercau, cum ar fi făcut în timp ce-și reglau binoclul, să reunească într-o singură imagine pe

263

prințesa Arbelina și pe femeia acoperită cu zdrențe și roind de apă, o femeie care nu încerca să-și ascundă pieptul striat de zgîrieturi. Unii, cei care credeau că o cunosc mai bine, i-au vorbit cu o voce scăzută - cum sondezi liniștea dintr-o cameră, ca să vezi dacă persoana doarme... Ea rămînea nemiș-cată, părea oarbă, inaccesibilă cuvintelor. Totuși, ochii ei trăiau, înregistrau chipuri noi în cercul de gură-cască, observau că urma de lut de pe fruntea bărbatului dispăruse, spălată probabil în momentul înecului...

Dar ce putea să le spună celor care, ca și direc-toarea, se aplecau spre ea și murmurau întrebări neverosimile prin banalitatea lor omenească ce tre-buia, după ei, s-o smulgă din starea de șoc? Șoc... șoc... șoc, repetau vocile din toate grupulețele. Arfi trebuit să le vorbească despre urma de lut, despre neputința de a o șterge, pe care o simțise în barcă, da, incapacitatea ei de a-și uda degetele, de a-i atinge fruntea. Să le vorbească și despre unicul crîmpei de frumusețe care, întîmplător, se ivise din bărbatul acela atît de incurabil de urît — fraza pe care o rostise cu un sfert de oră înaintea mortii lui:

„Și cînd te gîndești că malurile astea erau complet acoperite cu zăpadă...” Dar ar fi înțeles-o oare? Poate doar bătrîna de la azil, care, brusc, s-a apro-piat de cadavru și i-a luat de pe față o tulpină lungă de algă. Șoapte dojenitoare au pornit din toate păr-tile - nimic nu trebuia clintit.

Și nimic nu s-a clintit. După-amiaza umedă, sufo-cantă, a durat la nesfîrșit. Au sosit polițiștii, ceata și-a compus din nou grupurile. Zilele treceau, dar nu existau nopți. Mereu același soare, același rîu călduț, aceiași oameni, cadavrul acela. Hainele pe care le purta s-au uscat încetul cu încetul. Iar pe pieptul femeii (pe pieptul meu, spunea ea, dar se recunoștea din ce în ce mai puțin) zgîrieturile s-au închis, s-au estompat...

264

Andreî Makine

Judecătorul de instrucție o interoga în biroul lui — totuși, ea era tot femeia așezată pe mal, unde nimic nu se schimbase: înecatul, multimea de gură-cască și, de acum înainte, judecătorul acela, care se apleca deasupra cadavrului, pipăia mar-ginile bărcii, mergea de la un spectator la altul, apoi se oprea în fața femeii pejumătate dezbrăcate. O numea pe femeia aceea „Doamna Arbelina”, ea a devenit doamna aceea și, la început, a fost chiar ușurată. Îi era astfel mai ușor să declare că îl detestase pe Goleț, că ideea de a-l omorî îi trecuse adesea prin minte. Și că de fapt îl omorîse chiar de două ori, căci, mai întîi, nu îi ștersese fruntea pătată cu noroi (și gestul acela ar fi putut schimba totul!), iar mai tîrziu, cînd el nu știa ce să facă cu sticla goală și se apropia clipa morții lui, ea rămăsese total inactivă, complice cu scurgerea fatală a minutelor.

Într-o zi a crezut că-i poate în sfârșit povesti esențialul bărbatului care o asculta cu atâta interes. Vizibil, judecătorul de instrucție a început să de-vină conștient că avea în fața lui nu o oarecare „Doamnă Arbelina”, ci o femeie care purta în ea nopți stranii de iarnă, falii teribile, care se căscau în orice moment sub un obiect obișnuit, sub un cuvânt anodin. Încurajată de înțelegerea lui, i-a vorbit despre frumusețea de nespus a iernii pe care o trăise nu de mult, a iazului minuscul cu pești prizonieri, a crengii care-și pierdea la nesfârșit cris-talele de promoroacă... Ea trăia din nou în fragili-tatea acelor clipe de liniște și descoperirea, cu încân-tare, că și celălalt se apropia tot mai mult de ele în fiecare zi. Era acum sigură că putea să-i încre-dințeze taina ei... De ce a apărut brusc bâlbâitul care pretindea că fusese cel mai bun prieten al lui Goleț ? L-a cunoscut oare în timpul unei confruntări sau a aflat de

265

existența lui datorită versiunilor din ce în ce mai numeroase care agitau Hoarda și chiar orașul întreg? Ea nu-și mai amintea. Totuși, mărturia acestui Tum-tum a dat totul peste cap. Luptând cu greu împotriva bâlbâielii, el a mărturisit: Goleț știa că prințul Arbelin se dedase, înainte de război, unui trafic dubios cu proprietățile pe care le aveau emi-granții în Rusia și prin urmare... Judecătorul a considerat fantezistă noua versiune. Goleț abia îl cunoștea pe prinț și nu ar fi putut demonstra nicio-dată prin ce erau ilicite vânzările... Ea a văzut în mărturia aceea distrugerea a tot ce construisese cuvânt după cuvânt în conversațiile cu judecătorul. Așadar, Goleț nu știa nimic despre nopțile ei de iarnă. Amenințările pe care le formulase se rezumau la vechiul secret al domeniilor vîn-dute de prinț. Acesta era șantajul lui ridicol! Pe când ea, încurcată, înnebunită, își închipesea că bărbatul acela vîrît sub ferestrele lor... Nu, el nu văzuse nimic. Dar în cazul acesta moartea lui, pe care o dorise atât de mult, crima pe care o mărturisise judecătorului era de o gratuitate absolută. II omo-rîse degeaba... Ciudat, judecătorul o ascultase de data aceasta cu o nerăbdare prost ascunsă, uitîndu-se adesea la ceas, aprobînd cu un aer distrat. Iar greșierul era absent. Ea a insistat să fie însoțită la locul dramei, dar s-a lovit de un refuz, și-a repetat cererea pe un ton categoric, explicînd că aveau să găsească un element decisiv pentru aflarea adevărului și a obți-nut în sfârșit cîștig de cauză. În ciuda orei tîrzii, ea s-a dus pe mal, a găsit locul exact al popasului lor, a arătat poziția trupurilor lor în iarbă, a descris sfârșitul mesei lor... Și a observat brusc că era sin-gură pe mal, că soarele apusese de mult și că expli-cațiile ei nu se adresau nimănui... Ba da, au fost auzite de cîțiva derbedei tineri, care au urmărit-o

266

Andrei Makine

aruncînd în ea cu bulgări de lut ud și strigînd lucruri obscene. Chiar în seara aceea, poate, pe drumul de întoarcere, l-a întîlnit pe bâlbâit. El i-a spus că nu le trebuia nici mărturia lui. Și totuși, îi povestise jude-cătorului că Goleț ducea o viață atât de retrasă pentru că avea un trecut de ascuns: medic de răz-boi, fusese făcut prizonier de roșii, slujise doi ani în armata lor... Cu treizeci de ani în urmă. Stăteau unul în fața celuilalt pe o stradă aproape întunecată din orașul de jos. Ea, cu părul zbîrlit din cauza goanei, cu rochia pătată de noroiul cu care aruncaseră în ea cei care o urmăreau. El, mic, pipiriu, cu fața schimonosită de cuvîntul im-posibil. De altfel, amîndoi se simțeau insuportabil de muți. El a reușit în cele din urmă să stăpînească aerul care-i astupa gîtul și a dat drumul unui geamăt necrușător:
— Tum-tum-dumneavoastră l-ați o-o-omorît!

După întâlnirea aceea, ea nu s-a întors acasă. I se părea chiar că nu mai revăzuse niciodată casa lipită de zidul Hoardei. Inexplicabil, a devenit o femeie culcată într-un pat îngust, alb, într-o cămăruță unde plutea un miros de medicamente. Cineva a trezit-o, scoțînd-o din plăcuta ei insensibilitate de absentă. A deschis ochii și nici măcar nu s-a mirat văzînd un bărbat de vreo cincizeci de ani, portretul infidel, îmbătrînit și obosit al soțului ei, și un tînăr grav, încordat - portretul viitor al fiului ei.

Apariția lor a transpus-o într-o viață îndepărtată, într-un oraș uitat și mai ales într-un alt trup. Ei nu păreau să-i remarce plecarea și continuau să i se adreseze femeii livide, nemișcate, lipsite de lim-baj. Soțul ei vorbea. Ea îl auzea din străfundurile pîclei, îi zîmbea, nu înțelegea nimic...

Trebuia să semneze o coală de hîrtie - bărbatul i-a călăuzit mîna. În clipa despărțirii, instinctul matern, pro-babil, a smuls-o din inconștientă. L-a auzit pe soțul ei răspunzîndu-i: „E mai bine așa. Pentru el...” A înțeles că pleca în Rusia și îl ducea acolo pe fiul lor. „Pentru o lună sau două”, a spus el.

Cînd ușa s-a închis în urma lor, a revenit amin-tirea zilelor precedente, sau mai degrabă a frigului, a ciobului de sticlă care i se înfipsese atît de suplu în vena de la încheietura mîinii - un ciob de oglindă, credea ea, care punea capăt durerii, sufocantei după-amieze de pe roalul unde zăcea bărbatul îne-cat, gălăgiei vocilor care vorbeau despre ea, mereu despre ea...

268

Andre'i Makine

Intr-o noapte a putut să se scoale, a ieșit pe coridor și, înaintînd într-o rapidă lunecare aeriană, a străbătut clădirea mare, sonoră, nocturnă. În ciuda întunericii, încăperile ei rămîneau animate. A auzit strigăte de veselie, conversații patetice, conciliabule, suspine. După un colț, coridorul și-a schimbat înfă-țișarea: a văzut pe pereți portrete vechi cu ramele lor de aur stins. Pe o ușă întredeschisă se revărsau valuri de muzică de operă. o doamnă îmbrăcată cu o rochie amplă de sărbătoare i-a luat-o înainte. Un grup pestriț a apărut rîzînd, într-o scurtă fulgerare de lumină, și a dispărut imediat în fundul unui pasaj... Ea prevedea ce se va afla în încăperea a cărei ușă a împins-o încet. Focul de lemne, crengile acoperite cu zăpadă topită, oglinda mare, patul care păstra amprenta unui trup. S-a dezbrăcat, s-a mulat în adîncitura aceea, a imitat somnul. o clipă mai tîrziu, o mîngîiere prelungă, nesfîrșită a învă-luit-o, i-a umplut trupul, a început să-l dilate... Ea a întrerupt-o brusc. Dintr-un fotoliu înghesuit la perete se desprindea un profil grosolan, sfredelit de un ochi plin de ură și totodată complezent...

De privirea aceea a scăpat ea avîntîndu-se pe coridoarele devenite iarăși monotone. Niște pași grăbiți, siguri de forța lor, răsunau în urma ei. Unicul refugiu, își amintea ea acum, se găsea în cămăruța de sub acoperiș, a cărei fereastră îngustă dădea spre o pădure înzăpezită... A zărit ușița joasă, a apucat clanța, a scuturat-o cu disperare. Niște mîini experte, aproape nepăsătoare în brutalitatea lor liniștită, au imobilizat-o, i-au răsucit brațele...

A trezit-o propriul ei strigăt. Totul era doar un lung vis întortocheat și urît. Noaptea de iarnă, dragostea de nenumit, bărbatul care îi urmărea din fotoliul lui... Ea și-a ridicat brațul stîng-cicatricea era încă roșie. De ce făcuse asta atunci cînd toate

269

erau doar un șir lent de vedenii ? Pentru că aflase, nu știa cum (din conversațiile infirmierelor probabil), că fiul ei nu se va întoarce la data prevăzută. Sau, poate, nu se va întoarce pentru că ea își tăia venele ? Sau poate ea a vrut să moară pentru a fugi de clădirea aceea din care nu se putea fugi ? Căci nu mai era în spitalul în care soțul și fiul ei veniseră să o vadă... Sau poate plecaseră tocmai pentru că știau că ea avea să ajungă acolo? Vena tăiată, clă-direa, plecarea lor. Sau, mai

degrabă: plecarea lor, încheietura tăiată, clădirea aceea din care nu se poate ieși. Nu, într-o altă ordine încă: clădirea, dorința de a muri, plecarea lor... Ce simplu e totul și fără ieșire! Totuși, dacă m-aș duce la fereastră și aș vedea că ninge, aș putea probabil... Așteaptă, mai întâi era ciobul de sticlă, sîngele, dar nu exista gheață pentru a-l opri...

Ea nu știa că anii treceau. Timpul șerpuia încet prin măruntaiele clădirii pe care o explora bîjbînd, zi de zi. Nu clădirea azilului, de o construcție banală și rectilinie, locuită de toate acele suflete tulburate, ci conacul cavernos, schimbător, care se înălțase în somnul ei. Distilîndu-i zgomotele, a învățat să recunoască muzica unui pian cu coadă dintr-un salon retras. Alerga acolo, vedea fasciculele candelabrelor, percepea mirosul mîncărurilor de la un dineu festiv... Dar încăperile se înnegreau brusc, se umpleau de fum, sub picioarele ei scrîs-neau cioburi de geamuri. Pătrundea într-o sală de restaurant devastată, în care un bărbat cu o căciulă de blană trasă pe frunte interpreta o piesă triumfală, ștergîndu-și din cînd în cînd cu un gest rapid lacrimile cenușii de pe fața pătată cu funingine... Ea ieșea prin curtea din spate, sperînd să se apere de mitraliera care începea să ciuruiască brusc zidul. Și nimerea într-o cameră de hotel, a cărei fereastră se deschidea spre o noapte caldă, meridională, spre freamătul frunzișului în adierea parfumată și umedă... Rătăcea de la o încăpere la alta, întîlnea uneori o persoană, începea o conversație și nu se mira dacă celălalt o părăsea la jumătatea unui cuvînt, dispărea într-o galerie ce se căsca brusc în fundul unei săli... Printre oamenii care veneau la ea se afla o femeie care nu pleca niciodată pe neașteptate și, parcă

271

pentru a-și demonstra realitatea de netăgăduit, hîntindea o mîna osoasă, ținută la căldură într-un șal de angora. Era infirmiera de la Hoardă, care purtase odinioară doliu după logodnicul ei englez. Ciudat, păstrase amintirea unei anume prințese Arbelina și venea în fiecare lună, deși călătoria îi lua o zi întreagă. Nu mai vorbea despre pilotul englez, iubitul ei mitic. Fără îndoială, cum pînă și miturile îmbătrînesc, nefericita prințesă devenea de acum înainte noua pasiune a vieții ei atît de cenușii... Venea duminica, pe ploaie sau pe un soare de vară, străbătînd lunga alee cu tei pe sub crengile cînd buclate de primele frunze, cînd aurite de zilele de octombrie. Le explica celorlalți, gravă și tristă, că prințesa Arbelina fusese odinioară prietena ei cea mai apropiată și chiar confidenta ei. Doar prin această nouă legendă mai exista Olga Arbelina în lumea celor vii... După vizită, prințesa (personalul o numea așa fără să știe cu adevărat dacă era vorba de un titlu sau de o poreclă datorată nebuniei) rămînea lîngă fereastra de la capătul coridorului și, urmărind din ochi silueta care dispărea pe alee, privea cu atenție viața simplă și monotonă de afară. Picăturile de ploaie, cerul albastru sau albul norilor, copacii goi sau verzi... Apoi se îndepărta de fereastră, mergea de-a lungul peretelui și, la un colț, se pierdea într-un apartament vast, întunecos, unde privirea îi cădea, în mijlocul dezordinii luxoase a unei camere, pe un fotoliu mare de piele neagră. Gol deocamdată...

Din întîlnirile cu infirmiera de la Hoarda de Aur și din cîteva frînturi culese din sporovăiala femeilor de serviciu afla prea puțin despre ceea ce se petre-cea dincolo de ziduri. Războaie, dificultatea de a trăi, deriziunea pompoasă a vieții cotidiene, bana-litatea morții. Erau oare mai importante decît căde-rea frunzelor? Mai raționale decît rătăcirile ei prin conacul acela fără fund ?

272

Andre'i Makine

Una dintre femeile de serviciu a remarcat că prințesa umplea zeci de foi cu un scris grăbit și le ascundea în noptiera ei. Curiozitatea i-a fost zadar-nică: însemnările erau ilizibile, fie redactate într-o limbă necunoscută, fie, chiar și în franceză, prea confuze. Cît despre cele cîteva rînduri care au putut fi descifrate, ele consemnau amănunte despre o zi de iarnă cum sînt atîtea în viața oricui. într-o zi, fără să aibă vreo noțiune a timpului, a ghicit că infirmiera de la Hoardă nu va mai veni. într-adevăr, nu a mai venit. Nici pe o ploaie de toamnă, nici pe sub crengile pline de paietele primelor frunze...

În cele din urmă, după o perindare nedeslușită a săptămînilor, lunilor, anotimpurilor a sosit dimineața aceea înghețată. În capul unor scări vechi de lemn cu trepte înalte și balustrada tocită de mîini s-a deschis ușa dincolo de care nu putea fi decît încăperea minusculă cu fereastra ce dădea spre o pădure înzăpezită.

A trebuit să se îndoiaie ca să se strecoare spre fereastra minusculă, un fel de lucarnă opacă de praf, de pînze de păianjen întreșute. Cu o bucată de cîrpă scoasă dintr-o grămadă de vechituri a frecat gearul. Afară, aceeași alee cu tei, dar văzută mult mai de sus, și ziua aceea, voalată de țesătura lentă a fulgilor. Și pămîntul era complet alb, iar lumea de dincolo de gard părea pejumătate ștearsă sub filamentele de zăpadă...

Nu s-a mirat deloc văzînd un bărbat profilîndu-se încet pe albul mișcător, în mijlocul aleei. Nu era surprinsă nici de înălțimea lui uriașă, nici de sără-cia extremă a hainelor lui — a paltonului lung cu croială militară, căruia la prima vedere îi ghiceai stofa roasă, cîrpită. Sub veșmîntul ponosit se contura o statură impunătoare, dar anormal de descăr-nată. Nu purta pălărie, zăpada i se amestecase cu părul sur.

Nici gesturile lui nu i-au părut extravagante. El s-a oprit, a pus jos o geantă veche de voiaj și s-a dus să adune un pumn de zăpadă de pe scîndura unei bănci. Apoi, cu grijă, și-a frecat fața, s-a spălat cu bulgărele de gheață care i se topea în mîini. A scos o batistă, și-a șters fruntea, obrazii și, înșfăcîndu-și geanta, s-a îndreptat spre intrarea clădirii.

Ea nu a făcut nici o mișcare, doar și-a plimbat privirea în jur, ca cel care se trezește într-un loc

274 Andrei Makine

necunoscut și încearcă să-l identifice. Nu mai era un refugiu tainic, pierdut în labirinturile conacului de odinioară, ci pur și simplu podul clădirii, un pod strîmt, în care luase obiceiul să vină, la început împiedicată de gardienii ce se temeau să nu se sinucidă, apoi ignorată de ei. Scaune rupte, ziare vechi, un teanc de hîrtie îngălbenită, din care scotea foi pentru însemnările ei...

o voce de femeie îi repeta numele în josul scărilor...

Știa dinainte ce-i va spune bărbatul care își spă-lase adineauri fața cu un pumn de zăpadă. Va începe să vorbească numaidecît, mergînd pe alee, apoi ase-zat pe bancheta unui vagon, într-o cameră de hotel, într-o cafenea, mai tîrziu într-o locuință efemeră care le va da pentru cîtva timp iluzia unui acasă... Va vorbi în toți anii care le mai rămîneau de trăit. Și impresia că aflase totul de la primul cuvînt n-o va mai părăsi. Ea îl va asculta, va plînge, îi va face semn să tacă atunci cînd durerea va fi insuportabilă, dar totul, absolut totul îi va fi deja cunoscut, simțit de o mie de ori în cursul rătăcirilor ei noc-terne prin perindările amăgitoare ale vieții.

Va ști, știa deja că emigranții, îndată după întoar-cerea lor în Rusia, fuseseră despuiți de bagaje, filtrați, încărcăți în vagoane de marfă. Și că în prima zi de viscol tatăl și fiul fuseseră despărțiți. Adulții continuau drumul mai spre est, traversînd Uralul, urcînd dincolo de Cercul polar, pînă în lagărele din nordul îndepărtat. Tinerii care nu împliniseră încă șaisprezece ani mai erau considerați capabili să-și elimine „trecutul burghez” în taberele de reedu-care. În momentul despărțirii, tatăl, după o revoltă solitară și inutilă, era să moară sub paturile grele de pușcă ale gardienilor...

275

Va afla și că Li urmasa același drum către nord. Și că panourile ei pictate fuseseră aruncate în zăpadă, în spatele gării unde erau triați prizonierii. Cîtva timp se puteau vedea în mijlocul cîmpului înghețat culorile vii ale acelor puneri în scenă : un pianist în frac acompaniind o cîntăreață monumentală sau doi vilegiaturști sub un soare ecuatorial... Încetul cu încetul, locuitorii luaseră panourile și le arseseră în timpul gerurilor de sfîrșit de iarnă.

înțelegea că a nu cunoaște destinul fiului său era pentru ea unica șansă de a-l ști încă în viață. Și cu cât mai neverosimilă era speranța aceea, cu atât era ea mai încrezătoare. El exista undeva, sub cerul acesta, vedea copacii, lumina, auzea vântul acesta...

Într-o bună zi, s-a hotărât în sfârșit să vorbească. Știa că, pentru a fi înțeleasă, va trebui să spună totul în câteva cuvinte scurte și să tacă. Și să vor-bească din nou, pînă cînd cuvintele vor deveni foc, umbră, cer... Și pînă cînd cealaltă viață, pe care o căutasera atât de stîngaci și pe care ea o cunoscuse atât de puțin, le va apărea în sfârșit în firava veș-nicie a cuvintelor omenești.

El deschide poarta de fier în momentul în care nimbul lampadarelor începe să pîlpîie, se stinge. Pentru câteva clipe parcă revine întunericul. Întorc capul: ușa locuinței lui de paznic a rămas deschisă, văd lampa care i-a luminat toată noaptea chipul. Cele două scaune ale noastre. Ceștile noastre pe masă. În jurul căsuței, trunchiuri negre, pietrele ridicate ale monumentelor, morminte, cruci...

El rămîne o clipă lîngă mine între canaturile porții de fier. Apoi îmi strînge mîna și se îndepărtează, dispărînd de îndată pînă la copaci.

Andreï Makine - o voce aparte în romanul francez actual

După imensul succes al romanului Testamentul francez, încununat în 1995 cu cele mai prestigioase premii literare franceze - Goncourt, Médicis și Goncourt des Lyceens, apoi cu premiul internațional Ruffino-Antico Fattore -, Andrei Makine (care a debutat abia acum unspre-zece ani, în 1990, cu Fiica unui erou al Uniunii Sovietice), publică în ianuarie 1998 a cincea carte, . Reușește din plin să evite primejdia eșecului sau a repetării sterile, părăsind filonul autobiografic din care s-a inspirat în trei din cele patru romane anterioare:

Confesiunea unui stegardestituit(1c)92),Pe uremea fluviu-lui Amur (1994) și, mai ales, Testamentul francez. marchează o direcție nouă în creația makiniană, fără a renunța, totuși, la problematica din celelalte cărți. Și, pentru prima oară, romancierul situează acțiunea în Franța, doar imaginată, visată, reînviată în operele precedente, sau evocată fugitiv, ca spațiu roma-nesc al exilului.

pare să anunțe prin titlul său un roman polițist și totodată o enigmă, pe care o va dezvă-lui încetul cu încetul o dublă anchetă: cea oficială, inevi-tabilă, a poliției, iar, în paralel, o scrutare minuțioasă și din ce în ce mai chinuitoare, întreprinsă de Olga Arbelina, a propriului ei trecut și a profunzimii ambigue a iubirii sale materne. Însă a doua parte a metatextului, motto-urile, împrumutate din opera lui Dostoievski și a lui Proust, deși nu părăsesc sfera judiciară, schițează un alt fel de enigmă, mărind, de la bun început, miza cărții. Spre deose-bire de celelalte romane (cu excepția celui de debut), Makine recurge aici la aparenta obiectivitate a narațiunii la persoana a treia. Și, pentru întâia oară, apelează la doi naratori, adoptînd formula povestirii în ramă. Un bătrîn, paznicul unui cimitir ortodox rusesc din apropierea Parisului, un rus uriaș, aproape uitat de timp, care le istorisește vizitatorilor francezi de duminică, amatori de exotism, povestea vieții și morții refugiaților ruși îngropați acolo. Și un tînăr scriitor-emigrant rus (personaj plasat în actualitate, existent și în alte romane), prezentat aici pe jumătate autoironic, căruia bătrînul, pentru prima dată, îi relatează povestea Olgăi Arbelina, înmormîntată acolo, poveste pe care o va istorisi, la rîndul său, într-o carte. De altfel, la sfîrșitul romanului, persoana a treia se transformă în „eu”, redevenind persoana întîi, specifică majorității romanelor lui Makine.

Olga Arbelina, prințesă rusă, născută în Rusia taristă o dată cu secolul al XX-lea, se refugiază în tinerețe, după Revoluția din Octombrie, la Paris, unde, după experiența frenetică a „anilor nebuni” și eșecul căsătoriei cu prințul georgian Arbelin, care-i salvase viața în timpul Revoluției, se

desparte nu numai de soț ci și de casta ei, instalată după refugiu cu predilecție în capitala Franței. Ea părăsește Parisul și se stabilește cu fiul ei, un copil de șapte ani, la Villiers-la-Poret, un orașel adormit ce amintește de atemporală Saranza din Testamentul francez, însă unde, pentru prima oară, are senzația trăirii unei vieți autentice.

În ciuda anchetei judiciare previzibile încă din titlu, romanul este de fapt o căutare dramatică a identității, care poate fi rezumată în între-barea tot mai chinătoare a prințesei: „Cine sînt eu?”, căutare dublată de cea a vieții autentice. În fundal, se conturează o meditație torturată asupra nihilismului și a libertății individului. Pornind de la un fapt divers real, petrecut, după spusele lui Andrei' Makine, într-o comunitate de emigranți ruși de lângă Paris, și anume reconstituirea unui înec - accidental sau criminal -, acest roman, în aparență polițist, este de fapt o carte despre dragoste, o dragoste absolută și ambiguă dintre o mamă și fiul ei, care transgresează tabuul incestului. Dar, totodată, este și o carte despre moarte, despre contopirea dintre dragoste și moarte, o carte despre exil, despre Franța și Rusia, despre cataclismele secolului al XX-lea și impactul lor, adesea tragic, asupra individului și, nu în ultimul rînd, un superb poem în proză despre iarnă. Ca și în Testamentul francez, protagonistă este o femeie în exil, dar, de data aceasta, situația este inversată. Olga nu este, ca Charlotte Lemonnier, o franțuzoaică, la început rătăcită în Rusia țaristă, apoi captivă în Uniunea Sovietică și, în cele din urmă, exilată involuntar acolo, ci o rusoaică, descendentă a uneia dintre cele mai importante familii aristocratice, înrudită cu dinastia Romanovilor, care își salvează viața printr-un exil voluntar în Franța.

Makine recurge la o dublă evocare a unui „între-două-vîr-ste” în contextul unui „între-două-lumi” și sărbătorile de iarnă după vechiul rit ortodox, trăite în Franța de către emigranți ca în Rusia, dar inexistente în calendarul țării adoptive, lărgesc acest context la un straniu „între-do-ua-timpuri.” Dacă perioada ambiguă și atît de răscolitoare a trecerii de la copilărie la adolescență, ca și în trei din cele patru romane precedente, este zugrăvită și aici, însă de această dată prin intermediul unui rus născut în exil, fiul prințesei — singurul căruia autorul nu îi dă un nume, în prim-plan trece acum, pentru prima oară, perioada tot atît de tulbură, prezentată ca „o moarte înainte de moarte”, a amurgului vieții unei femei de patruzeci și șase de ani, deci a trecerii de la plenitudinea unei frumuseți ieșite din comun la bătrînețe. De altfel, și trecerea de la copilărie la adolescență este, în acest roman, legată explicit, apăsător, de moarte, fiul prințesei fiind născut sub un dublu semn al morții, în 1932 - anul uciderii președintelui Franței de către emigranțul rus Pavel Gorgulov -, și avînd, ca „moștenire” de familie, o hemofilie, care îl condamnă la dispariție cel mai tîrziu înainte de a împlini douăzeci de ani.

Tot pentru prima oară, Makine înfățișează și trecerea de la copilărie la adolescență a două fete: prințesa Olga Arbelina și prietena ei, Li, de origine modestă, acceptată odinioară de nobilii ruși la balurile lor mascate (petreceri, dar totodată și mascarade), deghizată de obicei în magician însărcinat cu focurile de artificiu. Un accident nefericit, survenit în toiul unui frenetic bal mascat, îi mutilează pe viață chipul, iar, mai tîrziu, după ce se refugiază și ea în Franța, torlurile la care este supusă în timpul Ocupației îi mutilează și mîinile. Dar toate acestea nu o împiedică să devină după război o fotografă entuziastă, care, prin arta ei, îi eliberează pe oameni de povara rutinei și a conveniențelor, încurajîndu-le avîntul fanteziei, libertatea de gîndire. Fidelă ideii de libertate, păstrîndu-și tinerețea spirituală și energia, plină de încredere în noua putere, se întoarce în Uniunea Sovietică, simțindu-se necesară acolo pentru a-i învăța din nou pe oameni să rîdă, prin intermediul fotografiilor ei originale, pentru a-i elibera de gravitatea apăsătoare a vieții lor cotidiene. Dar, odată repatriată, este arestată la coborîrea din tren, în gară, deportată ca prizonieră politică într-un lagăr de la Cercul polar, iar panourile ei cu decoruri fanteziste sînt azvîrlite la gunoi și arse apoi de localnici ca lemn de foc, pentru a supraviețui teribilei ierni rusești. Prin personajul lui Li, Andrei' Makine dezvoltă o reflecție estetică începută în Confesiunea unui stegar destituit, amplificată în

romanul Pe vremea fluviului Amur și mai ales în Testamentul fran-gez, abandonată în Recviem pentru Est (2000), și reluată cu o sobrietate clasică în Muzica unei vieți (2001).

Romanul începe cu evocarea unui cimitir rusesc ortodox de lângă Paris, așadar a unui loc al morții, prezentat ca un pitoresc labirint exotic, unde „hoții de confidențe”, veniți să asculte poveștile bătrînului paznic, încearcă să înțeleagă sufletul slav în fața pietrelor de mormînt care fixează prin inscripțiile lor funerare și prin istorisirile bătrînului uriaș, „lunecarea [...1 atît de rapidă și personală de la viață la moarte” a rușilor ce odihnesc acolo.

Enigma întrevăzută din titlu desemnează un criminal, dar nu și crima comisă. Este vorba oare de avortul pro-vocat Olgăi de buna și vechea ei prietenă Li-Alexandra, prin care este suprimată, cu riscul pedepsei capitale, o inocentă viață abia înfiripată? Sau de o crimă pasională, cum vor neapărat să creadă locuitorii din Villiers-la-F'oret, ahtiați de senzațional? Are loc, într-adevăr, o anchetă oficială, cu polițiști, judecător de instrucție, grefier, chiar un traducător, martori, și un posibil vinovat prezumtiv, prințesa Olga Arbelina, care, în mod neașteptat, se acuză ea însăși insistent de crimă, deși nimic nu îi confirmă autoînvinovățirea. Sfirșește prin a fi scoasă de sub acu-zare, spre marea dezamăgire a localnicilor, conchizîndu-se că a avut loc un nefericit înec fortuit, un accident mortal stupid. Traducătorul e, totuși, îndreptățit să fie surprins de insistența cu care se acuză prințesa de o crimă pe care nu a'comis-o. Ea se simte responsabilă și chiar vinovată căci a dorit moartea victimei, Serge Goleț, fost ofițer de cavalerie în armata albgardistă, care, refugiat după Revoluție în Franța, exercită clandestin meseria de doctor

și, oficial, pe cea de hingher. Așa-zisa lui dragoste pentru prințesă este o replică trivială a iubirii nețărîmurate, absolute, a Olgăi Arbelina pentru fiul său, care o va duce la adevărata ei crimă, inițial inconștientă, descoperită de ea din întîmplare, cu oroare, dar apoi, încetul cu încetul, asumată, crima împotriva firii, crima care încalcă legile omenești, incestul, temă care i-a fascinat pe autorii tragici încă din Antichitate, ducînd la opere răscolitoare, ca Oedip sau Fedra, dar și la romane franțuzești contemporane mediocre, precum Pe cine îndrăznesc să iubesc de Hervé Bazin.

Numai că, la început, Olga este victima inocentă a fiului, victima unui viol repetat, în urma căruia rămăsese însărcinată, și pe el îl acuză de crimă în sinea ei, cînd îl surprinde îngrozită turnîndu-i din belșug un somnifer, pe ascuns, în ceaiul de flori de hamei pe care-l bea seara. Această descoperire incredibilă, insuportabilă, o face să dorească disperat să fugă, să dispară, să-și curme viața, atît este de cutremurată de grozăvia celor întîmplate fără voia sau știrea ei și de constatarea bruscă a metamorfozei fiului ei, a copilului ei, neobservată de ea pînă atunci, într-un tînar necunoscut. Dar de fiecare dată cînd încearcă să pună capăt acestei monstruoziități, fără a îndrăzni vre-o dată să vorbească deschis cu fiul ei despre incest - pe care îi este imposibil să-l numească -, viața lui este brusc pusă în primejdie, fie de un accident grav, datorat hemofiliei, fie de tentativele lui deghizate de sinucidere. Olga recurge atunci la un fel de neînțînță, lăsîndu-se în voia fiului ei, consimțînd la incest, imitînd somnul, simulînd moartea conștiinței, dar teama crescîndă de a-și pierde fiul o face să accepte totul, împotmolind-o într-o pasiune care o izolează de ceilalți, izolare agravată de o iarnă foarte grea, cu totul neobișnuită în regiunea pariziană, nemiîntîlmită de aproape un secol, de fapt o minunată iarnă foarte rusească. Inevitabilele inundații de primăvară sporesc izolarea Olgăi, care nu mai trăiește decît pentru fiul ei. Deși consideră incestul monstruos, de nenumit și inavubil, iminența morții fiului ei o face pe Olga să-l accepte, crezînd că aceasta e singura iubire îngăduită fiului ei înainte de a muri. Cînd Olga își dă seama că amenințarea morții nu este chiar atît de apropiată, mintea începe să i se tulbure. Șantajul fostului ofițer-medic, care a ghicit totul vîzînd-o pe fereastră, în plimbările lui nocturne, în

brațele fiului ei, în dormitor, o dezaxează și mai mult, mărîndu-i spaima că incestul va fi descoperit și de ceilalți. După moartea accidentală a lui Goleț, cu carc acceptase să se plimbe cu barca pe rîu, de teamă ca acesta să nu-i divulge teribilul secret, Olga Arbelina, care își pierduse deja discernămîntul, apoi noțiunea timpului, confundînd trecutul cu prezentul, după anchetă își pierde și

capacitatea de a vorbi, mai cu seamă că își înfrînase îndelung nevoia de a se confesa cuiva care să o înțeleagă. După o încercare nereușită de a-și pune capăt zilelor, ajunge la spital, apoi într-un ospiciu, iar fiul ei este dus în Rusia de fostul soț, care, căzînd victimă, ca și Li, minciunilor propagandei comuniste despre cuceririle științei sovietice, speră să-l vindece acolo, dar, tot ca și Li, ajunge într-un lagăr de prizonieri, pe cînd fiul, considerat încă recuperabil datorită tinereții lui, este trimis într-un lagăr de reedu-care, unde i se pierde urma. Dragostea incestuoasă, imposibilă și totodată posibilă, dintre mamă și fiu incar-nează arhetipul mediteranean al reîntoarcerii în pîntecele matern, în Terra mater, sinonima cu moartea care, aici, e indisociabilă de iubire.

Căutarea identitară și existențială a Olgăi Arbelina ajunge, prin aceste experiențe dramatice, la afirmarea clară a necesității unei ordini relative a lucrurilor, a unor limite de neîncălcăt și a valorilor familiale: refacerea cuplului, cu soțul ei, reînlors în Franța, supraviețuind miraculos după ani de zile petrecuți într-un lagăr de la Cercul polar, singura ființă căreia îi poate, în sfîrșit, mărturisi totul, regăsindu-și uzul vorbirii singura ființă care o înțelege și îi împărtășește suferința, ajutînd-o, prin iubire, să revină la normal. Experiența unei vieți întregi, nume-roasele ei eșecuri dureroase o fac pe Olga Arbelina să înțeleagă că nihilismul și libertatea absolută sînt distrugătoare, ducînd la o criză a valorilor, la dispariția lor, la violențe insuportabile și la o anarhie ucigașă.

Deși subliniază monstruoșitatea incestului, Andrei Makine îl prezintă poetic, izbutind astfel să redea intensitatea, profunzimea și puritatea iubirii mamei, imensitatea sacrificiului ei de sine, prin care caută să-și ispășească crima de a fi dat naștere unui fiu hemofil, condamnat la moarte.

Scriitura lirică, senzuală și totodată pudică nu cade niciodată în capcana erotismului comercial sau a picanteriei. Makine sondează, prin povestea Olgăi Arbelina, asemenea lui Dostoievski, dar cu mijloace diferite, străfun-durile atît de tulburi ale sufletului omenesc, ambigui-tatea, cel mai adesea trecută sub tăcere, a sentimentelor care îi unesc pe o mamă și fiul ei. Tema incestului este introdusă cu măiestrie, ca un motiv muzical în surdină, definită ca o prezență lăuntrică, afectivă și totodată fizică, la început, apoi prin desemnarea fiului ba prin „copilul” ba prin „tînărul necunoscut”, care devin un simplu „el” atunci cînd renunțarea la orice viață socială, sacrificiul de sine al prințesei și cufundarea ei resemnată, dar tot mai pasionată, în incest sînt sugerate prin dispariția aproape totală a prenumelui Olga, înlocuit cu un simplu „ea”, con-topit cu „el” într-un cuplu împotriva firii. Incestul este sugerat subtil și prin ambiguitatea trăirilor fiului, nu doar un adolescent gelos pe amantul mamei, ci un tînăr capabil de disimulare, drogare și viol repetat, aproape de paricid, redevenit un copil care i se adresează Olgăi cu „mămico”, atunci cînd e foarte bolnav sau cînd vrea să salveze peștii din iaz de la aafixiere, asumîndu-și uneori și rolul bărbatului grijuliu, protector, care face cumpărături, îi dă brațul Olgăi ca să nu alunece pe gheață, o învelește noaptea ca să nu răcească, reface provizia de lemne din dormitorul ei, al „lor”.

Arta descrierii, îndeosebi a iernii, frumusețea, plas-ticitatea și originalitatea metaforelor (Hoarda de Aur, Caravanseraiul, amurgul, balul mascat-mascaradă - un adevărat leitmotiv polisemic - , roata lumii, materializată aici de mașinăria scripetelui fostei fabrici de bere, care se pune neașteptat și înspăimîntător într-o mișcare tot mai precipitată, aducînd din adîncuri la suprafață mîlul miro-sind a putregai, a carne și a moarte), rafinamentul și forța evocatoare a punerilor în abis (decorul fotografiei Li înfățișînd nimfa și satirul, în care Olga, în glumă, își vîră capul în postură de nimfă, ilustrația din manualul de medicină despre hemofilie, reprezentînd un boa înghițind o antilopă, unde trupul șarpelui amintește indecent de o coapsă de femeie într-un ciorap de mătase cu modele), siguranța mînuirii tehnicii punctului de vedere (povestea Olgăi Arbelina fiind prezentată la început ca un fapt divers senzational și de neînțeles, apoi caricatural: „Prințesa și hingherul” sau melodramatic: „Prințesa în exil”), forța evocării lapidare și nedistonante a istoriei sîngeroase a Ruaeii secolului al XX-lea, a exodului rusesc postrevo-luționar, a freneziei pariziene din „anii

nebuni", a spînzurării condamnaților de la procesul de la Nurnberg, a dificultăților și bucuriilor vieții de după război din Franța și, nu în ultimul rînd, gravitatea mesajului fac din Andrei' Makine o voce cu totul singulară în contextul adesea plat, frivol, superficial sau uneori searbăd al romanului francez actual.

Bineînțeles, din critica de întîmpinare din ianuarie și februarie 1998 nu au lipsit comentariile nedrepte, dacă nu chiar răutăcioase, ca acela al cronicarului J6r6me Garcin de la revista Le Nouvel Observateur, care îl acuză pe Makine de grandilocvență, sentimentalism, înclinații teratologice și afirmă că romanul pare prost tradus din rusă, conchizînd că, dacă succesul l-a salvat pe Makine de sărăcie și de cavoul din P6re Lachaise, unde, la începutul exilului, ar fi dormit noaptea, din păcate, l-a și orbit pe scriitor, care, nestăpînind franceza, se simte de acum îndreptățit să-i prefere gramaticii extazul.

Însă, în ansamblu, la publicarea romanului au fost salutate cu entuziasm arta și originalitatea scriitorului francez, născut la 10 septembrie 1957 în fosta Uniune Sovietică, refugiat în Franța în 1987, laureat, din aprilie 2001, și al Marelui Premiu RTL/Lire, acordat pentru Muzica unei vieți, și tradus astăzi în peste treizeci de limbi. Cîteva din cele mai interesante elogii i-au fost aduse în revistele Lire din februarie 1998 și Le Figaro din data de 7 a aceleiași luni. Cronicarul de la Lire scrie:

„Tbată frumusețea acestui roman de o factură foarte clasică se află aici. În lenta observare, întretăiată de evenimente dureroase, a unui timp care trece și nu trece și nu se mai împlinește niciodată. În acest crescendo somnambulic al unei crime cu mult mai grave decît omorul... [...] Andrei' Makine își reiterează propria căutare a timpului pierdut. o căutare singulară, eminentemente proustiană, eliberată de morală și de preocupările confuze privitoare la scriitura modernă. Provocator, tulburător, cizelat într-o limbă aproape rece, dar neîncetat alterată de profunzimea suferințelor, începe cu aceste cuvinte eterne, Care răsună de-a lungul povestirii: «Ce-ai făcut din mine ! Ce-ai făcut din mine!»". Iar François Nourissier, președin-tele Academiei Goncourt, elogiază „freamătul psihologic, pîlpîirea, memoriei, impresionismul imaginilor", care îi amintesc de Seurat, Bonnard și de pictorul rus din emigrație Jean Pougny. Citîndu-l pe Nabokov, care, întrebat în ce limbă se simte cel mai în largul lui, răspundea: „Mintea mea spune engleza; inima mea, ruaa; urechea mea, franceza...". Nourissier consideră că „Makine, cred eu, ar răspunde că urechea lui alege rusa. El scrie într-o frumoasă franceză precisă, căutată, presărată cu cîteva cuvinte rare, dar a cărei caracteristică rămîne o șiroire, un fluier, o muzică venită din rusă, așa cum peisajele lui - trăiască descrierile la Makine ! - tremură, dînd impresia unui miraj scînteietor, asemenea celor dăruite de orizonturile stepei." Și, cu fermitate, conchide: „După doi ani de lucru, el ne dăruiește Crim.a Olgăi Arbelina, un roman cu totul ori-ginal impunînd o lectură dificilă și jubilativă (altfel spus :

lentă și savuroasă), grație căruia își afirmă și consoli-dează statutul de scriitor."

Într-un interviu acordat revistei Lire în februarie 2001, imediat după lansarea ultimei sale cărți, Muzica unei vieți, Andrei' Makine deplînge invazia năvalnică a subculturii, asemănînd-o cu drogul mental invocat de Marele Inchizitor din Frații Karamazov. Cu această ocazie, își reafirmă profesiunea de credință, declarînd : „Scrișul este o alegere metafizică, o transfigurare, o dăruire totală."

Gravitatea, originalitatea și poezia adesea onirică a romanului ilustrează anticipat defi-niția dată de Makine literaturii în același interviu: „Lite-ratura este ultima redută a rezistenței în fața mașinilor de cretinizat. Este ultimul refugiu al gîndirii libere și prostituarea ei ar trebui să fie considerată o crimă împo-triva umanității."

Virginia Baciu

